

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний вищий навчальний заклад
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

**Н. С. Рязанова, М. А. Гапонюк,
А. А. Максименко**

МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ

ПІДРУЧНИК

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України*

УДК 339.7
ББК 65.268.4-65я73
Р 99

Колектив авторів

Н. С. РЯЗАНОВА, канд. екон. наук, доц. (розд. 1, 3—5, 8—10, 13)
М. А. ГАПОНЮК, канд. екон. наук, проф. (вступ, розд. 2, 6, 7)
А. А. МАКСИМЕНКО, старш. викл. (розд. 11, 12, додатки)

Рецензенти

С. І. Юрій, д-р екон. наук, проф.
(Тернопільський національний економічний університет)
Н. П. Шульга, д-р екон. наук, проф.
(Київський національний торговельно-економічний університет)
Д. Г. Лук'яненко, д-р екон. наук, проф., засл. діяч науки і техніки України
(Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана)
Л. Г. Ловінська, д-р екон. наук, проф.
(Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана)

Редакційна колегія фінансово-економічного факультету

Голова редакційної колегії В. К. Хлівний, канд. екон. наук, доц.
Відп. секретар редакційної колегії І. М. Коновалова.
Члени редакційної колегії: М. Д. Білик, д-р екон. наук, проф.; О. О. Гаманкова, канд. екон. наук, проф.; М. А. Гапонюк, канд. екон. наук, доц.; В. М. Опарін, д-р екон. наук, проф.; С. С. Осадець, д-р екон. наук, проф.; А. М. Поддєрьогін, канд. екон. наук, проф.; О. О. Терещенко, д-р екон. наук, проф.; В. М. Федосов, д-р екон. наук, проф.

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
Лист № 1/11-8383 від 02.10.09*

Рязанова Н. С.

Р 99 **Міжнародні фінансові організації : підручник / Н. С. Рязанова, М. А. Гапонюк, А. А. Максименко. — К. : КНЕУ, 2010. — 230, [2] с.
ISBN 978-966-483-338-4**

У підручнику викладено матеріал питань: (а) ролі міжнародних фінансових організацій, учасниками яких є держави, у світовому економічному розвитку та їх місця у трансграничному русі капіталів, роботі міжнародних фінансових ринків, формуванні міжнародної валютної системи і регулюванні платіжних балансів; (б) правових засад функціонування міжнародних організацій; (в) результатів співпраці України з міжнародними організаціями та державного регулювання цього процесу; (г) особливостей діяльності міжнародних фінансових організацій системи ООН, регіонів Америки, Африки, Європи, Азії, Австралії та Океанії; (д) фінансових продуктів цих міжнародних організацій.

Для студентів економічних спеціальностей, аспірантів, викладачів вищих навчальних закладів, працівників фінансових органів та установ, усіх, кому цікаві питання майбутнього економічного розвитку суспільства.

**УДК 339.7
ББК 65.268.4-65я73**

*Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ забороняється*

ISBN 978-966-483-338-4

© Н. С. Рязанова, М. А. Гапонюк,
А. А. Максименко, 2010
© КНЕУ, 2010

Зміст

Список скорочень	11
Передмова	13
Вступ	15
ЧАСТИНА I. МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ У КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	19
Розділ 1. Предмет курсу «Міжнародні фінансові організації»	19
1.1. Місце міжнародних фінансових організації в інтеграційних та глобалізаційних процесах	19
• Сучасні процеси економічної інтеграції та глобалізації	19
• Трансграничний рух фінансових ресурсів	20
• Роль міждержавних фінансових організації у сучасній економіці	21
• Соціально-економічне призначення (функції) МФО	22
1.2. Класифікація міжнародних фінансових організації	22
• Ознаки, за якими класифікуються МФО	22
• Міжнародні фінансові організації системи ООН	22
• Регіональні міжнародні фінансові організації	23
• Класифікація МФО за напрямками їхньої діяльності	24
1.3. Предмет та завдання курсу	26
• Предмет дисципліни «Міжнародні фінансові організації»	26
• Завдання дисципліни «Міжнародні фінансові організації»	28
Розділ 2. Правові основи фінансової діяльності міжнародних фінансових організації	31
2.1. Система права, що регулює фінансову діяльність МФО	31
• Правоздатність міжнародних фінансових організації	31
• Реєстрація та ратифікація договорів МФО	31
• Міжнародне і національне фінансове право	31
• Базові принципи міжнародного права, що лежать в основі діяльності МФО	32
2.2. Джерела міжнародного фінансового права, що лежать в основі діяльності міжнародних фінансових організації	32
• Джерела міжнародного права	32
• Установчі документи та інші нормативні акти міжнародних організації	33
• Міжнародні договори	33

• <i>Акти міжнародних конференцій і нарад</i>	34
• <i>Міжнародні звичаї та традиції</i>	37
2.3. Національне законодавство України щодо її відносин з міжнародними фінансовими організаціями	37
• <i>Джерела національного права, що регулюють взаємовідносини України з МФО</i>	37
• <i>Повноваження державних та урядових органів України у сфері її фінансових відносин з МФО</i>	39
Розділ 3. Роль міжнародних фінансових організацій у розвитку міжнародної валютної системи та регулюванні платіжних балансів	41
3.1. Наднаціональні об'єднання як складова еволюції міжнародної валютної системи	41
• <i>Об'єктивність процесу еволюції міжнародної валютної системи та зміни її форм</i>	41
• <i>Латинський монетний союз як форма міждержавного регулювання біметалізму</i>	41
• <i>Паризька валютна угода щодо золотого монометалізму</i>	42
• <i>Генуезька конференція щодо золотодевізного стандарту</i>	42
• <i>Створення Міжнародного Валютного Фонду у контексті еволюції міжнародної валютної системи</i>	43
• <i>Положення Статуту Міжнародного Валютного Фонду щодо міжнародної валютної системи, закріпленої у Бреттон-Вудсі</i>	43
• <i>Смітсонівська угода держав-членів Міжнародного Валютного Фонду</i>	44
• <i>Сучасні тенденції у міжнародній валютній системі</i>	45
3.2. Нова редакція Статуту Міжнародного Валютного Фонду — Ямайська валютна система	45
• <i>Положення Статуту Міжнародного Валютного Фонду щодо міжнародної валютної системи, закріплені на Ямайці</i>	45
• <i>Посилення ролі Міжнародного Валютного Фонду у врегулюванні міжнародної валютної системи</i>	46
3.3. Роль Міжнародного Валютного Фонду в регулюванні платіжних балансів	46
• <i>Обсяги експортно-імпорتنних операцій, та їхнє відображення у балансах міжнародних розрахунків</i>	46
• <i>Роль Міжнародного Валютного Фонду у розвитку механізму платіжних балансів</i>	48
• <i>Складання платіжного балансу та визначення інвестиційної позиції за методикою Міжнародного Валютного Фонду</i>	48
• <i>Регулювання сальдо платіжного балансу за методикою Міжнародного Валютного Фонду</i>	52
Розділ 4. Роль міжнародних фінансових організацій у трансграничному русі капіталів	55
4.1. Поява і діяльність міждержавних фінансових організацій у контексті еволюції вивозу капіталу	55
• <i>Роль МФО в еволюції вивозу капіталу</i>	55
• <i>Відображення тенденцій вивозу капіталу XVI — початку XX ст. в економічних теоріях</i>	56
• <i>Відображення вивозу капіталу 1930-х — 1940-х років, період створення перших МФО системи ООН</i>	56
• <i>Особливості вивозу капіталу 1950-х — 1960-х років, нова хвиля створення МФО системи ООН та перших регіональних організацій</i>	57
• <i>Особливості вивозу капіталу 1970-х років, нова хвиля створення регіональних МФО</i>	58
• <i>МФО у період розвитку глобалізаційних процесів кінця XX — початку XXI ст.</i>	58
• <i>Обсяги та структура прямих іноземних інвестицій кінця XX — початку XXI ст.</i>	59
4.2. Сучасні тенденції зовнішньої заборгованості країн світу	62
• <i>Зовнішній борг країн та його класифікація за методикою Світового Банку</i>	62
• <i>Групування країн за рівнем їхнього ВВП на душу населення за методикою Світового Банку</i>	63
• <i>Тенденції заборгованості країн залежно від рівня їхнього економічного розвитку</i>	63

4.3. Оцінка зовнішньої платоспроможності країн.....	65
• Зовнішня платоспроможність країн та її показники	65
• Критерії класифікації Світовим банком держав-боржників, управління їхньою заборгованістю	66
Розділ 5. Міжнародні фінансові організації на ринку капіталів.....	69
5.1. Особливості сучасного міжнародного ринку капіталів та роль міжнародних фінансових організацій у його діяльності	69
• Міжнародний ринок капіталів, євrorинок	69
• Особливості сучасного міжнародного ринку капіталів.....	70
• Ціна фінансових ресурсів на міжнародному ринку капіталів.....	71
5.2. Операції міжнародних фінансових організацій на ринку капіталів	72
• Особливості залучення міжнародними фінансовими організаціями ресурсів на міжнародному ринку капіталів	72
• Діяльність Світового банку на міжнародному ринку капіталів.....	72
• Особливості запозичень Світового банку на ринку капіталів.....	74
• Ринки торгівлі квотами на викиди парникових газів та роль МФО у їхній діяльності	75
ЧАСТИНА II. ВЗАЄМВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ	79
Розділ 6. Державне регулювання проектів, що фінансуються міжнародними фінансовими організаціями в Україні	79
6.1. Ініціювання проектів, що фінансуються міжнародними фінансовими організаціями в Україні.....	79
• Повноваження та обов'язки Міністерства економіки та Міністерства фінансів України за проектами, що фінансуються МФО.....	79
• Класифікація проектів, що фінансуються МФО, за методикою Кабінету Міністрів України	79
• Ініціювання інвестиційних проектів, що фінансуються МФО.....	80
• Ініціювання системних проектів, що фінансуються МФО.....	80
6.2. Підготовка проектів, що фінансуються міжнародними фінансовими організаціями в Україні.....	81
• Підготовка інвестиційних проектів, що фінансуються МФО.....	81
• Підготовка системних проектів, що фінансуються МФО	82
6.3. Реалізація проектів, що фінансуються міжнародними фінансовими організаціями в Україні.....	83
• Планування заходів з реалізації інвестиційних та системних проектів, що фінансуються МФО.....	83
• Банківське обслуговування проектів, що фінансуються МФО.....	83
• Управління проектами, що фінансуються МФО, та їхніми бюджетами	83
6.4. Моніторинг проектів, що фінансуються міжнародними фінансовими організаціями в Україні.....	84
• Особи, котрі здійснюють моніторинг проектів, що фінансуються МФО.....	84
• Обов'язки відповідального виконавця та бенефіціара щодо моніторингу проектів, які фінансуються МФО.....	84
• Обов'язки Міністерства фінансів України щодо моніторингу проектів, які фінансуються МФО.....	85
• Обов'язки Міністерства економіки України щодо моніторингу проектів, які фінансуються МФО.....	85
6.5. Залучення, використання та моніторинг міжнародної технічної допомоги.....	85
• Сутність міжнародної технічної допомоги	85
• Форми залучення міжнародної технічної допомоги.....	86
• Порядок залучення міжнародної технічної допомоги	86
• Реєстрація проектів (програм) міжнародної технічної допомоги.....	86

Розділ 7. Фінансові взаємовідносини України з міжнародними фінансовими організаціями	89
7.1. Форми відносин України з міжнародними фінансовими організаціями.....	89
• МФО, з якими Україна підтримує ділові стосунки	89
• Роль міждержавних фінансових організацій у ринковій трансформації економіки України	89
• Система фінансових відносини України з МФО	90
7.2. Стан виконання проектів, що фінансуються за підтримки міжнародних фінансових організацій	91
• Стан виконання в Україні проектів, що фінансувалися МФО у період з 1993-го — початку 2000-х років.....	91
• Позики Україні з боку Міжнародного валютного фонду	92
• Фінансування проектів в Україні Міжнародним банком реконструкції та розвитку.....	93
• Фінансування проектів в Україні Міжнародною фінансовою корпорацією.....	95
• Фінансування проектів в Україні Європейським банком реконструкції та розвитку	96
7.3. Заборгованість України перед міжнародними фінансовими організаціями.....	97
• Платоспроможність України	97
• Зовнішній борг України.....	99
• Тенденції заборгованості України перед МФО	100
ЧАСТИНА III. ДІЯЛЬНІСТЬ ОКРЕМИХ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	103
Розділ 8. Діяльність Міжнародного валютного фонду	103
8.1. Завдання Міжнародного валютного фонду на сучасному етапі	103
• Роль ІМФ у вирішенні проблем платіжних балансів держав-членів	103
• Обов'язки держав-членів ІМФ.....	104
8.2. Організаційна структура Міжнародного валютного фонду.....	105
• Керівні органи ІМФ, їхні повноваження та порядок роботи	105
• Система зваженого голосування у ІМФ.....	105
8.3. Спеціальні права запозичення Міжнародного валютного фонду, SDR	106
• Сутність спеціальних прав запозичення (<i>Special Drawing Rights, SDR</i>) Міжнародного валютного фонду	106
• Порядок розрахунку курсу SDR	106
• Розрахунок відсотків по SDR.....	108
8.4. Формування фінансових ресурсів Міжнародного валютного фонду	109
• Звичайні ресурси ІМФ.....	109
• Запозичені ресурси ІМФ	110
8.5. Кредитні продукти Міжнародного валютного фонду	111
• Обумовленість позик ІМФ	111
• Механізми фінансування ІМФ.....	111
• Кредити на основі домовленості «стенд-бай»	112
• Механізм розширеного кредитування	112
• Механізм фінансування додаткових резервів	113
• Механізм компенсаційного фінансування	113
• Екстрена допомога позиками з боку ІМФ	113
• Механізм фінансування проектів з подолання бідності та сприяння економічному зростанню.....	114
• Механізм фінансування для подолання зовнішніх шоків	114
Розділ 9. Діяльність Групи світового банку	116
9.1. Організаційна структура Групи світового банку	116
• Склад Групи світового банку.....	116
• Стратегічні напрями діяльності Групи світового банку	117

• <i>Органи управління Світового банку</i>	117
• <i>Органи управління Міжнародної фінансової корпорації</i>	118
• <i>Органи управління Міжнародного центру врегулювання інвестиційних спорів</i>	119
• <i>Органи управління Багатостороннього агентства гарантування інвестицій</i>	119
9.2. <i>Діяльність Міжнародної асоціації розвитку</i>	120
• <i>Мета та завдання Міжнародної асоціації розвитку</i>	120
• <i>Умови надання позик IDA</i>	120
• <i>Джерела залучення ресурсів IDA</i>	120
9.3. <i>Діяльність Міжнародного центру врегулювання інвестиційних спорів</i>	121
• <i>Мета та завдання Міжнародного центру врегулювання інвестиційних спорів</i>	121
• <i>Джерела фінансування адміністративних витрат та процесуальних дій ICSID</i>	121
9.4. <i>Багатостороннє агентство гарантування інвестицій</i>	121
• <i>Мета та завдання Багатостороннього агентства гарантування інвестицій</i>	121
• <i>Умови надання гарантій з боку MAGI</i>	122
Розділ 10. Діяльність Міжнародного банку реконструкції та розвитку	124
10.1. <i>Завдання Міжнародного банку реконструкції та розвитку на сучасному етапі</i>	124
• <i>Завдання Міжнародного банку реконструкції та розвитку</i>	124
• <i>Еволюція пріоритетів Міжнародного банку реконструкції та розвитку</i>	124
10.2. <i>Процедури управління проектами Міжнародного банку реконструкції та розвитку</i>	125
• <i>Комплексні програми допомоги державам-членам з боку Міжнародного банку реконструкції та розвитку</i>	125
• <i>Операційна політика Світового банку</i>	126
• <i>Цикл проектів IBRD</i>	126
• <i>Ідеянтифікація проекту</i>	126
• <i>Підготовка проекту</i>	127
• <i>Оцінка проекту</i>	127
• <i>Переговори щодо проекту</i>	129
• <i>Затвердження проекту Радою директорів світового банку</i>	129
• <i>Впровадження проекту державою-позичальником</i>	130
• <i>Процедури закупівлі товарів, робіт та послуг за проектами IBRD</i>	130
• <i>Звіт про реалізацію проекту</i>	132
10.3. <i>Кредитні продукти Міжнародного банку реконструкції та розвитку</i>	132
• <i>Класифікація кредитних продуктів IBRD</i>	132
• <i>Види інвестиційного фінансування IBRD</i>	132
• <i>Специфічні інвестиційні кредити</i>	133
• <i>Секторальні та галузеві кредити</i>	133
• <i>Адаптивні програмні кредити</i>	133
• <i>Дослідні та інноваційні кредити</i>	133
• <i>Кредити технічної допомоги</i>	134
• <i>Кредити фінансовим посередникам</i>	134
• <i>Кредити відбудови у разі надзвичайних подій</i>	134
• <i>Види фінансування структурних перебудов та іншого непроєктного фінансування</i>	135
• <i>Структурно-перебудовчі кредити</i>	136
• <i>Секторно-перебудовчі кредити</i>	136
• <i>Програмні структурно-перебудовчі кредити</i>	136
• <i>Спеціальні структурно-перебудовчі кредити</i>	137
• <i>Реабілітаційні кредити</i>	137
• <i>Кредити по зменшенню заборгованості</i>	138

10.4. Гарантії Міжнародного банку реконструкції та розвитку.....	138
• Ризики, що покриваються гарантіями IBRD	138
• Види гарантій, що надаються IBRD.....	138
10.5. Фінансові умови кредитних продуктів Міжнародного банку реконструкції та розвитку	139
• Валютні умови за кредитними продуктами IBRD	139
• Кредити IBRD на основі валютного пулу	139
• Одновалютні кредити IBRD	140
• Комісійні за кредитними продуктами IBRD.....	141
• Строки кредитних продуктів IBRD та терміни платежів за ними	141
Розділ 11. Діяльність Міжнародної фінансової корпорації.....	144
11.1. Мета та завдання Міжнародної фінансової корпорації	144
• Передумови створення Міжнародної фінансової корпорації	144
• Мета та завдання діяльності IFC	145
• Принципи діяльності IFC	145
• Еволюція політики IFC щодо фінансування в економіці держав-членів	146
• Стратегія діяльності IFC на початку XXI ст.	147
• Особливості діяльності IFC	147
• Види експертних оцінок IFC по проектах, що вона фінансує.....	148
• Фінансові результати діяльності IFC.....	149
11.2. Інструменти фінансування, що пропонуються міжнародною фінансовою корпорацією	150
• Види інструментів фінансування IFC.....	150
• Позики за рахунок власних коштів IFC: позики категорії «А».....	151
• Синдиковані позики: позики категорії «В».....	151
• Пайове фінансування (участь у власному капіталі)	152
• Квазі-пайове фінансування: позики категорії «С».....	153
• Фонди прямих інвестицій та боргових інструментів	153
• Структуроване фінансування.....	154
• Фінансування через посередників.....	154
• Продукти та послуги з управління ризиками	155
• Фінансування в місцевій валюті	156
• Муніципальне фінансування	157
• Фінансування міжнародної торгівлі	157
11.3. Індекси Міжнародної фінансової корпорації для цінних паперів ринків, що формуються	158
• Роль IFC у розвитку системи показників, які характеризують ринки, що формуються.....	158
• Індекс «IFC Frontier»	158
• Індекс «IFC Global»	158
• Індекс «IFC Investible»	159
11.4. Цикл фінансування проектів	160
• Критерії, яким мають відповідати проекти, що фінансуються IFC	160
• Цикл проектів, що фінансуються IFC	161
11.5. Технічна допомога Міжнародної фінансової корпорації	162
• Сутність технічної допомоги IFC та її роль в економіках країн-реципієнтів	162
• Напрямки технічної допомоги з боку IFC.....	162
Розділ 12. Діяльність міжнародних фінансових організацій Європи	164
12.1. Діяльність Європейського банку реконструкції та розвитку	164
• Мета і завдання Європейського банку реконструкції та розвитку.....	164
• Органи управління EBRD, їхні повноваження.....	165
• Фінансові ресурси EBRD.....	165

• Сфери фінансування за рахунок коштів EBRD	166
• Фінансові продукти та послуги, що надаються EBRD	167
• Умови надання кредитів EBRD	167
• Цикл проектів EBRD	168
12.2. Діяльність Чорноморського банку торгівлі та розвитку	169
• Мета і завдання Чорноморського банку торгівлі та розвитку	169
• Фінансові послуги ЧБТР	169
• Органи управління ЧБСТ	170
• Фінансові ресурси ЧБТР	170
• Операції ЧБТР	172
• Режим оподаткування ЧБСТ	173
12.3. Діяльність Європейського інвестиційного банку	173
• Мета і завдання Європейського інвестиційного банку	173
• Види фінансових послуг ЕІВ	173
• Галузева структура проектів ЕІВ	174
• Умови фінансування проектів за рахунок коштів ЕІВ	174
• Джерела формування фінансових ресурсів ЕІВ	175
12.4. Діяльність Північного інвестиційного банку	175
• Мета і завдання Північного інвестиційного банку	175
• Органи управління НІВ, їхні повноваження	176
• Формування фінансових ресурсів НІВ	176
• Види фінансових послуг НІВ та умови їх надання	177
Розділ 13. Міжнародні фінансові організації Америки, Африки, Азії, Австралії та Океанії	179
13.1. Міжнародні фінансові організації Америки	179
• Міжамериканський банк розвитку	179
• Міжамериканська інвестиційна корпорація	180
• Карибський банк розвитку	181
• Центральноміжамериканський банк економічної інтеграції	182
• Андська корпорація розвитку	183
• Латиноамериканський резервний фонд	183
13.2. Міжнародні фінансові організації Африки	183
• Африканський банк розвитку	183
• Банк розвитку держав Центральної Африки	184
• Західноафриканський Банк Розвитку	185
13.3. Міжнародні фінансові організації Азії, Австралії та Океанії	185
• Азіатський банк розвитку	185
• Арабська нафтова інвестиційна корпорація	186
• Арабська інвестиційна компанія	186
• Міжарабська корпорація гарантування інвестицій	187
• Арабський валютний фонд	187
• Ісламський банк розвитку	188
Предметно-іменний покажчик	190
Додатки	205
<i>Додаток 1.</i> Міжнародний валютний фонд: розподіл SDR та голосів між державами-членами	205
<i>Додаток 2.</i> Міжнародний валютний фонд: Консолідований баланс за 2005—2008 фінансові роки	211
<i>Додаток 3.</i> Міжнародний валютний фонд: Консолідований звіт про прибутки та збитки, 2005—2008 фінансові роки	212
<i>Додаток 4.</i> Міжнародний банк реконструкції та розвитку: рік вступу, частка у статутному капіталі та розподіл голосів держав-членів	213

<i>Додаток 5.</i> Міжнародний банк реконструкції та розвитку: Основні фінансові показники, 2005—2008 фінансові роки	218
<i>Додаток 6.</i> Міжнародна фінансова корпорація: рік вступу, частка у статутному капіталі та розподіл голосів держав-членів	219
<i>Додаток 7.</i> Міжнародна фінансова корпорація: Балансова звітність, 2005—2008 фінансові роки	225
<i>Додаток 8.</i> Міжнародна фінансова корпорація: Звіт про прибутки та збитки, 2005—2008 фінансові роки	226
<i>Додаток 9.</i> Європейський банк реконструкції та розвитку: рік вступу та частки держав-членів у статутному капіталі	227
<i>Додаток 10.</i> Європейський банк реконструкції та розвитку: Балансова форма звітності, 2004—2008 фінансові роки	229
<i>Додаток 11.</i> Європейський банк реконструкції та розвитку: Звіт про прибутки та збитки, 2004—2008 фінансові роки	230

Список скорочень

- TNC** — Транснаціональні компанії, Transnational Companies, TNC.
- ЄС** — Європейський Союз, European Union, EU.
- Asian DB** — Asian Development Bank, Азіатський банк розвитку.
- African DB** — African Development Bank, Африканський банк розвитку.
- ADC** — Andean Development Corporation, Андська корпорація розвитку.
- AIC** — Arab Investment Company, Арабська інвестиційна компанія.
- AMF** — Arab Monetary Fund, Арабський валютний фонд.
- APIC** — Arab Petroleum Investments Corporation, Арабська нафтова інвестиційна корпорація.
- BBA** — British Bankers Association, Британська банківська асоціація.
- BCIE** — Banco Centroamericano de Integracion Economica, Центральноамериканський банк економічної інтеграції.
- BDEAC** — Banque de Developement des Etats d'Afrique Centrale, Банк розвитку держав Центральної Африки.
- BQAD** — Banque Quest Africane de Developpement, Західноафриканський банк розвитку.
- BSTDB** — Black Sea Trade and Development Bank, Чорноморський банк торгівлі та розвитку, ЧБТР.
- CAS** — Country Assistance Strategy, Стратегія допомоги країні.
- CCASG** — Cooperation Council for the Arab States of the Gulf, Рада співробітництва арабських держав Перської Затоки.
- CDB** — Caribbean Development Bank, Карибський банк розвитку.
- CERs** — Certified Emission Reductions, Сертифіковане скорочення викидів.
- CII** — Corporacion Interamericana de Inversiones, Міжамериканська інвестиційна корпорація.
- EBRD** — European Bank of Reconstruction and Development, Європейський банк реконструкції та розвитку.
- ECU** — European Currency Union, Європейський валютний союз.
- EIB** — European Investment Bank, Європейський інвестиційний банк.
- GHGs** — greenhouse gases, парникові гази.
- G20** — Group of Twenty Finance Ministers and Central Bank Governors, Група двадцяти.
- GWP** — global warming potential, потенціал глобального потепління.
- IADB** — Inter-American Development Bank, Міжамериканський банк розвитку.
- IAIGC** — Inter-Arab Investment Guarantee Corporation, Міжарабська корпорація гарантування інвестицій.
- IBRD** — International Bank of Reconstruction and Development, Міжнародний банк реконструкції та розвитку.
- ICSID** — International Centre for Settlement Investment Disputes, Міжнародний центр врегулювання інвестиційних спорів.
- IDA** — International Development Agency, Міжнародна асоціація розвитку.
- IDB** — Islamic Development Bank, Ісламський банк розвитку.
- IFC** — International Finance Corporation, Міжнародна фінансова корпорація.

IMF — International Monetary Fund, Міжнародний валютний фонд.
LARF — Latin American Reserve Fund, Латиноамериканський резервний фонд.
LIBOR — London Interbank Offered Rate, Лондонська міжбанківська ставка пропозиції.
MIGA — Multilateral Agency on Guarantee of Investments, Багатостороннє агентство гарантування інвестицій.
NEFCO — Nordic Environment Finance Corporation, Північна економічна фінансова корпорація.
NIB — Nordic Investment Bank, Північний інвестиційний банк.
PAL — Programmatic Adjustment Loan, Програмна системна позика.
SDR — Special Drawing Rights, Спеціальні права запозичення.
SIFIDA — Societe Internationale pour le Financement des Investissements et du Developement en Afrique, Міжнародна компанія з фінансування інвестицій та розвитку в Африці.
UN — United Nations, Організація Об'єднаних Націй.
UNCITRAL — Uncitral Nations Commissions on International Trade Law, Комісія ООН з права міжнародної торгівлі, ЮНСІТРАЛ.
UNCTAD — United Nations Conference on Trade and Development, Конференція ООН з торгівлі і розвитку, ЮНКТАД.
UNIDROIT — United Nations International Institute for the Unification of Private Law, Міжнародний інститут уніфікації приватного права, УНІДРУА.
UNFCCC — United Nations Framework Convention on Climate Change, UNFCCC або FCCC, Рамкова конвенція ООН щодо кліматичних змін.
UNSC — United Nations Security Council, Рада Безпеки ООН
WB — World Bank, Світовий банк, Банк.
WBG — World Bank Group, Група світового банку.
WTO — World Trade Organization, Світова організація торгівлі, СОТ.

Передмова

Одним із феноменів сучасного міжнародного соціально-економічного розвитку є створення міжнародних організацій, як систем, що належать до числа найбільш розвинених та різносторонніх механізмів упорядкування міжнародного життя. Збільшення кількості та помітне підвищення їхньої активності упродовж XX сторіччя стало одним із результатів розвитку міжнародних відносин, складовою інтеграційних та глобалізаційних процесів цього періоду. Особливе місце серед міжнародних (наднаціональних) організацій посідають міждержавні фінансові організації.

Міжнародні фінансові організації об'єднують нині десятки держав з різними рівнями економічного розвитку, пропонуючи дієві механізми співпраці і виступаючи впливовими учасниками політичних, економічних, і звичайно ж, валютно-фінансових відносин. Україна, розбудовуючи ринкову економіку, активно співпрацює з багатьма з них, виступаючи їхнім безпосереднім учасником (акціонером) або формуючи відносини з ними на основі рамкових угод. До низки цих міждержавних фінансових організацій належать провідні фінансові інституції системи ООН та регіональні міжнародні фінансові організації.

Міждержавні фінансові організації є важливою складовою світової фінансової системи, прямо або опосередковано впливаючи на всі соціально-економічні процеси сучасності. Увінчуючи архітектуру міжнародних фінансів, вони є активними учасниками трансграничного руху фінансових ресурсів, міжнародних ринків капіталу, прямо або опосередковано впливають на формування національних фінансових ринків держав-учасниць. Розвиток міжнародної валютної системи та механізмів регулювання платіжних балансів також є прерогативами міждержавних фінансових організацій.

Підготовлений науковцями кафедри фінансових ринків Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана підручник «Міжнародні фінансові організації» є вагомим внеском у скарбницю вітчизняних досліджень ролі міждержавних фінансових організацій у сучасному розвитку суспільства та ґрунтовним викладом матеріалу для студентів, що вивчають їх діяльність. Виховання молодих спеціалістів для роботи у сферах управління державними та корпоративними фінансами, а також фінансових ринків передбачає обов'язковість набуття ними знань з

питань функціонування найвпливовіших учасників сучасних міжнародних економічних та валютно-фінансових відносин, до яких належать міждержавні фінансові організації.

Матеріали даного підручника є актуальними для української вищої школи і безперечно зацікавлять усіх тих, хто небайдужий до майбутнього фінансово-економічного розвитку суспільства.

А. Ф. Павленко,
доктор економічних наук, професор,
ректор ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
заслужений діяч науки і техніки України,
академік Академії педагогічних наук України.

Вступ

Міжнародні організації стали невід'ємною складовою сучасних соціально-економічних відносин. Поява нових організацій та розширення сфер їхнього впливу є об'єктивним проявом інтеграційних та глобалізаційних процесів сьогодення.

Поняття «міжнародні організації» широко використовується у науковій і повсякденній лексиці, але його вживання кожний раз потребує уточнення, оскільки, залежно від контексту, під ним може розумітися як міжнародні міждержавні (міжурядові) організації, так і міжнародні неурядові (недержавні) організації. Саме ці дві групи організацій є складовими поняття «міжнародні організації». Якщо перші являють собою об'єднання держав, то другі — добровільні об'єднання фізичних та юридичних осіб, асоціацій, рухів і суспільних організацій, що об'єднуються для виконання певних суспільно-економічних функцій і не ставлять перед собою комерційних цілей. Неурядові міжнародні організації створюються відповідно до внутрішнього законодавства держави у якій вони реєструються, а не на основі міжнародного договору. Передбачається, що їхня діяльність реалізується щонайменше на території двох країн. Прикладами недержавних міжнародних організацій є Асоціація міжнародного права, Міжнародна асоціація страхового права, Римський клуб, Міжнародна федерація бухгалтерів, Міжнародна асоціація аудиторів, Міжнародна асоціація бірж, Міжнародна асоціація аудиторських і Консалтингових компаній, тощо.

Упродовж багатьох років спостерігається стійка тенденція до збільшення кількості міжнародних недержавних організацій, що є проявом глобалізації соціально-економічних відносин та зростання обсягу різноманітних трансграничних взаємодій. Якщо наприкінці 1960-х років їх налічувалося близько 2 тис., то на початку XXI ст. — вже близько 10 тисяч. Незважаючи на стрімке зростання кількості міжнародних недержавних організацій та їхню кількісну перевагу над міждержавними організаціями, вплив останніх на політичні, економічні та соціальні відносини всіх країн є надзвичайно потужним, особливо в умовах кризових ситуацій.

Міждержавні організації є постійними об'єднаннями держав на основі міждержавних (міжурядових) багатосторонніх договорів. У резолюції Економічної та соціальної ради ООН (United Nations Economic and Social Council) від 27 лютого 1950 р. міждержавні організації визначені як організації, що створені на основі згоди між державами, членами яких вони є. До міждержавних організацій зокрема належать: Організація Об'єднаних Націй (United Nations, UN, ООН), членами якої є 192 держави; Організація держав Америки (Organization of American States, OAS), до складу якої

входять 35 країн Америки; Організація північноатлантичного договору (Північно-Атлантичний альянс, North Atlantic Treaty Organization, NATO), членами якої є 28 держав; Африканський союз (African Union, AU), що об'єднує 53 держави Африки; Співдружність незалежних держав (СНД), що об'єднує більшість колишніх республік Радянського Союзу, тощо.

У сучасних умовах життєво важливим для всіх держав є їхня взаємодія у політичній та фінансово-економічній сферах життя, що значною мірою здійснюється саме за допомогою міждержавних організацій. Ці організації не тільки регулюють міждержавні відносини, але й приймають рішення з глобальних питань сучасності.

Ознаками міждержавних організацій є:

- наявність міжнародного договору або статуту як правової основи діяльності;
- особливі постійно діючі органи управління з відповідними повноваженнями;
- персонал, що працює на постійній основі;
- наявність фінансових потоків та можливість одержання прибутків, що не розподіляються між державами-членами, а спрямовуються на реалізацію завдань міжнародної організації;
- існування зобов'язань держав щодо виконання рішень міждержавної організації.

Міждержавні організації розрізняються як за колом учасників (загальносвітові та регіональні), так і за своїм функціональним призначенням.

На сучасному етапі загальними тенденціями у розвитку міждержавних організацій є: (а) посилення регіональних аспектів діяльності, що дозволяє їм сфокусуватися на конкретних проблемах; (б) зростання числа організацій спеціальної компетенції для регулювання специфічних сфер міжнародних взаємовідносин; (в) наділення міждержавних організацій наднаціональними повноваженнями.

Масштаби, характер та глибина впливу міждержавних організацій на сучасне міжнародне політичне та фінансово-економічне життя варіюються у досить широких межах. Зокрема, ООН посідає центральне місце у системі міждержавних організацій, відіграючи виключну роль у міжнародному політичному розвитку як найбільший представницький форум для дискусій між державами з усіх актуальних проблем міжнародного розвитку. Положення Статуту ООН є фундаментом сучасного міжнародного права, свого роду загальновизнаним кодексом поведінки держав та їхніх взаємовідносин, по ньому зв'язують інші міжнародні угоди.

Окрім самої ООН до її «сім'ї» входять 14 спеціалізованих установ — міждержавних організацій, що мають спеціальне призначення. Серед них є такі, що відіграють важливу роль у координації валютної та фінансової політики держав-членів. Це Міжнародний валютний фонд та Група світового банку. Остання, у свою чергу, об'єднує п'ять спеціалізованих організацій — Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Міжнародну асоціацію розвитку, Міжнародну фінансову корпорацію, Міжнародний центр врегулювання інвестиційних спорів та Багатостороннє агентство гарантування інвестицій.

Окрім перелічених міжнародних фінансових організацій у світовому господарстві існує багато регіональних міждержавних фінансових організацій. Зокрема, до організацій регіону Європи належать Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк, Північний інвестиційний банк, Чорноморський банк торгівлі та розвитку та Північна екологічна фінансова корпорація.

До групи організацій, діяльність яких поширюється на регіон Америки, належать: Міжамериканський банк розвитку, Міжамериканська інвестиційна корпорація, Карибський банк розвитку, Карибська інвестиційна корпорація, Центральнаамериканський банк економічної інтеграції, Андська корпорація розвитку та Латиноамериканський резервний фонд.

У Африці працюють наступні міждержавні фінансові організації: Африканський банк розвитку, Банк розвитку держав центральної Африки та Західноафриканський банк розвитку.

І нарешті до міждержавних фінансових організацій, що діють у регіоні Азії, Австралії та Океанії належать: Азіатський банк розвитку, Арабська нафтова інвестиційна корпорація, Арабська інвестиційна компанія, Міжарабська корпорація гарантування інвестицій, Арабський валютний фонд та Ісламський банк розвитку.

Міжнародні фінансові організації (МФО), засновниками та учасниками яких є держави, стали складовою міжнародної економіки. Вони відіграють важливу роль у процесі міжнародного обміну та розподілу фінансових ресурсів, сприяють мобільності міжнародних фінансових потоків, які є однією з рушійних сил процесу глобалізації.

Міжнародні фінансові організації мають наднаціональне соціально-економічне призначення, що передбачає вирішення універсальних завдань глобального масштабу, завдань, у яких зацікавлене все людство, серед яких:

- оцінка та прогнозування тенденцій соціального та економічного розвитку держав-членів;
- фінансування розвитку економік країн з низьким та середнім рівнем доходів на душу населення, сприяння подоланню в них бідності, забезпечення зайнятості населення;
- впровадження в економіках цих країн політики енергозбереження;
- вирішення екологічних проблем;
- сприяння розв'язанню кризи зовнішньої заборгованості держав-членів.

Реалізація перелічених завдань здійснюється як у формі надання технічної допомоги державам-учасникам, так і шляхом фінансування різноманітних проектів у їхніх економіках. Фінансування здійснюється через різноманітні гнучкі фінансові інструменти (продукти), що пропонуються міждержавними організаціями. Гроші до економік держав-членів надходять у формі грантів, довгострокових позик, а також тимчасового входження у власний капітал підприємств.

Підручник призначено для вивчення дисципліни «Міжнародні фінансові організації» у процесі підготовки фахівців у сфері управління державними та корпоративними фінансами, фінансового ринку та інших сфер, де необхідні знання щодо міжнаціональних фінансових організацій. На сучасному етапі роль міждержавних фінансових організацій у багатьох сферах діяль-

ності людства є надзвичайно важливою. Безпосередньо через фінансові потоки, а також опосередковано через широку технічну допомогу міжнародні організації впливають на розвиток державних фінансів, ринок фінансових послуг та реальний сектор економіки у країнах, що розвиваються, та країнах з перехідною економікою, до яких належить і Україна.

Предметом вивчення даної дисципліни є уся сукупність фінансових відносин міждержавних фінансових організацій, що складається у ході (а) їхньої діяльності на фінансових ринках; (б) формування ними власних капіталів; (в) надання ними позикових коштів економікам держав-членів; (г) інвестуванні коштів у капітал підприємств; (д) надання та використання грантів.

До кола завдань дисципліни «Міжнародні фінансові організації» входить вивчення:

(1) ролі міждержавних організацій у міжнародному русі капіталів, функціонуванні міжнародних фінансових ринків, формуванні сучасної міжнародної валютної системи та регулюванні платіжних балансів;

(2) специфіки окремих організацій;

(3) особливостей фінансових продуктів міжнародних організацій;

(4) економіко-правових основ взаємовідносин України з міжнародними організаціями, ролі міжнародних організацій у соціально-економічному розвитку нашої країни.

Логіка викладення матеріалу даного підручника є наступною:

У першій частині читач знайомиться з роллю міждержавних фінансових організацій у таких макроекономічних процесах, як трансграничний рух капіталів, формування міжнародної валютної системи, механізми регулювання платіжних балансів та розвиток ринків капіталу. Аналізуються також правові засади діяльності міждержавних фінансових організацій та розглядається їх класифікація.

Далі подається матеріал щодо взаємовідносин України з міждержавними фінансовими організаціями. Докладно розглядаються всі етапи державного регулювання діяльності цих організацій в Україні. Аналізуються обсяги їхньої діяльності та форми фінансових взаємовідносин цих організацій з нашою країною.

Третя частина підручника присвячена розгляду особливостей діяльності окремих міжнародних фінансових організацій — як тих, з якими Україна підтримує тісні фінансові взаємовідносини, так і регіональних міждержавних фінансових організацій Америки, Африки, Азії, Австралії та Океанії.

У підручнику представлено обширний статистичний матеріал з питань трансграничного руху капіталів, ролі міжнародних фінансових організацій в економічному розвитку України, а також фінансових результатів діяльності окремих міжнародних організацій.

**1.1. Місце міжнародних фінансових організації
в інтеграційних та глобалізаційних процесах**

**№:апі³ іōīōāñè àéīīīī³:-īī; ³īōāāđāō³;
òà àéīāāé³çāō³;**

Економічна інтеграція знаходить свій прояв у розвитку стійких взаємозв'язків національних економік і є об'єктивним процесом сучасності. Останні десятиріччя характеризуються посиленням процесів поступового взаємопроникнення та зближення економік окремих країн на основі проведення ними узгодженої міждержавної економічної та політичної стратегій. Між державами укладаються валютні, митні та економічні союзи, створюються зони вільної торгівлі, спільний ринок, що представляють собою форми економічної інтеграції держав.

До головних ознак економічної інтеграції належать взаємопроникнення та взаємозв'язок національних виробничих процесів, структурні зміни в економіках держав-учасниць, а також державне регулювання націлене на інтеграцію. Економічна інтеграція спостерігається як на макроекономічному — тобто державному рівні, так і на мікрорівні — тобто рівні підприємств у формі функціонування фінансових та нефінансових транснаціональних компаній (ТНК).

Економічна інтеграція сприяє збільшенню обсягів ринку (ефект масштабу виробництва), посиленню конкурентних чинників, поширенню нових технологій, поліпшенню товарообміну, розвитку ринкової інфраструктури. Разом із тим, у ході економічної інтеграції економіки менш розвинених країн, будучи вразливими до впливу зовнішніх чинників, болюче відчують кризові, процеси розвинених країн. Перерозподіл економічних, у тому числі фінансових ресурсів, нерідко відбувається на користь економік розвинених країн, хоча при цьому спостерігається і загальноекономічне зростання країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою.

Іншим об'єктивним процесом сучасності є *глобалізація*. Вона має системний характер, охоплює всі сфери, її важливими складовими є трансграничний рух капіталу, людських та виробничих ресурсів. Глобалізація супроводжується ста-

ндартизацією законодавства, економічних та технологічних процесів, зближенням культур різних народів.

Зростання обсягів міжнародної торгівлі, посилення міграційних процесів і науково-технічного обміну між країнами об'єктивно супроводжуються збільшенням транскордонних потоків капіталу, розвитком міжнародних фінансових відносин і формуванням наднаціональних фінансових об'єднань у вигляді міжнародних фінансових організацій. Останні є невід'ємною складовою інтеграційних процесів між економіками різних країн та чинником посилення глобалізації фінансових відносин на планеті.

Характерними проявами економічної глобалізації є: (а) зростання кількості та обсягів злиття компаній в окремих країнах та на міжнародному рівні; (б) швидке розповсюдження фінансової та іншої інформації завдяки ресурсам Інтернет; (в) тенденції до більш відкритої (прозорої) діяльності компаній; (г) підвищення в національних економіках та на міжнародному рівні ролі фінансових ринків та їхніх фінансових інструментів; (д) відчутний вплив валют окремих країн на широке коло інших національних економік; (е) стирання національної приналежності виробленої продукції; (є) посилення ролі фінансових та нефінансових ТНК у житті суспільства тощо.

Одні фінансові ресурси є і є до об'єктивних і невід'ємних

Фінансові ресурси являють собою майнові цінності у формі грошей; окрім того, до фінансових ресурсів належать еквіваленти грошей та будь-яке інше майно, що слугує засобом платежу та накопичення. До фінансових ресурсів у контексті функціонування міжнародних фінансів і, зокрема, діяльності міжнародних фінансових організацій, належать ті майнові цінності, що задіяні у міжнародних економічних відносинах, відповідають вимогам міжнародного фінансового права та можуть слугувати засобом платежу і накопичення.

Фінансові ресурси є обмеженими у просторі та часі. Саме через призму часової та просторової обмеженості фінансових ресурсів доцільно розглядати сучасні особливості транскордонного руху капіталів. У кожного конкретного суб'єкта господарювання — чи то є фізичні особи, чи підприємства, або навіть держави — є певний (обмежений) обсяг фінансових ресурсів, якими вони можуть розпоряджатися упродовж окресленого періоду. Надлишок або дефіцит фінансових ресурсів того чи іншого суб'єкта господарювання відповідно спонукає його або до пошуку можливостей вигідно їх інвестувати, або до пошуку додаткових фінансових джерел. На міждержавному рівні дефіцит фінансових ресурсів у одних суб'єктів господарювання та їх відносний тимчасовий надлишок у інших є об'єктивною основою для транскордонного (міждержавного, міжнародного) перерозподілу ресурсів.

Транскордонний рух капіталів не є хаотичним, а визначається об'єктивними закономірностями: капітал рухається в пошуках найбільшої норми прибутку; важливим чинником є ризику, пов'язані з отриманням прибутку; транскордонний рух капіталів відображає також закономірності пропорційного розвитку. Певний вплив на транскордонний розподіл фінансових ресурсів має політика (інтереси) суб'єктів міжнародних відносин. На окремих етапах історичного роз-

витуку об'єктивні закономірності та політика (інтереси) суб'єктів міжнародних відносин певною мірою збігаються, але вони можуть і суперечити одні одним.

В умовах розвитку інтеграційних та глобалізаційних процесів актуальними стають питання ефективного використання фінансових ресурсів не тільки на рівні окремих суб'єктів господарювання, але й на рівні світової економіки. Тому важливим є питання удосконалення міжнародного руху капіталів, міжнародних фінансових ринків, міжнародної валютної системи, механізмів регулювання платіжних балансів і, звичайно ж, ролі міжнародних фінансових організацій у всіх цих сферах.

Дієві і значущі аспекти економічної інтеграції та глобалізації; історичні аспекти економічної інтеграції

Міжнародні фінансові організації (МФО), засновниками та учасниками яких є держави, стали складовою системи міжнародної економіки у тій її частині, що пов'язана з формуванням та використанням фінансових ресурсів у міжнародному обмінно-розподільному процесі. Міждержавні фінансові організації є міжнародними фінансовими інституціями, що покликані сприяти та забезпечувати підвищення ефективності трансграничного розподілу фінансових ресурсів. Вони заохочують інвестиції в економіки тих країн, де необхідно подолати бідність, розвивати енергозбереження, вирішувати екологічні проблеми та інші важливі для суспільства завдання. МФО сприяють мобільності міжнародних фінансових потоків, що є однією з рушійних сил глобалізації.

Економіки країн тісно пов'язані між собою перш за все системою фінансових зв'язків. Економічні негаразди однієї країни поширюються на інші регіони світу саме завдяки трансграничним фінансовим відносинам. Фінансово-економічна криза початку ХХІ ст. змусила переосмислити роль міжнародних фінансових зв'язків та міжнародних фінансових організацій у розвитку суспільства. Актуальними стали питання управління міжнародними фінансами в цілому та їхніми окремими сферами (міжнародним фінансовим ринком, ТНК, міждержавними фінансовими відносинами) на наднаціональному рівні.

Ефективність управління процесами формування та використання фінансових ресурсів у міжнародних економічних відносинах має визначатися не тільки показниками прибутковості фінансових операцій, а й приростом реальної вартості цих ресурсів, яка, у свою чергу, базується на показниках якісного та кількісного зростання реального виробництва.

У процесі встановлення «нових правил» в управлінні міжнародними фінансами важлива роль належить наднаціональним об'єднанням — міжнародним фінансовим організаціям, що створені державами. Управління міжнародними фінансами (формуванням та розподілом фінансових ресурсів у міжнародній економіці) має узгоджуватися з реальним трансграничним рухом товарів, послуг, науково-інформаційних продуктів та міграції людей. У протилежному разі відрив руху фінансових ресурсів від реальних майнових цінностей сприятиме формуванню так званого фінансового пухиря, що неминуче вестиме до кризових ситуацій.

Міжнародні фінансові організації (МФО) і ОІ

Міжнародні фінансові організації покликані реалізувати наднаціональні функції, вирішити універсальні завдання глобального масштабу. Серед завдань, у яких зацікавлене все людство, такі:

- оцінка та прогнозування тенденцій соціального та економічного розвитку держав-учасниць;
- фінансування розвитку країн, що належать до країн з низьким та середнім рівнем доходів на душу населення з метою: (а) подолання бідності, (б) упровадження політики енергоефективності, (в) вирішення екологічних проблем, (г) забезпечення зайнятості населення;
- сприяння розв'язанню кризи зовнішньої заборгованості держав;
- надання технічної допомоги державам-учасникам.

1.2. Класифікація міжнародних фінансових організацій

Класифікація МФО за сферами діяльності і ОІ

Міжнародні фінансові організації, засновниками (учасниками) яких є держави, тобто міждержавні фінансові організації, можна класифікувати за двома ознаками:

- по-перше, залежно від кола держав, що є їхніми засновниками (учасниками);
- по-друге, відповідно до сфер (напрямів) їхньої діяльності.

Залежно від кола держав, що стали засновниками (учасниками) міжнародних фінансових організацій, вони поділяються на: (а) такі, що належать до системи Організації Об'єднаних Націй, ООН (United Nations, UN), тобто загальносвітові, (б) регіональні.

Члени МФО системи ООН і ОІ

Членами організацій системи ООН є дуже широке коло країн, їхня діяльність поширюється на всі континенти планети. До цієї групи належать:

(А) Міжнародний валютний фонд (International Monetary Fund, IMF) (див. Додаток 1);

(Б) організації, що входять до Групи світового банку (World Bank Group, WBG), а саме:

- Міжнародний банк реконструкції та розвитку (International Bank of Reconstruction and Development, IBRD) (див. Додаток 4),
- Міжнародна асоціація розвитку (International Development Association, IDA),
- три члени Світового банку (World Bank, WB, або просто Bank, Банк):
 - ✓ Міжнародна фінансова корпорація (International Finance Corporation, IFC) (див. Додаток 6),

- ✓ Багатостороннє агентство гарантування інвестицій (Multilateral Investment Guarantee Agency, MIGA);
- ✓ Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних спорів (International Centre for Settlement Investment Disputes, ICSID).

Dääʹf̄ äëüʹ ʹ i ʹæf̄ äd̄f̄ äf̄ ʹ öʹf̄ äf̄ n̄f̄ äʹ ʹ f̄d̄äaf̄ ʹçäöʹ;

Діяльність регіональної організації поширюється на регіон, до якого належить переважна більшість її держав-членів, хоча зазвичай серед її учасників є також економічно розвинені держави з інших регіонів. Регіональні МФО можна поділити на такі, що представлені в регіоні: (а) Європи, (б) Америки, (в) Африки, (г) Азії, Австралії та Океанії.

До *МФО в регіоні Європи* належать:

- Європейський банк реконструкції та розвитку (European Bank of Reconstruction and Development, EBRD) (див. Додаток 9);
- Європейський інвестиційний банк (European Investment Bank, EIB);
- Північний інвестиційний банк (Nordic Investment Bank, NIB);
- Чорноморський банк торгівлі та розвитку (ЧБТР, Black Sea Trade and Development Bank, BSTDB);
- Північна екологічна фінансова корпорація (Nordic Environment Finance Corporation, NEFC).

До *МФО, що діють в регіоні Америки*, належать:

- Міжамериканський банк розвитку (Inter-American Development Bank, IADB);
- Міжамериканська інвестиційна корпорація (Corporación Interamericana de inversiones, CI);
- Карибський банк розвитку (Caribbean Development Bank, CDB);
- Карибська інвестиційна корпорація (Caribbean Investment Corporation, CIC);
- Центральноамериканський банк економічної інтеграції (Banco Centroamericano de integración económica, BCIE);
- Андська корпорація розвитку (Andean Development Corporation, ADC);
- Латиноамериканський резервний фонд (Latin American Reserve Fund, FLAR).

До *МФО, діяльність яких представлена в Африці*, належать:

- Африканський банк розвитку (African Development Bank, ADB);
- Банк розвитку держав Центральної Африки (Banque de développement des Etats d'Afrique Centrale, BDEAC);
- Західноафриканський банк розвитку (Banque Ouest Africaine de développement, BQAD).

І нарешті до *МФО регіону Азії, Австралії та Океанії* належать:

- Азіатський банк розвитку (Asian Development Bank, ADB);
- Арабська нафтова інвестиційна корпорація (Arab Petroleum Investments Corporation, APIC),
- Арабська інвестиційна компанія (Arab Investment Company, AIC),
- Міжарабська корпорація гарантування інвестицій (Inter-Arab Investment Guarantee Corporation, IAIGC),
- Ісламський банк розвитку (Islamic Development Bank, IDB);
- Арабський валютний фонд (Arab Monetary Fund, AMF).

Європейська економіка і її вплив на світову економіку

Поле діяльності міжнародних фінансових організацій надзвичайно широке, охоплюючи такі сфери, як:

- міжнародні валютні відносини;
- формування та регулювання платіжних балансів;
- фінансові взаємовідносини з урядами держав-учасниць;
- фінансові взаємовідносини з недержавними підприємствами та тими, де частка держави є незначною;
- фінансування економік найбідніших країн світу;
- фінансування економік, що належать до певних регіонів світу;
- фінансування охорони навколишнього середовища, енергозбереження;
- забезпечення механізмів мінімізації ризиків міжнародного фінансування;
- забезпечення правового примирення сторін та арбітражних процедур у міжнародних інвестиційних спорах.

Залежно від напрямів діяльності міжнародні фінансові організації можна класифікувати як такі, що:

(1) *Встановлюють правила міжнародної валютної системи та механізми регулювання платіжних балансів.* Сюди належать: Міжнародний валютний фонд (IMF), Арабський валютний фонд (AMF) та Латиноамериканський резервний фонд (LARF).

IMF був заснований у 1944 р. і на початок 2009 р. налічував 185 держав-учасниць. Ця міжнародна інституція є основою сучасної світової валютної системи. Її головним завданням є сприяння розвитку міжнародної торгівлі та валютного співробітництва між країнами. Важливим фінансовим продуктом IMF є надання державам-учасницям додаткових ліквідних коштів у формі спеціально створеного резервного активу SDR (Special Drawing Rights, Спеціальні права запозичення).

Арабський валютний фонд створено у 1976 р. Серед завдань він має наступне: координація фінансової політики держав-членів та надання їм кредитів для покриття дефіцитів платіжних балансів і стабілізації курсів національних валют.

Латиноамериканський резервний фонд був створений у 1988 р., і одним з його завдань є допомога у врегулюванні платіжних балансів держав-членів.

(2) *Надають кошти як урядам держав-учасниць, так і приватному сектору.* До таких організацій належать Міжнародний банк реконструкції та розвитку (IBRD), Європейський банк реконструкції та розвитку (EBRD), Чорноморський банк торгівлі та розвитку, Європейський інвестиційний банк розвитку (EIB), Міжамериканський банк розвитку (IDB), Карибський банк розвитку (CDB), Центральноамериканський банк економічної інтеграції (BCIE), Андська корпорація розвитку (ADC), Африканський банк розвитку (African DB), Банк розвитку держав центральної африки (BDEAC), Західноафриканський банк розвитку (BQAD), Азіатський банк розвитку (Asian DB), Ісламський банк розвитку (IDB).

Основними завданнями IBRD, що був створений у 1944 р. і членами якого нині є 185 держав, є: надання допомоги у реконструкції та розвитку держав-учасниць шляхом залучення інвестицій для розбудови їхніх економік; сприяння

приватному іноземному інвестуванню шляхом надання гарантій або участі у позиках та інших капіталовкладеннях приватних інвесторів; за відсутності приватних капіталів на прийнятних умовах, надання державам-учасникам фінансових ресурсів з власного капіталу IBRD, створених ним фондів та інших його ресурсів.

Детальніше про особливості діяльності інших міждержавних організацій, що входять у цю групу МФО, див. Розділ 12 та 13.

(3) *Фінансують лише проекти приватних підприємств, або тих, де частка держави є незначною.* До таких міжнародних організацій належать: Міжнародна фінансова корпорація (IFC), Північний інвестиційний банк (NIB), Міжнародна інвестиційна корпорація (CII), Арабська нафтова інвестиційна корпорація (APIC) та Арабська інвестиційна компанія (AIC).

Метою IFC, що була створена у 1956 р. і учасницями якої нині є 181 держава, є сприяння економічному розвитку країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою. IFC доповнює приватний капітал, не конкуруючи з ним. За кредитами, що надаються нею приватним підприємствам, не вимагається (на відміну від кредитів IBRD) урядових гарантій. IFC надає своїм клієнтам (партнерам): довгострокове фінансування навіть у кризових ситуаціях; залучає інших інвесторів шляхом надання синдікованих позик; передає спеціалізовані знання, які накопичені нею у ході роботи в інших країнах світу, що підвищує конкурентоспроможність та удосконалює практику господарювання її клієнтів; спільно із IBRD консулює уряди з питань реформування законодавства, сприяючи створенню належного бізнес-середовища.

Мета діяльності Північного інвестиційного банку, акціонерами якого нині є вісім держав, полягає у кредитуванні та наданні гарантій для реалізації інвестиційних проектів, що становлять інтерес для держав-членів. Фінансування інвестиційних проектів та гарантії під інвестиційні проекти за межами держав-членів надаються, якщо це визначено Радою директорів NIB.

(4) *Фінансують проекти тільки в економіках найбільш бідніших країн.* До таких організацій належить Міжнародна асоціація розвитку (IDA), членами якої нині є 163 держави.

(5) *Фінансують лише окремі галузі у певних регіонах.* Такими організаціями є: Чорноморський банк торгівлі та розвитку (ЧБТР, BSTDB), кошти якого використовуються для фінансування проектів у транспортній, телекомунікаційній, енергетичній галузях, а також у сфері захисту Чорного моря і довкілля; Північна екологічна фінансова корпорація (NEFCO), метою якої є зниження забруднення середовища у Північному регіоні Європи.

(6) *Сприяють фінансуванню економік держав-учасниць через механізми мінімізації ризиків.* До таких організацій належать: Багатостороннє агентство гарантування інвестицій (MIGA) та Міжарабська корпорація гарантування інвестицій (IAGC).

Членами MIGA нині є 172 держави. Ця міжнародна інституція займається страхуванням від політичних ризиків та наданням гарантій для пом'якшення некомерційних ризиків. Така діяльність MIGA сприяє підвищенню ліквідності фінансових ринків країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою.

(7) *Забезпечують правове примирення сторін та арбітражні процедури у міжнародних інвестиційних спорах.* Така діяльність притаманна Міжнародному центру урегулювання інвестиційних спорів (ICSID), членами якого нині є 143 держави. Нині у багатьох договорах з питань трансграничного руху інвестицій подається посилання саме на ICSID як на арбітра у разі виникнення інвестиційних спорів.

1.3. Предмет та завдання курсу

Тема 1: «Інвестиційні спори та арбітражні процедури»

Предметом вивчення даної дисципліни є сукупність фінансових відносин міжнародних фінансових організацій, учасниками яких є держави. До цієї сукупності фінансових відносин входять:

По-перше, фінансові відносини при формуванні власного капіталу МФО. Всі МФО створені на зразок акціонерних товариств. Їхні акції не обертаються на фінансовому ринку, а розподіляються лише серед держав-учасниць. У разі виходу держави зі складу акціонерів МФО, її частка у статутному капіталі повертається до міжнародної організації. Величина частки держави у статутному капіталі МФО як правило залежить від: (а) так би мовити, «економічної ваги» країни, що вимірюється обсягом її зовнішньоторгових операцій, величиною валового внутрішнього продукту тощо, (б) її політичного впливу.

Залежно від положень, закріплених в установчих документах міжнародних організацій, статутні внески держав-членів здійснюються повністю або частково у твердій (ринковій, конвертованій) валюті (здебільшого це долар США та євро), решта сплачується національною валютою; є приклади, коли статутний капітал формується і за рахунок монетарного золота. Наприклад, у IMF 25 % номіналу акцій країна має внести у конвертованій валюті, решту — у національній. Зазвичай від держав-членів при набутті ними членства у міжнародній організації не вимагається повної сплати їхніх часток; передбачається, що повна сума сплачується лише у разі фінансової потреби у цьому даної міжнародної організації. Зокрема, у IBRD сплачений статутний капітал становить лише трохи більше 6 % номінальної вартості акцій.

Окрім внесків у статутний капітал, деякі держави (зазвичай економічно розвинені) перераховують у МФО додаткові кошти для фінансування її проектів у країнах-реципієнтах.

Незважаючи на те, що основна мета діяльності міждержавних фінансових організацій аж ніяк не полягає в отриманні прибутку, а спрямована перш за все на вирішення питань соціально-економічного розвитку країн, за фактом фінансовий результат діяльності цих організацій як правило позитивний. Отримані прибутки МФО не розподіляють між державами-учасницями у формі дивідендів, а завжди реінвестують, фінансуючи спільні з країнами проекти та програми.

По-друге, *фінансові відносини МФО, що виникають у ході їхньої діяльності на фінансових ринках*. Ці організації залучають величезні обсяги ресурсів на міжнародних фінансових ринках, використовуючи їх для фінансування проектів держав-учасниць. За оцінками провідних рейтингових агентств (Fitch, Standard & Poor's та Moody's) цінні папери МФО є надійними, і їм присвоюється найвищі кредитні рейтинги (AAA, Aaa), дозволяє залучати на міжнародних ринках найдешевші ресурси.

Свої облігації ці міжнародні інституції продають по найнижчих відсоткових ставках — тих, що складаються на міжнародних фінансових ринках між першокласними банками (зокрема, ставка LIBOR, London Interbank Offered Rate). Обсяги їхніх разових запозичень на фінансових ринках варіюються від 10 млн дол. до 10 млрд дол. США.

По-третє, *фінансові відносини, що складаються при наданні позик МФО*. Позики бувають наступні:

(а) для фінансування структурно-перебудовних програм та інвестиційних проектів урядів держав-членів (у цьому разі кошти міжнародних організацій проходять по відповідних статтях державних бюджетів);

(б) фінансуються проекти місцевих органів влади, що передбачають соціально-економічний розвиток регіонів;

(в) значна частина коштів надається безпосередньо приватному сектору; при цьому, залежно від вимог міжнародної організації, кредитування може здійснюватися як під гарантії уряду, так і без них. Малий та середній бізнес також отримує підтримку від міжнародних фінансових організацій, але не шляхом прямого кредитування, а у вигляді кредитів місцевих комерційних банків, які надаються за рахунок коштів кредитних ліній, відкритих для них міжнародними організаціями.

Позики міжнародних фінансових організацій надаються на більш тривалий період, ніж кредити звичайних комерційних банків, та за значно нижчими відсотками. Окрім відсотків, позичальник здебільшого має сплатити ще й комісійні, наприклад, за резервування коштів, за їх перерахування та за дострокове погашення боргу. Беручи до уваги тривалість позики, наявність пільгового (граційного) періоду та рівень відсотків і комісійних, а також обсяги кредитування, одержання позикових коштів від міжнародних фінансових організацій є досить привабливим для позичальника.

Надання позик міждержавними фінансовими організаціями супроводжується необхідністю виконання певних вимог, спрямованих на формування в країні умов для її стабільного соціально-економічного розвитку. Ці умови можуть стосуватися (а) необхідності прийняття законодавства в тій чи іншій сфері діяльності, (б) відмови держави від певних нераціональних на даному етапі (з точки зору експертів міжнародної організації) бюджетних витрат, (в) належного розвитку програм пенсійного забезпечення в країні тощо. Практика свідчить, що не всі країни-позичальники готові у повній мірі виконувати такі умови, що звичайно ж перешкоджає їхньому розвитку.

По-четверте, *фінансові відносини у ході інвестування коштів МФО у власний капітал підприємств*. МФО не є стратегічними інвесторами і ніколи не володіють контрольною часткою у статутному капіталі, а через певний час завжди виходять з нього. Під час укладання угоди про інвестування міжнародні фінансові

організації заздалегідь окреслюють можливі сценарії такого виходу. Це може бути:

(а) продаж акцій на відкритому ринку за ціною, що складається на момент продажу;

(б) реалізація цінних паперів стратегічному інвестору за узгодженою з ним ціною;

(в) викуп акцій існуючими власниками (власником) підприємства.

По-п'яте, *фінансові відносини у ході надання міжнародними організаціями гарантій за позитками, які надходять державам-членам та їх суб'єктам господарювання від третіх осіб.*

По-шосте, *фінансові відносини у ході надання грантів МФО.* Гранти надаються державам-учасникам для фінансування проектів технічної допомоги та окремих етапів робіт у межах великих кредитних та інвестиційних проектів. Гранти, як і інші форми фінансування з боку міжнародних фінансових організацій, завжди мають цільовий характер. Кошти для грантів мобілізуються міжнародному фінансовому ринку міжнародною організацією, або надаються окремими державами-членами, що виконують функцію донорів. Держава-донор надає кошти (фонди) міжнародній фінансовій організації під конкретний проект. Останній довіряється функція управління виділеними фондами. До держав-донорів належать країни з розвинутою ринковою економікою, зокрема, США, Канада, Велика Британія, Японія, Швеція, Німеччина, Голландія та інші. У цих країнах для таких цілей у державних бюджетах та/або позабюджетних фондах передбачаються кошти по статтях програм розвитку.

По-сьоме, *фінансове заохочення діяльності МФО в економіках держави-члена.* Ці заохочення можуть бути у вигляді особливих податкових режимів. Наприклад, пільгове оподаткування репатріації одержаних у країні доходів; пільги по податку на додану вартість у разі імпорту закуплених за рахунок коштів міжнародних організацій машин, обладнання та інших активів. Комерційним банкам, що залучають кредити міжнародних організацій, у деяких країнах дозволено зменшувати норму обов'язкового резервування за цими кредитами. Кредити міжнародних організацій у разі банкрутства підприємств-позичальників, як правило, є одними з перших на погашення.

Існують також фінансові відносини між МФО та фізичними особами, що є її найманими працівниками, але вони не входять до предмета вивчення даної дисципліни.

Задачі і їх аспекти **«Інтернаціоналізм і націоналізм»**

Завдання дисципліни полягають у вивченні:

- ролі міжнародних фінансових організацій у: (а) процесі міжнародного руху капіталів, (б) функціонуванні міжнародних фінансових ринків, (в) формуванні сучасної міжнародної валютної системи, (г) регулюванні платіжних балансів;
- діяльності МФО на фінансових ринках при залучені ними фінансових ресурсів;

- особливостей функціонування окремих МФО;
- фінансових продуктів, що пропонуються МФО державам-учасницям та їх підприємствам;
- економіко-правових основ взаємовідносин України з МФО та їхньої ролі у її соціально-економічному розвитку.

Основні терміни і поняття

Економічна глобалізація, економічна інтеграція, міждержавна фінансова організація, міжнародна фінансова організація, трансграничний рух капіталів, трансграничний перерозподіл фінансових ресурсів, фінансові ресурси.

Контрольні запитання

1. У чому полягає сутність процесів економічної інтеграції та економічної глобалізації сучасності, і яка роль у цьому процесі міжнародних фінансових організацій?
2. Що належить до фінансових ресурсів у системі міжнародних фінансових відносин?
3. Що є предметом вивчення дисципліни «Міжнародні фінансові відносини»?
4. Для чого вивчається дисципліна «Міжнародні фінансові організації»?
5. Які завдання стоять перед міжнародними фінансовими організаціями на сучасному етапі?
6. За якими ознаками класифікуються міжнародні фінансові організації?
7. Які міжнародні фінансові організації є загальносвітовими?
8. Які міжнародні фінансові організації є регіональними?
9. Як класифікуються міжнародні фінансові організації залежно від сфери їхньої діяльності?

Література

1. Міжнародні фінанси: Підручник / О. І. Рогач, А. С. Філіпенко, Т. С. Шемет та ін.; за ред. О. І. Рогача. — К.: Либідь, 2003. — 784 с. — Частина VII.
2. Фінанси: Підручник / За ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. — К.: Знання, 2008. — Розділ 1, 16.
3. Основы международных валютно-финансовых и кредитных отношений: Учебник / ред. В. В. Круглов — М.: ИНФРА-М, 2000. — 432 с.
4. Международные валютно-кредитные и финансовые отношения: Учебник / ред. Л. Н. Красавина. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Финансы и статистика, 2001. — 608 с.

5. *Боринець С. Я.* Міжнародні валютно-фінансові відносини: Підручник для студ. вузів / С. Я. Боринець. — 5-ге вид., переробл. і допов. — К.: Знання, 2008. — 583 с.
6. Міжнародні організації: навч. посібник / М-во освіти і науки України, Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, Ф-т міжнар. відносин; за ред. О. С. Кучика. — 2-ге вид., переробл. і доповн. — К.: Знання, 2007. — 749 с.
7. *Моисеев С. Р.* Международные валютно-кредитные отношения: учебное пособие / С. Р. Моисеев. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Дело и Сервис, 2007. — 816 с.
8. *Пебро М.* Международные экономические, валютные и финансовые отношения: пер. с фр./ М. Пебро; общ. ред. Н.С. Бабинцевой — М.: Прогресс, Универс, 1994. — 496 с.
9. *Циганкова Т. М.* Міжнародні організації: Навч. посібник / Т. М. Циганкова, Т. Ф. Горжєєва. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К.: КНЕУ, 2001. — 340 с.

2.1. Система права, що регулює фінансову діяльність МФО

І дааіґааоі³ноі і³аіадіаіеб о³іаіпіаеб ідааі³сао³е

Правоздатність міжнародних фінансових організацій являє собою їхню здатність (можливість) мати певні права та виконувати певні обов'язки. Обсяг прав та обов'язків міжнародних організацій визначається державами-засновниками, які є основними (первинними) суб'єктами міжнародного права, а та чи інша міжнародна організація — похідним (вторинним) суб'єктом міжнародного права.

Договірна правоздатність міжнародних організацій суттєво відрізняється від договірної правоздатності держав, оскільки міжнародні організації наділені правосуб'єктністю, що є похідною від правосуб'єктності держав, якими вони створені. Міжнародні фінансові організації можуть брати участь у порівняно вузькому колі договорів, можливість укладання яких:

(а) передбачена їхніми статутами, у яких міжнародна організація наділяється певним обсягом міжнародної правосуб'єктності та договірної правоздатності,

(б) базується на особливому повноваженні держав-членів.

Найбільш широкую договірну правоздатність має Організація Об'єднаних Націй (ООН) як універсальна політична організація. У її статуті передбачено право ООН в особі її органів вести з державами або групами держав переговори з різних економічних, політичних, військових та інших питань, укласти з ними договори. У статутах міжнародних організацій, що є спеціалізованими установами ООН, також містяться відповідні статті, що передбачають право спеціалізованої установи укласти договори з питань, які належать до її компетенції.

Да°нодао³у да даеб³аао³у аіаіаіаіаіа і оі

Форми, види та процедура укладання договорів міжнародних фінансових організацій в основному подібні до тих, що мають місце у разі укладання міждержавних договорів.

Договори держав-учасниць з міжнародними організаціями, що набрали чинності, підлягають реєстрації у спеціальних реєстрах відповідних міжнародних організацій. Ця процедура називається *реєстрацією міжнародних договорів*. Внесення договору у такі реєстри дає право посилатись на його реєстраційний номер. Договори, що зареєстровані в ООН, публікуються у спеціальних збірниках.

В Україні договори України з міжнародними фінансовими організаціями підлягають ратифікації Верховною Радою України. З моменту такої ратифікації договори набувають юридичної сили для України.

І³аіадіаіаіа³ іао³іаеііа³ о³іаіпіаа ідааі

Система права, що регулює фінансову діяльність МФО, представлена двома підсистемами: міжнародним фінансовим правом та системами національного фінансового законодавства держав-учасниць. При цьому норми національного права мають узгоджуватися з положеннями міжнародного права.

Міжнародне фінансове право є сукупністю принципів та норм, що регулюють міжнародні фінансові відносини між його суб'єктами. Суб'єктами міжнародного фінансового права є держави, міжнародні організації, а також юридичні та фізичні особи.

До джерел міжнародного фінансового права в частині, що регулює фінансову діяльність МФО, належать: (а) установчі документи міжнародних організацій; (б) двосторонні та багатосторонні договори, учасники яких є МФО; (в) акти міжнародних конференцій та нарад; (г) міжнародні звичаї та традиції.

Національне законодавство кожної країни містить норми щодо її міжнародних зв'язків та зовнішньоекономічної діяльності її резидентів. У разі виникнення спірних питань у сфері міжнародних відносин пріоритет мають норми міжнародного права. Укладаючи міжнародні договори, сторони обов'язково зазначають, нормами якого законодавства вони будуть керуватися у разі виникнення спірних питань.

Крім того, існують особливості окремих міжнародних правовідносин, за якими спори регулюються залежно від конкретних обставин. Наприклад, форми та реквізити чеків регулюються як нормами широко відомих у світі Женевських чекових конвенцій, так і нормами англо-американської системи права, а також положеннями національного законодавства окремих країн. Але у разі виникнення спорів щодо форми чека, вони вирішуються на основі права тієї країни, де виписано чек. Якщо ж існує спір щодо прав особи, що є платником за чеком, то звертаються до законодавства, що діє у місці платежу.

Азґіа³ ідеї оеіе і³аіаџіаііаі іџааа, џі еаааџа а інііа³ а³уеііііа³ І ОІ

Згідно з установчими документами ООН та окремих міжнародних фінансових організацій діяльність останніх має здійснюватись на основі дотримання базових принципів міжнародного права, до яких належать:

- принцип суверенної рівності держав-членів;
- принцип невтручання міжнародної організації у внутрішні справи держав-членів;
- принцип поваги державного суверенітету.

На практиці буває нелегко поєднати інтереси окремих держав-учасниць. Але для міжнародних фінансових організацій принципово важливим є правильне поєднання національних та спільних інтересів держав-учасниць. Досягти цього можливо, неухильно дотримуючись вищезазначених базових принципів.

2.2. Джерела міжнародного фінансового права, що лежать в основі діяльності міжнародних фінансових організацій

Аааџааа і³аіаџіаііаі іџааа

Загальноприйнятим є те, що перелік *джерел міжнародного права* міститься у пункті 1 статті 38 Статуту Міжнародного Суду ООН, що проголошує таке: «Суд, що зобов'язаний на основі міжнародного права вирішувати передані йому спори, застосовує: (а) міжнародні конвенції, як загальні, так і спеціальні, що встановлюють правила, безперечно визнані державами, між якими виник спір, (б) міжна-

родний звичай як доказ загальної практики, визнаної у якості правової норми, (в) загальні принципи права, що визнані цивілізованими націями, (г) судові рішення та доктрини найбільш кваліфікованих спеціалістів з публічного права різних націй у якості додаткового засобу для визначення правових норм».

Таким чином, джерелами міжнародного права згідно зі Статутом Міжнародного суду ООН є:

- міжнародні договори;
- акти міжнародних конференцій та нарад;
- міжнародно-правові звичаї;
- загальні принципи права;
- судові рішення;
- правова доктрина.

Окрім вищезначеного джерелами права міжнародних фінансових організацій є також їхні установчі документи та інші внутрішні нормативні акти.

Опòаíîá÷³ äîéòì áíðè òà ³íø³ íîðì àðèáí³ àèðè ì³æíàðòíáí³ èò ìðàáí³çàò³é

Важливим джерелом права міжнародних фінансових організацій є їхні установчі документи, регламенти діяльності окремих їхніх органів та рішення, що ними приймаються.

Основні принципи сучасного міжнародного фінансового права закріплені у статутах Організації Об'єднаних Націй, Міжнародного валютного фонду та Міжнародного банку реконструкції та розвитку. Наприклад, порядок функціонування Бретон-вудської валютної системи представлений у статтях Статуту Міжнародного валютного фонду. Після внесення до нього змін у 1970-х роках і затвердження нової редакції Статуту ІМФ набула чинності нова міжнародна валютна система, що відома нині як Ямайська валютна система.

Окрім установчих документів (статут, договір) джерелом права міжнародних фінансових організацій слугують положення їхніх внутрішніх нормативних актів, що регулюють внутрішні та зовнішні правовідносини міжнародної організації. До них, зокрема, належать: рішення регіональних, інвестиційних, кадрових та інших підрозділів; угоди між міжнародною фінансовою організацією та її службовцями.

Нормативні акти, що регулюють внутрішні правовідносини міжнародних фінансових організацій, стосуються: структури та порядку роботи окремих її органів, їхніх взаємовідносин між собою та відповідними підрозділами, порядку призначення та службового статусу посадових осіб тощо. Нормативні акти цих організацій, що регулюють їхні зовнішні правовідносини, торкаються: взаємовідносин міжнародної організації із іншими суб'єктами міжнародного права; опису фінансових послуг та продуктів, що надаються з боку міжнародної організації; переліку процедур, яких слід дотримуватись для одержання послуг з боку цих організацій.

Ì³æíàðòíáí³ äîðîðòè

Важливим джерелом міжнародного права є двосторонні та багатосторонні договори. *Міжнародним договором* називається явно виражена угода між державами або іншими суб'єктами міжнародного права, укладена з питань, що мають для них загальний інтерес, і покликана регулювати їхні взаємовідносини шляхом створення взаємних прав і обов'язків.

Віденська конвенція про право міжнародних договорів (1969 р.) і Віденська конвенція про право договорів між державами і міжнародними організаціями (1986 р.) регулюють правовідносини, що виникають під час укладання міжнародних угод, суб'єктами (учасниками) яких є держави та міжурядові організації. Згідно з цими конвенціями, міжнародний договір означає міжнародну угоду, укладену державами та іншими суб'єктами міжнародного права в письмовій формі, незалежно від того, чи міститься така угода в одному, двох або кількох пов'язаних між собою документах, а також незалежно від її конкретного найменування.

Міжнародні договори, учасниками яких є інші суб'єкти міжнародних відносин (юридичні та фізичні особи), наприклад, договори міжнародної купівлі-продажу товарів, укладені між підприємствами різних держав, не підпадають під регулювання зазначених Віденських конвенцій. Стосовно їх діють інші міжнародно-правові акти. Наприклад, міжнародні міжбанківські розрахунки у формі інкасо регулюються нормами Уніфікованих правил по інкасо, прийнятими Міжнародною торговою палатою (1996); акредитивна форма міжнародних розрахунків регулюється Уніфікованими правилами та звичаями для документарних акредитивів (за редакцією 2006 р., публікація Міжнародної торгової палати № 600).

Різновидом міжнародних договорів є *міжнародні платіжні угоди*, якими встановлюються система та порядок міжнародних розрахунків за торговельними та неторговельними операціями. Міжнародні платіжні угоди укладаються на багатосторонній або двосторонній основі здебільшого на міжурядовому рівні, рідше — на міжвідомчому. Іноді платіжні угоди є складовими інших договорів, наприклад торгових або кредитних угод. Якщо міжурядовими угодами встановлюються загальні принципи міжнародних розрахунків, то у конкретних зовнішньоекономічних контрактах мають чітко формулюватися їхні платіжні умови. Лише банки країн, між якими існують платіжні угоди, можуть встановлювати між собою прямі міжбанківські кореспондентські відносини.

Міжнародні фінансові організації можуть укладати наступні види договорів: (а) договори універсального типу. Наприклад, угода про заснування міжнародної фінансової організації (підписана у Бретон-Вудсі, 1944 р.), а також угода про зміну статуту Міжнародного валютного фонду (підписана на Ямайці, 1976 р.), (б) договори між державою (її урядом) та певною міжнародною фінансовою організацією, (в) договори про співпрацю міжнародної фінансової організації з міжнародними організаціями нефінансового характеру, зі спеціалізованими установами ООН, а також безпосередньо з самою ООН.

Аєєє і ³æí äðíáíèè èíí òàðáí ò³è ³ í äðää

Наступним джерелом міжнародного фінансового права є *акти міжнародних конференцій і нарад*. Міжнародні конференції є поширеною формою міждержавного співробітництва і являють собою зустріч офіційних представників двох або більше держав для обговорення політичних, економічних та інших питань, що становлять взаємний інтерес.

Як механізм міжнародного права і міжнародних відносин акти міжнародних конференцій та нарад почали використовуватися у другій половині XIX сторіччя. У доктрині міжнародного права під міжнародною конференцією розуміють

тимчасовий колективний орган держав — її учасників. Різноманіття у найменуваннях конференцій (конгрес, нарада, зустріч і т. д.) не мають особливого юридичного значення.

Важливі для міжнародної економіки та національних економік окремих країн рішення приймаються нині на зустрічах представників країн, що віднесені до Великої двадцятки. Так звана «Група двадцяти» була заснована у відповідь на фінансові кризи кінця 1990-х років та зростаюче усвідомлення того, що країни з ринковою економікою, що розвивається (emerging-market countries), не були адекватно представлені у економічних обговореннях та прийнятті рішень.

Наприкінці 1999 р. у Берліні відбулася установча конференція зі створення Групи двадцяти (G20), офіційна назва якої Group of Twenty Finance Ministers and Central Bank Governors (Група двадцяти міністрів фінансів та голів центральних банків). Ініціаторами цього були міністри фінансів семи промислово розвинених країн світу (Велика Британія, Італія, Канада, Німеччина, США, Франція та Японія). Членами G20 стали: Австралія, Аргентина, Бразилія, Велика Британія, Індія, Індонезія, Італія, Канада, Китай, Мексика, Німеччина, Республіка Корея, Росія, Саудівська Аравія, США, Туреччина, Франція, Європейський Союз та Японія.

Група двадцяти є своєрідним форматом міжнародних нарад міністрів фінансів та голів центральних банків, що представляють дев'ятнадцять найбільших національних економік та Європейський Союз (ЄС). У цілому G20 представляє 90 відсотків світового валового національного продукту та 80 відсотків світової торгівлі (включаючи торгівлю всередині ЄС).

Формат G20 дозволяє здійснювати співробітництво та консультації з питань, що відносяться до міжнародної фінансової системи, вести діалог з країнами, що розвиваються, щодо ключових питань економічної та фінансової політики. Рішення Групи двадцяти мають доленосний характер для економік країн усього світу. В умовах настання світової фінансової кризи вирішальна роль самітів G20 стала очевидною. У листопаді 2008 р. відбувся перший саміт G20, за результатами якого було прийнято заключне комюніке, яке містить важливі для майбутнього розвитку світової економіки положення, що полягають у наступному:

По-перше, усі країни мають спрямувати свої зусилля на стабілізацію фінансової системи та запуск механізму економічного зростання. Уряди та Центральні банки зобов'язуються «влити» необхідні грошові ресурси у банківську систему в обсягах, потрібних для відновлення кредитування реальної економіки.

По-друге, уряди зобов'язуються стимулювати споживання.

По-третє, визнається необхідним посилити регулювання світової фінансової системи. Зокрема, до березня 2009 р. мала бути створена колегія інспекторів у складі найкращих спеціалістів у сфері фінансів з країн Великої двадцятки та інших країн. Колегія періодично має збиратися для оцінки стану головних банків та їхньої фінансової безпеки.

По-четверте, має бути підтримка економік країн, що розвиваються. Для цього передбачається реформувати Міжнародний валютний фонд та Світовий банк, щоб їхні рішення мали ще більшу вагу в економічній політиці країн, що розвиваються. Ці міжнародні фінансові організації повинні відігравати не тільки роль «фінансового насоса» для наповнення національних економік грошовими коштами, а й роль «жандарма» для регулювання економічних процесів, аби передбачати можливі збої та кризи.

По-п'яте, торгівля має бути вільною. Особливий акцент зроблено на недопустимості протекціонізму. Уряди країни зобов'язалися не підвищувати існуючі митні бар'єри і не вводити нові упродовж наступних 12 місяців. Також країни мають досягти згоди щодо товарообміну всередині Світової організації торгівлі (COT, World Trade Organization, WTO).

Фінансово-економічна криза, що розпочалася у 2007 р., об'єктивно спонукала до появи ініціатив щодо повної перебудови всіх інститутів світової економічної системи. Ідея реформування міжнародних фінансових інституцій, в якій великій двадцятці відводиться роль основного механізму формування нової фінансової архітектури, була озвучена російським президентом на саміті G20 у листопаді 2008 р. Вона увійшла до плану реформи світової фінансової системи, що прийнятий цим форумом і базується на таких п'яти принципах: (1) укріплення прозорості та підзвітності, (2) посилення надійного регулювання, (3) підтримка чесності на фінансових ринках, (4) укріплення міжнародної співпраці, (5) зміцнення міжнародних фінансових інституцій.

На початку квітня 2009 р. G20 зібралася на саміт для розгляду шляхів подолання глобальної рецесії та дефляції, зміцнення фінансового сектору, недопущення протекціонізму, а також механізмів переходу світової економіки до стійкого зростання. Лідери Великої двадцятки домовилися створити систему прогнозування економічних криз. Передбачено заснувати Раду з фінансової стабільності, яка у співпраці з Міжнародним валютним фондом попереджуватиме світову спільноту про макроекономічні та фінансові ризики та дії, що необхідно вжити для їх запобігання. Це має кардинально змінити регуляторну систему, щоб уряди могли ідентифікувати ризики та вживати відповідні заходи. Рішення Великої двадцятки були спрямовані на підвищення прозорості банківської системи. Лідери країн домовилися вживати жорсткі заходи щодо країн, у яких існують так звані «податкові сховища».

На саміті прийняли рішення виділити Міжнародному валютному фонду та іншим фінансовим інститутам 1 трлн дол. США. Перші 750 млрд дол. США виступатимуть додатковими ресурсами IMF, з яких 250 млрд дол. США — для підтримки нових випусків SDR; решта 250 млрд дол. США будуть спрямовані на підтримку торгово-фінансової сфери. Було також передбачено, що IMF скористається частиною своїх золотих резервів для надання допомоги найбільш біднішим країнам. Наголошувалось і про необхідність збільшення голосів країн, що розвиваються, у міжнародних фінансових інституціях.

Щодо майбутнього світової фінансової архітектури, зазначалося, що вона має:

- бути значно прозорішою, більш передбачуваною и значно краще управлятись;
- базуватися на міцному фундаменті міжнародних угод;
- створити нову або частково реформувати існуючу систему міжнародних інституцій, включаючи так званих кредиторів верхнього рівня;
- сформувати нову систему корпоративної звітності, систему страхування ризиків, більш зрозумілу та прозору систему бухгалтерського обліку та звітності.

Важливим джерелом міжнародного права є й рішення, що приймалися у ході раундів переговорів держав-членів Генеральної угоди по тарифах та тор-

гівлі (ГАТТ, General Agreement on Tariffs and Trade, GATT), заснованої у 1947 р. Нині ціла низка товарів продається за стандартними правилами поставок, розробленими ГАТТ. У 1995 році ця структура була перейменована у Світову організацію торгівлі (СОТ, World Trade Organization, WTO).

Міжнародний діловий світ добре знайомий також з положеннями конвенцій таких центрів уніфікації міжнародного права, як: Комісія ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ, United Nations Commission on International Trade Law), Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД, United Nations Conference on Trade and Development, UNCTAD) та Міжнародного інституту уніфікації приватного права (УНІДРУА, International Institute for the Unification of Private Law, UNIDROIT).

І заїааіаі³ çàè÷à; òà òòààèò³;

Особливим джерелом міжнародного фінансового права є міжнародні звичаї та традиції. «Звичай» і «традиція» є близькими поняттями, оскільки обидва розцінюються як правила, що не є нормою права. *Міжнародними звичаями* є правила, що склалися внаслідок тривалого застосування у відносинах між державами, але не закріплені у міжнародних угодах. Вони є джерелом права у випадках, коли відносини не врегульовані міжнародним договором. Необхідною умовою визнання того чи іншого міжнародного звичаю є визнання його всіма або кількома державами в активній формі (у вигляді певних дій) або у формі утримання від дій.

Звичаї, в основі яких лежить принцип суверенітету та рівності, є обов'язковим для всіх країн. Інші звичаї діють для країн, що їх визнають. Звичаї часто застосовують у контрактах, особливо торгові звичаї. У разі, коли в контракті є пряма вказівка на застосування торгових звичаїв, вони можуть замінити відповідну правову норму. Торгові звичаї, як правило, вказуються у біржових правилах, що входять до спеціальних збірок (наприклад, спеціальні збірки Торгових палат); у матеріалах робочих комісій Комітету ООН зі сприяння зовнішній торгівлі, а також інших організацій ООН.

Традиція, на відміну від звичаю, не є джерелом права і застосовується лише за умови, що ці правила відомі сторонам і відображені в комерційній угоді у вигляді прямого посилання або умови.

2.3. Національне законодавство України щодо її відносин з міжнародними фінансовими організаціями

Àæàðàèà íàò³ííàëüíîáî ïòààà, ùí òààòèòòòò ãçà°ì íà³áííèèè òèòà;íè ç Ì ÕÌ

Норми національного права України щодо її відносин з міжнародними фінансовими організаціями представлені цілою низкою законів, декретів, указів Президента та постановами Кабінету Міністрів України. Зокрема, Конституція України (1996 р.), як основоположний закон країни, визначає основи її

взаємовідносини з міжнародними організаціями. Згідно з Конституцією України (ст. 9) чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (тобто ратифіковані договори), є частиною її національного законодавства. Конституція зазначає, що зовнішньоекономічна діяльність країни має спрямовуватися на забезпечення національних інтересів та безпеки України шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права (ст. 18).

Важливим джерелом права у відносинах України з міжнародними фінансовими організаціями стали нормативні акти, що закріпили її членство у відповідних міжнародних організаціях:

- У червні 1992 р. було прийнято Закон України «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства гарантування інвестицій».

- 14 липня 1992 р. Президент підписав Указ «Про членство України в Європейському Банку реконструкції та розвитку».

- 17 червня 1997 р. було схвалено Закон України «Про ратифікацію Угоди про заснування Чорноморського банку торгівлі і розвитку».

- 16 березня 2000 р. було прийнято Закон України «Про ратифікацію Конвенції про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами», яким Україна підтверджувала своє приєднання до Міжнародного центру врегулювання інвестиційних спорів (ICSID).

Важливими нормативними актами з питань регулювання взаємовідносин України з міжнародними організаціями є її Закон «Про зовнішньоекономічну діяльність» (1991 р.), у якому визначаються ключові поняття міжнародної інвестиційної діяльності, принципи зовнішньоекономічної діяльності, дається перелік можливих суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, види цієї діяльності та інше.

У лютому 1993 р. було прийнято декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання та валютного контролю», у якому було зафіксовано режим здійснення валютних операцій на території України, визначені загальні принципи валютного регулювання, повноваження державних органів і функції банків та інших фінансових установ України в регулюванні валютних операцій, права й обов'язки суб'єктів валютних відносин, порядок здійснення валютного контролю, а також відповідальність за порушення валютного законодавства.

Спеціальні норми законодавства України з питань бюджету, податків, кредиту, фінансових послуг, фондового ринку тощо також регулюють взаємовідносини суб'єктів України з міжнародними фінансовими організаціями у відповідних сферах діяльності.

Ціла низка нормативних документів регулює порядок ініціювання, підготовки, реалізації та моніторингу проектів, що фінансуються міжнародними фінансовими організаціями в Україні. Окремі нормативні акти присвячені регулюванню такого виду діяльності міжнародних фінансових організацій в Україні, як технічна допомога. Вони визначають порядок та процедури залучення, використання та моніторинг міжнародної технічної допомоги (див. Розділ 6).

Інформація про повноваження державних та урядових органів України у сфері фінансових відносин з міжнародними фінансовими організаціями

Повноваження окремих державних та урядових органів у сфері фінансових відносин України з міжнародними фінансовими організаціями закріплені у Конституції України і розподілені наступним чином:

- До повноважень Верховної Ради України належать: визначення засад внутрішньої та зовнішньої політики, а також надання у встановлений законом строк згоди на обов'язковість міжнародних договорів України та денонсація міжнародних договорів¹.

- Повноваження Президента України у відносинах країни з міжнародними організаціями є наступними: Президент: (а) представляє державу в міжнародних відносинах, (б) здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, (в) веде переговори та укладає міжнародні договори України, (г) призначає та звільняє глав дипломатичних представництв України при міжнародних організаціях².

- До повноважень Кабінету Міністрів України віднесена організація та забезпечення здійснення зовнішньоекономічної діяльності України та митної справи³.

- У доповнення та уточнення до вищезазначених повноважень державних та урядових органів щодо взаємовідносин України з міжнародними фінансовими організаціями у червні 1992 р. був прийнятий закон щодо набуття членства України у ІМФ та деяких організаціях Групи світового банку, який зазначив наступне:

- всі питання, що стосуються вступу України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства гарантування інвестицій, вирішує Кабінет Міністрів України;

- Міністерство фінансів України здійснює всі фінансові операції пов'язані з діяльністю цих організацій в Україні;

- Національний банк України виступає як банк-депозитарій Міжнародного банку реконструкції та розвитку.

Основні терміни і поняття

Базові принципи міжнародного права, Група двадцяти, міжнародне фінансове право, міжнародні звичаї та традиції, міжнародний договір, повноваження державних та урядових органів України у сфері її фінансових відносин з міжнародними фінансовими організаціями, похідний (вторинний) суб'єкт міжнародного права, право міжнародних організацій, правоздатність міжнародних фінансових організацій, реєстрація міжнародних договорів.

¹ Конституція України, п. 32, ст. 85.

² Конституція України, пп. 3, 5, ст. 106.

³ Там само, — П. 8, ст. 116.

Контрольні запитання

1. Чим визначаються права та повноваження міжнародних фінансових організацій?
2. У чому полягає договірна правоздатність міжнародних фінансових організацій?
3. Що є джерелами міжнародного дипломатичного та економічного права?
4. Що належить до джерел міжнародного фінансового права в частині, що регулює фінансову діяльність МФО?
5. Якими є базові принципи міжнародного права, що лежать в основі діяльності МФО?
6. У статутах яких міжнародних організацій закріплені основні принципи сучасного міжнародного фінансового права?
7. Які міжнародні конвенції регулюють правовідносини, що виникають у разі укладання міжнародних угод, суб'єктами (учасниками) яких є держави та міжурядові організації?
8. Яку роль відіграють рішення (акти) міжнародних конференцій та нарад у правовому регулюванні діяльності міжнародних фінансових організацій?
9. Якими є повноваження державних та урядових органів України у сфері її фінансових відносин з МФО?

Література

1. Установчі акти міжнародних фінансових організацій.
2. Міжнародні фінанси: Підручник / О. І. Рогач, А. С. Філіпенко, Т. С. Шемет та ін.; за ред. О. І. Рогача. — К.: Либідь, 2003. — 784 с. — Частина VII.
3. Фінанси: Підручник / За ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. — К.: Знання, 2008 — Розділ. 4.
4. Кравчикова Э. С. Основы теории права международных организаций. — М.: МГИМО, 1979.
5. Шibaева Е. А., Поточный М. Правовые вопросы структуры и деятельности международных организаций. — М.: Изд-во Моск. ун-та, 1986.
6. Зайцева О. Г. Международные межправительственные организации. — М.: Наука, 1983.

**3.1. Наднаціональні об'єднання як складова
еволюції міжнародної валютної системи**

Ἡ ἀ'οδοδαγ'ηοῦ ἰδῖοἀηό ἀαἱε'ροῖ;
ἰ'αεἰ ἀδῖαἱ ἱ; ἀαε'ροἱ ἱ; ηεηοαἱ εὐ ἀα ῥῖ'ἱε ἕ ὀἱδῖ

Суспільний розвиток супроводжується розширенням взаємовідносин між країнами та обумовлює необхідність постійного удосконалення міжнародної валютної системи з метою встановлення ефективного механізму визначення та регулювання валютних курсів, підтримки валютної ліквідності країн.

Міжнародна валюта система як правова форма механізму функціонування грошей у міжнародному обороті, пройшла багато етапів свого розвитку. На певному етапі суспільство дійшло усвідомлення необхідності створення спеціальних наднаціональних об'єднань для координації функціонування цього механізму.

Відомі три форми міжнародної валютної системи: (а) біметалізм, (б) золотий стандарт та (в) паперово-валютний стандарт. Не виключено, що з часом суспільство повністю відмовиться від паперових грошей і повністю перейде на безготівковий грошовий обіг, що обумовить появу нової форми міжнародної валютної системи.

Кожна з відомих форм міжнародної валютної системи пройшла кілька етапів розвитку, обумовлених історичними особливостями національних валютних систем та потребами суспільства.

Механізм функціонування міжнародної валютної системи закріплюється угодами між її учасниками. Історія свідчить, що окремі форми міжнародної валютної системи деякий час існували паралельно, закріплюючись міждержавними угодами, серед яких: угода про Латинський монетний союз, Паризька угода щодо золотого монометалізму, рішення Генуезької конференції та ін.

Ἐαδελῖηῦεεε ἰ ἱἱἀοἱεε ηἱϱε
ῦε ὀἱδῖ ἀ ἰ'αεἰ ἀδῖαἱ ἱαἱ δᾶαοε'ρααἱ ἱ ῥ ἰ ἀοαε'ῥῖ ὀ

Першою спробою міждержавного регулювання валютних систем став *Латинський монетний союз*, що мав на меті підтримати стійкість грошового обігу на основі біметалізму. Країни-учасниці (Франція, Бельгія, Італія, Швейцарія та Греція) 1865 року домовилися про запровадження єдиної грошової одиниці — франка, який дорівнював французькому франку, і зобов'язалися карбувати золоті та срібні монети однієї ваги і проби та приймати їх державними касами всіх країн-учасниць за співвідношення цін металів 1:15,5. Румунія, Болгарія, Іспанія, Фінляндія та Сербія, які формально не приєдналися до угоди, тим не менш ввели аналогічну грошову систему.

Еволюція валютної системи довела, що законодавче закріплення за кількома металами ролі грошей суперечить їхній природі, адже гроші є особливим товаром, покликаним виконувати функцію загального еквівалента. Особливо нестійкою була система подвійної валюти, оскільки зафіксоване державою співвідношення вступало у суперечність зі стихійними змінами ринкових співвідношень цих металів. У країнах Латинського монетного союзу карбування срібних монет було припинено 1878 року.

І адефеа ааерога багаа цагаі сеітогаі ііііі аае³сі о

Другою формою міжнародної валютної системи був *монометалізм*, за якого лише один метал (золото або срібло) виступало загальним еквівалентом та основою грошового обігу. Велика індустріальна революція¹, початок якої припадає на другу половину XVIII ст., сприяла розвитку міжнародної торгівлі, а отже і міжнародної валютної системи. Розширення економічних відносин між країнами спонукало їх до систематизації валютних відносин, в результаті 1867 року на Паризькій конференції була укладена міждержавна угода, якою золото визнавалось єдиною формою грошей. За цієї міжнародної валютної системи обіг світових грошей відбувається у формі обігу золотих монет та банківських білетів, що конвертувалися у золото.

Принципами *Паризької валютної системи* було таке:

- (1) основою валютної системи є золотомонетний стандарт,
- (2) встановлюється золотий вміст національних грошових одиниць,
- (3) банкноти центральних банків країн вільно обмінюються на золото відповідно до їхніх золотих паритетів,
- (4) курс валют може відхилятися від монетних паритетів у межах так званих *золотих точок*,
- (5) золото використовується як світові гроші,
- (6) окрім золота у міжнародному обігу визнається англійський фунт стерлінгів,
- (7) підтримується жорстке співвідношення між національними золотими запасами та внутрішньою пропозицією грошей,
- (8) дефіцит платіжних балансів покривається лише золотом, тобто якщо ринковий курс золотих монет відхиляється від паритету, боржники розраховуються за міжнародними зобов'язаннями золотом, а не іноземними банкнотами.

Ааіаадеа еііааааа³у цагаі сеітоааа³сігаі пааіаааа

Новий етап розвитку міжнародної валютної системи — золотодевізний стандарт — був закріплений рішеннями *Генуезької конференції* (1922 р.), на якій представники 33 країн уклали угоду про валютну систему, що базувалася на золоті та девізах провідних країн. За цієї системи золото продовжувало відігравати роль світових грошей і було в основі паритету валют. Нове полягало у тому, що тепер національні банкноти обмінювалися не на золото, а на валюти, за яки-

¹ У науковий обіг поняття «промисловий переворот», «велика індустріальна революція» запровадив видатний французький економіст Жером Бланкі (Jerome-Adolphe Blanqui, 1798—1854).

ми закріплювалася роль девізів (англійський фунт стерлінгів та долар США); девізи, у свою чергу, обмінювалися на золоті злитки. Економічна криза кінця 1920-х — початку 1930-х років продемонструвала непристосованість цієї валютної системи до нових економічних і соціальних потреб, оскільки суттєво похитнула стійкість девізних валют.

Друга світова війна відсунула у часі питання удосконалення міжнародної валютної системи. Одночасно суспільство усвідомило, що в умовах зростання національних економік та швидкого розвитку міжнародної торгівлі одне тільки золото не є здатним задовольнити національні та міжнародні грошові потреби.

Νοαῖδαίη ἰ ³αῖαδῖαῖῖαῖ ἀαἔροῖῖαῖ οῖῖαο ó εῖῖοαἔηο³ ἀαἔροῖῖ; ἰ ³αῖαδῖαῖῖ; ἀαἔροῖῖ; ηἔηοαῖ ε

1943 року були оприлюднені два плани щодо вдосконалення валютної системи: британський, підготовлений лордом Джоном М. Кейнсом (John Maynard Keynes, 1883-1946), та американський, складений Гаррі Уайтом (Harry Dexter White, 1892—1948), який і було взято за основу для прийняття рішень на конференції у Бреттон-Вудсі (США) у 1944 р. Обидва економіста вірили у необхідність колективних дій для післявоєнної відбудови світової економіки. Як і їхні уряди, вони прагнули уникнути повтору монетарних, фінансових та торгових конфліктів, характерних для 1930-х, коли західні держави намагались поодиночі долати кризу. Другою їхньою спільною рисою була переконаність у тому, що для економічного процвітання необхідно створити максимально вільну систему міжнародної торгівлі та зробити все можливе, щоб валюти та фінанси не стояли на заваді міжнародному товарообороту.

За результатами роботи конференції 44 країни уклали угоду про створення Міжнародного валютного фонду (International Monetary Fund, IMF), у статтях Статуту якого юридично закріплювався механізм *Бреттонвудської міжнародної валютної системи*.

Основні завдання IMF були визначені такі:

- розвиток міжнародної торгівлі та валютного співробітництва шляхом встановлення норм регулювання валютних курсів та контролю за їх дотриманням;
- підтримка стабільності валютних паритетів;
- розроблення багатосторонньої системи платежів;
- усунення валютних обмежень;
- надання кредитних ресурсів своїм членам у разі валютних ускладнень, спричинених проблемами платіжних балансів.

Ἴ ἰἔῖαῖῖ ἰ ἰαοαοοο ἰ ³αῖαδῖαῖῖαῖ ἀαἔροῖῖαῖ οῖῖαο ῖῖαῖ ἰ ³αῖαδῖαῖῖ; ἀαἔροῖῖ; ηἔηοαῖ ε, ααἔῖῖῖαῖ³ ó Ἀδῖαοῖῖ-Ἀοῖῖ³

Міжнародний валютний фонд прагнув установити упорядковану систему платежів та грошових надходжень між країнами. Правила Бреттонвудської міжнародної валютної системи були обов'язкові для всіх держав-членів. Вони були викладені у Статуті Міжнародного валютного фонду і полягали у наступному:

(1) функції світових грошей зберігалися за золотом, але масштаби його використання у міжнародних фінансах і регульовальна роль суттєво зменшувалися;

(2) нарівні із золотом у ролі міжнародних платіжних засобів і резервних (ключових) валют використовувалися національні грошові одиниці — долар США та фунт стерлінгів Великої Британії. Долар декларативно прирівнювався до золота в ролі еталона цінності валюти, далеко менше в цій ролі виступав фунт стерлінгів;

(3) резервні (ключові) валюти обмінювалися на золото таким чином: (а) долар США могли обмінювати центральні банки та урядові установи інших країн у Казначействі США за офіційно встановленим 1934 року співвідношенням (35 доларів за 1 тройську унцію, тобто 31,1035 г золота); (б) долар США та фунт стерлінгів Великої Британії могли обмінювати центральні банки, урядові установи та приватні особи з метою тезаврації на ринках золота (передусім Лондонському). Ціна золота на ринках складалася на базі офіційної ціни (до 1968 року вона майже не змінювалася);

(4) прирівнювання валют одна до одної та їх взаємний обмін здійснювалися на основі офіційно узгоджених країнами-членами з ІМФ валютних паритетів, виражених у золоті та в доларах США. Ці паритети були стабільними, їх зміна могла відбуватися тільки з санкції ІМФ і за певних умов, що на практиці траплялося дуже рідко;

(5) ринкові курси валют не повинні були відхилятися від фіксованих доларових паритетів цих валют більш як на $\pm 0,75\%$. Тобто всі валюти міцно «прив'язувалися» до долара США, а через нього — до золота;

(6) оборотні національні валюти вільно обмінювалися на валютних ринках на долари та одна на одну за курсами, що могли коливатися у зазначених вище межах. Контроль за функціонуванням механізму міжнародних розрахунків і приватним валютним оборотом здійснювали державні органи країн-членів ІМФ;

(7) міждержавне регулювання валютних відносин здійснювалося головним чином через ІМФ;

(8) для пом'якшення кризи окремих валют держави-члени ІМФ вдавалися до взаємодопомоги. Вона здійснювалася наданням країнами одна одній через механізм ІМФ та іншими шляхами кредитів в іноземній валюті для фінансування дефіцитів платіжних балансів.

Ні 30ніі3апіеа оаіаа аабааа--еаі3а І 3аіадіаііаі ааероііаі оііао

У пошуках шляхів удосконалення міжнародної валютної системи наприкінці 1971 року у Вашингтоні між провідними промислово розвиненими державами-членами Міжнародного валютного фонду було підписано *Смітсонівську угоду*. Згідно з цією домовленістю мали бути переглянуті паритети провідних валют: одні з них девальвувалися, інші — ревальвувалися, а решта — не змінювала паритетів.

Міжнародна валютна система за Смітсонівською угодою передбачала більшу, порівняно з правилами Бреттон-Вудса, гнучкість за двома напрямками:

- пом'якшувався принцип фіксованих паритетів: межі можливих відхилень курсів валют від їх фіксованих паритетів були тимчасово розширені до $\pm 2,25\%$;
- Спеціальні права запозичення (Special Drawing Rights, SDR), які Міжнародний Валютний Фонд запровадив з 1 січня 1970 року, розглядались як можлива основа валютної системи нарівні із золотом.

Смітсонівська угода носила обмежений характер і не вирішувала проблем, які спіткали міжнародну валютну систему, але нею було покладено початок нового етапу еволюції міжнародної валютної системи.

№ 3.2. Нова редакція Статуту Міжнародного валютного фонду — Ямайська валютна система

Тенденції розвитку міжнародній валютної системи кінця XX — початку XXI ст. значною мірою обумовлені (а) інтеграційними і глобалізаційними процесами у валютно-фінансовій та економічній сферах та (б) глибокими фінансово-економічними кризами цього періоду.

Однією з характерних рис сучасної міжнародної валютної системи є прагнення держав до формування єдиної регіональної валюти. Яскравим зразком успішного функціонування єдиної валюти на території декількох держав є Європейський валютний союз (European Currency Unit, ECU).

Крім того, бажання створити регіональну валюту висловили країни, що розташовані поблизу Перської затоки. Між державами-учасницями Ради співробітництва арабських держав Перської затоки (Cooperation Council for the Arab States of the Gulf, CCASG) — Саудівською Аравією, Бахрейном, Кувейтом та Катаром була підписана відповідна угода. Згідно неї наприкінці 2009 року була сформована Рада з питань валюти зі штаб-квартирою у Ер-Ріяді (Саудівська Аравія). На неї покладена детальна розробка етапів впровадження єдиної регіональної валюти для держав-членів CCASG, а також реалізація цього процесу.

Важливою тенденцією є також прагнення світової спільноти до посилення регулюючої ролі міжнародних (наднаціональних) утворень у функціонуванні міжнародної валютної системи.

3.2. Нова редакція Статуту Міжнародного валютного фонду — Ямайська валютна система

І тейæаіуу №ааооо І æаіаđіаіаі ææрoііаі oііао ціаі і æаіаđіаіаі ææрoііаі пёпoаі è, çæð³іæаі³ іа Ві æё³

У вересні 1972 р. Спеціальному комітету ІМФ (Тимчасовому комітету Ради керуючих ІМФ) доручили розробити новий міжнародний валютний порядок, який було закріплено на засіданні Тимчасового комітету ради керуючих ІМФ, що відбулося на початку 1976 р. на Ямайці (м. Кінгстон). Тут були прийняті поправки до Статуту ІМФ, що набули чинності з 1 квітня 1978 року і знаменували початок нової нині діючої міжнародної валютної системи, відомої як *Ямайська валютна система*. Її принципи є такі:

(1) Базою валютної системи було названо SDR, яка в перспективі мала стати основою паритетів і курсів валют та основним платіжно-розрахунковим засобом;

(2) окрім SDR країнам дозволялося встановлювати валютний паритет до будь-якої валюти, крім золота, чим закріплювалися тенденція до багатовалютного стандарту та поділ світової валютної системи на регіональні угруповання: США — Західна Європа — Японія;

(3) юридично було завершено демонетизацію золота: скасовано офіційну ціну золота та золоті паритети; золото перестало бути мірою вартості та базою валютних паритетів; США припинили обмін доларів на золото для іноземних центральних банків та урядових установ. Але золото й надалі використовувалося для формування фонду ліквідних актів з метою придбання резервних валют;

- (4) було знято обов'язковість обмежень щодо офіційних валютних резервів;
- (5) поняття «оборотна (конвертована) валюта» замінено терміном «валюта, що вільно використовується» (тобто ринкова валюта, marketable currency);
- (6) країнам надавалося право вибору будь-якого режиму валютного курсу;
- (7) узаконювався режим плаваючих валютних курсів замість фіксованих.

І тпееагіу діє³ І ³æгáдїáгїáтá ààèрóгїáтá óгїáó ó áдááóèрááгї³ І ³æгáдїáгї; ààèрóгї; пèпáì è

З часом було посилено регулюючу роль ІМФ щодо країн-членів та розширено межі взаємних кредитів через ІМФ для покриття дефіцитів їхніх платіжних балансів. Практика довела, що режим плаваючих валютних курсів не забезпечив стабільності валют та збалансованості розрахунків між країнами і центральні банки мали витрачати великі кошти на валютні інтервенції.

Нині платіжно-розрахункова одиниця SDR використовується для забезпечення країн-членів ІМФ додатковою ліквідністю. SDR призначені для регулювання сальдо платіжних балансів, поновлення офіційних резервів, розрахунків з ІМФ і вимірювання вартості національних валют. Наявність у країни ліміту SDR дає їй право придбавати в його межах у інших країн в обмін на SDR конвертовану валюту для подальшого її використання на цілі, передбачені угодою про SDR. Утримувати та використовувати SDR можуть:

- країни-члени ІМФ;
- безпосередньо сам ІМФ;
- за рішенням Ради керуючих ІМФ країни, що не є його членами;
- регіональні міжнародні банки;
- регіональні валютні та інші фонди;
- національні центральні банки.

Випуск SDR здійснюється у вигляді кредитових записів на спеціальних рахунках у ІМФ. Ці, свого роду довірчі активи можуть знаходитись на зберіганні країн-членів як частина їхніх валютних запасів та можуть бути використані замість національних валют в операціях з іншими країнами-членами. Частка країни у загальній сумі SDR залежить від величини її квоти (дивись Додаток 1). Квоти переглядаються кожні п'ять років. Докладніше про механізм функціонування SDR див. Розділ 8.

3.3. Роль Міжнародного валютного фонду в регулюванні платіжних балансів

І áпүáè àèпїгдóгїг-³гї гддóгїèò гїáдáò³è, òà гóг° á³áгáдáæáгї гү ó áàèáгпáò І ³æгáдїáгїèò дїçдáóгїè³á

На сучасному етапі обсяги експортно-імпортних операцій у світі становлять десятки трильйонів доларів США (табл. 3.1). За даними Міжнародного валютного фонду, загальний обсяг експорту всіх країн (включаючи експорт товарів, послуг, інвестицій тощо) зріс з початку XXI сторіччя майже в два рази і досяг у 2006 році 18,5 трлн дол. США.

Таблиця 3.1

ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНІ ОПЕРАЦІЇ У СВІТІ (млрд дол. США)¹

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Товари							
Експорт	6347,5	6087,3	6380,5	7457,2	9085,2	10355,8	11978,1
Імпорт	6357,3	6103,5	6359,7	7398,4	9034,8	10294,0	11845,3
Сальдо торгового балансу	-9,8	-16,2	20,8	58,8	50,4	61,8	132,8
Послуги							
Експорт	1523,7	1528,7	1646,1	1894,8	2282,5	2544,6	2816,3
Імпорт	1540,6	1559,3	1657,6	1886,6	2245,4	2482,7	2710,2
Сальдо балансу послуг	-16,9	-30,6	-11,5	8,2	37,1	61,9	106,1
Інвестиції							
Експорт	1434,1	1333,6	1270,0	1482,8	1862,7	2338,9	2949,4
Імпорт	1520,8	1404,7	1358,3	1551,6	1886,0	2383,0	3025,9
Сальдо балансу доходів та платежів за закордонними інвестиціями	-86,7	-71,1	-88,3	-68,8	-23,3	-44,1	-76,5
Поточні перекази							
Експорт	367,3	392,0	437,4	512,4	603,4	677,1	721,8
Імпорт	403,6	410,0	455,0	523,6	620,0	691,5	724,5
Сальдо рахунка поточних переказів	-36,3	-18,0	-17,6	-11,2	-16,6	-14,4	-2,7
Разом							
<i>Усього експорт</i>	<i>9672,6</i>	<i>9341,6</i>	<i>9734,0</i>	<i>11347,2</i>	<i>13833,8</i>	<i>15916,4</i>	<i>18465,6</i>
<i>Усього імпорт</i>	<i>9822,3</i>	<i>9477,5</i>	<i>9830,6</i>	<i>11360,2</i>	<i>13786,2</i>	<i>15851,2</i>	<i>18305,9</i>
<i>Усього сальдо</i>	<i>-149,7</i>	<i>-135,9</i>	<i>-96,6</i>	<i>-13,0</i>	<i>47,6</i>	<i>65,2</i>	<i>159,7</i>

Для узагальнення інформації про обсяги та структуру грошових зобов'язань та вимог резидентів країни стосовно нерезидентів застосовують *баланси міжнародних розрахунків*. Вони представляють собою статистичні таблиці, які у грошовій формі показують стан міжнародних відносин країни з іншим світом, відображаючи обсяги вимог і зобов'язань, надходжень і платежів резидентів до нерезидентів. Баланси міжнародних розрахунків відображають перерозподіл суспільного продукту, масштаби, структуру і характер зовнішньоекономічної діяльності країни, її участь у світовому господарстві та міжнародному розподілі праці, віддзеркалюють її позиції на світових ринках фінансових і матеріальних активів.

1924 року Ліга Націй опублікувала баланси міжнародних розрахунків 13 країн, що поклало початок роботі з уніфікації статистики міжнародних розрахунків (платежів). Уже 1927 року вона запропонувала країнам-членам складати платіжні баланси, що включали дві частини: поточні та капітальні операції. Всі операції мали відобразитися як по кредитових (вивіз, експорт), так і дебетових (ввезення, імпорт) рахунках.

¹ IMF Committee on Balance of Payments Statistics, Annual Report 2007, p. 9.

Ἐπισημάνσεις σχετικά με το έργο του Διεθνούς ὀργανισμοῦ ἰσοτιμῶν καὶ ἀπορροῶν

Створений у 1944 р. Міжнародний валютний фонд окрім питань формування механізму сучасної валютної системи був покликаний опікуватися питаннями платіжних балансів держав-членів. На цю міжнародну фінансову організацію покладені наступні завдання з розвитку механізму платіжних балансів:

- удосконалення методики складання платіжних балансів;
- уніфікація платіжних балансів держав-членів;
- збір та аналіз інформації по платіжних балансах держав-членів;
- оприлюднення результатів аналізу платіжних балансів держав-членів;
- допомога державам-членам у регулюванні їхніх платіжних балансів.

У січні 1948 р. Міжнародний валютний фонд опублікував свій перший «Довідник балансу платежів» (Balance of Payments Manual), який згодом неодноразово доопрацьовувався. Класифікація статей платіжного балансу за методикою IMF кладеться державами-членами в основу розробки національної класифікації, що сприяє уніфікації платіжних балансів держав та забезпечує зіставність їхніх показників.

Методика складання балансу міжнародних розрахунків та класифікація його статей постійно удосконалюється. На сучасному етапі, з розширенням обсягів міжнародної інвестиційної діяльності, виникла потреба у виокремленні інформації щодо міжнародних інвестиційних потоків із загального обсягу трансграничного руху фінансових ресурсів. Міжнародний валютний фонд запропонував державам-членам відображати в окремій звітній формі інформацію щодо міжнародної інвестиційної позиції (international investment position, ІІР), яка потім має бути узагальненою ним у світовому масштабі.

У грудні 2008 року Міжнародний валютний фонд запропонував на розгляд держав-членів проект шостої редакції довідника зі складання балансів міжнародних розрахунків — «Довідник балансу платежів та міжнародної інвестиційної позиції» (Balance of Payments and International Investment Position Manual (BPM6). Statistics Department IMF, December 2008).

Ἐπισημάνσεις σχετικά με το έργο του Διεθνούς ὀργανισμοῦ ἰσοτιμῶν καὶ ἀπορροῶν

Таблиці платіжного балансу відображають співвідношення грошових вимог і зобов'язань резидентів даної країни до нерезидентів за певний період. Оскільки у платіжному балансі наводяться вимоги та зобов'язання країни в іноземній валюті, по яких настав термін погашення, цей баланс визначає попит і пропозицію щодо іноземної валюти на внутрішньому валютному ринку на певний момент або за визначений період. Стан платіжного балансу впливає на динаміку валютних курсів, на валютну політику країни. Аналіз даних платіжних балансів окремих країн та динаміки світових показників платіжних балансів має важливе значення для оцінювання валютного становища країни, прогнозування валютних курсів та економіки в цілому.

Під час складання платіжних балансів виникає потреба у визначенні, зокрема, таких понять, як резидент, нерезидент та економічна територія. Згідно з по-

літикою Міжнародного валютного фонду поняття резидента та нерезидента при складанні платіжних балансів не відрізняється від того, що прийнято у системі національних рахунків. *Резидентом* вважається особа, що функціонує на території даної країни і має на ній центр економічного інтересу упродовж більше ніж одного року. Це особа, що веде господарську діяльність у межах країни і має наміри продовжувати цю діяльність.

Поняття *економічної території* охоплює географічну територію, що знаходиться під юрисдикцією уряду даної країни, у межах якої робоча сила, товари та капітал можуть вільно переміщуватись. При цьому економічна територія згідно з положеннями Міжнародного валютного фонду включає повітряний простір, територіальні води та частину континентального шельфу, на яку країна має виключне право володіння, а також територіальні анклави, що розташовані в інших країнах (тобто території дипломатичних установ, військових баз тощо). До економічної території країни не входять територіальні анклави, що використовуються урядами інших країн або міжнародними організаціями, що розташовані в географічних кордонах цієї країни. Економічна територія не обов'язково збігається з кордонами, які визначені політично, вона складається з території, що адмініструється урядом конкретної країни.

Побудова платіжного балансу базується на принципах бухгалтерського обліку, тобто кожна економічна операція має подвійний запис — за кредитом однієї статті та дебетом іншої. Це правило свідчить про те, що більшість економічних операцій за суттю є обміном економічними цінностями. У разі безоплатного надання економічних цінностей (товарів, послуг або фінансових активів) для висвітлення цієї операції у платіжному балансі подвійним записом використовується окрема стаття «Трансферти».

Міжнародний валютний фонд включає до складу платіжного балансу три розділи:

- (1) Рахунок поточних операцій (Current Account),
- (2) Рахунок операцій з капіталом (Capital Account),
- (3) Рахунок фінансових операцій (Financial Account).

По кожній із статей перших двох розділів платіжного балансу ведеться облік експорту (кредитові записи) та імпорту (дебетові записи). Статті третього розділу обліковуються у розрізі нетто-сум придбаних фінансових активів (net acquisition of financial assets) та нетто-сум понесених зобов'язань (net incurrence of liabilities). За методикою IMF платіжний баланс будується наступним чином (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

ФОРМА ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ ЗА МЕТОДИКОЮ IMF (умовний приклад)¹

Статті платіжного балансу	Кредит (експорт)	Дебет (імпорт)	Сальдо (+/-)
1. Рахунок поточних операцій			
Сальдо рахунка поточних операцій	626	594	32
1.A. Товари та послуги			
Сальдо за товарами та послугами	540	499	41

¹ Складено за даними: Balance of Payments and International Investment Position Manual, Sixth Edition (BPM6). Pre-publication draft. Statistics Department IMF, December 2008, p. 19, 444—453.

Закінчення табл. 3.2

Статті платіжного балансу	Кредит (експорт)	Дебет (імпорт)	Сальдо (+/-)
1.А.а. Товари			
Сальдо за товарами	462	392	70
1.А.в. Послуги			
Сальдо за послугами	78	107	-29
1.В. Первинні доходи			
Сальдо за первинними доходами	69	40	29
1.С. Вторинні доходи			
Сальдо за вторинними доходами	17	55	-38
2. Рахунок операцій з капіталом			
Сальдо рахунка операцій з капіталом	1	4	-3
Нетто-сума наданих позик (+) / нетто-сума запозичень (-)			29
3. Рахунок фінансових операцій	Нетто-сума придбаних фінансових активів	Нетто-сума зобов'язань	
Нетто-сума наданих позик (+) / нетто-сума запозичень (-)			29

На рахунках руху товарів (Торговий баланс) відображається співвідношення між експортом та імпортом товарів. Стан торгового балансу віддзеркалює економічне становище країни, ступінь залежності її від зовнішніх товарних ринків. Його активне сальдо (+) не завжди свідчить про економічне благополуччя країни. Наприклад, у країнах, що розвиваються, позитивне сальдо торгового балансу здебільшого супроводжується негативним сальдо платіжного балансу в цілому, оскільки для них характерною є хронічна заборгованість за зовнішніми запозиченнями.

На рахунку руху первинних доходів (primary income) відображаються суми вимог та зобов'язань як платежі нерезидентам за тимчасове використання трудових, фінансових та природних ресурсів. Тут обліковуються: суми компенсацій найманим працівникам; інвестиційні доходи (прямі та портфельні інвестиції, резервні активи та інше).

Рахунок вторинних доходів (secondary income) призначений для відображення перерозподілу поточних доходів, що не супроводжуються прямим зворотним рухом якої б то-небудь вартості. Сюди належать:

- особисті трансферти та поточна міжнародна допомога, що надаються на урядовому рівні (податки на доходи фізичних осіб, соціальні платежі, міжнародна співпраця тощо);
- особисті трансферти та поточна міжнародна допомога, що мають місце на рівні фінансових та нефінансових корпорацій, домогосподарств та неприбуткових громадських організацій.

За даними Міжнародного валютного фонду складеними на основі узагальнення інформації платіжних балансів держав-членів, упродовж 2000—2006 рр.

структура міжнародних операцій залишалась незмінною. Економічна діяльність країн світу здебільшого була представлена торгівлею товарами (66 %), а на послуги та інвестиції припадало відповідно 16 та 14 % (рис. 3.1).

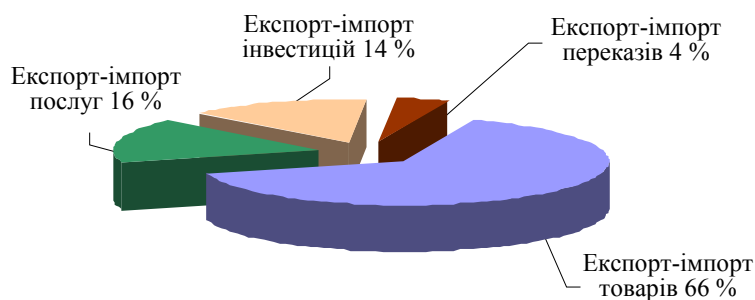

Рис. 3.1. Структура експортно-імпортних операцій за даними платіжних балансів країн-членів ІМФ, 2000—2006 рр.¹

Рахунок операцій з капіталом (capital account) відображає рух коштів між резидентами та нерезидентами за природні нефінансові активи та капітальні трансферти, а саме:

- продаж землі для посольств;
- продаж ліцензій та предметів лізингу;
- забезпечення ресурсів для капітальних цілей без прямого зворотного руху вартостей.

Рахунок фінансових операцій (financial account) відображає придбання та розміщення фінансових активів та зобов'язань. Тут представлена інформація щодо обсягу:

- прямих інвестицій (акції у статутних капіталах компаній та інвестиційних фондів, боргові інструменти);
- портфельних інвестицій (акції у статутних капіталах компаній та інвестиційних фондів, боргові інструменти);
- фінансові деривативи (центрального банків, урядів, корпорацій тощо) та опіони найманих працівників на отримання акцій;
- інші інвестиції (позики, страхування, пенсії та стандартизовані гарантії, кредитування експортно-імпортних операцій тощо);
- резервні активи (монетарне золото, SDR, резервна позиція у ІМФ, інші резервні активи).

Статистика платіжних балансів надає інформацію про грошові вимоги і зобов'язання резидентів даної країни до нерезидентів за певний період. Разом із тим, часто виникає потреба у даних про фінансові активи та зобов'язання резидентів країни перед її нерезидентами на певну дату. У цьому разі користуються макроекономічним поняттям *міжнародна інвестиційна позиція* (International Investment Position, ІІР), що окреслює обсяг та структуру фінансових активів (вимог) та зобов'язань резидентів країни перед її нерезидентами станом на певну дату (здебільшого, на початок та/або кінець звітного періоду).

¹ Розраховано за даними: IMF Committee on Balance of Payments Statistics, Annual Report 2007, p. 9.

Згідно з методикою ІМФ, операції фінансового рахунка впливають на сукупні активи та зобов'язання країни і тому відображаються не тільки у її платіжному балансі, а й звіті про її міжнародну інвестиційну позицію.

Міжнародна інвестиційна позиція станом на певну дату відображає вартість:

- фінансових вимог (активів) резидентів до нерезидентів;
- фінансових зобов'язань резидентів перед нерезидентами.

Кошти, вкладені резидентами країни в акції, облігації, векселі, на поточні та депозитні рахунки в іноземних банках, а також злитки золота, утримувані у якості резервів за кордоном, розглядаються як *фінансові активи даної країни*; а всі фінансові зобов'язання її резидентів перед нерезидентами та іноземні інвестиції у цій країні — її пасивами.

Нетто-міжнародна інвестиційна позиція (net international investment position, NIP) дорівнює різниці між фінансовими вимогами та зобов'язаннями резидентів до нерезидентів країни. Вона може представляти нетто-вимоги або нетто-зобов'язання країни перед іншими країнами. Складові, за якими розраховується нетто-міжнародна інвестиційна позиція, подані у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

МІЖНАРОДНА ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЗИЦІЯ ЗА МЕТОДИКОЮ ІМФ¹

Складові міжнародної інвестиційної позиції	Активи (вимоги)	Зобов'язання
Нетто міжнародна інвестиційна позиція		
1. Прямі інвестиції		
2. Портфельні інвестиції		
3. Фінансові деривативи		
4. Інші інвестиції		
5. Резервні активи		
Разом вимоги (активи) / зобов'язання		

Діагностика і управління міжнародною інвестиційною позицією

Країна, яка має негативне сальдо (дефіцит) платіжного балансу, постає перед необхідністю: (а) стимулювання експорту національних і одночасного стримування імпорту іноземних товарів та послуг, (б) залучення довгострокових іноземних капіталів і обмеження вивозу капіталів національних.

Якщо цих заходів недостатньо для зменшення дефіциту, використовують методи балансування платіжного балансу за допомогою балансуючих статей. До балансуючих статей належить більшість статей рахунка первинних та рахунка вторинних доходів:

- валютні резерви;
- короткострокові активи;
- окремі види іноземної допомоги;
- зовнішні позики;
- кредити міжнародних фінансових організацій.

¹ Balance of Payments and International Investment Position Manual, Sixth Edition (BPM6). Pre-publication draft. Statistics Department IMF, December 2008, p. 454—459.

Методи балансування негативного сальдо платіжних балансів умовно поділяються на тимчасові та остаточні. До *тимчасових методів балансування платіжних балансів* може бути віднесено наступне:

- одержання іноземних позик і ввезення підприємницького капіталу;
- короткострокові кредити за взаємними угодами між центральними банками країн за системою «своп» (swap);
- використання кредитів IMF (резервна позиція в IMF);
- мобілізація коштів на світовому фінансовому ринку (кредити банківських консорціумів, облігаційні позики);
- пільгові кредити по лінії програм іноземної «допомоги»;
- перерозподіл валютної виручки від експорту нафти (нафтодоларів).

До *остаточних методів балансування платіжних балансів* належать:

- використання коштів з внутрішніх валютних резервів країни;
- обмін SDR на певну кількість необхідної іноземної валюти;
- купівля іноземної валюти в обмін на золото або отримання кредиту в іноземній валюті під заставу золота з подальшим використанням валюти для розрахунків;
- отримання іноземної «допомоги» у вигляді субсидій та дарувань (грантів).

Основні терміни і поняття

Бретонвудська валютна система, баланс міжнародних розрахунків, міжнародна валюта система, Міжнародний валютний фонд (International Monetary Fund, IMF), міжнародна інвестиційна позиція, резидент, Смітсонівська угода, Спеціальні права запозичення (Special Drawing Rights, SDR), економічна територія, Ямайська валютна система.

Контрольні запитання

1. Що означає поняття «міжнародна валюта система»?
2. Яка роль Міжнародного валютного фонду у розвитку міжнародної валютної системи?
3. Які положення Бретонвудської валютної системи закріплені у Статуті Міжнародного валютного фонду?
4. Яка роль Смітсонівської угоди держав-членів Міжнародного валютного фонду у розвитку міжнародної валютної системи?
5. Які положення Ямайської валютної системи закріплені у Статуті Міжнародного валютного фонду?
6. Що таке SDR і яка їх роль у регулюванні платіжних балансів?
7. Яка роль Міжнародного валютного фонду у розвитку платіжних балансів?
8. Яку структуру платіжних балансів пропонує Міжнародний валютний фонд?
9. Як за методикою Міжнародного валютного фонду розраховується міжнародна інвестиційна позиція?

Література

1. Міжнародні фінанси: Підручник / О. І. Рогач, А. С. Філіпенко, Т. С. Шемет та ін.; за ред. О. І. Рогача. — К.: Либідь, 2003. — 784 с. — Частина I, Розділи 4, 6; Частина VII.
2. Фінанси: Підручник / За ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. — К.: Знання, 2008. — Розділ 16.
3. Основы международных валютно-финансовых и кредитных отношений: Учебник / ред. В. В. Круглов — М.: ИНФРА-М, 2000. — 432 с.
4. Международные валютно-кредитные и финансовые отношения: Учебник / ред. Л. Н. Красавина. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Финансы и статистика, 2001. — 608 с.
5. *Боринець С. Я.* Міжнародні валютно-фінансові відносини: Підручник для студ. вузів / С. Я. Боринець. — 5-ге вид., переробл. і допов. — К.: Знання, 2008. — 583 с.
6. Міжнародні організації: навч. посібник / М-во освіти і науки України, Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, Ф-т міжнар. відносин; за ред. О. С. Кучика. — 2-ге вид., переробл. і доповн. — К.: Знання, 2007. — 749 с.
7. *Моисеев С. Р.* Международные валютно-кредитные отношения]: учебное пособие / С. Р. Моисеев. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Дело и Сервис, 2007. — 816 с.
8. *Пебро М.* Международные экономические, валютные и финансовые отношения: пер. с фр. / М. Пебро; общ. ред. Н. С. Бабинцевой — М.: Прогресс, Универс, 1994. — 496 с.
9. *Циганкова Т. М.* Міжнародні організації: Навч. посібник / Т. М. Циганкова, Т. Ф. Горжєєва. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К.: КНЕУ, 2001. — 340 с.

4.1. Поява і діяльність міждержавних фінансових організацій у контексті еволюції вивозу капіталу

Вивіз і ОІ а ааієрöз; аеаісö еаі³даеö

Вивіз капіталу, як вища форма міжнародного бізнесу, став характерною рисою міжнародних відносин другої половини ХХ — початку ХХІ ст. Під впливом розвитку національних економік та світового господарства відбувалась еволюція вивозу капіталу, поява його нових форм. Збільшення обсягів трансграничного руху капіталів та розширення кола національних економік і суб'єктів господарювання, задіяних у цьому процесі, обумовили необхідність створення наднаціональних механізмів правового та економічного регулювання міжнародного руху капіталів. Тому на певному етапі соціально-економічного розвитку суспільство логічно прийшло до необхідності створення міждержавних фінансових організацій, які були покликані:

- формувати наднаціональну систему фінансового правопорядку;
- забезпечувати перерозподіл фінансових ресурсів між державами з метою загального соціально-економічного зростання;
- створювати додаткові механізми мінімізації ризиків для міжнародних інвесторів;
- поширювати знання з питань фінансів у глобальному масштабі.

Міждержавні (міжнародні) фінансові організації відіграли важливу роль у формуванні сучасних форм вивозу капіталу, сприяючи збільшенню його обсягів, спрямуванню фінансових ресурсів у найбільш важливі для суспільного розвитку галузі та мінімізуючи ризики трансграничного руху капіталів. На сучасному етапі МФО:

- (а) перетворилися на найпотужніших учасників міжнародних ринків капіталів;
- (б) сприяють розвитку ринкових відносин у країнах, що розвиваються, та в країнах з перехідною економікою, заохочують фінансування їхніх господарств іноземними інвесторами;
- (в) стали єдиними у сучасному світогосподарстві організаціями, що здатні запропонувати величезні обсяги фінансування на тривалий термін і на досить привабливих умовах як для урядів держав-учасниць, так і для їх підприємств;
- (г) можуть виступати гарантами у разі фінансування за рахунок третіх джерел проектів у економіках країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою;
- (д) є впливовими експертами з економічних, фінансових, валютних та інших питань, і до їх думки прислухаються під час розроблення фінансово-економічної політики уряди всіх країн світу.

Аналіз історії вивезення капіталу з України в Європу XVI — XVII століття

Тенденції вивозу капіталу знайшли своє відображення у економічних теоріях, що з наукових позицій обґрунтовували реалії економічного життя суспільства. На початковому етапі розвитку капіталізму, у XVI—XVII ст., англійські економісти Томас Ман (Thomas Mun, 1571—1641) та Вільям Стаффорд (William Stafford, 1554—1612) відстоювали необхідність державного втручання у зовнішньоекономічні відносини. Вони виступали за: (а) обмеження вивозу з країни валюти (дорогоцінних металів), вважаючи, що це негативно впливає на розширене відтворення національного виробництва; (б) підкреслювали необхідність збільшення експорту товарів порівняно з імпортом, обґрунтовуючи важливість зростання надходжень до країни золота як фінансового ресурсу для додаткових вкладень у національну економіку.

У XVIII ст. Адам Сміт (Adam Smith, 1723—1790), критично оцінюючи погляди своїх попередників щодо вивозу капіталу, назвав їх авторів меркантилістами і розглядав вивіз капіталу як необхідну умову економічного розвитку. А. Сміт належав до економістів класичної школи і розумів вигоди від трансграничного переміщення капіталу не тільки для національних економік, а й для загальносвітового прогресу, вбачаючи у цьому шлях до збільшення сукупного світового продукту та зростання капіталу.

У XIX ст. Карл Маркс (Karl Heinrich Marx, 1818—1883) розглядав вивіз капіталу як спосіб завоювання нових ринків, переважно колоній, що забезпечували додаткові сировинні джерела та дешеву робочу силу. Основними рушіями вивозу капіталу він вважав: (а) надлишок капіталу в країнах, що його вивозять; (б) вищу норму прибутку на вкладений капітал у країнах, де він реалізується, оскільки в цих країнах-реципієнтах вартість факторів виробництва (робоча сила, земля та сировинні ресурси) значно дешевші.

На початку XX ст. Володимир Ленін (1870—1924), розглядаючи зростання вивозу капіталу та посилення його концентрації у формі створення міжнародних монополістичних союзів і картелів, зазначав, що вивіз фінансового капіталу сприяє експорту товарів та послуг. Він вказав на тенденцію виходу капіталу за національні межі, виділив вивіз капіталу як одну з п'яти ознак вищої стадії капіталізму — імперіалізму, окресливши початок нової епохи міжнародного капіталу — праобразу глобального.

Аналіз історії вивезення капіталу з України в Європу 1930-х — 1940-х років, історія націоналістичного руху в Україні

Неокласична школа 1930-х — 1940-х років розглядала вивіз капіталу у контексті руху позичкового капіталу. Цей підхід ліг в основу досліджень з питань міжнародного фінансування та теорії портфельних інвестицій. Аналіз причин вивозу капіталу проводився через призму взаємозв'язку його концентрації та продуктивності в окремих країнах.

Економічні школи цього та наступних періодів, не відходили від постулату, що вивіз капіталу здійснюється країнами, де існує його надлишок. Джон М. Кейнс (John Maynard Keynes, 1883—1946) та його послідовники стимулюючим чинником вивозу капіталу вважали накопичення в країні іноземних платіжних засобів, що є результатом активного сальдо торгового балансу.

Одночасно підкреслювалась можливість стихійного вивозу капіталів, тобто не спричиненого активним сальдо торгового балансу. Причини зростання обсягів трансграничного руху капіталів вбачались також у зростанні інтернаціоналізації виробництва, посиленні конкуренції та підвищенні темпів розвитку.

Саме у цей період світова економічна думка прийшла до необхідності створення наднаціональних державних фінансових організацій, діяльність яких була б спрямована на удосконалення системи міжнародних валютних відносин, сприяння подальшому розвитку міжнародної торгівлі, трансграничному руху капіталів, допомозі державам-членам у розбудові їх економік. Такими міжнародними фінансовими організаціями стали Міжнародний валютний фонд (International Monetary Fund, IMF) та Міжнародний банк реконструкції і розвитку (International Bank of Reconstruction and Development, IBRD), договори про створення яких були підписані у 1944 р. Одним з ідеологів цих міжнародних організацій був Дж. М. Кейнс.

І міжнародні організації економічної інтеграції 1950-х — 1960-х років, їхня діяльність на території ІОТ перед і після введення в дію міжнародних організацій економічної інтеграції

1950—1960-і роки характеризувалися розпадом світової колоніальної системи. Колишні колонії потребували системного розвитку їхніх економік, потужних міжнародних інвестицій. Вивіз капіталу цього періоду оцінювався неоднозначно: або як процес зародження механізмів неокolonіалізму, або як дієвий захід взаємовигідного співробітництва економік різних країн. Така протилежність поглядів обумовлювалася різницею у політичних уподобаннях їхніх авторів.

Саме у цей період (1956 р.) за ініціативи провідних країн світу у доповнення до Міжнародного банку реконструкції та розвитку була створена Міжнародна фінансова корпорація (International Finance Corporation, IFC), що ставила на меті сприяння розвитку приватних підприємств у країнах, що розвиваються. Трохи згодом (1960 р.) для інвестування в економіки найбідніших країн була створена Міжнародна асоціація розвитку (International Development Association, IDA).

Трансграничний рух капіталів нерідко пов'язаний з чималими ризиками та труднощами реалізації інвестицій. Тому 1966 року для формування сприятливих та надійних механізмів реалізації міжнародного фінансування державами-членами Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації та Міжнародної асоціації розвитку був створений Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних спорів (International Centre for Settlement Investment Disputes, ICSID).

У цей же період були засновані такі міжнародні регіональні фінансові організації, як:

- Міжамериканський банк розвитку (Inter-American Development Bank, IADB) — 1959 р.,
- Центральноамериканський банк економічної інтеграції (BCIE) — 1961 р.,
- Африканський банк розвитку (ADB) — 1963 р.,
- Азіатський банк розвитку (ADB) — 1965 р.,
- Карибський банк розвитку (CDB) — 1969 р.,
- Андська корпорація розвитку (ADC) — 1970 р.

Історія міжнародних фінансових організацій 1970-х років, історія банків та міжнародних організацій

У 1970-х роках наукова думка пояснювала причини вивозу капіталу приватними компаніями та державою переважно прагненням експортерів капіталу досягти збільшення його вартості. При цьому у економічній літературі з'явилась класифікація трансграничного руху капіталів як такого, що здійснюється у двох формах:

- (а) вивіз капіталу у підприємницькій формі (прямі та портфельні вкладення),
- (б) у формі позичкового капіталу (позики, кредити, розміщення коштів у іноземних банках).

У цей період на всіх континентах були створені міждержавні фінансові організації, котрі були покликані сприяти збільшенню інвестицій в окремі галузі та регіони. У 1970-х роках були створені такі міждержавні регіональні організації:

- Міжарабська корпорація гарантування інвестицій (IAIGC) — 1971 р.,
- Західноафриканський банк розвитку (BQAD) — 1973 р.,
- Арабська інвестиційна компанія (AIC) та Ісламський банк розвитку (IDB) — 1974 р.,
- Арабська нафтова інвестиційна корпорація (APIC) та Банк розвитку держав Центральної Африки (BDEAC) — 1975 р.,
- Північний інвестиційний банк (NIB) та Арабський валютний фонд (AMF) — 1976 р.

Історія міжнародних фінансових організацій та міжнародних банків

Кінець ХХ — початок ХХІ ст. характеризується посиленням процесів глобалізації, важливу роль у яких відіграли міжнародні фінансові організації. Їхня діяльність спрямована не створення сприятливих ринкових умов для вивозу капіталу у країни, що розвиваються, та країни з перехідною економікою.

У багатьох дослідженнях цього періоду вивіз капіталу пов'язується з діяльністю транснаціональних фінансових та нефінансових компаній (ТНК), вбачаючи у цьому процесі як позитивні, так і негативні риси. ТНК здійснюють експансію капіталу, переважна частина якого зосереджується у економічно розвинених країнах.

Саме у цей період (1983 р.) створюється Міжамериканська інвестиційна корпорація (СІ), а у складі Групи світового банку у 1988 р. була заснована нова МФО — Багатостороннє агентство гарантування інвестицій (MIGA), що покликана створювати сприятливі умови для трансграничного руху капіталів шляхом гарантування повернення коштів міжнародним кредиторам. У 1990 р. уряди Данії, Фінляндії, Ісландії, Норвегії та Швеції створили Північну екологічну фінансову корпорацію (NEFCO) для фінансування малих та середніх за обсягом проєктів, що спрямовані на охорону навколишнього середовища. У 1991 р. був заснований Європейський банк реконструкції та розвитку (EBRD).

На початку 1990-х років до Міжнародного валютного фонду, а також організації Групи світового банку приєдналось багато держав колишнього соціалістичного табору. Це призвело до значного збільшення кількості національних економік, активно залучених до трансграничного руху капіталів. Зростання обсягів міжнародного руху капіталів цього періоду супроводжувалося змінами у структурі світових експортно-імпортних операцій, частка країн колишнього соціалістичного табору почала збільшуватися.

У 1999 р. розпочав свою діяльність Чорноморський банк торгівлі та розвитку, мета якого полягає у фінансуванні пріоритетних проектів економік країн Чорноморського регіону. Ця міжнародна фінансова організація покликана інвестувати кошти у проекти транспортної, телекомунікаційної, енергетичної галузей, а також у сферу захисту Чорного моря та довкілля. Спільне фінансування проектів сприяє розвитку підприємницьких зв'язків між державами-членами.

Інвестиції та розвиток економіки країн Чорноморського регіону

Наприкінці ХХ — початку ХХІ ст. обсяги вивозу капіталу, зокрема прямих інвестицій, стрімко зростали, супроводжуючи процеси поглиблення міжнародного поділу праці, інтеграції економік та глобалізації соціально-економічних відносин. У 2007 р. загальний обсяг іноземних прямих інвестицій досяг майже 2 трлн дол. США. Через настання у 2008 р. фінансово-економічної кризи їх обсяг зменшився до 1,4 трлн дол. США.

Упродовж 1995—2007 років середньорічний обсяг прямих інвестицій з розвинених країн в інші країни становив 86 відсотки загальносвітового експорту цих коштів. У тому числі, для країн Європи, переважно Євросоюзу, цей показник дорівнював 58 відсотків, США — 19 відсотків, а Японія 4 відсотки. Спостерігалась тенденція зменшення частки США. Середньорічний обсяг експорту з країн, що розвиваються, у цей період становив 12 відсотків, а країн з перехідною економікою (колишні соціалістичні країни) 1,5 відсотка. Частка країн, що розвиваються, майже не змінилася, країн з перехідною економікою — зросла більше ніж у 8 разів (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

ВИВІЗ КАПІТАЛУ У ФОРМІ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ¹

Країни-експортери прямих інвестицій	1995—2000, середньорічні	2002	2003	2004	2005	2006	2007
<i>млрд дол. США</i>							
Розвинуті країни	631	483	507	786	748	1087	1692
• Європа	451	280	307	402	690	737	1216
• Японія	25	32	29	31	46	50	73
• США	126	135	129	295	15	222	314
• Інші країни	29	36	42	58	-3	78	89
Країни, що розвиваються	74	50	45	120	118	212	253
Країни з перехідною економікою (південно-східна Європа та СНД)	2	5	11	14	14	24	51
Разом	707	538	563	920	880	1323	1996

¹ За даними UNCTAD.

Країни-експортери прямих інвестицій	1995—2000, середньорічні	2002	2003	2004	2005	2006	2007
%							
Розвинуті країни	89	90	90	85	85	82	85
• Європа	64	52	55	44	78	56	61
• Японія	4	6	5	3	5	4	4
• США	18	25	23	32	2	17	16
• Інші країни	4	7	7	6	0,3	6	4
Країни, що розвиваються	10	9	8	13	13	16	13
Країни з перехідною економікою (південно-східна Європа та СНД)	0,3	0,9	2,0	1,5	1,6	1,8	2,6
Разом	100	100	100	100	100	100	100

Економічна думка цього періоду пов'язує вивіз капіталу з процесами формування глобальної (наднаціональної) економіки, що характеризується (а) суттєвим зростанням мобільності капіталу, чому певною мірою сприяє діяльність міжнародних фінансових організацій, та (б) появою і розвитком молодих ринкових економік.

МФО завжди виступали за необхідність розвитку конкурентоспроможних національних економік держав-учасниць. Багато проектів технічної допомоги МФО, а також їх інвестиційних проектів спрямовані на розвиток реального сектору економік держав-членів. Експерти міжнародних організацій наполягають на: (а) необхідності розвитку системи корпоративного управління, (б) впровадження міжнародних стандартів обліку та звітності, (в) проведення авторитетного зовнішнього аудиту фінансової звітності, (г) підвищення рівня фінансового менеджменту та управління ризиками у всіх секторах економіки. Значною мірою завдяки фінансовій та технічній допомозі міжнародних фінансових організацій в країнах, що розвиваються, та у країнах з перехідною економікою поширюються знання з усіх вищеперелічених галузей діяльності.

Практика свідчить, що напрями руху, обсяги, тривалість та ціна міжнародних фінансових ресурсів залежать від: (а) попиту на них з боку країн-реципієнтів, (б) можливостей оптимізації в цих країнах ризику та дохідності руху капіталу. З огляду на це, аналіз надходжень прямих іноземних інвестицій у розрізі країн та окремих їх груп свідчить про наступне (табл. 4.2):

- Лідерами за обсягом надходжень іноземних прямих інвестицій постійно виступають економічно розвинуті країни. Упродовж 1995—2008 років середньорічний обсяг цієї групи країн у загальному обсязі прямих інвестицій, що надійшли в економіки різних країн, становив 65 %. Разом із тим, спостерігається яскраво виражена тенденція зменшення цього показника.

• Середньорічний обсяг залучених прямих інвестицій в країни, що розвиваються, в цей період становив 31 %. Серед країн цієї групи найбільший обсяг інвестицій був залучений країнами, що розташовані на півдні, сході та південно-сході Азії і в Океанії.

• Країни з перехідною економікою (колишні соціалістичні країни) залучили лише близькі 4 % загального обсягу інвестицій.

Таблиця 4.2

НАДХОДЖЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У РІЗНІ КРАЇНИ¹

Країни-імпортери прямих інвестицій	1995—2000, середньорічні	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008 (оц.)
<i>млрд дол. США</i>								
Розвинуті країни	539	443	361	404	611	941	1248	840
Країни, що розвиваються	188	171	180	284	316	413	500	518
• Африка	9	15	19	18	29	46	53	62
• Латинська Америка, Карибський басейн	73	58	46	94	76	93	126	142
• Західна Азія	3	5	12	21	43	64	71	58
• Південь, Схід та південно-східний регіон Азії, Океанія	103	93	103	151	168	210	250	256
Країни з перехідною економікою (південно-східна Європа та СНД)	7	11	20	30	31	57	86	91
Разом	734	625	561	718	958	1411	1834	1449
<i>%</i>								
Розвинуті країни	73	71	64	56	64	67	68	58
Країни, що розвиваються	26	27	32	40	33	29	27	36
• Африка	1	2	3	3	3	3	3	4
• Латинська Америка, Карибський басейн	10	9	8	13	8	7	7	10
• Західна Азія	0	1	2	3	4	5	4	4
• Південь, схід та південно-східний регіон Азії, Океанія	14	15	18	21	18	15	14	18
Країни з перехідною економікою (південно-східна Європа та СНД)	1	2	4	4	3	4	5	6
Разом	100	100	100	100	100	100	100	100

На початку 1990-х років у економічному лексиконі міжнародних фінансових організацій Групи світового банку з'явився термін *економіки країн з ринками, що формуються* (emerging markets). До цих економік були віднесені економіки країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою.

¹ За даними UNCTAD.

Розглядаючи особливості сучасних міжнародних інвестицій, необхідно зазначити, що для фінансових та нефінансових ТНК інвестування коштів в економіку країн з ринками, що формуються, є вигідною формою вкладень. Незважаючи на ризики, що супроводжують іноземні інвестиції у цих країнах, в них існує великий попит на фінансові ресурси, а наявність дешевої робочої сили та необхідних природних ресурсів дозволяють забезпечити високу дохідність інвестицій. Зарубіжні інвестори мають можливість отримувати хороші прибутки, використовуючи західний досвід управління вкладеними коштами. При цьому в країнах-реципієнтах іноземні інвестиції сприймаються переважно як такі, що сприяють їхньому економічному розвитку.

Збільшення іноземних інвестицій в економіку країн з ринками, що формуються, є певною мірою індикатором їхнього зарубіжного визнання. Разом із тим, це не зменшує необхідності та значимості нарощування їхніх внутрішніх фінансових накопичень. Практика свідчить, що іноземні інвестиції не націлені на розвиток у країнах, що розвиваються, та країнах з перехідною економікою наукоємних виробництв та тих, що конкурували б із вже існуючими в країнах-донорах. Зарубіжні інвестори орієнтуються, перш за все, на наближення товарів, що отримані від реалізації інвестицій, до ринків збуту, їх цікавлять сировинні ринки та ринки дешевої робочої сили в країнах-реципієнтах. З огляду на це, уряди країн-реципієнтів мають провадити виважену політику розвитку, що забезпечувала б розбудову національного науково-технічного потенціалу та продуктивних сил країни із залученням іноземних інвестицій.

Світова фінансово-економічна криза, що почалось у 2007 році, внесла кардинальні зміни у процес трансграничного руху капіталів. Вона продемонструвала необхідність кардинального перегляду підходів до розуміння ролі та форм вивозу капіталу в сучасних умовах, зв'язку руху фінансових потоків з рухом реальних товарів та послуг, а також місця держави у регулюванні сфери фінансів у ринковій економіці. Суттєво підвищилась роль міжнародних фінансових організацій, оскільки в умовах світової кризи лише ці організації залишилися здатними здійснювати повномасштабне фінансування проектів, що направлені на розвиток національних економік. Вони продовжують надавати кошти для підтримання ліквідності комерційних банків та зовнішньої платоспроможності країн.

4.2. Сучасні тенденції зовнішньої заборгованості країн світу

Світова фінансово-економічна криза та її вплив на зовнішню заборгованість країн

Як вже зазначалося, другою формою вивозу капіталу є вивезення позичкового капіталу шляхом надання позик, кредитів та розміщення коштів на банківських рахунках у державах-реципієнтах. Унаслідок залучення іноземних коштів у формі позичкового капіталу у держави-реципієнта виникає зовнішній борг.

За визначенням Світового банку (World Bank, WB), *зовнішній борг країни* є сумою її зобов'язань, що склалася на певну дату перед іноземними кредиторами у формі грошей, товарів та послуг. Зовнішній борг, за класифікацією Світового банку, поділяється на такі складові:

- Довгострокова заборгованість, тобто така, що триває більше одного року. У загальній сумі міжнародної заборгованості вона складає близько 80 %. Довгострокова заборгованість включає в себе: (а) *державний прями́й борг* (утворюється внаслідок запозичень самої держави), (б) *державний умовний борг* (є результатом того, що держава виступає гарантом за запозиченнями інших суб'єктів господарювання), (в) борг приватних суб'єктів господарювання.

- Заборгованість перед Міжнародним валютним фондом. У загальній сумі міжнародної заборгованості вона становить 3 %. ІМФ кредитує держави-члени шляхом продажу їм необхідної іноземної валюти в обмін на національну. Заборгованість перед ІМФ відображає станом на кінець року обсяги зворотного викупу державою-позичальницею у ІМФ національної валюти. Заборгованість держави-позичальниці автоматично зменшується, якщо її національна валюта, що є у розпорядженні ІМФ, купується іншою країною.

- Короткострокова заборгованість. У загальній сумі зовнішньої заборгованості країн світу вона становить 17—15 %. До неї входять: (а) кредити терміном не більше одного року, (б) платежі з обслуговування довгострокових кредитів (відсотки та комісійні), що за графіком мають сплачуватися у поточному році.

Зовнішні запозичення та заборгованість країн

Зовнішні запозичення розподіляються між економіками країн нерівномірно. Тенденції у динаміці зовнішньої (міжнародної) заборгованості тісно корелюють з рівнем економічного розвитку держав-позичальниць і набувають характеру закономірностей. Одним із узагальнюючих показників рівня економічного розвитку будь-якої економіки є обсяг її валового національного продукту (ВНП) у розрахунку на душу населення. Простежується залежність обсягів та характеру зовнішньої заборгованості від рівня економічного розвитку країни.

Світовий Банк поділяє країни на чотири групи залежно від обсягу їхнього ВНП у розрахунку на душу населення. При цьому розрахунок ВНП на душу населення здійснюється на базі паритету купівельної спроможності (purchasing power parity, PPP).

Межі поділу цих груп є такими:

- I група — країни з низьким рівнем доходів (2470 та менше дол. США),
- II група — країни з середнім рівнем доходів (2471—7252 дол. США),
- III група — країни з рівнем доходів вище середнього (7253—32 823 дол. США),
- IV група — країни з високим рівнем доходів (32 824 та більше дол. США).

2005 року за цією методикою показник ВНП на душу населення в Україні становив 6770 дол. США.

Обсяги зовнішніх запозичень та їхня структура

Обсяги зовнішніх запозичень та їхня структура залежать від рівня економічного розвитку країн-реципієнтів. Тенденції заборгованості країн є наступними:

(1) У міру економічного зростання країни та накопичення нею внутрішніх фінансових ресурсів її залежність від зовнішніх запозичень, перш за все довгострокових, зменшується.

(2) Нині у групі країн з високим рівнем доходів на душу населення (IV група) довгострокова зовнішня заборгованість відсутня, а короткострокова, якщо і виникає, є незначною за обсягом. Ці країни є основними кредиторами (донорами) на міжнародному ринку.

(3) Наприкінці XX — початку XXI ст. майже у всіх країнах I, II та III груп стрімко зростали приватні запозичення та зменшувалися запозичення держави. Якщо на початку 1990-х років заборгованість за приватними не гарантованими державою кредитами становила майже 5 % довгострокової заборгованості, то наприкінці першого десятиріччя XXI ст. вона перевищила 20 %, при цьому лівова її частка (90 %) припадала на країни із середнім рівнем доходів (II та III груп).

Такі зміни стали наслідком розбудови в економіках цих країн ринкових відносин та зростання в них попиту на фінансові ресурси з боку динамічно зростаючого приватного сектору. Незважаючи на нерозвиненість національних ринків довгострокових запозичень, у цих економіках вже створені прийнятні для іноземних кредиторів умови (доходність та ризик) вкладання коштів. Зарубіжні кредитори погоджувалися надавати фінансові ресурси приватним позичальникам навіть без державних гарантій.

(4) З погляду надійності повернення кредитів та їхньої ціни, країни з середнім рівнем доходів для кредиторів були привабливішими, ніж країни I групи, де іноземні кредитори намагаються уникати надання довгострокових кредитів приватному сектору за умов відсутності державних гарантій. Закономірність руху грошей у напрямку більшої прибутковості та меншої ризикованості знаходить тут свій яскравий прояв.

(5) Заборгованість перед Міжнародним банком реконструкції та розвитку та Міжнародною асоціацією розвитку за тривалістю належить до довгострокової і майже на половину формується країнами I групи. В країнах з низьким рівнем доходів на душу населення заборгованість перед цими організаціями становить майже 25 відсотків загального боргу цих країн. При цьому спостерігалася тенденція стрімкого зростання цього показника. В країнах із середнім рівнем доходів (II та III групи) ця частка значно менша — близько 10 відсотків, і спостерігається її зменшення.

(6) Залежність країн від позик Міжнародного банку реконструкції і розвитку та Міжнародної асоціації розвитку зменшується в міру розвитку економік цих країн. Слід зазначити, що обсяги заборгованості перед цими двома міжнародними фінансовими організаціями суттєво перевищують заборгованість перед Міжнародним валютним фондом: у країнах I групи — більш ніж в 5 разів, а у країнах II та III груп приблизно в 1,5 рази.

(7) Наприкінці XX — початку XXI ст. зростали обсяги довгострокової міжнародної заборгованості та заборгованості перед Міжнародним валютним фондом економік країн I, II та III груп. При цьому частка країн із середнім рівнем доходів (II та III групи) у цій заборгованості збільшилась і становить близько 80 %. Більшість запозичень у цих країнах були здійснені приватними позичальниками під державні гарантії або без них.

(8) Наприкінці першого десятиріччя XXI ст. лівова частка запозичень у ІМФ здійснювалася країнами II групи. Порівнюючи з 1990-ми роками частка цих країн зросла з 22 % до 62 %. Такі зміни сталися внаслідок вступу до цієї міжнародної фінансової організації країн колишнього соціалістичного табору, розширенням їхньої зовнішньоекономічної діяльності та через необхідність вирішення пов'язаних з цим проблем національних платіжних балансів шляхом залучення кредитів ІМФ.

4.3. Оцінка зовнішньої платоспроможності країн

Оцінка зовнішньої платоспроможності країн

Центральними у політиці міжнародних запозичень будь-якої країни є питання її платоспроможності та здатності управляти своєю зовнішньою заборгованістю. *Платоспроможність країни* залежить від обсягів її ВВП та експортної бази країни. Надійними платниками за зовнішніми зобов'язаннями переважно є країни з економікою, що динамічно розвивається, та зі зростаючим експортним потенціалом.

На практиці платоспроможність країн оцінюють за кількома показниками, серед яких:

- зовнішній борг країни / ВВП країни;
- платежі з обслуговування зовнішнього боргу країни / ВВП країни;
- зовнішній борг країни / експорт товарів та послуг країни;
- платежі з обслуговування зовнішнього боргу / експорт товарів та послуг країни;
- відсотки за міжнародними кредитами / ВВП країни;
- відсотки за міжнародними кредитами / експорт товарів та послуг країни;
- золотовалютні резерви країни / зовнішній борг країни.

Хоча показник «*зовнішній борг/ВВП*» широко використовується, для нього не існує універсального критерія, бо кожній країні притаманний свій критичний рівень. Різновидом цього показника є співвідношення «*державний борг/ВВП*». Згідно з Маастріхськими вимогами для держав-кандидатів до вступу у ЄС, а також відповідно до положень Бюджетного Кодексу України гранично допустиме співвідношення державного боргу до ВВП встановлено на рівні 60 %. Існують розрахунки, за якими ймовірність розгортання боргової кризи в країні, в якій державний борг досяг 60 % ВВП, становить 30 %, а в країні, де цей показник становить 35 %, така ймовірність зменшується до 15 %.

Залежно від графіка платежів з обслуговування боргу (мається на увазі платежі, що включають (а) частину основного (капітального) боргу, яка підлягає сплаті упродовж року, та (б) відсотки, що можуть рівномірно розподілятися упродовж періоду позики, чи сплачуватися за іншим графіком) в економіках країн з однаковою величиною показника «*зовнішній борг/ВВП*» ситуація може різко відрізнятися. Тому розраховують ще показник «*платежі з обслуговування зовнішнього боргу/ВВП*». Вважається, якщо на обслуговування зовнішнього боргу сплачується 5 % ВВП та більше, борговий тягар країни на даний момент є тяжким.

Оскільки платежі з обслуговування боргу здійснюються у конвертованій валюті, мають враховуватися експортні можливості держави-боржника, для чого розраховують такі два показники, як: «*зовнішній борг/експорт*» та «*платежі з обслуговування зовнішнього боргу/експорт*». Другий з них відомий як «*норма обслуговування боргу*» і вважається основним під час аналізу платоспроможності.

В останні десятиріччя розширювалося використання міжнародних позик на комерційних умовах, а офіційне кредитування (кредитування держави) стало більш жорстким. Це призвело до значного зростання платежів з обслуговування зовнішнього боргу: якщо наприкінці 1950-х — початку 1960-х років більшість країн, що розвиваються, виділяли на обслуговування боргу 5—10 % експортної виручки, то на початку 80-х років — 25 % та більше. Підвищення норми обслуговування

боргу свідчить про погіршення платоспроможності країни-боржника. Вважається, якщо норма обслуговування боргу вище 20 %, то існує загроза зриву графіка платежів. Однак, на практиці деякі країни витримують показник 35 % та вище, а інші припиняють регулярні платежі при нормі обслуговування боргу 15 % та нижче.

Наступні показники, що використовуються для оцінки платоспроможності держав-боржників, дозволяють аналізувати ціну (відсоткові ставки) зовнішніх запозичень: «Відсотки за міжнародними кредитами/ВВП» та «Відсотки за міжнародними кредитами/експорт». Ці показники корисні для оцінки платоспроможності країни за умов реструктуризації її боргу. У разі реструктуризації заборгованості кредитори можуть погодитися на перенесення термінів погашення основної суми боргу (капітального боргу), але щодо відсоткових виплат вони притримуються жорсткої позиції. До того ж, ці показники стають у нагоді, коли кредити надаються на умовах плаваючої відсоткової ставки.

Ліквідні позиції країни-боржника характеризуються показником «золотова-валютні резерви країни/зовнішній борг країни».

Εὐδαιμόνεια, ἐξάντησὲς, Νάσθησι ἀσέτι ἀδυναμία-ἀποδότης, οἰδομένη γύροισι σαῖδαῖσι

Світовий банк з метою розроблення стратегії управління боргом держав-членів поділяє позичальників на три категорії:

- такі, що дуже заборгували (severely indebted, S);
- середньо заборгували (moderately indebted, M);
- мало заборгували (less indebted, L).

Належність країни до тієї чи іншої категорії залежить від двох показників: (а) співвідношення теперішньої вартості зовнішнього боргу країни та її ВВП, (б) співвідношення теперішньої вартості зовнішнього боргу країни та обсягу її експорту.

Теперішня (приведена) вартість зовнішнього боргу країни дає можливість оцінити зобов'язання з обслуговування майбутнього боргу у порівнянні з поточною вартістю ВВП та експорту товарів і послуг. 2002 року були встановлені наступні критерії поділу країн залежно від рівня їхньої зовнішньої заборгованості (табл. 4.3):

Таблиця 4.3

КРИТЕРІЇ ПОДІЛУ КРАЇН ЗАЛЕЖНО ВІД РІВНЯ ЇХНЬОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЗА МЕТОДИКОЮ СВІТОВОГО БАНКУ

Групи країн за рівнем заборгованості	Критерії	
	Теперішня вартість боргу/ВВП	Теперішня вартість боргу/ Експорт товарів та послуг
Дуже заборгували (S)	більше 80 %	більше 220 %
Середньо заборгували (M)	більше 48 %	більше 132 %
Мало заборгували (L)	решта країн	решта країн

Не існує прямого зв'язку між рівнем економічного розвитку країни та величиною цих двох показників. Зокрема, 2007 року до групи країн з низьким рівнем доходів (І група) входили країни зі всіх трьох категорій (S, M, L). Те ж саме спостерігалось і серед країн із середнім рівнем доходів (ІІ та ІІІ групи).

Для країн-боржників Світовий банк передбачає певні механізми управління заборгованістю:

- найбільшій серед категорії країн, що дуже заборгували (S) можуть розраховувати на спеціальні програми полегшення заборгованості;
- крім того, країни-боржники можуть звертатися до Паризького клубу, який являє собою об'єднання держав-кредиторів, та до Лондонського клубу, що є об'єднанням найбільших приватних кредиторів, з проханням перегляду умов погашення заборгованості.

Зміни умов погашення зовнішньої заборгованості можуть бути у формі продовження строків виплати основного боргу або у зміні відсоткової ставки за кредитами.

Основні терміни і поняття

Вивіз капіталу, державний прями́й борг, державний умовний борг, зовнішній борг держави, зовнішня платоспроможність держави, портфельні інвестиції, прями́ інвестиції, трансграничний рух капіталів, економіка країн з ринками що формуються.

Контрольні запитання

1. Якою є роль міжнародних фінансових організацій в еволюції вивозу капіталу?
2. У чому суть теоретичних концепцій вивозу капіталу періоду XVI — початку XX ст.?
3. У чому суть теоретичних концепцій вивозу капіталу 1930—1940-х років?
4. Якими є особливості вивозу капіталу у період 1970-х років?
5. Якими є обсяги та тенденції прямих інвестицій кінця XX — початку XXI ст.?
6. Як Світовий банк класифікує зовнішній борг?
7. На які групи Світовий банк поділяє країни залежно від рівня їхнього ВВП на душу населення?
8. Якими є тенденції зовнішньої заборгованості країн на сучасному етапі розвитку?
9. Які існують показники зовнішньої платоспроможності держав?
10. За якими критеріями Світовий банк класифікує держав-боржників?

Література

1. Міжнародні фінанси: Підручник / О. І. Рогач, А. С. Філіпенко, Т. С. Шемет та ін.; за ред. О. І. Рогача. — К.: Либідь, 2003. — 784 с. — Частина V, VI та VII.
2. Фінанси: Підручник / За ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. — К.: Знання, 2008. — Розділ. 4.

3. Основы международных валютно-финансовых и кредитных отношений: Учебник / ред. В. В. Круглов — М.: ИНФРА-М, 2000. — 432 с.
4. Международные валютно-кредитные и финансовые отношения: Учебник / ред. Л. Н. Красавина. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Финансы и статистика, 2001. — 608 с.
5. *Боринець С. Я.* Міжнародні валютно-фінансові відносини: Підручник для студ. вузів / С.Я. Боринець. — 5-ге вид., переробл. і допов. — К.: Знання, 2008. — 583 с.
6. Міжнародні організації: навч. посібник / М-во освіти і науки України, Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, Ф-т міжнар. відносин; за ред. О. С. Кучика. — 2-ге вид., переробл. і доповн. — К.: Знання, 2007. — 749 с.
7. *Моисеев С. Р.* Международные валютно-кредитные отношения: учебное пособие / С. Р. Моисеев. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Дело и Сервис, 2007. — 816 с.
8. *Пebro M.* Международные экономические, валютные и финансовые отношения: пер. с фр./ М. Пebro; общ. ред. Н. С. Бабинцевой. — М.: Прогресс, Универс, 1994. — 496 с.
9. *Циганкова Т. М.* Міжнародні організації: Навч. посібник / Т. М. Циганкова, Т. Ф. Горжєєва. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К.: КНЕУ, 2001. — 340 с.

5.1. Особливості сучасного міжнародного ринку капіталів та роль міжнародних фінансових організацій у його діяльності

І заїаđїаїеє ðеїтє еаї³ае³а, °аđїðеїтє

Міжнародний ринок капіталів є складовою міжнародного фінансового ринку, на якому здійснюються операції з фінансовими ресурсами (надаються різноманітні фінансові послуги) на наднаціональному рівні. До *міжнародного ринку капіталів* належить ті сектори міжнародного фінансового ринку, де обертаються фінансові активи терміном більше одного року.

За винятком кількох фінансових центрів, міжнародний ринок капіталів не має певного місцезнаходження, всі його операції здійснюються за телефоном, факсом та за допомогою інших сучасних засобів зв'язку. Він функціонує через систему міжбанківських кореспондентських відносин і є наслідком об'єктивної тенденції до інтернаціоналізації національних (внутрішніх) ринків капіталу.

На сучасному етапі глобальні фінансові ринки впливають як на економіки окремих країн, так і на світову економіку в цілому. У світогосподарський обіг та операції міжнародного фінансового ринку і, зокрема, ринку капіталів нині залучені всі країни. Обсяги щоденних операцій на міжнародному ринку капіталів перевищують річні бюджети багатьох країн. Важливими учасниками цих ринків є наднаціональні міждержавні фінансові організації, діяльність яких сприяє розвитку національних та міжнародного ринків капіталу. Нарощення масштабів діяльності міжнародних фінансових організацій супроводжується збільшенням обсягів фінансових потоків, що акумулюються ними на міжнародних ринках капіталів та спрямовуються в економіки країн — реципієнтів. Капітал практично без перешкод перетинає національні кордони, беручи участь у загальноглобалізаційних соціально-економічних процесах.

Міжнародний ринок капіталів почав активно розвиватись з кінця 1950-х років, будучи наднаціональним механізмом обігу довгострокових фінансових активів, виражених у євровалютах. Значна частина його діяльності не регламентується державним законодавством якої б то не було країни. В організаційному плані він являє собою діяльність першокласних банків (рейтинг не нижче AA).

Євровалютою є валюта, що переведена на рахунки іноземних банків та використовується ними для операцій у всіх країнах, включаючи країну-емітента цієї валюти. Приставка «євро» свідчить про так би мовити «вихід» національної валюти з-під контролю національних валютних органів, тобто з-під юрисдикції свого центрального банку-емітента. Найбільші за обсягом операції здійснюються у євродоларах, тобто доларах, що переведені на рахунки іноземних банків розташованих за межами США або у вільній банківській зоні у Нью-Йорку.

Операції з євродоларами не підлягають регламентації з боку Федеральної резервної системи США.

Отже, на міжнародному ринку капіталів операції здійснюються у євровалютах. В економічній літературі та практиці цей ринок відомий як євроринок у тій його частині, де обертаються довгострокові (більше одного року) фінансові активи (акції, облигації, їхні похідні та інші цінні папери, а також довгострокові банківські кредити). Наприклад, ринок євроакцій, ринок єврооблігацій, ринок євроекселів. Складовою євроринку є ще ринок євровалют, на якому обертаються фінансові активи тривалістю до одного року.

Міжнародний ринок капіталів представлений двома складовими:

- міжнародним ринком цінних паперів;
- міжнародним ринком банківських кредитів.

Міжнародний ринок цінних паперів є ринком, на якому обертаються акції, облигації, похідні цінні папери (деривативи), векселі та депозитарні розписки. Він поділяється на первинний (здійснюється емісія та початкове розміщення цінних паперів) та вторинний (відбувається подальший обіг цінних паперів). *Міжнародний ринок банківських кредитів* є ринком індивідуалізованих, не уніфікованих боргових зобов'язань, які виключають можливість існування вторинного ринку.

Т пїаеаіп³ н³:аіііаі і³аіаііаіаі аеіео аі³ае³а

Особливостями сучасного міжнародного ринку капіталів є таке:

- Цей ринок характеризується величезними обсягами операцій, що на ньому здійснюються. Наприклад, обсяг банківських кредитів складає від 20 млн до 2 млрд дол. США, а їхній строк — від 2 до 10 і більше років. Великі за обсягом кредити надаються переважно у формі синдикованих кредитів або пулів, що дозволяє забезпечити необхідні суми кредитування й одночасно диверсифікувати ризики кредиторів.

- Учасники міжнародного ринку капіталів за обсягом операцій розподіляються наступним чином: дещо менше 40 % — приватні компанії (перш за все, ТНК) та фондові біржі; більше 40 % — державні підприємства, урядові та муніципальні органи; 20 % — міжнародні фінансові організації.

- Відсутність чітких просторових та часових меж. Міжнародний ринок капіталів функціонує безперервно, долаючи часові пояси у пошуках оптимальних умов інвестування та залучення коштів.

- Інституційно міжнародний ринок капіталів представлений сукупністю фінансово-кредитних установ, через які здійснюється міжнародний рух капіталів: це декілька сотень найбільших банків (усього у світі більше 50 тис. банків), що розташовані у світових фінансових центрах на різних континентах.

- Доступ для потенційних позичальників на міжнародний ринок капіталів є досить обмеженим. Як зазначалося вище, основними учасниками тут є ТНК, уряди та міжнародні фінансові організації. ТНК за рахунок ресурсів, залучених на міжнародному ринку капіталів, покривають 35—40 % своїх фінансових потреб.

Однією з нових форм фінансування ТНК через міжнародний ринок капіталів є так звані *паралельні позики*. Ці позики поєднують депозитну операцію (мате-

ринська компанія розміщує депозит у транснаціональному банку своєї країни) та кредитну операцію (цей транснаціональний банк через своє відділення надає кредит філіалу ТНК у іншій країні).

Привілейований доступ на світовий ринок капіталів мають міжнародні фінансові організації. Їхній міжнародний статус та високі рейтинги, що їм надають міжнародні рейтингові агентства, свідчать про їхню фінансову стійкість. Це дозволяє їм розміщувати облігаційні позики на дуже вигідних для них умовах. Зазначимо, що надійність та впливовість МФО на міжнародному ринку капіталів проявляється й у тому, що їхня участь у фінансуванні приватних підприємств та програм урядів значно підвищує надійність цих реципієнтів. Уряди держав та приватні компанії, що отримали фінансову підтримку від міжнародних фінансових організацій, мають переваги при розміщенні своїх цінних паперів або при одержанні кредитів від банківських консорціумів на міжнародному ринку капіталів.

- Відсоткові ставки на міжнародному ринку капіталів є відносно самостійними щодо національних відсоткових ставок. Вони є плаваючими (змінними) та зазвичай переглядаються кожні півроку залежно від зміни базової складової ставки.

Ціноутворення на міжнародному ринку капіталів

Ціною фінансових ресурсів є відповідний відсоток. Відсоткові ставки на міжнародному ринку капіталів включають у себе: базову ставку, яка змінюється відповідно до кон'юнктури ринку, та надбавку до базової ставки — спред (маржу).

Базовою ставкою на міжнародному ринку капіталів є середня ставка, за якою першокласні банки позичають один одному євровалюту шляхом розміщення депозитів. У ролі базової ставки широко використовують LIBOR (London Interbank Offered Rate) — Лондонська міжбанківська ставка пропозиції. LIBOR розраховується з 1985 р. і є середньозваженою відсотковою ставкою, за якою найбільші міжнародні банки у Лондоні (з рейтингом не нижче AA) надають один одному гроші на різні строки. Ставка ця фіксується щоденно станом на 11:00 GMT Британською банкірською асоціацією (British Bankers Association, BBA) і публікується з тижневою затримкою. Фіксінг здійснюється агентством Reuters, що є уповноваженим агентом BBA, шляхом телефонного опитування 16 першокласних банків, обраних у якості основних маркет-мейкерів грошового ринку. Ставка LIBOR розраховується для 10 ринкових валют: австрійський долар, датська крона, долар США, євро, канадський долар, новозеландський долар, фунт стерлінгів, шведська крона, швейцарський франк та японська єна.

Спред (spread) є фіксованою постійною величиною, що обчислюється у певній кількості базисних пунктів. *Базисний пункт* (basic point) — це одна сота частина відсотка. Ця одиниця використовується при котируванні доходності боргових зобов'язань. Кожен відсоток доходності дорівнює 100 базисним пунктам. Базисні пункти використовуються також у відсоткових ставках, зокрема, при характеристиці відсоткових ставок або вимірюванні їх різниці. Наприклад, якщо відсоткова ставка підвищується з 3 % до 3,5 %, то кажуть, що ставка виросла на 50 базисних пунктів.

Окрім відсоткової ставки, що включає в себе базову ставку та спред, зазвичай при залученні коштів мають сплачуватися комісійні. Комісійні є разовими платежами і можуть нараховуватися за факт резервування коштів для позичальника, за управління залученими через синдикат коштами тощо.

5.2. Операції міжнародних фінансових організацій на ринку капіталів

Ἰ ἡ ἀεὶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου ἡ ἀρετὴ ἡ ἀδελφότης ἡ ἀγάπη ἡ ἐπιείκεια ἡ ἰσότης ἡ ἀντιπαράστασις ἡ ἀντιπροσώπηση ἡ ἀντιπροσώπηση

Для фінансування різноманітних проектів в економіках держав-членів міжнародні організації більшу частину фінансових ресурсів залучають на міжнародному ринку капіталів. Кошти, що вносяться безпосередньо до статутних капіталів міжнародних організацій державами-членами, є значно меншими, ніж необхідні обсяги фінансування проектів. Величина реальних внесків держав-членів є лише малою частиною від загальної номінальної суми задекларованого статутного капіталу міжнародної організації. Наприклад, Міжнародний банк реконструкції та розвитку має номінальний статутний капітал обсягом 189,8 млрд дол. США, з якого державами-членами оплачено лише 11,5 млрд дол. США, тобто 6,06 %. Отже переважна частина коштів, якими оперує ця організація, залучається саме на міжнародному ринку капіталів.

Оскільки міжнародні фінансові організації довели свою фінансову стійкість, дотримуються суворої фінансової дисципліни та постійно підтверджують свою здатність вміло управляти фінансовими ресурсами, провідні міжнародні рейтингові агентства — Fitch, Moody's, Standard & Poor's (S&P) — незмінно присвоюють цінним паперам міждержавних фінансових організацій найвищі кредитні рейтинги. Фінансові звіти (баланси та звіти про прибутки і збитки) окремих міжнародних фінансових організацій за кілька останніх років подані у Додатках.

Високі оцінки, надійність та професіоналізм роботи міжнародних організацій дають їм змогу залучати на міжнародному ринку капіталів величезні за обсягами, довгі за часом і надзвичайно дешеві фінансові ресурси. Ціна залучених цими організаціями коштів дорівнює LIBOR. А це, у свою чергу, забезпечує можливість надавати економікам країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою дешеві довготривалі фінансові ресурси. На сьогодні ці держави-члени та їхні суб'єкти господарювання не можуть самостійно залучати фінансові ресурси на міжнародному ринку капіталів на таких умовах, як це роблять міжнародні фінансові організації. Таким чином наднаціональні міждержавні фінансові організації трансформують світові потоки капіталу у напрямку економік країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою.

Ἰ ἡ ἀεὶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου ἡ ἀρετὴ ἡ ἀδελφότης ἡ ἀγάπη ἡ ἐπιείκεια ἡ ἰσότης ἡ ἀντιπαράστασις ἡ ἀντιπροσώπηση ἡ ἀντιπροσώπηση

Одним з потужніших, найбільш відомих та інноваційних позичальників на міжнародному ринку капіталів є Світовий банк (World Bank, WB). Обсяг його разових запозичень становить від 10 млн до 10 млрд одиниць валюти, а річний обсяг облігаційних випусків досягає 15—20 млрд дол. США. Позичаючи

гроші на міжнародному ринку капіталів, ця наднаціональна міждержавна інституція часто пропонує інвесторам інноваційні боргові продукти, прагнучи зробити їх максимально такими, що відповідають, з одного боку, потребам інвесторів, а з другого, — меті залучення коштів, тобто особливостям фінансування відповідних проектів в економіках держав-реципієнтів. Ці інновації можуть стосуватися валюти запозичення, порядку сплати відсотків за позичені кошти тощо. Світовий банк, розробляючи і пропонуючи ринку капіталів нові боргові продукти, так би мовити «підганяє» їх під специфічні інвестиційні потреби.

Облігації Світового банку випускаються Міжнародним банком реконструкції та розвитку (IBRD), який є складовою Світового банку. Вперше на ринок запозичень IBRD вийшов у 1947 р. для залучення 250 млн дол. США. Починаючи з 1959 р. цінні папери IBRD (на ринках капіталу вони нині відомі як цінні папери Світового банку) отримують найвищий рейтинг надійності — рейтинг ААА.

Основними інвестиційними установами, з якими співпрацює Світовий банк на міжнародному ринку капіталів і через які здійснює розміщення своїх цінних паперів, є відомі у світі фінансові інституції, а саме:

- TD Securities;
- JP Morgan;
- Deutsche Bank;
- Morgan Standley;
- Goldman Sachs International;
- Societe Generale;
- ABN Amro;
- The Royal Bank of Scotland;
- HSBC;
- RBC Capital Markets;
- Banco Bilbao Vizcaya Argentaria;
- Wachovia Capital Markets;
- RBC Dominion Securities.

Покупцями цінних паперів Світового банку виступають різні приватні та інституційні інвестори з Північної Америки, Європи та Азії.

Кошти, що залучаються на міжнародному ринку капіталів, потребують високопрофесійного управління, і Світовий банк у своїй структурі має спеціальні підрозділи, що займається цими питаннями. Більша частина залучених ресурсів (80 %) управляється внутрішніми силами Світового банку (managed in-house), решта (20 %) передається у зовнішнє управління (managed externally).

Світовий банк суворо дотримується політики, спрямованої на забезпечення його надійності як позичальника. Його внутрішня політика вимагає, щоб підтримувалось певне співвідношення між обсягом запозичень, з одного боку, та сумою статутного капіталу, резервів і нерозподіленого прибутку — з другого. Співвідношення між запозиченнями та власним капіталом, згідно з внутрішньою політикою IBRD (gearing ratio), не може перевищувати 1:1. За результатами діяльності Світовий банк щороку декларує прибуток і постійно підтримує рівень своєї ліквідності на належному рівні. Основні фінансові показники IBRD за 2005—2008 роки податні у Додатку 5.

Якість кредитного портфелю Світового банку є дуже високою, про що свідчать наступні факти:

- всі позики IBRD прямо або під гарантію надаються лише державам-членам;
- з початку свого існування (тобто з 1945) IBRD не довелося списувати жодного безнадійного боргу;
- політика IBRD передбачає встановлення суворих лімітів щодо позик для кожної з держав-членів;
- політика та практика IBRD не передбачає перегляду графіка сплати відсотків та основної суми боргу за наданими позиками;
- IBRD високо оцінюється відомими рейтинговими агентствами.

Інші продукти Світового банку

Боргові продукти Світового банку забезпечують для їхніх інвесторів:

- надійне перестраховання;
- широке різноманіття продуктів;
- потужний вторинний ринок, що обумовлює високу ліквідність цінних паперів Світового банку.

Як зазначалося, Світовий банк, розробляючи і пропонуючи ринку капіталів боргові продукти «підганяє» їх під потреби інвесторів щодо їхніх активів та зобов'язань. Спектр боргових продуктів, які пропонуються ним на міжнародному ринку капіталів, є таким:

- дисконтні векселі (discount notes) з терміном погашення від 1 до 360 днів;
- боргові зобов'язання (облігації), в тому числі:
 - ✓ ліквідні базові облігації (liquid benchmark bonds);
 - ✓ прості відсоткові позики (plain vanilla);
 - ✓ облігації у місцевій валюті (local currency bonds);
 - ✓ широкий спектр структурованих векселів (structured notes).

Ця міжнародна організація виходить на міжнародний ринок капіталів з різноманітними новими продуктами, зокрема такими, як:

- валютні свопи (currency swap);
- глобальні облігаційні позики (global bond);
- електронний випуск облігацій через систему Інтернет (fully-integrated global electronic bond offering via the Internet);
- електронний своп аукціон (fully electronic swap auction);
- наднаціональні позики на місцевому ринку (supranational issuance in Romanian Domestic market) тощо.

Світовий банк працює на ринку капіталів також із похідними цінними паперами (деривативами). Щорічний обсяг його операцій з похідними цінними паперами сягає 25—35 млрд дол. США.

Позики на міжнародному ринку Світовий банк бере у різних валютах. Наприклад, у 2007 р. він здійснив сотні окремих випусків цінних паперів у валютах 14 країн, серед яких:

- AUD (австралійський долар);
- BRL (бразильський реал);
- EUR (євро);

- HUF (угорський форинт);
- INR (індійська рупія);
- ISK (ісландська крона);
- MXN (нове мексиканське песо);
- NZD (новозеландський долар);
- RON (румунські леви);
- RUB (російський рубль);
- TRY (турецька ліра);
- USD (американський долар);
- ZAR (південноафриканський ренд);
- JPY (японська єна).

Види купонів за борговими цінними паперами, що випускає Світовий Банк, також різноманітні. Вони можуть бути такими:

- 1) такі, що прив'язані до кошика з трьох індексів (Linked to a Basket of 3 Indices);
- 2) такі, що підлягають викупу за нульовою ставкою (Callable Zero);
- 3) річний мінімальний купон становить 3 % за вексями, що призначені для мобілізації фінансових ресурсів на екологічні проекти (Eco 3-Plus);
- 4) такі, що підлягають викупу за плаваючою ставкою (Callable Floating Rate);
- 5) ставка від 0, 5 % до 17,75 %.

Деїєє оїдааеє еаїоаї є іа аеееєє іадіееїаеє ааєа оа оїеу І ОІ о іоїає азуеїїіноа

У грудні 1997 р. у Кіото (Японія) як доповнення до Рамкової Конвенції ООН щодо Кліматичних Змін (United Nations Framework Convention on Climate Change, UNFCCC або FCCC) був прийнятий Кіотський протокол (Kyoto Protocol). Згідно з текстом цього протоколу, виконання його умов спрямовано на «стабілізацію концентрації в атмосфері парникового газу на рівні, що не призведе до антропогенного впливу на клімат». Кіотський протокол встановлює зобов'язання сторін щодо скорочень викидів по парникових газах (greenhouse gases, GHGs), серед яких: вуглекислий газ, метан, закис азоту, гексафторид, а також гідрофторвуглеводи та перфторвуглеводи.

Кіотський протокол став першою глобальною угодою про охорону навколишнього середовища, заснованою на ринкових механізмах регулювання. У 2001 р. держави-учасниці Рамкової Конвенції ООН на своїй черговій конференції (Марракеш, Марокко) розробили так звані *механізми гнучкості* (flexible mechanisms), що були затверджені наприкінці 2005 р. Механізми гнучкості передбачають:

- *торгівлю квотами на викиди (емісію) парникових газів (emissions trading)*, за якої держави або окремі підприємства на їх територіях можуть продавати або купувати на національному, регіональному та міжнародному ринках обсяги дозволів (квот) на викиди парникових газів;

- *проекти зі спільного здійснення скорочень викидів парникових газів*, що відбуваються на території однієї з країн, зазначеної у Додатку 1 до Рамкової Конвенції ООН; при цьому таке скорочення повністю або частково фінансується за рахунок коштів іншої сторони, вказаної у цьому ж додатку;

- *механізми чистого розвитку*, що являють собою проекти зі скорочення викидів парникових газів, які повністю або частково фінансуються за рахунок кош-

тів країни, наведеної у Додатку 1 Рамкової Конвенції ООН, але виконуються на території однієї із сторін Рамкової Конвенції ООН (зазвичай країни, що розвивається), що не входить до цього додатка.

Уперше ідея торгівлі квотами на викиди була сформульована 1968 року канадським економістом Джоном Дейлсом у книзі «Забруднення, власність та ціни» («Pollution, Property and Prices»). Дж. Дейлс запропонував створити ринок прав на забруднення, щоб обмежити забруднення водоймищ промисловими відходами. При цьому передбачалося, що уряд має встановити сумарний обсяг забруднення у якості екологічної мети. Після встановлення обмежень на викиди певних забруднюючих речовин на певній території за визначений період здійснюється розподіл квот на забруднення. Верхня межа обмежень з часом може понижуватися. Завдяки вільній торгівлі цими квотами ціна на сертифікати має визначатися попитом та пропозицією. Обсяг викидів (емісії) забруднюючих речовин, що здійснені без квоти, обкладається штрафом. Такий механізм регулювання відомий як «механізм обмежень та торгівлі» (cap and trade mechanism).

Станом на початок 2009 р. Кіотський протокол ратифікували 183 держави, на які припадає більше 61 % загальносвітових парникових викидів. Період реалізації протоколу триває п'ять років (1.01.2008 — 31.12.2012), після чого передбачається укласти нову угоду, принципова домовленість щодо якої мала бути досягнута у грудні 2009 р. на конференції ООН у Копенгагені. Станом на початок 2010 року країни поки не досягли принципової домовленості.

Прецедент міжнародної торгівлі парниковими газами («повітрям») у межах Кіотського протоколу став поштовхом для формування так званих *вуглецевих ринків*. З'явився новий термін — *вуглецеве фінансування*, суть якого — у фінансуванні діяльності, спрямованої на скорочення викидів парникових газів.

Незважаючи на те, що у світі нині функціонує більше сорока вуглецевих ринків, на них існує лише два основні режими торгівлі парниковими газами: обов'язковий та добровільний.

Обов'язковий режим торгівлі вуглецевих ринків базується на розподілі квот на викиди парникових газів між обмеженим колом учасників торгівлі і регулюється: (а) Кіотським протоколом, (б) Європейською системою торгівлі викидами, (в) процедурами, передбаченими низкою штатів США (Орегон, Каліфорнія, штати східного узбережжя) і Австралії (Новий Південний Уельс).

Добровільний режим торгівлі вуглецевих ринків заснований на добровільному прийнятті зобов'язань зі скорочення викидів і не передбачає формальних обмежень та штрафних санкцій. Він діє у межах: (а) Чиказької кліматичної біржі, (б) компанії British Petroleum, (в) ринку індивідуальних замовників.

Для торгівлі на вуглецевих ринках користуються показником, що називається «*потенціал глобального потепління*» (global warming potential, GWP) і який визначає радіаційний (розігриваючий) вплив молекули певного парникового газу відносно молекули вуглекислого газу (CO₂). Існує шкала, що дозволяє порівняти викиди якогось конкретного парникового газу з відповідною масою вуглекислого газу, потенціал глобального потепління якого прийнято за «1». GWP підраховується за певний період і встановлюється його вартість.

Важливими учасниками вуглецевих ринків є фонди вуглецевих кредитів. Їх кількість зростає щороку. У 2006 р. капіталізація 50 різних фондів перевищувала 6 млрд дол. США. Вуглецеві фонди за структурою поділяються на дві групи:

(а) міжнародні фонди так званих вуглецевих кредитів та (б) фонди окремих промислових компаній та банків. На ринку торгівлі квотами на викиди парникових газів активно діють інвестори, що купують вільні квоти з метою їхнього подальшого перепродажу.

Фонди вуглецевих кредитів об'єднуються в єдиний фонд і розподіляють обсяги так званого сертифікованого скорочення викидів (Certified Emission Reductions, CERs), які вони купують для інвесторів. Інвестори розглядають участь у таких фондах як менш ризикований механізм для отримання CERs. Значна частина діючих нині фондів створена міжнародними фінансовими організаціями або управляється ними.

До фондів вуглецевих кредитів належать:

- тринадцять вуглецевих фондів Світового банку, до числа яких входять фонди, що створені деякими державами-членами (Нідерланди, Данія, Італія), але адмініструються Світовим банком;
- фонди Азіатського банку розвитку;
- три фонди Європейського банку реконструкції та розвитку;
- Європейський вуглецевий фонд;
- Вуглецеві фонди у межах Програми Розвитку ООН (United Nations Development Program, UNDP).

Існують також фонди, що створені великими промисловими компаніями (EDE Trading) та банками (KfW).

Основні терміни і поняття

Базова ставка, базисні пункти, вуглецеве фінансування, комісійні, маржа, купони за борговими цінними паперами, паралельні позики, ринок торгівлі квотами на викиди парникових газів, ринок банківських кредитів, ринок цінних паперів, спред, євроринок, LIBOR.

Контрольні запитання

1. *Що таке міжнародний ринок капіталів та євроринок?*
2. *У чому різниця між такими складовими міжнародного ринку капіталів, як: ринок цінних паперів та ринок банківських кредитів?*
3. *У чому полягають особливості сучасного міжнародного ринку капіталів?*
4. *Що є ціною фінансових ресурсів, залучених на міжнародному ринку капіталів?*
5. *Поясніть сутність понять «базова ставка» та «базисні пункти».*
6. *Чому міжнародні фінансові організації залучають на міжнародному ринку капіталів значні обсяги фінансових ресурсів?*
7. *Якою є діяльність Світового банку на міжнародному ринку капіталів?*
8. *Які фінансові продукти пропонує Світовий банк для інвесторів на міжнародному ринку капіталів?*

9. У чому полягають особливості запозичень Світового банку на міжнародному ринку капіталів?

10. Що являють собою ринки торгівлі квотами на викиди парникових газів, та яка роль міжнародних фінансових організацій у їхній діяльності?

Література

1. Міжнародні фінанси: Підручник / О. І. Рогач, А. С. Філіпенко, Т. С. Шемет та ін.; за ред. О. І. Рогача. — К.: Либідь, 2003. — 784 с. — Частина II, розділ 9, 10, 11, 12, 13; Частина VII.

2. Фінанси: Підручник / За ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. — К.: Знання, 2008. — Розділ 1, 16.

3. Международные валютно-кредитные и финансовые отношения: Учебник / ред. Л. Н. Красавина. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Финансы и статистика, 2001. — 608 с.

4. Боринець С. Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: Підручник для студ. вузів / С. Я. Боринець. — 5-ге вид., переробл. і допов. — К.: Знання, 2008. — 583 с.

5. Міжнародні організації: навч. посібник / М-во освіти і науки України, Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, Ф-т міжнар. відносин; за ред. О. С. Кучика. — 2-ге вид., переробл. і доповн. — К.: Знання, 2007. — 749 с.

6. Моисеев С. Р. Международные валютно-кредитные отношения: учебное пособие / С. Р. Моисеев. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Дело и Сервис, 2007. — 816 с.

7. Пейро М. Международные экономические, валютные и финансовые отношения: пер. с фр./ М. Пейро; общ. ред. Н.С. Бабинцевой — М.: Прогресс, Универс, 1994. — 496 с.

8. Циганкова Т. М. Міжнародні організації: Навч. посібник / Т. М. Циганкова, Т. Ф. Горжеева. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К.: КНЕУ, 2001. — 340 с.

**6.1. Ініціювання проектів,
що фінансуються міжнародними
фінансовими організаціями в Україні**

**І таїтааааііу да таїта'усеє І ³і³пааааа аеїїї ³еє
да І ³і³пааааа о³іаіп³а Оедаїе са ідтаедаі е, ці о³іаіпоруіпү І ОІ**

Процес розроблення та реалізації проектів співпраці з міжнародними фінансовими організаціями умовно поділяється на три етапи: ініціювання проектів, їх підготовка та реалізація. У ході реалізації проектів здійснюється їх моніторинг. В Україні згідно з Постановою Кабінету Міністрів України (КМУ) Про порядок ініціювання, підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями (№ 1027 від 2008 р.), координатором роботи по всіх трьох етапах є Міністерство економіки України. Мінекономіки має: (1) забезпечити розроблення Плану співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями на відповідний рік. Цей план являє собою окремий розділ щорічної Державної програми економічного і соціального розвитку України; (2) за участю головних розпорядників коштів державного бюджету скласти та до 15 березня подати Міністерству фінансів план співробітництва України з цими організаціями на наступний календарний рік.

Міністерство фінансів України має: (1) забезпечити включення коштів, передбачуваних планами співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями, до державного бюджету; (2) контролювати цільове використання позичальником коштів, що надаються цими організаціями.

**Ееапео³еао³ү ідтаео³а, ці о³іаіпоруіпү І ОІ,
са і аоїаеетр Еаа³іаоо І ³і³паааа Оедаїе**

Проекти соціально-економічного розвитку України, що здійснюються за фінансової підтримки МФО, поділяються Кабінетом Міністрів України на системні та інвестиційні.

До системних проектів належать такі, що спрямовані на підтримку реформ в Україні, і в рамках яких фінансові ресурси, що надаються міжнародними фінансовими організаціями, використовуються для збалансування державного бюджету. За

системними проектами не передбачається цільове спрямування коштів на конкретні програми. Головним розпорядником коштів за цими проектами є Мінфін, а відповідальною установою за дотриманням вимог позик від МФО — Мінекономіки.

Інвестиційні проекти поділяються на: (1) проекти, реалізація яких передбачається на умовах фінансової самокупності, при цьому погашення і обслуговування позики здійснюється за рахунок коштів бенефіціара; (2) проекти розвитку інституціональної спроможності органу виконавчої влади, установи чи організації, за якими погашення та обслуговування позик здійснюється коштами державного бюджету.

21303paafiy 31aapoe3eieo idiaeo3a, ut o3iaipouny i oi

Ініціатором проекту, для якого передбачається залучити фінансування від міжнародної фінансової організації, може бути (а) будь-який орган державної або місцевої влади, (б) утворена ними установа чи організація, а також (в) суб'єкт господарювання державного або комунального секторів економіки. Саме ініціатор розробляє проектну пропозицію згідно з вимогами Мінекономіки.

Далі Мінфін за зверненням ініціатора має провести оцінку фінансового стану потенційного бенефіціара інвестиційного проекту, тобто юридичної особи, що отримує позику.

Мінекономіки у п'ятиденний строк після надходження проектною пропозиції має розглянути її та, у разі позитивного рішення, надіслати її зацікавленим органам виконавчої влади. Ці органи у двотижневий строк мають провести експертизу проекту. За результатами експертизи Мінекономіки має протягом трьох тижнів прийняти рішення про доцільність підготовки інвестиційного проекту. Якщо приймається позитивне рішення, то одночасно визначається відповідальний виконавець і в тижневий строк звертаються до міжнародної фінансової організації з пропозицією щодо спільної підготовки проекту.

Після надходження повідомлення від міжнародної організації про підтримку інвестиційного проекту Мінекономіки має упродовж тижня повідомити про це КМУ, Мінфін та відповідального виконавця.

Загальний строк проведення експертизи проектною пропозиції, прийняття рішення про доцільність підготовки інвестиційного проекту та визначення відповідального виконавця має не перевищувати двох місяців з дня надходження документів.

21303paafiy nenoi ieo idiaeo3a, ut o3iaipouny i oi

Для ініціювання системного проекту Мінфін під час складання проекту державного бюджету на відповідний рік надсилає Мінекономіки інформацію про обсяг фінансових ресурсів, що необхідно залучити від міжнародних фінансових організацій у рамках системного проекту для фінансування державного бюджету.

У відповідь на запит Мінекономіки центральні органи виконавчої влади подають перелік заходів, що планується здійснити для реалізації системного проекту, а також пропозиції до проекту Листа Уряду України до МФО.

На основі цього Мінекономіки разом з відповідною міжнародною організацією готує проект програми стратегічних та інституціональних реформ (заходи,

прогнознi показники, очiкуванi середньостроковi результати) та проект Листа Уряду України до МФО. Крім того, він подає до КМУ проект акта про доцiльнiсть пiдготовки системного проекту. На основi матерiалiв, поданих Мiнекономiки, приймається вiдповiдний акт КМУ про доцiльнiсть пiдготовки системного проекту.

Базуючись на прийнятому КМУ документi, Мiнекономiки має упродовж тижня звернутися до мiжнародної фiнансової органiзацiї з пропозицiєю щодо спiльної пiдготовки проекту. Якщо мiжнародна органiзацiя дає згоду на фiнансування, Мiнекономiки iнформує про це упродовж тижня КМУ та Мiнфiн. Останнiй, готуючи проект закону про державний бюджет на вiдповiдний рiк або про внесення змiн до закону про державний бюджет на поточний рiк, враховує фiнансовi ресурси, що передбачено залучити вiд вiдповiдної мiжнародної органiзацiї.

6.2. Пiдготовка проектiв, що фiнансуються мiжнародними фiнансовими органiзацiями в Україні

Ї 3ааіоіаеа 3і аапое³еі еб і діае³а, иі о³іаі поіоіу і Оі

Пiдготовка iнвестицiйного проекту, що фiнансується мiжнародною фiнансовою органiзацiєю, згiдно iз законодавством України має не перевищувати 12 мiсяцiв i передбачає наступне:

(1) Вiдповiдальний виконавець упродовж мiсяця пiсля повiдомлення Мiнекономiки про згоду мiжнародної фiнансової органiзацiї на фiнансування проекту має: (а) прийняти рiшення про органiзацiю роботи з його пiдготовки, (б) призначити координатора проекту, (в) утворити групу управлiння проектом, (г) скласти i погодити з мiжнародною органiзацiєю план заходiв з пiдготовки проекту.

(2) Він же разом з мiжнародною органiзацiєю та бенефiцiаром розробляє та погоджує з Мiнекономiки, Мiнфiном, МЗС, Мiн'юстом та iншими зацiкавленими суб'єктами вiдповiднi документи, що подаються до КМУ.

(3) На пiдставi одержаних документiв КМУ приймає вiдповiдний нормативний акт про залучення фiнансових ресурсiв мiжнародної органiзацiї для реалiзацiї iнвестицiйного проекту. Якщо проект буде здiйснюватися на основi договору вiд iменi України, то вносяться вiдповiднi пропозицiї Президентовi України про проведення переговорiв i пiдписання договору України з мiжнародною органiзацiєю. Якщо ж передбачається укладання договору вiд iменi Уряду України, то КМУ приймає вiдповiдний акт про проведення ним переговорiв i пiдписання договору України з МФО.

(4) На запит вiдповiдального виконавця Мiнфiн має пiдготувати висновки: (а) щодо фiнансових умов договору України з МФО i можливих наслiдкiв їх виконання (зокрема, впливу на державний бюджет та зовнiшнiй борг України) та (б) щодо оцiнки фiнансового стану бенефiцiара.

(5) *Вiдповiдальний виконавець* — головний розпорядник бюджетних коштів подає до Мiнфiну пропозицiї щодо видаткiв, якi передбачається фiнансувати за рахунок залучених вiд МФО коштів. Мiнфiн має передбачити позику у проекті закону про державний бюджет на вiдповiдний рiк або у проекті закону про змiни у державному бюджеті поточного року.

(6) На підставі акта Президента України або КМУ про проведення переговорів та підписання договору України з міжнародною фінансовою організацією проводяться відповідні переговори. Упродовж десяти днів після їхнього завершення копія протоколу і звіт про виконання директив разом з погодженими з МЗС висновками та пропозиціями подаються до Президента України або КМУ, залежно від того, від імені кого буде укладатися договір з міжнародною організацією.

(7) Після проведення переговорів представників України з міжнародною організацією та одержання від неї повідомлення про схвалення інвестиційного проекту та надання позики Україні Мінфін упродовж двох тижнів має укласти договір з бенефіціаром та/або відповідальним виконавцем, а у разі потреби — також договір з міською радою.

(8) Якщо договір України з міжнародною організацією не потребує ратифікації Верховною Радою України, Мін'юст у десятиденний строк готує і подає до міжнародної організації юридичний висновок згідно із зазначеним договором, а його копії — КМУ, Мінекономіки, Мінфіну, МЗС та відповідальному виконавцю. Якщо ж необхідна ратифікація договору, то відповідальний виконавець готує відповідні пропозиції щодо ратифікації договору та надсилає їх відповідним органам.

(9) Якщо існує потреба в одержанні авансу від МФО для підготовки інвестиційного проекту, процедура є такою: (а) відповідальний виконавець готує необхідні документи, погоджуючи їх з Мінфіном, Мінекономіки, МЗС, Мін'юстом, іншими зацікавленими суб'єктами і подає на розгляд КМУ; (б) КМУ на підставі цих документів готує акт про залучення авансу позики для підготовки інвестиційного проекту; (в) відповідальний виконавець звертається до МФО з пропозицією вирішити питання про можливе надання такого авансу; (г) після надходження повідомлення МФО про підтримку такої пропозиції відповідальний виконавець готує разом з МФО Лист-угоду стосовно залучення Україною авансу, забезпечує погодження необхідних для цього документів з Мінекономіки, Мінфіном, МЗС, Мін'юстом, іншими зацікавленими суб'єктами і подає їх на розгляд КМУ для:

- внесення Президентіві України пропозиції про підписання Листа-угоди — у разі укладення договору від імені України;
- прийняття акта про підписання Листа-угоди — у разі укладення договору від імені Уряду України.

І зааіоіаеа пєñòàì íєò ìòíàèò³à, ùí ò³íàíñòрòùñý Ì ÒÌ

Мінекономіки на підставі повідомлення міжнародної організації про підтримку системного проекту або на підставі договору України з міжнародною організацією готує разом з нею та погоджує із всіма зацікавленими державними органами та установами документи, що мають подаватись на розгляд КМУ перед початком переговорів з МФО.

На підставі акта Президента України або КМУ про проведення переговорів і підписання договору України з міжнародною організацією з нею проводяться переговори. Якщо за результатами переговорів міжнародна організація приймає рішення про схвалення системного проекту та надання позики Україні, Мінекономіки організує підписання договору України з цією організацією, а Мінфін відкриває відповідний рахунок у Національному банку.

6.3. Реалізація проектів, що фінансуються міжнародними фінансовими організаціями в Україні

І ёаї ёааї їу сабіа³а ç баае³саө³; ³ї аапоё³еї ёё да пёпоаї їёо їдїаёо³а, ці о³гаїпо́роўнү ї Ої

Для реалізації інвестиційного проекту відповідальний виконавець після набрання чинності договором України з міжнародною фінансовою організацією готує план заходів з реалізації проекту. Крім того, за погодженням з міжнародною організацією готується план закупівлі необхідних для цього товарів, робіт та послуг. Копії цих документів надсилаються відповідно до Мінекономіки і Мінфіну.

Якщо договором України з міжнародною організацією передбачено реалізацію системного проекту, то Мінекономіки розробляє разом із зацікавленими державними органами план заходів з реалізації такого проекту. Він має узгоджуватися з програмою стратегічних та інституціональних реформ, і у ньому визначаються виконавці проекту. Інформація про підготовку цього документа надсилається до КМУ.

Ааїезапнеа їапеоаїаоааї їу їдїаёо³а, ці о³гаїпо́роўнү ї Ої

Мінфін у місячний строк після набрання чинності договором України з міжнародною організацією проводить відбір банків з урахуванням вимог цієї організації. У цих банках відкриваються рахунки, а до міжнародної організації надсилається перелік осіб та письмове підтвердження їхніх повноважень на підписання запитів на одержання коштів з банківських рахунків. Подаються також зразки підписів кожної особи.

Обслуговування позики, наданої для реалізації інвестиційних проектів, що фінансуються IBRD, здійснює:

- Державне казначейство згідно зі спеціальним Порядком, якщо бенефіціаром є розпорядник або одержувач бюджетних коштів;
- ВАТ Державний експортно-імпортний банк України, якщо бенефіціаром є небюджетна установа

Відповідальний виконавець та/або бенефіціар подає до Мінфіну, а Мінфін розглядає та подає до міжнародної організації і відповідних банків платіжні та підтвердні документи протягом п'яти робочих днів. Відповідальність за достовірність даних у підтвердних документах несе відповідальний виконавець та/або бенефіціар.

Оїбаае³ї їу їдїаёо³аї ё, ці о³гаїпо́роўнү ї Ої , да їої³ї ё а́раæаòаї ё

Відповідальний виконавець безпосередньо або через бенефіціара і групу управління проектом забезпечує: управління проектом та його бюджетом, а також організацію закупівлі товарів та послуг за рахунок коштів міжнародної фінансової організації.

Управління проектом включає в себе розроблення та виконання плану заходів з (а) реалізації проекту, (б) його моніторинг та (в) підготовку звітів про реалізацію проекту.

Управління бюджетом проекту передбачає:

- підготовку запитів до міжнародної фінансової організації на одержання коштів позики та запитів на одержання таких коштів з відповідних рахунків;
- цільове використання коштів;
- підготовку фінансових звітів, ведення бухгалтерського обліку, зберігання фінансових та інших документів, необхідних для проведення аудиту проекту;
- організація аудиту проекту.

Організація закупівлі товарів, робіт та послуг за рахунок коштів виділених міжнародною фінансовою організацією включає в себе:

- підготовку та реалізацію плану закупівель;
- підготовку, моніторинг та контроль контрактів згідно з вимогами міжнародної організації.

Проведення аудиту проекту по завершенні реалізації інвестиційного проекту забезпечує відповідальний виконавець або бенефіціар, а по системному проекту — Мінфін. Аудит здійснюється у строк, визначений договором України з міжнародною організацією. Витрати на його проведення фінансуються з джерел, передбачених цим же договором.

6.4. Моніторинг проектів, що фінансуються міжнародними фінансовими організаціями в Україні

Т пїае, еїдд³ сәэііі рррö ì іі³дїдеіа і дїаеö³а, ùі ö³іаіпоруіпү İ Öİ

Моніторинг, тобто спостереження за станом підготовки та реалізації проектів, що фінансуються в Україні міжнародними фінансовими організаціями, провадиться: Міністерством економіки України, відповідною міжнародною організацією, відповідальним виконавцем та/або бенефіціаром, а також Міністерством фінансів.

Міністерство фінансів моніторить: (а) використання коштів позики, (б) виконання фінансових зобов'язань за договорами між: Україною та міжнародною фінансовою організацією; Мінфіном та бенефіціаром та/або відповідальним виконавцем; Мінфіном і міською радою.

Т аїа'үсее ä³аііа³аеіііаі äеēіааöү òà ääіäö³ö³аäа ùіаі і іі³дїдеіаö і дїаеö³а, үе³ ö³іаіпоруіпү İ Öİ

Відповідальний виконавець має забезпечити через координатора інвестиційного проекту нагляд за його підготовкою і реалізацією, а також за роботою групи управління проектом. Моніториться хід виконання наступного: (а) планів заходів з підготовки та реалізації проекту, (б) плану закупівель, (в) бюджету проекту, (г) підготовки фінансової звітності, (д) оцінки досягнення показників результативності.

У разі моніторингу інвестиційного проекту відповідальний виконавець має надсилати Мінекономіки звіти у наступні періоди:

- по проектах, що знаходяться на стадії підготовки, — щокварталу до 10 числа наступного місяця;
- по проектах, що перебувають на стадії реалізації, — у період до 10 січня наступного року.

Якщо йдеться про системні проекти, то звіти з їх підготовки або реалізації надсилаються щокварталу до Мінекономіки не пізніше 15 числа наступного місяця.

Бенефіціар має надавати до Мінфіну та відповідальному виконавцю звіти про стан закупівель та про рух коштів на банківських рахунках у наступні терміни:

- щомісяця до 10 числа — за позиками, залученими під державні гарантії;
- щокварталу до 10 числа наступного місяця — за позиками, залученими державою.

Î áîá'ýçèè Ì ³í³ñoáðñòàà ò³íáíñ³à Óèðàçíè ùîáîî ì ïí³òíðèíáó ïðîáèèð³à, ýè³ ò³íáíñòòóññý Ì ÕÎ

Мінфін має подавати КМУ та Мінекономіки щокварталу до 20 числа наступного місяця таку інформацію: (а) звіт про стан обслуговування та погашення позики; (б) звіт про стан використання позики; (в) аналітичні довідки; (г) після прийняття закону про державний бюджет подається інформація про передбачені в державному бюджеті видатки, що фінансуються за рахунок коштів міжнародних організацій.

Î áîá'ýçèè Ì ³í³ñoáðñòàà àèííîî³èè Óèðàçíè ùîáîî ì ïí³òíðèíáó ïðîáèèð³à, ýè³ ò³íáíñòòóññý Ì ÕÎ

Мінекономіки разом з міжнародною організацією та відповідальними виконавцями має провадити піврічний та/або річний огляд стану підготовки і реалізації проектів. За результатами такого моніторингу Мінекономіки готує та подає до КМУ:

- за даними, одержаними від відповідальних виконавців, Мінфіну та МФО: (а) щокварталу до 30 числа наступного місяця звіт про стан ініціювання, підготовки та реалізації інвестиційних проектів, використання коштів позик разом з пропозиціями щодо вирішення проблемних питань; (б) до 30 числа місяця, що настає за кожним півріччям, інформацію про стан залучення міжнародної технічної допомоги, спрямованої на підтримку інвестиційних і системних проектів, зокрема консультативно-дорадчої допомоги міжнародних організацій; (в) щороку до 30 січня звіт про результативність інвестиційних проектів;
- на підставі даних, одержаних від міжнародної організації та виконавців системного проекту, щокварталу до 25 числа наступного місяця інформацію про результати виконання програми стратегічних та інституціональних реформ у рамках системного проекту.

6.5. Залучення, використання та моніторинг міжнародної технічної допомоги

Ñòòí³ñòó ì ³æíàððíáííî; ðàòí³:ííî; àííîî ïàè

Міжнародна технічна допомога, за законодавством України, є ресурсами та послугами, що відповідно до міжнародних договорів України надаються донорами на безоплатній та безповоротній основі з метою її підтримки. *Реципієнтом міжнародної технічної допомоги* є резидент (фізична або юридична особа),

який безпосередньо одержує цю допомогу. Він має забезпечити цільове використання коштів міжнародної технічної допомоги. Матеріальні цінності, що надійшли в рамках міжнародної технічної допомоги, мають бути зараховані ним на баланс протягом 10 календарних днів.

Проектом міжнародної технічної допомоги є документ, яким визначаються спільні дії учасників проекту (донорів, виконавців, бенефіціарів, реципієнтів) та ресурси, що необхідні для його виконання. Декілька проектів можуть об'єднуватися у *програму технічної допомоги*. Вона являє собою сукупність проектів, об'єднаних для досягнення певної спільної мети.

Моніторинг проектів (програм) міжнародної технічної допомоги проводить Мінекономіки разом із уповноваженими представниками донора та бенефіціара.

Оїді є сәебәәііу і ³әіәдїәіі; дәдї³÷іі; әіііі іәе

Згідно законодавства України міжнародна технічна допомога може залучатися у наступних формах: (а) майна, що ввозиться або набувається в Україні і яке необхідне для виконання поставлених проектом завдань, (б) робіт та послуг, (в) прав інтелектуальної власності, (г) фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валютах, (д) інших ресурсів, не заборонених законодавством, у тому числі стипендій.

І ідүәіе сәебәәііу і ³әіәдїәіі; дәдї³÷іі; әіііі іәе

Для залучення міжнародної технічної допомоги міністерства та інші органи виконавчої влади України щороку до 1 лютого мають подати до Мінекономіки пропозиції щодо регіональних і галузевих пріоритетів для залучення такої міжнародної допомоги.

На підставі поданих пропозицій Мінекономіки здійснює наступне: (а) аналізує пропозиції на їхню відповідність Державній програмі економічного і соціального розвитку України та програмам розвитку відповідних галузей, (б) узгоджує з донорами стратегічні програми на підставі цих пропозицій, (в) формує щорічні програми міжнародної технічної допомоги.

У разі надходження від донора пропозицій щодо започаткування проекту (програми) технічної допомоги, бенефіціар або потенційний реципієнт готує відповідний запит. Запит складається із супровідного листа, проектної пропозиції та листа підтримки (надається бенефіціаром).

Әә°нәдәәү і дїәәә (і дїәдәі) і ³әіәдїәіі; дәдї³÷іі; әіііі іәе

Проекти (програми), що включені до щорічних програм, підлягають обов'язковій державній реєстрації у Мінекономіки. Державна реєстрація є підставою для акредитації їх виконавців, надання відповідних пільг, привілеїв, імунітетів, передбачених законодавством та міжнародними договорами України.

Для здійснення державної реєстрації проектів (програм) реципієнт та донор або уповноважена ними особа подає до Мінекономіки відповідні документи. Мінекономіки упродовж 20 робочих днів має їх розглянути і у разі позитивного рішення видати заявникові реєстраційну картку проекту (програми). При цьому

здійснюється відповідний запис у Державному реєстрі проектів (програм), що зберігається в Мінекономіки.

Проекти (програми) підлягають перереєстрації у разі зміни донора, виконавців, реципієнтів, назви, цілей, змісту, кошторисної вартості та термінів виконання проекту (програми).

Щокварталу відомості про державну реєстрацію проектів (програм) міжнародної технічної допомоги подаються до Держкомстату, Держмитслужби та Державній податковій адміністрації.

Основні терміни і поняття

Бенефіціар, інвестиційний проект, міжнародна технічна допомога, розпорядник коштів, моніторинг проектів, що фінансуються міжнародними фінансовими організаціями, системний проект.

Контрольні запитання

1. У чому сутність системних та інвестиційних проектів, що фінансуються міжнародними фінансовими організаціями?
2. Яким є порядок ініціювання інвестиційних та системних проектів, що фінансуються міжнародними фінансовими організаціями?
3. Яким є порядок підготовки інвестиційних проектів, що фінансується міжнародною фінансовими організаціями?
4. Яким є порядок підготовки інвестиційних проектів, що фінансуються міжнародними фінансовими організаціями?
5. Який порядок реалізації проектів, що фінансуються міжнародними фінансовими організаціями в Україні?
6. Що включають в себе поняття «управління проектами» та «управління бюджетами проектів», що фінансуються міжнародними фінансовими організаціями?
7. Хто здійснює моніторинг проектів, що фінансуються міжнародними фінансовими організаціями в Україні?
8. Якими є обов'язки відповідального виконавця та бенефіціара щодо моніторингу проектів, які фінансуються міжнародними фінансовими організаціями?
9. У чому полягає суть міжнародної технічної допомоги і які існують форми її залучення?

Література

1. Міжнародні фінанси: Підручник / О. І. Рогач, А. С. Філіпенко, Т. С. Шемет та ін.; за ред. О. І. Рогача. — К.: Либідь, 2003. — 784 с. — Частина Х.
2. Фінанси: Підручник / За ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. — К.: Знання, 2008. — Розділ. 4.

3. Про порядок ініціювання, підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями. — Постанова КМУ від 26.11.2008 р. № 1027.

4. Порядок прийняття рішення про доцільність підготовки проектів економічного і соціального розвитку України, для реалізації яких передбачається залучення ресурсів міжнародних фінансових організацій, та про визначення відповідальних виконавців. — Наказ Мінекономіки від 19.12.2008 р. № 889.

5. Порядок казначейського обслуговування коштів, передбачених у спеціальному фонді державного бюджету для виконання бюджетних програм, спрямованих на реалізацію проектів економічного та соціального розвитку, які підтримуються Міжнародним банком реконструкції та розвитку. — Постанова КМУ від 5.09.2007 р. № 1090.

6. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги. — Постановою КМУ від 15.02.2002 р. № 153.

7. *Пересада О. А.* Кредитування міжнародними фінансово-кредитними установами українських підприємств / О. А. Пересада. — К.: Лібра, 2001. — 128 с.

8. *Хорошковський В. І.* Всесвітній банк: кредитні ресурси міжнародного банку реконструкції та розвитку / В. І. Хорошковський // Наукове видання. — К.: Укр. тов-во «Інтелект нації», 1999. — 196 с.

9. *Циганкова Т. М.* Міжнародні організації: Навч. посібник / Т. М. Циганкова, Т. Ф. Горжеєва. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К.: КНЕУ, 2001. — 340 с.

**7.1. Форми відносин України
з міжнародними фінансовими організаціями****Історія взаємовідносин України з міжнародними фінансовими організаціями**

Після здобуття Україною державної самостійності та початку формування ринкової економіки розпочався динамічний розвиток її відносин з міжнародними фінансовими організаціями. 1992 року Україна стала членом Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції і розвитку та Європейського банку реконструкції і розвитку. Через рік (1993) — приєдналася ще до двох організацій: Міжнародної фінансової корпорації та Міжнародної асоціації розвитку, а у 1994 р. — до Багатостороннього агентства гарантування інвестицій. 1997 року список міжнародних фінансових організацій, членом яких є Україна, поповнив Чорноморський банк торгівлі та розвитку.

2000 року Україна приєдналася до Міжнародного центру врегулювання інвестиційних спорів.

Окрім членства у перелічених вище організаціях, 2005 року Україна уклала рамкові угоди про співробітництво з Європейським інвестиційним банком та Північним інвестиційним банком. Наприкінці 2009 р. Україна підписала угоду з Північною економічною фінансовою корпорацією щодо реалізації проектів з енергоефективності.

Вплив міжнародних фінансових організацій на економічний розвиток України

Набуття Україною членства у міждержавних фінансових організаціях відкрило для неї широкі можливості доступу не тільки до довгострокових дешевих фінансових ресурсів, а й до світового досвіду управління ринковою економікою та фінансами. Розвиток взаємовідносин з МФО сприяє формуванню позитивного іміджу України на світовій арені, пришвидшує її інтеграцію у міжнародний економічний простір. Інвестиційна привабливість економіки нашої країни значною мірою зобов'язана саме співпраці з міжнародними організаціями.

Надання фінансових ресурсів з боку МФО супроводжується (а) поширенням в Україні знань з питань інституційної розбудови ринкової економіки, (б) створенням необхідної правової бази, (в) розвитком приватного сектору, (г) формуванням системи корпоративного управління тощо. Все це дозволяє створювати в Україні сприятливе середовище для її соціально-економічного розвитку, незважаючи на обмеженість країни у власних фінансових ресурсах та можливостях запозичень на зовнішніх ринках. За роки співпраці з міжнародними фінан-

совими організаціями переважна частина проектів розвитку в Україні здійснюється саме за рахунок пільгових кредитів IMF, IBRD та EBRD.

Згідно зі Стратегією економічного та соціального розвитку України на 2002—2011 роки, економіка нашої країни повинна мати відкритий характер, і перспективи її розвитку лежать у площині подальшої інтернаціоналізації та глобалізації господарського життя. Співпраця з міжнародними інституціями, що базується на ustalених принципах міжнародного права, поваги взаємних інтересів і позицій, має продовжуватися і поглиблюватися.

Згідно зі Стратегією співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями, затвердженою КМУ у 2006 р., свої зусилля у співпраці з цими міжнародними організаціями Україна має спрямовувати на досягнення цілей соціального та економічного розвитку, зокрема: підвищення конкурентоспроможності її економіки, забезпечення стабільних темпів зростання, розв'язання основних соціальних проблем та подолання бідності.

Непоаі à ö³íáíñíáëö ä³áíñíëí Óëðàçíë ç Ì ÓÌ

Система фінансових відносини України з міжнародними фінансовими організаціями досить багатогранна і включає:

Перш за все, відносини щодо внесків у статутні капітали міжнародних організацій. Всі міжнародні організації створені на зразок акціонерних товариств. При цьому їхні акції не обертаються на фінансовому ринку, і у разі виходу держави-члена зі складу акціонерів, вони передаються цій же організації.

Величина частки держави у статутному капіталі залежить від її: (а) економічної ваги, яка вимірюється обсягом зовнішньоторговельних операцій, величиною ВВП тощо, (б) політичного впливу. Докладнішу інформацію про частку України у статутних капіталах окремих міжнародних фінансових організацій подано у додатках 1—4.

Залежно від положень установчих документів міжнародних організацій внески держав-членів здійснюються повністю або частково у твердій (ринковій, конвертованій) валюті (здебільшого це долар США та євро), решта сплачується національною валютою. Наприклад, кожна держава-член IMF 25 % номіналу акцій має внести у конвертованій валюті, решту — у національній. Іноді статутний капітал може формуватися і за рахунок монетарного золота. Від держав-членів на момент набуття ними членства у міжнародній організації не вимагається повна сплата їхніх часток.

Отримані прибутки міжнародні фінансові організації не розподіляють між країнами-членами у формі дивідендів, а завжди реінвестують, фінансуючи спільні з країнами проекти та програми.

По-друге, міжнародні організації надають позики, що спрямовуються для фінансування:

(а) структурно-перебудовних програм та інвестиційних проектів урядів держав-членів. У цьому разі кошти міжнародних організацій проходять по відповідних статтях державних бюджетів;

(б) проектів місцевих органів влади, що передбачають соціально-економічний розвиток регіонів;

(в) проектів у приватному секторі економіки. Залежно від вимог міжнародної організації, кредитування приватного сектору може здійснюватися як під гарантії уряду, так і без них;

г) малого та середнього бізнесу. При цьому кредити надаються фінансовим установам-резидентам, а через них — малому та середньому бізнесу.

Міжнародні фінансові організації позичають кошти на триваліший період, аніж кредити звичайних комерційних банків, та за нижчими відсотками. Окрім відсотків мають сплачуватися комісійні, наприклад, за резервування коштів, за їх перерахування та за дострокове погашення боргу.

Надання позик з боку міждержавних фінансових організацій супроводжується необхідністю виконання певних вимог, спрямованих на формування в країні умов для її стабільного соціально-економічного розвитку, зокрема, розроблення та прийняття законодавства у тій чи іншій сфері діяльності.

По-третє, міждержавні фінансові організації інвестують кошти у власний капітал підприємств. МФО не є стратегічними інвесторами, тому ніколи не володіють контрольним пакетом у статутному капіталі та через певний час завжди виходять з нього. Сценарії виходу можуть бути такими: (а) продаж акцій на відкритому ринку за ціною, що складається на момент продажу, (б) реалізація цінних паперів стратегічному інвестору за узгодженою з ним ціною, (в) викуп акцій існуючими власниками (власником) підприємства.

По-четверте, надання державам-членам грантів для фінансування як проектів технічної допомоги, так і окремих етапів робіт у межах великих кредитних та інвестиційних проектів. Гранти завжди мають цільовий характер.

7.2. Стан виконання в Україні проектів, що фінансуються за підтримки міжнародних фінансових організацій

Надії аєєїїїїїу à Оєдїїї³ іїїїїїї, иїі о³їїїїїїїїїї і Оїі ó іїїїїїà ç 1993-її — іїі-їїїї 2000-ò ðїїїà

Перші позики від Міжнародного банку реконструкції та розвитку (IBRD) і від Європейського банку реконструкції та розвитку (EBRD) Україна почала отримувати 1993 року. При цьому IBRD надавав Україні позики на реалізацію як системних, так і інвестиційних проектів, а EBRD здійснював кредитну підтримку тільки інвестиційних проектів. Від Міжнародного валютного фонду (IMF) Україна почала отримувати позики 1994 року.

Упродовж 1993—2006 років Україна уклала з IBRD, ІМЕ та EBRD угоди на отримання 52 позик загальною сумою, еквівалентною 12 млрд дол. США, з яких змогла освоїти лише 8,35 млрд дол. США, тобто 69 відсотків (табл. 7.1).

Таблиця 7.1

ДАНІ ЩОДО ОСВОЄННЯ УКРАЇНОЮ ПОЗИК МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, 1993—2006 рр. (еквівалент млн дол. США)

МФО	Обсяг позик згідно з угодами	Фактично отримано	Недоотримано або анульовано	
			млн дол. США	%
IMF	6573,8	4469,6	2104,2	32 %
IBRD	4608,7	3222,4	1386,3	30 %
EBRD	989,6	660,7	328,9	33 %
Разом	12172,1	8352,6	3819,5	31 %

За оцінками експертів міжнародних фінансових організацій та Рахункової палати України, протягом 1993—2006 років в Україні мали місце суттєві затримки у ході підготовки та реалізації проектів, які планувалося фінансувати за рахунок коштів цих організацій. Спостерігалася найгірша серед країн СНД та частини країн Європи вибірка (освоєння) виділених міжнародними організаціями коштів. По більшості проектів не були досягнуті заплановані цілі. Все це стало свідченням неефективного використання залучених Україною ресурсів міжнародних організацій.

Основними причинами несвоєчасного та неповного виконання українською стороною проектів, що здійснювалися за підтримки міжнародних фінансових організацій, були:

- незадовільна організація їх підготовки та реалізації;
- відсутність ефективної системи контролю за впровадженням проектів;
- тривалі процедури набуття чинності угод про позики;
- затримки з врегулюванням питань закупівлі товарів, робіт і послуг;
- тривалі тендерні процедури,
- невирішення проблем податкового і митного характеру;
- наявність проблем, пов'язаних зі співфінансуванням проектів українською стороною.

У разі невиконання українською стороною умов угоди, міжнародні фінансові організації призупиняють фінансування. В результаті кошти, що не надійшли до Державного бюджету України від міжнародних фінансових організацій, Кабінет Міністрів України компенсує шляхом зовнішніх комерційних запозичень. При цьому слід зазначити, що вартість останніх є вищою, ніж фінансування з боку міжнародних організацій.

Співпраця України з міжнародними фінансовими організаціями щодо фінансування цими організаціями проектів в Україні здійснюється згідно зі спеціальними середньостроковими (2—5 років) програмами співпраці. Такі програми детально розробляються тією чи іншою міжнародною організацією спільно з урядом держави-реципієнта. Наприклад, фінансування та технічна допомога з боку IBRD здійснюється у межах Стратегії допомоги країні (The Country Assistance Strategy, CAS) (Докладно див. Розділ 10).

Незважаючи на те, що виконання проектів, які фінансуються в Україні міжнародними організаціями, іноді відхиляється від затверджених графіків і не всі плани виконуються, діяльність цих організацій в Україні для її соціально-економічного розвитку є надзвичайно важливою. Упродовж майже двох десятиріч членства у міжнародних фінансових організаціях українська економіка отримала надзвичайно великий внесок від них як у формі передання найкращого світового досвіду з економічних питань та питань розвитку окремих галузей, так і у формі надходження великих за обсягом, довгострокових і дешевих фінансових ресурсів. Для української сторони важливо навчитись правильно розпоряджатися та управляти тими коштами, які вона отримує.

І тсеее Оёдаї³ ç айёо І æаїаđїаїїаї ааёроїїаї оїїао

Кредити Міжнародним валютним фондом надаються під чітко визначені економічні зобов'язання Уряду та НБУ і погоджуються у формі Меморандумів економічної політики на певний період. Упродовж 1994—2001 років в Україну надходили кошти від IMF для підтримки її платіжного балансу за трьома про-

грамами: (1) «STF» (Systemic Transformation Facility, Програмна системна трансформаційна позика), (2) «Stand-by» (Stand-By Arrangements, SBA, кредити на основі домовленості «стенд-бай») та (3) «EFF» (Extended Fund Facility, Програма розширеного фінансування). Докладніше про ці позики див. Розділ 8. За рахунок одержаних від IMF коштів поповнювались валютні резерви Національного банку України, що виступає розпорядником фінансових ресурсів, наданих IMF.

У вересні 1998 р. Україна уклала Угоду про позику з IMF, останній транш по якій надійшов у вересні 2001 р. (сума еквівалентна 431,8 млн дол. США). З 2002 р. Україна припинила отримувати кредитні ресурси IMF, а з 2005 р. взаємовідносини з IMF офіційно були переведені у площину безкредитних стосунків. Тобто IMF надавав допомогу Україні лише у формі консультацій. Але в умовах настання світової фінансово-економічної кризи, початок якої було зафіксовано влітку 2007 року, ситуація змінилася.

З метою вирішення проблем свого платіжного балансу Україна звернулася наприкінці 2008 р. до IMF про надання їй нової позики. В результаті переговорів була досягнута домовленість про надання дворічного кредиту Stand-By на загальну суму 11 млрд SDR, що за курсом, який склався на момент надання позики, становило приблизно 16,4 млрд дол. США. Кредитування здійснюватиметься на умовах плаваючої відсоткової ставки, яка на момент підписання угоди становила близько 4 %, зі щоквартальним погашенням відсотків (детальніше про ставку відсотків по SDR див. Розділ 8, параграф 8.4).

Для одержання цього кредиту від IMF Україна взяла на себе низку зобов'язань, виконання яких є умовами перерахування їй коштів. Ці умови є досить непопулярними в українському суспільстві, але вони спрямовані на дотримання жорсткої дисципліни у витрачання бюджетних коштів і стосуються зокрема: сплати податку на додану вартість сільськогосподарськими підприємствами, рекапіталізації постраждалих від кризи банків, не збільшення мінімальної заробітної плати до рівня прожиткового мінімуму протягом двох років, перегляду умов індексації соціальних виплат, не підвищення зарплати працівникам бюджетної сфери.

О³íáííóááííú íðíáèò³á à Óèðà;í³ Ì³æíàðíáíèì ááíèíì ðáèíííòðòèò³; òà ðíçáèèéó

У 2000 році експерти IBRD провели аналіз виконання планів допомоги Україні за період починаючи з 1993 року. За їхніми оцінками, ефективність виконання планів українською стороною була недостатньою, намічені цілі за спільними з IBRD проектами були реалізовані лише частково, і наслідки цих проектів для соціально-економічного розвитку України незадовільні. Експерти IBRD визнали, що часом можливості Уряду України у проведенні реформ були меншими, ніж оцінювалося зарубіжними фахівцями. Незважаючи на спроби досягти спільного (України та IBRD) бачення перспектив подальшого розвитку економіки країни, фундаментальні принципи ринкової економіки у 1990-х роках ще не повністю сприймалися керівництвом держави. Як наслідок, жоден із довгострокових інвестиційних проектів, здійснюваних в Україні за підтримки

IBRD, не був реалізований у повному обсязі. Це дало підставу оцінити співпрацю з Україною, як «десятиліття втрачених можливостей».

Незважаючи на таку оцінку стану виконання Україною її зобов'язань перед IBRD, ця міжнародна організація звичайно ж продовжує тісно співпрацювати з Україною, як з будь-яким іншим своїм державою-членом. Вона прагне допомогти у розбудові ринкової економіки в Україні, а в кризових умовах підтримує шляхом надання консультацій та фінансування проєктів, які спрямовані на подолання фінансово-економічних труднощів, стабілізацію економіки та забезпечення стійкого розвитку країни.

Згідно зі Стратегією співпраці IBRD з Україною на 2001—2003 рр. передбачалося за базовим сценарієм надати нашій країні кредитну допомогу обсягом 1,8 млрд дол. США для фінансування таких пріоритетних напрямків діяльності:

- реформування системи соціального захисту населення;
- боротьба з розповсюдженням СНІДу і туберкульозу;
- розвиток приватного сектору економіки;
- розбудова громадського суспільства та підтримка курсу економічних реформ;
- модернізація державної податкової служби.

У цей період передбачалося реалізувати в Україні 13 інвестиційних проєктів на суму майже 1 млрд дол. США та отримати три транші Програмної системної позики (Programmatic Adjustment Loan, PAL) на 750 млн дол. США. Фактично було схвалено лише вісім проєктів на суму 500 млн дол. США, за якими через незадовільне виконання українською стороною погоджених заходів, Рада директорів IBRD затримувала надання позик. Із передбачених 750 млн дол. США Україна отримала лише 43 % (327,5 млн дол. США). Через невиконання українською стороною умов позики IBRD анулював п'ять інвестиційних проєктів, що стосувалися (1) реформи державного управління, (2) реформування Фонду передекспортних гарантій, (3) структурної перебудови вугільної промисловості, (4) розширення теплопостачання м. Севастополя та (5) боротьби із забрудненням довкілля.

Оцінюючи співпрацю з Україною цього періоду, експерти IBRD зазначали, що спроможність України використати запропоновані міжнародною організацією ресурси виявилася меншою, ніж очікувалося. Виконання орієнтовних показників, закладених в основу Програмних системних позик, займало в українській стороні значно довший час порівняно із запланованим, крім того, мали місце постійні ускладнення у процедурах схвалення інвестиційних проєктів. Затримки були особливо характерні для проєктів, що потребують схвалення місцевими органами влади. В результаті, IBRD прийняв рішення не брати участі в прямому кредитуванні місцевих структур.

Стратегія IBRD щодо допомоги Україні на 2004—2007 роки передбачала загальний обсяг запозичень (за базовим сценарієм) 1,8—2,4 млрд дол. США. Основним засобом прямої підтримки бюджету України з боку IBRD на цей період була залишена серія однотраншевих Програмних системних позик. У рамках цих позик передбачалося надавати допомогу для реалізації програми Уряду у п'яти тематичних сферах:

- фінансова дисципліна;
- права власності;

- зміцнення та спрощення регуляторної бази;
- управління державними ресурсами;
- соціальна та екологічна стабільність.

Кошти українській стороні мали надходити лише після виконання відповідних орієнтовних показників. Фінансування з боку IBRD для підтримки Державного бюджету України було поставлено у повну залежність від досягнутих результатів. Незважаючи на чіткість прописаних позицій і підтверджені зобов'язання української сторони, кількість проблемних проектів, що фінансувалися в Україні за підтримки IBRD, продовжувала зростати. За спільними оцінками, виконання майже третини проектів було визнано проблемним.

Упродовж 2004—2007 років від IBRD було отримано кошти для реалізації 32 проектів. Переважна частина коштів (84 %) була використана на фінансову підтримку системних проектів через фінансування державного бюджету, решта — 16 % — спрямована на реалізацію інвестиційних проектів.

Наприкінці 2007 р. була затверджена Стратегія партнерства IBRD з Україною на 2008—2011 роки. Упродовж цього періоду передбачається надання нашій країні позик на суму від 2 до 6 млрд дол. США (залежно від сценарію). Узгоджено, що обсяги щорічного кредитування української сторони за рахунок коштів IBRD залежатимуть від виконання Україною зобов'язань за наступними напрямками:

- успіхи у проведенні структурних реформ;
- макроекономічна стабільність;
- покращення стану реалізації вже діючих позик IBRD.

Передбачається, що, як і раніше, кошти від IBRD для виконання державних програм України надходитимуть до спеціального фонду Державного бюджету країни у формі серії однотраншевих Програмних системних позик. Кожен транш такої позики має надходити приблизно з однорічним інтервалом, але за умов виконання Україною взятих на себе зобов'язань.

О́зга́іно́аа́і́у́ і́дга́е́а́ а́ О́еда́і́ І́ ʒа́і́аđíáíṙ óʒíáíńáíṙ éíđííđáəʒṙ

Україна за загальним обсягом одержаних її підприємствами кредитів (country exposure) посідає дванадцяте місце серед найбільших позичальників IFC.

Міжнародна фінансова корпорація в Україні станом на кінець 2008 фінансового року, який як і у всієї Групи світового банку починається 1 липня і завершується 30 червня, мала підтверджений інвестиційний портфель з 26 проектів. За цими проектами передбачається фінансування безпосередньо від IFC на суму 735 млн дол. США, крім того, через систему синдікованих кредитів, IFC планувала мобілізувати у найближчі три роки ще 560 млн дол. США. Портфель IFC ще не виставлених до сплати рахунків (outstanding portfolio) на 1.06.2008 р. становив 467 млн дол. США.

Структура інвестиційного портфелю IFC з фінансування підприємств в Україні є такою:

- 39 % — фінансовий сектор України;
- 37 % — фінансування підприємств переробної промисловості;
- 7 % — підприємства сільського господарства;
- 6 % — логістика та складське господарство;
- 10 % — добувна (вугільна) промисловість;
- 1 % — інвестування у фонди та інші інвестиційні механізми.

**Ουσιαστικαί τῶν ἰδιωτικῶν ἀ Οὐραγῶν ἡ ἀδῆλῶν ἐπιπέδῳ
ἀἀγεῖν ὁἀεῖν ἠὲ ὁδῶν; ὁ ἀ ὀτῶν**

Протягом 2001—2006 років Європейський банк реконструкції та розвитку затвердив для України три стратегії допомоги. Кожна з них мала на меті сприяти розвитку певних секторів її економіки (табл. 7.2). Із трьох розроблених цією міжнародною організацією стратегій лише Стратегія на 2005—2007 роки була схвалена Кабінетом Міністрів України.

Таблиця 7.2

ПРІОРИТЕТИ СТРАТЕГІЙ ДОПОМОГИ УКРАЇНИ З БОКУ EBRD

Стратегія на 2000—2002 рр.
Зміцнення банківського сектору, забезпечення фінансових потреб малого та середнього бізнесу. Підтримка підприємницької діяльності та структурних реформ у сфері муніципальних послуг, інфраструктури транспорту, телекомунікації. Ядерна безпека та енергозабезпечення. Підтримка агропромислового комплексу, виробництва товарів широкого споживання, експортно-орієнтованих виробництв, реструктуризація промислового сектору.
Стратегія на 2002—2004 рр.
Банківський сектор. Приватний бізнес. Транспортна інфраструктура. Ядерна безпека. Реформа в енергетичному комплексі. Агробізнес.
2005—2007 рр.
Посилення інституційної спроможності фінансового сектору, підвищення рівня фінансування великих, малих та середніх підприємств. Модернізація автомобільних доріг, залізниць, портів та аеропортів. Підтримка електроенергетичного та нафтового сектору. Поліпшення ділового середовища та розвиток конкуренції в приватному секторі України.

У рамках цих стратегій було затверджено шість проектів у державному секторі на загальну суму 0,4 млрд дол. США. Фактично було реалізовано п'ять проектів, при цьому освоєно 0,18 млрд дол. США, тобто 45 % запланованих сум.

Незважаючи на певні порушення при виконанні проектів, що фінансуються EBRD в Україні, за період починаючи з 1993 року і до початку 2008 р. результати співпраці є хорошими. Зокрема, було укладено договорів на фінансування 163 проектів загальною сумою 6 млрд євро., переважна частина яких (73 %) — у приватному секторі. Більшість з них (70 %) не передбачала надання державних гарантій. Для фінансування проектів безпосередньо від EBRD було перераховано 2 млрд євро, крім того, мобілізовано від інших інвесторів 3,2 млрд євро.

Структура інвестиційного портфелю EBRD в Україні за обсягами фінансування є наступною:

- 47 % — корпоративний сектор (агробізнес, переробна промисловість, операції з нерухомістю, туризм, телекомунікації);

- 22 % — галузі інфраструктури (муніципальна інфраструктура, природоохоронна інфраструктура, транспорт);
- 21 % — фінансовий сектор (банківські та небанківські фінансові інституції, фінансування експортно-імпортних операцій (trade finance), фонди прямого інвестування (equity funds));
- 8 % — користі копалини, паливо та енергетика;
- 1 % — мікрофінансування, малий та середній бізнес.

7.3. Заборгованість України перед міжнародними фінансовими організаціями

Головні показники

Україна має величезний економічний потенціал, але як країна з перехідною економікою відчуває гостру потребу у фінансових ресурсах, у тому числі зовнішніх кредитах для ринкової трансформації економіки. З кінця XX до початку XXI ст. обсяг її запозичень по відношенню до ВВП постійно скорочувався, що було наслідком випереджаючого економічного зростання порівняно з темпами збільшення зовнішніх запозичень.

У 1990 р. обсяг державного боргу України по відношенню до її ВВП був трохи більше 48 %, а зовнішні запозичення склали майже 40 %. Упродовж наступних років обсяг державних запозичень зростав повільніше, ніж збільшувалася ВВП, тому питома вага всього державного боргу (прямого та гарантованого державою) та зовнішнього боргу у ВВП суттєво зменшилася. У 2007—2008 роках ці показники становили в середньому 15 та 11 % відповідно (табл. 7.3). Незважаючи на зменшення питомої ваги зовнішніх запозичень держави у ВВП, у найближчій перспективі вони продовжуватимуть відігравати важливу роль у формуванні фінансових ресурсів України, оскільки можливості її внутрішнього кредитного ринку обмежені.

Таблиця 7.3

ДИНАМІКА ВВП УКРАЇНИ ТА ЇЇ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ (ПРЯМОГО ТА ГАРАНТОВАНОГО ДЕРЖАВОЮ), ДАНІ НА КІНЕЦЬ ВІДПОВІДНОГО РОКУ

Показники	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
млрд дол. США										
ВВП номінальний	31,6	31,3	38,0	42,3	49,4	65,1	87,4	107,7	142,7	145,7
Державний борг, усього	15,2	14,2	14,1	14,2	14,5	16,1	15,5	16,0	17,6	24,6
у т. ч.: державний зовнішній борг	12,5	10,3	10,1	10,2	10,7	12,1	11,7	12,7	13,8	18,5
%										
Увесь державний борг / ВВП	48,3	45,3	37,1	33,6	29,5	24,7	17,7	14,8	12,3	16,9
Зовнішній державний борг / ВВП	39,5	33,1	26,6	24,1	21,7	18,6	13,4	11,8	9,6	12,7

Питання платоспроможності України є надзвичайно важливими у контексті можливостей розширення її зовнішніх запозичень, забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку та інвестиційної привабливості. Одним із показників платоспроможності є співвідношення державного боргу країни до її ВВП. Згідно з Бюджетним Кодексом України величина основної суми її державного боргу не повинна перевищувати 60 % фактичного річного обсягу ВВП. Як свідчить практика, це співвідношення 20 % було у межах допустимого.

Можливості країни обслуговувати зовнішні борги залежать від її експортного потенціалу. Обсяги експорту товарів та послуг України становлять майже половину виробленого в країні ВВП. При цьому, в останні роки спостерігається тенденція зменшення частки експорту у ВВП (табл. 7.4). На перший погляд велика частка експорту у ВВП дозволяє сподіватись на достатні обсяги надходжень до країни іноземної валюти, і потенційно хорошу її платоспроможність. Разом із тим, залежність нашої країни від кон'юнктури світового ринку посилює ризик її нездатності обслуговувати зовнішній борг. Гострота даної проблеми стає очевидною, якщо взяти до уваги, що у структурі її експорту переважає частка сировинних товарів. За умов падіння цін або зменшення попиту на ці товари з боку іноземних імпортерів Україна постане перед проблемою вчасного погашення свого зовнішнього боргу. Саме така ситуація є характерною для періоду світової фінансово-економічної кризи.

За даними Світового Банку, на початку XXI ст. величина співвідношення експорту до ВВП по групах країн в середньому була наступною:

- країни з низьким доходом на душу населення (I група) — 25 %,
- країни з рівнем доходів нижче середнього (II група) — 29 %,
- країни з доходами вище середнього (III група) — 39 %,
- країни з високими доходами (IV група) — 22 %.

Таблиця 7.4

ПОКАЗНИКИ ЗОВНІШНЬОЇ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ

Показники	2002	2003	2004.	2005	2006	2007	2008
млрд дол. США							
Експорт товарів та послуг	22,0	27,3	32,7	34,3	38,4	49,2	67,0
Валовий зовнішній борг України	21,6	23,8	30,6	39,6	54,5	82,7	117,4
Витрати на обслуговування довгострокової заборгованості	2,8	3,4	4,4	6,5	8,7	11,5	16,2
Міжнародні резерви	4,4	6,9	9,5	19,4	22,2	32,5	39,8
%							
Експорт товарів та послуг/ВВП	55,1	57,8	63,6	51,4	46,6	45,3	46,2
Валовий зовнішній борг/ВВП	51,1	47,5	47,2	45,9	50,6	58,6	56,4
Валовий зовнішній борг/Експорт товарів та послуг	92,7	82,2	74,2	89,3	108,5	129,2	122,9
Коефіцієнт обслуговування довгострокових боргу	12,0	11,8	10,7	14,7	17,3	18,0	17,4
Витрати на обслуговування зовнішнього боргу/ВВП	6,6	6,9	6,8	1,1	8,0	8,1	11,1

Україна належить до II групи, і співвідношення її експорту до ВВП (в середньому 52 %) суттєво перевищує показник по групі країн, що є значним чинником ризику для її економіки.

Зовнішня заборгованість країни окрім прямого та гарантованого боргу держави включає також зовнішню заборгованість інших суб'єктів її господарської діяльності. Для визначення стану заборгованості країни використовують показник валового зовнішнього боргу. Показник *валового зовнішнього боргу* підраховується за методологією Міжнародного валютного фонду і включає в себе станом на певну дату загальну суму невиплачених зобов'язань, у тому числі відсотки та основну суму боргу. В Україні обсяг валового зовнішнього боргу стрімко зростає і нині його річна сума перевищує 100 млрд дол. США.

Співвідношення між обсягами валового зовнішнього боргу України та її ВВП також збільшується і досягає майже 60 %. Це є загрозою для країни ситуацією.

У результаті більш стрімкого нарощування зовнішньої заборгованості порівняно з обсягами експорту товарів та послуг в Україні співвідношення між валовим зовнішнім боргом та її експортом в останні роки перевищило 120 %. На жаль, це також є сигналом, який свідчить про погіршення рівня зовнішньої платоспроможності економіки нашої країни.

Коефіцієнт обслуговування довгострокового зовнішнього боргу України в останні роки дещо збільшився і становив близько 18 %.

В Україні обсяги річних платежів з обслуговування зовнішнього боргу є досить великими і перевищують 10 % ВВП. У світовій практиці вважається: якщо на обслуговування боргу країна сплачує 5 і більше відсотків ВВП, її борговий тягар є тяжким.

Сіаї'Øі'è аїđа Оёđаїё

Нагадаємо, що, за класифікацією Світового банку, зовнішня заборгованість поділяється на: (а) довгострокову, яка включає в себе державний борг (прямий і гарантований) та борг приватних суб'єктів господарювання, (б) заборгованість перед Міжнародним валютним фондом, (в) короткострокову заборгованість. Україна має всі ці три види зовнішньої заборгованості.

За даними Світового банку, на початок XXI ст. переважна частина зовнішньої заборгованості України (більше 80 %) є довгостроковою. У тому числі державні запозичення 62 %, а приватні не гарантовані державою запозичення — трохи більше 20 %.

Заборгованість перед IMF перевищувала 10 %. Через настання світової фінансово-економічної кризи і загострення проблем платіжного балансу Україна змушена була звернутися за позикою до цієї міжнародної організації. Падіння темпів економічного зростання у купі із одержанням кредиту Stand-by від IMF, безперечно призведе до зростання частки заборгованості перед цією організацією у загальній зовнішній заборгованості України.

Короткострокова зовнішня заборгованість України представлена в основному поточними зобов'язаннями за довгостроковими запозиченнями. У портфелі зовнішньої заборгованості України вона становить близько 10 %.

Обсяг державного та гарантованого зовнішнього боргу України

Аналіз динаміки заборгованості України перед міжнародними фінансовими організаціями за останні роки унаочнено на табл. 7.5.

Таблиця 7.5

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ (ПРЯМИЙ ДЕРЖАВНИЙ БОРГ) ТА ГАРАНТОВАНИЙ ДЕРЖАВОЮ БОРГ (НЕПРЯМИЙ БОРГ) УКРАЇНИ (млн дол. США)¹

Види заборгованості	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2007	31.12.2008
<i>Загальна сума державного та гарантованого державою боргу</i>	<i>15474</i>	<i>15950</i>	<i>17573</i>	<i>16611</i>
у тому числі зовнішня заборгованість	11674	12661	13849	13196
<i>Державний зовнішній борг</i>				
<i>Усього:</i>	<i>8704</i>	<i>9803</i>	<i>10592</i>	<i>10481</i>
З них: заборгованість за позиками, наданими міжнародними організаціями, всього	2638	2539	2484	2665
у тому числі:				
• Європейський Союз	139	84	43	19
• EBRD	92	130	203	228
• IBRD	2407	2325	2238	2418
<i>Гарантований державою зовнішній борг</i>				
<i>Усього:</i>	<i>2970</i>	<i>2858</i>	<i>3257</i>	<i>2715</i>
З них: заборгованість за позиками, наданими міжнародними організаціями, всього	1409	1011	665	397
у тому числі:				
• EBRD	176	139	125	164
• IMF	1187	830	431	100
• IBRD	46	41	51	63

• На початок 2009 року загальна сума прямого на непрямого боргу держави становила близько 17 млрд дол. США, у тому числі зовнішній борг — більше 13 млрд дол. США (79 %).

• Заборгованість перед двома міжнародними фінансовими організаціями — IBRD та EBRD — сформувала майже 97 % прямого зовнішнього боргу держави, при цьому спостерігалась тенденція зростання даного показника. Обсяг заборгованості перед IBRD домінував, складаючи 90 % зовнішнього прямого боргу

¹ За даними Міністерства фінансів України.

держави. На початок 2009 року заборгованість перед IBRD становила 2,4 млрд дол. США, а перед EBRD — 0,2 млрд дол. США.

• Протягом 2006—2008 років середньорічна сума гарантованого державою зовнішнього боргу становила 2,9 млрд дол. США. При цьому сума заборгованості перед міжнародними фінансовими організаціями стрімко зменшувалася: з 1,4 млрд дол. США у 2006 р. до 0,4 млрд дол. США на початок 2009 р. У структурі гарантованої державою зовнішньої заборгованості переважає борг перед IMF, а також EBRD.

Основні терміни і поняття

Внески до статутних капіталів МФО, гранти МФО, інвестування коштів МФО у статутні капітали підприємств, позики МФО, програмна системна позика, стратегія допомоги країні, фінансові ресурси МФО, форми фінансових відносин держав-членів з МФО.

Контрольні запитання

1. З якими міжнародними фінансовими організаціями Україна підтримує тісні ділові стосунки?
2. У чому полягає роль міждержавних фінансових організацій у ринковій трансформації економіки України?
3. Якою є система фінансових відносин України з міжнародними фінансовими організаціями?
4. Які причини несвочасного та неповного виконання українською стороною проектів, що здійснюються за підтримки міжнародних фінансових організацій?
5. Які види позик отримала Україна з боку Міжнародного валютного фонду?
6. Якими є основні результати фінансування проектів в Україні Міжнародним банком реконструкції та розвитку?
7. Якими є основні результати фінансування проектів в Україні Міжнародною фінансовою корпорацією?
8. Якими є основні результати фінансування проектів в Україні Європейським банком реконструкції та розвитку?
9. Якими є тенденції заборгованості України перед міжнародними фінансовими організаціями?

Література

1. Фінанси: Підручник / За ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. — К.: Знання, 2008. — Розділ. 4.
2. Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002—2011 роки. — Послання Президента України до Верховної Ради України. — К., 2002.

3. Про затвердження Стратегії співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями на 2006—2008 роки. — Постанова КМУ від 20.06.2006 р. № 844.

4. Про порядок ініціювання, підготовки та реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями. — Постанова КМУ від 26 листопада 2008 р. № 1027.

5. Аналіз ефективності використання позик міжнародних фінансових організацій на виконання системних та інвестиційних проектів економічного і соціального розвитку України. — Рахункова палата України. — К., 2006. — Випуск 6.

6. *Пересада О. А.* Кредитування міжнародними фінансово-кредитними установами українські підприємств / О. А. Пересада. — К.: Лібра, 2001. — 128 с.

7. *Хорошковський В. І.* Всесвітній банк: кредитні ресурси міжнародного банку реконструкції та розвитку / В. І. Хорошковський // Наукове видання. — К.: Укр. тов-во «Інтелект нації», 1999. — 196 с.

8. *Циганкова Т. М.* Міжнародні організації: Навч. посібник / Т. М. Циганкова, Т. Ф. Горжєєва. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К.: КНЕУ, 2001. — 340 с.

8.1. Завдання Міжнародного валютного фонду на сучасному етапі

Дієтя IMF ó àèð³øáí í³ ìðíáèàì ìèàð³æí èð áàèàí ñ³à ààðæàà--èàí³à

Міжнародний валютний фонд (International Monetary Fund, IMF) є спеціалізованою установою Організації Об'єднаних Націй (ООН) і бере участь у роботі Економічної та соціальної ради ООН. Він заснований на міжнародній конференції ООН, що відбулась у Бреттон-Вудсі (США) з 1 по 22 липня 1944 р. Станом на початок 2009 р. IMF налічував 185 держав-членів (Додаток 1).

Під поняттям «проблеми платіжного балансу» розуміється тимчасова неможливість суб'єктів міжнародної діяльності виконувати фінансові зобов'язання перед іноземними партнерами через нестачу іноземної валюти. На сучасному етапі для вирішення цієї проблеми економіки більшості країн широко залучають об'єднані фінансові ресурси IMF.

IMF більше схожий на кредитний союз, члени якого мають доступ до загальних об'єднаних ресурсів (тобто до фонду об'єднаних ресурсів), що складається з індивідуальних внесків держав-учасниць. Цей фонд призначений для надання допомоги державам-членам у важкі для їхніх економік часи. Право на одержання фінансової допомоги з боку IMF мають усі держави-члени: як багаті, так і бідні.

Основою для доступу за допомогою до IMF є стан платіжного балансу держави-члена. В ідеалі платежі за міжнародними операціям мають знаходитись у приблизній рівновазі — економіка країни отримує від експорту приблизно стільки, скільки вона сплачує за імпорт товарів та послуг. Коли фінансові проблеми призводять до того, що курс національної валюти та ціни на товари не відповідають один одному, вочевидь слід очікувати утруднень із платіжним балансом. Якщо це відбувається, держава-член може звернутись до IMF за допомогою.

IMF покликаний сприяти макроекономічній стабільності шляхом недопущення (а) значних коливань економічної активності в країні, (б) високої інфляції та (в) швидкої зміни обмінних курсів. Кожен з цих видів нестабільності може підвищувати невизначеність та перешкоджати інвестиціям, утруднювати економічне зростання та понижувати рівень життя.

Важливим завданням IMF на сучасному етапі є сприяння розвитку міжнародної торгівлі та валютного співробітництва шляхом:

- встановлення норм регулювання валютних курсів та контролю за їх дотриманням;
- підтримки стабільності валютних паритетів;
- розроблення багатосторонньої системи платежів;
- усунення валютних обмежень;
- надання кредитних ресурсів своїм членам у разі валютних ускладнень, спричинених проблемами платіжних балансів.

IMF намагається установити упорядковану систему платежів та грошових надходжень між державами-членами, що вимагає від усіх учасників міжнародних відносин чіткого виконання їхніх фінансових зобов'язань перед зарубіжними партнерами. Ця міжнародна організація стоїть на позиції, що принциповою умовою для процвітання світової економіки є упорядкована валютна система, що: (а) сприяє торгівлі, (б) створює робочі місця, (в) розширює економічну активність, (г) піднімає життєвий рівень у всьому світі.

Одним із обов'язків, що IMF приймає на себе, є нерозголошення ним отриманої інформації. Навіть приїзд місії IMF для моніторингу економічного стану держави-члена широко не афішується. IMF може вимагати від держав-членів надання необхідної йому інформації, зокрема:

- авуари в країні та за кордоном (тобто кошти, за рахунок яких можуть бути здійснені платежі);
- видобування, експорт та імпорт золота;
- обсяг експорту та імпорту товарів;
- платіжний баланс;
- баланс міжнародних інвестицій;
- національний дохід;
- індекси цін;
- курси купівлі та продажу валют;
- правила валютних операцій.

Перелічена інформація подається у IMF у настільки детальній формі, наскільки це можливо для даної країни.

Інформація про IMF

Статті Угоди про заснування IMF містять норми поведінки держав-членів, під якими має підписатись кожна держава, що вирішує стати членом цієї організації. Зокрема, держави-члени зобов'язуються:

- здійснювати економічну та фінансову політику, спрямовану на стимулювання економічного зростання в умовах розумної стабільності цін;
- не допускати маніпулювання обмінними курсами заради стабілізації національних платіжних балансів або отримання несправедливих переваг у конкуренції з іншими державами-членами.

Нині майже 150 держав-членів IMF визнали свої зобов'язання згідно зі статтею VIII Статуту IMF, що передбачає скасування валютних обмежень за міжнародними поточними операціями. Тобто економіки цих країн проголосили вільну конвертованість національних валют за поточними операціями у міжнародній торгівлі товарами та послугами.

8.2. Організаційна структура Міжнародного валютного фонду

Європейська історія IMF, її історія та її діяльність

IMF має у своєму штаті трохи більше 2000 службовців, більшість з яких працює у штаб-квартирі у Вашингтоні. Професійний склад персоналу представлений переважно економістами та фінансовими експертами.

Найвищим органом IMF є Рада керуючих (Board of Governors), до складу якої входять керівники міністерств фінансів та центральних банків держав-членів. Рада керуючих збирається раз на рік на щорічне спільне зі Світовим банком засідання. При цьому члени Ради керуючих можуть голосувати у будь-який час за допомогою пошти.

До компетенції Ради керуючих віднесені найважливіші питання діяльності IMF, серед яких: прийняття та виключення членів IMF, визначення та перегляд розмірів квот, розподіл чистого прибутку, обрання виконавчих директорів.

Щоденне керівництво IMF здійснює Виконавча рада (Executive Board). До її складу входять 24 виконавчі директори, які збираються щонайменше тричі на тиждень на засідання. На початок 2009 р. вісім виконавчих директорів представляють кожен по одній країні: Китай, Франція, Німеччина, Японія, Росія, Саудівська Аравія, Велика Британія та США. Кожен з решти шістнадцяти виконавчих директорів представляє певну групу держав-членів.

Виконавча рада рідко приймає рішення на підставі простого голосування (formal voting), покладаючись переважно на формування консенсусу між її членами (formation of consensus).

Виконавча рада призначає Управляючого директора (Manager Director), який очолює колектив службовців IMF та є Головою Виконавчої ради. На засіданнях Виконавчої ради він не наділений правом голосу, за винятком випадків, коли голоси розподілилися порівну.

Контролюючим органом у складі IMF є Міжнародний валютно-фінансовий комітет (International Monetary and Financial Committee). Він складається з 24 членів: міністри фінансів або голови центральних банків держав та груп держав, що представлені у Виконавчій раді.

Міжнародний валютно-фінансовий комітет засідає двічі на рік: з приводу щорічних спільних зборів IMF та IBRD, а також на весняні збори з метою розроблення рекомендацій щодо функціонування міжнародної валютної системи.

Неформальна структура IMF

Як і в Раді керуючих, у Виконавчій раді IMF рішення приймаються за системою зваженого голосування. Кожна держава-член наділена 250 «базисними голосами» незалежно від внеску до статутного капіталу IMF, до яких, залежно від квоти країни у статутному капіталі, додається певна кількість голосів (по одному голосу за кожні 100 000 одиниць SDR статутного капіталу).

Крім цього, при голосуванні з деяких питань держави-кредитори додатково отримують один голос на кожні 400 000 дол. США, наданих у день голосування позик. Одночасно на відповідну кількість зменшуються голоси держав-боржників. Такий порядок залишає вирішальне слово в управлінні справами IMF за країнами, що вклали в нього найбільше коштів (розподіл голосів держав-членів див. Додаток 1).

8.3. Спеціальні права запозичення Міжнародного валютного фонду, SDR

ŃóóŃ ³ñóŃ ŃŃáó³æúŃ éó Ńđáá çàŃŃçè-áŃŃŃ (Special Drawing Rights, SDR) Ń æŃáđŃáŃŃáŃ ààèpòŃŃáŃ óŃŃáó

Поправка до Статуту IMF щодо запровадження міжнародного резервного активу під назвою Special Drawing Rights (SDR), що у вітчизняній літературі перекладається як «спеціальні права запозичення», набрала чинності 28 липня 1969 р. З того часу позики та всі інші операції IMF почали обліковуватися у SDR. Згідно з положеннями Статуту IMF, SDR має поступово перетворитися на основний резервний актив міжнародної валютної системи.

SDR призначені для регулювання сальдо платіжних балансів держав-членів IMF і забезпечують ці держави додатковою ліквідністю. Ці, свого роду, довірчі активи можуть знаходитися на зберіганні держав-членів як частина їхніх валютних запасів та можуть використовуватися замість національних валют в операціях з іншими державами-членами та самим IMF. Наявність у країні ліміту SDR дає їй право придбавати в його межах у інших країн в обмін на SDR конвертовану валюту. Вони можуть слугувати базою для вимірювання вартості національних валют.

Утримувати та використовувати SDR можуть: держави-члени IMF; безпосередньо сам IMF; за рішенням ради керуючих IMF держави, що не є його членами; регіональні міжнародні банки; регіональні валютні та інші фонди; національні банки.

IMF надає фінансову допомогу тій чи іншій державі-члену, продаючи SDR або валюту інших держав-членів в обмін на національну валюту даної держави-члена. При здійсненні такої «покупки» держава-член IMF перераховує на рахунки цієї міжнародній організації еквівалентну суму у національній валюті, яку він зобов'язаний викупити через певний період. З цієї причини у статтях Угоди IMF замість термінів «кредити» та «погашення кредитів» вживаються вирази «купівля валюти» і «викуп валюти».

На початок 2009 р. Міжнародним валютним фондом було випущено 217 372,7 млн SDR. Їх випуск здійснюється у вигляді кредитових записів на спеціальних рахунках IMF. Загальна кількість голосів держав-членів у IMF дорівнює 2 216 193.

Розподіл випущених SDR між державами-членами здійснюється автоматично, пропорційно їхній квоті у статутному капіталі цієї міжнародної фінансової організації (див. Додаток 1). Найбільша квота належить США — 17,09 %, що відповідає 37149,3 млн SDR. Кількість голосів, що має ця країна становить 371 743. Квота України становить 0,63 %, що надає їй 1372 млн SDR та кількість голосів 13 970.

Ń ŃđŃáŃé đŃçđáóóŃéó éóđŃó SDR

Подібно до будь-якої валюти світу SDR має ціну, тобто курс. На момент запровадження SDR (1969 р.) для забезпечення довіри до цих нових резервних засобів у Статуті IMF було зафіксовано золотий вміст одиниці SDR. Він дорівнював 0,888671 г чистого золота, що відповідало тодішньому золотому вмісту 1 долара США.

Згодом (1 липня 1974 р.) було введено новий метод визначення вартості SDR — на основі стандартного набору валют, тобто механізму валютного кошика. З тих пір IMF розраховує щоденно, окрім вихідних, ціну (курс) SDR на основі механізму валютного кошика. Курс розраховується у доларах США та інших валютах кошика.

Термін «валютний кошик» є фінансовим жаргоном, що відображає метод вимірювання середньозваженого курсу однієї валюти або SDR до певного набору інших валют, виражених у будь-якій валюті з цього набору. Кількість валют у наборі, їхній склад і розмір валютних компонентів встановлюються довільно, залежно від мети визначення середньозваженого курсу. Валютний компонент є кількістю одиниць кожної валюти валютного кошику, що міститься в одній розрахунковій одиниці (наприклад, у 1 SDR).

Перелік валют та їхня питома вага у кошику з часом змінювалися. Починаючи з 1981 р. питома вага валют у кошику SDR переглядається кожні п'ять років. Починаючи з 1 січня 2006 р. до нього входять чотири валюти: долар США, євро, фунт стерлінгів Великої Британії та японська єна (табл. 8.1).

Таблиця 8.1

ПИТОМА ВАГА ВАЛЮТ У ВАЛЮТНОМУ КОШИКУ SDR (%)

Валюта	з 1.01.1974 р.	з 1.01.1978 р.	з 1.01.1981 р.	з 1.01.1986 р.	з 1.01.1991 р.	з 1.01.1996 р.	з 1.01.1999 р.	з 1.01.2001 р.	з 1.01.2006 р.
Долар США	33,0	33,0	42,0	42,0	42,0	39,0	339,0	445,0	444,0
Марка ФРН	12,5	12,5	19,0	19,0	21,0	21,0	—	—	—
Японська єна	7,5	7,5	13,0	15,0	17,0	11,0	18,0	15,0	11,0
Французький франк	7,5	7,5	13,0	12,0	11,0	18,0	—	—	—
Фунт стерлінгів Великої Британії	9,0	7,5	13,0	12,0	11,0	11,0	111,0	111,0	111,0
Італійська ліра	6,0	5,0	—	—	—	—	—	—	—
Голландський гульден	4,5	5,0	—	—	—	—	—	—	—
Канадський долар	6,0	5,0	—	—	—	—	—	—	—
Бельгійський франк	3,5	4,0	—	—	—	—	—	—	—
Реал Саудівської Аравії	—	3,0	—	—	—	—	—	—	—
Шведська крона	2,5	2,0	—	—	—	—	—	—	—
Іранський реал	—	2,0	—	—	—	—	—	—	—
Австралійський долар	1,5	1,5	—	—	—	—	—	—	—
Датська крона	1,5	—	—	—	—	—	—	—	—
Іспанська песета	1,5	1,5	—	—	—	—	—	—	—
Норвезька крона	1,5	1,5	—	—	—	—	—	—	—
Австрійський шилінг	1,0	1,5	—	—	—	—	—	—	—
Ранд ПАР	1,0	—	—	—	—	—	—	—	—
Євро	—	—	—	—	—	—	32,0	29,0	34,0
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Починаючи з 1981 р. IMF кожні п'ять років переглядає валютні компоненти кошика SDR, тобто величин, що показують яка кількість одиниць валют міститься у 1 SDR (табл. 8.2).

Таблиця 8.2

ВАЛЮТНІ КОМПОНЕНТИ ВАЛЮТНОГО КОШИКА SDR

Валюта	з 1.01.1981 р.	з 1.01.1986 р.	з 1.01.1991 р.	з 1.01.1996 р.	з 1.01.1999 р.	з 1.01.2001 р.	з 1.01.2006 р.
Євро	—	—	—	—	0,3519	0,4260	0,4100
Долар США	0,54	0,452	0,573	0,5821	0,5820	0,5770	0,6320
Французький франк	0,74	1,020	0,800	0,1239	—	—	—
Японська єна	34,0	33,5	31,8	27,200	27,200	21,000	18,4000
Фунт стерлінгів	0,071	0,0893	0,0812	0,1050	0,1050	0,0984	0,0903

Алгоритм розрахунку курсу SDR представлено у табл. 8.3 на прикладі розрахунку ціни SDR у доларах США.

Таблиця 8.3

АЛГОРИТМ РОЗРАХУНКУ ВАЛЮТНОГО КУРСУ SDR

П'ятниця, 22 травня 2009			
Валюти, що входять до складу кошика SDR	Кількість валюти у кошику (валютний компонент)	Курс валюти по відношенню до тієї валюти, в якій оцінюється SDR	Курс SDR у дол. США
А	Б	В	Г = В x Б
Євро	0,4100	1,39790	0,573139
Японська єна	18,4000	93,99000	0,195766
Фунт стерлінгів	0,0903	1,58890	0,143478
Долар США	0,6320	1,00000	0,632000
			1,544383
		U.S.\$ 1.00 = SDR	0, 647508
		SDR 1 = US\$	1, 54438

Відсоток нарахування на SDR

Наприкінці кожного тижня IMF розраховує величину відсотка по SDR, що має діяти увесь наступний тиждень. Алгоритм цього розрахунку представлено у табл. 8.3.

АЛГОРИТМ РОЗРАХУНКУ ВЕЛИЧИНИ ВІДСОТКА ПО SDR

Відсоткова ставка по SDR, що діятиме упродовж тижня: з 25 травня 2009 р. до 31 травня 2009 р. (розраховано у п'ятницю, 22 травня 2009 р.)				
Валюти, що входять до складу кошика SDR	Кількість валюти у кошику (валют- ний компонент)	Курс валют, що входять до складу кошика, по відношенню до SDR	Ставка відсотка	Результат
А	Б	В	Г	Д = Б x В x Г
Євро	0,4100	0,904698	0,8375	0,3107
Японська єна	18,4000	0,00687741	0,1900	0,0240
Фунт стерлінгів	0,0903	1,02883	0,5200	0,0483
Долар США	0,6320	0,647508	0,1800	0,0737
Разом				0,4567
Відсоткова ставка SDR				0,46

Величина ставки відсотка по кожній з валют, що входить у валютний кошик SDR, дорівнює річній дохідності найнадійніших цінних паперів, що випускаються у кожній з цих валют:

- для євро — тримісячні EUREPO,
- для японської єни — тринадцятиденні державні облігації Японії,
- для фунта стерлінгів — тримісячні казначейські векселі Великої Британії,
- для долара США — тримісячні казначейські векселі США.

8.4. Формування фінансових ресурсів Міжнародного валютного фонду

Складові джерела IMF

IMF не є банком і не займається посередництвом між вкладниками та позичальниками, при цьому у його розпорядженні є значні фінансові ресурси, які поділяються на звичайні та запозичені. Детальніше про фінансові результати діяльності Міжнародного валютного фонду за останні роки див. Додаток 5.

Звичайні ресурси IMF складаються з:

- внесків держав-членів, що здійснюються ними через механізм підписки у рахунок квот;
- золотого запасу IMF;
- резервних активів, що виражені у SDR.

Кожна держава-член IMF, вносить у так званий фонд об'єднаних ресурсів певну грошову суму, яка відповідає квоті країни у капіталі IMF. Квота, у свою чергу, залежить від розміру економіки країни, її частки у світовій торгівлі. Квота країни-члена визначає:

- її максимальне фінансове зобов'язання перед IMF;

- кількість голосів наданих для голосування;
- є основою для доступу до фінансування з боку IMF. Наприклад, за кредитами «Stand-by» (стенд-бай) та «Extended Arrangements» (розширене фінансування) країна-учасниця може позичати до 100 % своєї квоти щорічно та 300 % у цілому. У разі необхідності обсяг кредитування може бути збільшений.

Частка країни у загальній сумі SDR залежить від величини її квоти.

Кожна держава-учасниця IMF має повністю сплатити підписний капітал для набуття членства в цій організації. Форма сплати підписного капіталу є такою:

- 25 % має бути сплачено у SDR або ринковій валюті (дол. США, євро, єна, англійський фунт стерлінгів);
- решта (75 %) — у національній валюті. Частина внеску у національній валюті, що не потрібна IMF для поточних операцій, здійснюється державою-членом у формі безвідсоткових зобов'язань (вони не обертаються на ринку), які мають бути сплачені за першою вимогою. Всі кошти у національній валюті, що передані IMF у рахунок підписки на капітал, знаходяться у центральних банках відповідних країн-членів (держав-емітентів).

Золотий запас IMF сформувався внаслідок того, що до Ямайської угоди держави-члени здійснювали 25 % своїх внесків у золоті. Нині IMF утримує 103,4 млн унцій (3217 тонн) золота. Його балансова вартість становить 5,9 млрд SDR (близько 9,3 млрд дол. США). Станом на 1 вересня 2008 р. за ринковою вартістю це дорівнювало 86,2 млрд дол. США. Золото, що знаходиться на балансі IMF, не вважається ресурсом, що може вільно використовуватися в операціях IMF. Будь-яка реалізація золота із запасів IMF державам-членам або приватним покупцям має бути схваленою 85 % загальної кількості голосів.

Çaïîçè÷áí³ ðáñòðñè IMF

Статутом IMF передбачено, що у разі особливих і дуже обмежених обставин він може позичати кошти у державних організацій, але ніколи не на фінансових ринках. За всю історію свого функціонування IMF головним чином розраховував на квоти (членські внески) держав. Достатність цих ресурсів IMF перевіряє кожні п'ять років.

Згідно зі статтею VII Статуту IMF він може здійснювати запозичення лише за умови, якщо обсяги запозичень держав-членів вимагають значного тимчасового розширення кредитів IMF. Потреба у таких запозиченнях може виникнути, якщо ліквідність IMF (обсяг його авуарів у SDR та конвертованих валютах) буде невеликий порівняно з попитом на ресурси.

В умовах світової фінансово-економічної кризи початку XXI ст. розпад системи фінансування міжнародної торгівлі та зменшення міжнародних потоків капіталу боляче впливає на економіки країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою. IMF необхідні достатні ресурси, щоб допомогти цим економікам, інакше їхній крах буде мати руйнуючі наслідки для розвинутих країн, що лише посилить кризу.

На початку квітня 2009 р. лідери Групи 20-ти (G20)¹ домовилися надати 250 млрд дол. США для кредитних операцій IMF. Ці кошти будуть включені

¹ До G20 входять: Австралія, Аргентина, Бразилія, Велика Британія, Німеччина, Європейський Союз, Індія, Індонезія, Італія, Канада, Китай, Мексика, ПАР, Росія, Саудівська Аравія, США, Республіка Корея, Туреччина, Франція та Японія.

у ресурси так званих більш гнучких нових угод щодо позик, у результаті такі ресурси збільшаться до 500 млрд дол. США.

У 2009 році було прийнято рішення подвоїти ресурси ІМФ шляхом додаткового випуску резервного активу SDR на суму 250 млрд дол. США. Ці ресурси необхідні для кредитування держав-членів з низьким рівнем доходів на душу населення та підвищення глобальної ліквідності.

G20 висловила рішення завершити до 2011 року перегляд квот ІМФ, щоб підвищити у ІМФ вагу країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою.

Японія виділила додатково для ІМФ 100 млрд дол. США, а ЄС взяв зобов'язання надати 75 млрд євро.

8.5. Кредитні продукти Міжнародного валютного фонду

Історія кредитування ІМФ

Надання кредитів ІМФ державам-членам обумовлюється виконанням ними певних політико-економічних умов, тому принцип кредитування цієї міжнародною організацією отримав назву *обумовленості* (conditionality). ІМФ обґрунтовує таку практику необхідністю бути впевненим у тому, що держави-позичальниці будуть спроможні погасити свої борги, забезпечуючи безперервний кругообіг ресурсів ІМФ. Ця міжнародна організація вимагає, щоб держави-боржники, покриваючи за рахунок позичених коштів дефіцит платіжного балансу, піклувалися про ліквідацію або скорочення цього дефіциту.

Принцип обумовленості кредитів знаходить свій прояв в узгодженій з державою-позичальницею програмі економічної політики, саме реалізація якої кредитується ІМФ. Вона називається Програмою економічних реформ і є набором макроекономічних заходів, котрі, на думку ІМФ, мають забезпечити відновлення рівноваги платіжного балансу та гарантувати своєчасне погашення боргу.

Історія пільгових кредитів ІМФ

З роками ІМФ розробив ряд кредитних інструментів, так званих *механізмів фінансування*, що покликані враховувати особливості держав-членів. *Пільгові кредити* ІМФ надаються через чотири основні механізми фінансування:

- домовленості «стенд-бай»;
- механізм розширеного кредитування;
- механізм фінансування додаткових резервів;
- механізм компенсаційного фінансування.

Держави з низькими доходами на душу населення можуть отримати від ІМФ *пільгові кредити*, тобто кошти за пільговими відсотковими ставками. Пільгові кредити надаються через наступні механізми:

- механізм фінансування програм з подолання бідності та сприяння економічному зростанню;
- механізм фінансування для подолання зовнішніх шоків.

Важливою особливістю більшості позик ІМФ є таке: у разі виникнення у держав-кредиторів проблем з платіжним балансом, вони мають право на дострокове погашення своїх позик за рахунок коштів, наданих державам-позичальникам від ІМФ. Це відбувається шляхом інкасації або переведення заборговано-

сті третій стороні на умовах, узгоджених між основним позикодавцем та новим кредитором. У контексті вірогідності непередбачуваного погіршення платіжного балансу та резервних позицій держав-кредиторів (членів ІМФ) упродовж дії позик ІМФ, такий механізм є дуже привабливим для цих держав.

Як вже зазначалося, всі позики ІМФ надаються у SDR. При цьому механізми надання позик ІМФ побудовані таким чином, що дозволяють забезпечити високу ліквідність цієї розрахункової одиниці. Спеціальні права запозичення розглядаються у сучасній світовій практиці як частина міжнародних резервів.

24 березня 2009 р. ІМФ оголосив про впровадження нової гнучкої кредитної лінії для країн, що демонструють: (а) хороші основні економічні показники, (б) відповідну економічну політику, (в) шляхи досягнення її результатів. Надання цих кредитів не обумовлюється виконанням певних завдань ІМФ, як це має місце у разі традиційних програм підтримки ІМФ. Також ІМФ оголосила що подвоїть ліміти доступу до непільгових кредитів, розширить свій традиційний механізм кредитів «стенд-бай» та спростить механізми кредитування.

Еддддддд іà îñîîâ³ äîî îâëâîîñ³ «ñòâîä-âäé»

Кредити на основі домовленості «стенд-бай» (Stand-By Arrangements, SBA) були запроваджені 1952 року. Вони призначені для регулювання короткострокових проблем платіжних балансів. Їхній термін зазвичай становить 12—18 місяців, а максимальний період 3 роки.

Ліміти щодо обсягів цих кредитів є такими: річний ліміт — 100 % квоти держави у ІМФ, кумулятивний — 300 % квоти. Очікувані строки погашення становлять 2—4 роки, а строки обов'язкового погашення — 3—5 років.

За надання коштів на умовах «стенд-бай» стягується базова ставка, а також додаткові збори, що залежать від рівня доступу держави-члена до ресурсів ІМФ: у розмірі 100 базисних пунктів для сум, що перевищують 200 % квоти, і 200 базисних пунктів — для сум, що перевищують 300 % квоти.

Позики на умовах «стенд-бай» надаються, якщо держава-член здійснює політику, яка дозволяє сподіватися, що проблеми платіжного балансу будуть усунені у розумні строки.

Î äòâî³çî ðîçøëäâîîâîî ëäâäëðòââîîîü

Механізм розширеного кредитування (Extended Fund facility, EFF) держав-членів був запроваджений 1974 року. Через ці позики ІМФ забезпечує більш довготривалу допомогу у проведенні структурних реформ, спрямованих на врегулювання платіжного балансу держави-члена.

Обсяг коштів, що можуть бути надані за цим механізмом, як і в попередньому випадку, є таким: річний ліміт — 100 % квоти держави-члена, кумулятивний — 300 %. Очікувані строки погашення за цими позиками становлять 4—7 років, а обов'язкові строки погашення — 4—10 років.

За надані кошти держава-позичальник має сплатити базову ставку та додаткові збори, що залежать від рівня доступу до ресурсів ІМФ: 100 базисних пунктів з сум, що перевищують 200 % квоти, та 200 базисних пунктів у разі, якщо перевищення становить 300 %.

Умовою надання позик у межах механізму розширеного кредитування є:
(а) прийняття державою-членом трирічної програми структурних перетворень,
(б) надання щорічних докладних планів про політику на наступні 12 місяців.

Ì áòáí³çì Ò³íáííòááííÿ áíáàòéíáèò ðáçáðá³á

До спеціальних механізмів IMF кредитування належать механізм фінансування додаткових резервів та механізм компенсаційного фінансування.

Механізм фінансування додаткових резервів (Supplemental Reserve Facility, SRF) був запроваджений 1997 року. Він слугує для надання короткострокової допомоги державам-членам у разі, якщо у тих є проблемі платіжного балансу, що обумовлені раптовою втратою довіри з боку ринку. Ці позики є доступними лише як доповнення до звичайних кредитних домовленостей. Обсяг коштів, що можуть надаватися у межах цього механізму, не обмежується. Але застосовується цей механізм лише у разі, якщо доступ до ресурсів у межах звичайної домовленості призведе до перевищення річного або кумулятивного ліміту.

Очікувані строки погашення за цим кредитуванням становлять до 2 років, а обов'язкове погашення має бути не пізніше 3 років. За надані кошти держава-боржник сплачує відсоток, який включає базову ставку та 300 базисних пунктів, з підвищенням до 500 базисних пунктів через 2 роки.

Умовою одержання коштів у межах даного механізму є дотримання державою-борником більш жорстких заходів, спрямованих на відновлення довіри ринку.

Ì áòáí³çì éíìíáííáò³éííáí Ò³íáííòááííÿ

Механізм компенсаційного фінансування (Compensatory Financing Facility, CFF) був запроваджений 1963 року. За рахунок нього покриваються дефіцит надходжень держави-члена від експорту товарів та послуг, або надзвичайно високі витрати на імпорт зернових, що мають тимчасовий характер та викликані подіями, що не залежать від держави-члена.

Максимальний обсяг позик у межах цього механізму становить 45 % квоти для кожного з елементів позики (дефіцит надходжень від експорту, надзвичайно великі витрати на імпорт зернових). Комбінований ліміт становить 55 % квоти.

Очікувані строки погашення 2—4 роки, а обов'язкове погашення має бути упродовж 3—5 років. За користування цими коштами держава-позичальник сплачує лише базову ставку, додаткові збори не стягуються.

Ці позики надають лише у випадку, якщо держава має вже домовленість «стенд-бай», або у разі, якщо стан платіжного балансу, не рахуючи дефіциту експортних надходжень або надзвичайних витрат на імпорт, є задовільним.

Áèíòðáíá àíííííáà ííçèèàì è ç áíèò IMF

Екстрена допомога позиками з боку IMF (Contingent Credit Lines, CCL) може надаватися у разі (а) стихійних лих та (б) виникнення постконфліктних ситуацій.

Механізм екстреної допомоги у разі стихійних лих був запроваджений 1962 року з метою забезпечення оперативної допомоги тим державам-членам, що мають проблеми з платіжним балансом обумовлені стихійними лихами.

Основні терміни і поняття

Валютний кошик, валютний компонент, кредит на основі домовленості «стенд-бай», механізм компенсаційного фінансування, механізм розширеного кредитування, механізм фінансування додаткових резервів.

Контрольні запитання

1. Якою є роль ІМФ у вирішенні проблем платіжного балансу держав-членів?
2. Якими є органи управління ІМФ, і які їх права та повноваження?
3. У чому сутність системи зваженого голосування у ІМФ?
4. Що належить до звичайних ресурсів ІМФ?
5. Якою є роль запозичених ресурсів ІМФ?
6. Які існують види кредитних продуктів ІМФ?
7. У чому полягає обумовленість позик ІМФ?
8. У чому сутність механізм розширеного кредитування ІМФ?
9. У чому сутність механізму компенсаційного фінансування ІМФ?

Література

1. Фінанси: Підручник / За ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. — К.: Знання, 2008. — Розділ. 4.
2. Міжнародні організації: навч. посібник / М-во освіти і науки України, Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, Ф-т міжнар. відносин; за ред. О. С. Кучика. — 2-ге вид., переробл. і доповн. — К.: Знання, 2007. — 749 с.
3. Моисеев С. Р. [Международные валютно-кредитные отношения]: учебное пособие / С. Р. Моисеев. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Дело и Сервис, 2007. — 816 с.
4. Пейро М. Международные экономические, валютные и финансовые отношения: пер. с фр. / М. Пейро; общ. ред. Н. С. Бабинцевой — М.: Прогресс, Универс, 1994. — 496 с.
5. Хорошковський В. І. Всесвітній банк: кредитні ресурси міжнародного банку реконструкції та розвитку / В.І. Хорошковський // Наукове видання. — К.: Укр. тов-во «Інтелект нації», 1999. — 196 с.
6. Циганкова Т. М. Міжнародні організації: Навч. посібник / Т. М. Циганкова, Т. Ф. Горжєєва. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К.: КНЕУ, 2001. — 340 с.
7. Офіційний сайт Міжнародного Валютного Фонду: [www:imf.org](http://www.imf.org)

9.1. Організаційна структура Групи світового банку

Πέεää Åðóíè ñá³õãããî äãíéó

До складу *Групи світового банку* (World Bank Group, WBG) входять:

1. Світовий банк (World Bank, WB), відомий ще як Банк (Bank), у складі:
 - Міжнародного банку реконструкції та розвитку (International Bank of Reconstruction and Development, IBRD) та
 - Міжнародної асоціації розвитку (International Development Association, IDA);
2. Міжнародної фінансової корпорації (International Finance Corporation, IFC);
3. Міжнародний центр врегулювання інвестиційних спорів (International Centre for Settlement Investment Disputes, ICSID);
4. Багатостороннього агентства гарантування інвестицій (Multilateral Investment Guarantee Agency, MIGA).

Діяльність Групи світового банку тісно пов'язана з діяльністю Міжнародного валютного фонду. Членами IBRD може стати будь-яка держава, але лише після набуття членства у IMF.

Щоб стати членом IDA, IFC та MIGA, держава має бути вже у складі членів IBRD. Кількість членів у цих організаціях представлена у табл. 9.1. Докладнішу інформацію про держави-члени IBRD та IFC, розподіл їхніх голосів та участь у статутному капіталі цих міждержавних інституцій подано у Додатках 4 та 6.

Таблиця 9.1

**КІЛЬКІСТЬ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ В ОРГАНІЗАЦІЯХ ГРУПИ
СВІТОВОГО БАНКУ, СТАНОМ НА 1.07.2009 р.**

Назва міждержавної фінансової організації	Кількість держав-членів	Рік створення
IBRD (Міжнародний банк реконструкції та розвитку)	185	1944 р.
IDA (Міжнародна асоціація розвитку)	163	1960 р.
IFC (Міжнародна фінансова корпорація)	175	1956 р.
ICSID (Міжнародний центр врегулювання інвестиційних спорів)	155	1966 р.
MIGA (Багатостороннє агентство гарантування інвестицій)	173	1988 р.

Діяльність Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародного центру врегулювання інвестиційних спорів та Багатостороннього агентства гарантування інвестицій керується відповідними органами кожної з цих організацій. Вони є незалежними у своєму керівництві, але координують між собою свою діяльність.

Подорож до історії європейського Банку європейської інфраструктури

2007 року Група світового банку сформулювала шість стратегічних напрямів, діяльність у яких визнана пріоритетною на найближчі роки. До них належать:

- (а) економіки найбідніших країн Африки;
- (б) економіки держав, що перебувають на етапі подолання наслідків конфліктів;
- (в) країни із середнім рівнем доходів;
- (г) галузі, що створюють глобальні та регіональні суспільні блага;
- (д) розширення можливостей для арабського світу,
- (е) фінансування процесу поширення знань та навчання.

Голова європейського Банку європейської інфраструктури

Вищим органом Світового банку (включає Міжнародний банк реконструкції та розвитку і Міжнародну асоціацію розвитку) є Рада керуючих Світового банку (Board of Governors), якій належить уся повнота влади. До її складу входить по одному представнику кожної держави-члена. Зазвичай це міністри фінансів держав-членів. Винятковою компетенцією Ради керуючих є розв'язання стратегічних питань діяльності IBRD, зокрема: внесення змін до Статуту; прийом нових членів та визначення умов їхнього вступу, призупинення членства старих акціонерів; збільшення або зменшення статутного капіталу; встановлення партнерських стосунків з іншими організаціями; прийняття рішення про припинення операцій міжнародною фінансовою організацією; прийняття рішень щодо розподілу авуарів та чистого прибутку міжнародної фінансової організації.

Рішення на засіданнях Ради керуючих приймаються зваженим голосуванням. Кожна держава володіє числом голосів, пропорційним розміру її фінансового внеску до капіталу банку. Уповноважені керуючі можуть висловлювати офіційну позицію своєї держави і захищати її національні інтереси. Раз на рік Рада керуючих Світового банку збирається на спільну з Радою керуючих ІМФ сесію у Вашингтоні.

Рада виконавчих директорів Світового банку (Executive Board) забезпечує керівництво поточною діяльністю Світового банку. Вона виконує свої обов'язки згідно з повноваженнями, наданими їй Радою керуючих. Це постійно діючий орган у складі 24 осіб.

Згідно зі Статутом IBRD п'ять країн, які володіють найбільшою кількістю акцій, мають право самі призначати своїх представників до Ради виконавчих директорів. Сьогодні цими країнами є США, Японія, Німеччина, Франція та Велика Британія. Разом директори цих країн представляють 38 % акцій Банку. Решта 19 виконавчих директорів обирається Керуючими інших держав-членів. Кожен з цих 19 виконавчих директорів представляє певну групу держав-членів.

Держави-члени, що мають незначну суму голосів, об'єднуються у групи для участі у виборах. Наприклад, Україна входить до групи, інтереси якої представляє громадянин Нідерландів, і якій у цілому належить 4,54 % акцій ІМФ. У дану групу, окрім України, входять: Болгарія, Боснія та Герцеговина, Вірменія, Грузія, Ізраїль, Кіпр, Македонія, Молдова, Румунія, Хорватія і Нідерланди.

Виконавчі директори збираються на засідання двічі на тиждень. Вони відповідають за затвердження: позик та гарантій, що надаються цими міжнародними організаціями; нових принципів діяльності цих організацій; адміністративного бюджету; стратегій допомоги країнам; діяльності банку на фінансових ринках.

Президентом Світового банку за традицією є громадянин США, тобто країни, якій належить найбільша кількість акцій Банку. Президент обирається Радою керуючих на п'ятирічний термін та може бути переобраний. Він головує на засіданнях Ради виконавчих директорів та відповідає за загальне керівництво Світового банку. Нині посаду Президента Світового банку обіймає Роберт Б. Зеллік (Robert Zoellick).

Щоденна діяльність Світового банку здійснюється під керівництвом: Президента, вищого керівництва цієї організації та віце-президентів, які відповідають за конкретні регіони, сектори, напрями діяльності та виконують конкретні функції. Віце-президентом Світового банку, що нині відповідає за регіон Європи та Центральної Азії, є Шігео Катцу (Shigeo Katsu).

І дааі є оі дааеі іу І ʒаіадіаіі; оʒіаініаі; еідіідаоʒ;

Міжнародна фінансова корпорація юридично та фінансово є незалежним членом Групи світового банку. Її мета, завдання та сфери діяльності значною мірою визначають її організаційну структуру. Виконавчий віце-президент IFC (Chief Executive Officer, CEO) є адміністратором цієї міжнародної організації та здійснює її поточне керівництво. Нині посаду виконавчого віце-президента IFC посідає Ларс Тунел (Lars H. Thunell).

Найвища корпоративна влада в цій міжнародній організації покладена на *Раду керуючих IFC* (Board of Governor), в яку кожна країна призначає по одному керуючому та одному його заступнику. Більшість повноважень Рада керуючих делегує *Раді директорів IFC* (Board of Directors), до складу якої входять 24 директори. Під час голосування з будь-яких питань їхні голоси зважуються на частку у статутному капіталі, що представляє кожен з директорів. Докладніше про частку держав-членів у статному капіталі організації та про розподіл їх голосів див. Додаток 6.

Директори регулярно зустрічаються у штаб-квартирі Групи світового банку у Вашингтоні, де вони переглядають та вирішують питання щодо інвестиційних проектів та здійснюють загальне стратегічне керівництво менеджментом IFC. Директори також є членами одного або більше комітетів, сферою діяльністю яких є окремі сфери діяльності IFC.

Комітет аудиту IFC (Audit Committee) займається питаннями фінансів та ризик-менеджменту, корпоративного управління та нагляду. *Бюджетний комітет IFC* (Budget Committee) зосереджується на бізнес-процесах, адміністративній політиці, стандартах та питаннях бюджету, що мають суттєвий вплив на показник «витрати-ефективність» діяльності Групи. *Комітет IFC з питань ефективного розвитку* (Committee on Development Effectiveness) фокусується на політиці ефективного розвитку з метою зменшення бідності, процедурах цієї політики та оцінці результатів. *Комітет IFC з питань персоналу* (Personnel

Committee) займається питаннями виплат персоналу та інших важливих питань щодо персоналу. Директори також є членами *Комітету IFC з питань керівництва* (Committee on Governance), а також *Комітету IFC з адміністративних питань* (Executive Directors' Administrative Matters).

Регіональна діяльність IFC поділяється наступним чином: Африка на південь від Сахари; Близький Схід і Північна Африка; Східна Азія і Тихоокеанський регіон; Південна Азія; Європа та Центральна Азія, Латинська Америка і країни Карибського басейну.

**Î ðààí è óí ðààé³í ú
Î ³æíàðíáí íáí óáí óðò àðààóèðááí ú
³í àáñòèò³éí èð ñí ð³à**

Міжнародний центр врегулювання інвестиційних спорів (International Centre for Settlement Investment Disputes, ICSID) має надзвичайно просту структуру управління. Органами його управління є Адміністративна рада (Administrative Council) та Секретаріат (Secretariate).

Адміністративна рада ICSID складається з представників держав-членів (по одному від кожної держави). Засідання цього органу відбуваються раз на рік — під час спільних засідань IMF та IBRD. Всі члени Адміністративної ради мають рівні права голосу. Президент Світового банку головує на засіданнях Адміністративної ради, але без права голосу. Основними функціями Адміністративної ради є: (а) обрання Голови та заступника Голови Секретаріату, (б) схвалення внутрішніх положень та інших нормативних документів Міжнародного центру врегулювання інвестиційних спорів, (в) затвердження бюджету цієї організації, (г) прийняття щорічного звіту про результати діяльності.

Секретаріат ICSID є виконавчим органом Міжнародного центру врегулювання інвестиційних спорів. Його Голова є офіційним представником цієї міжнародної організації і особою, що реєструє всі її операції. Його заступник є відповідальним за поточну роботу Центру, а у разі відсутності Голови виконує його обов'язки.

Основними обов'язками Секретаріату є надання підтримки по всіх процедурах Центру, допомога у стягненні комісійних за процедури примирення та участь у роботі арбітражних трибуналів і різноманітних комітетів, а також підтримка їхньої роботи; крім того, на Секретаріат покладаються обов'язки з адміністрування та ведення фінансів Центру. Він також допомагає роботі Адміністративній раді, підтримує зв'язки з державами-членами, публікує інформацію за результатами діяльності Центру, а також навчальні матеріали. Секретаріат забезпечує дискусії (засідання) посередників та арбітрів Центру (ICSID Panels of Conciliators and of Arbitrators), до яких учасники спору можуть призначити по чотири персони, а Голова Адміністративної ради делегує 10 осіб.

**Î ðààí è óí ðààé³í ú Ààààòíòí ðí í úíáí
àááí óñòàà ààðáí óóááí ú ³í àáñòèò³é**

Організаційна структура Багатостороннього агентства гарантування інвестицій включає Раду керуючих, Директорат, Комітет з розвитку та Президента MIGA.

Рада керуючих MIGA складається з тих самих осіб, що й Рада керуючих IBRD і виконує такі ж функції стосовно цілей MIGA. Директорат складається з 24 виконавчих директорів та їхніх заступників. Президент IBRD за посадою є головою Директорату MIGA. Директорат займається поточними справами. Комітет з розвитку являє собою групу міністрів великих країн. На них покладено обов'язок здійснювати моніторинг з проблем розвитку в сфері економіки та фінансів. Президент MIGA призначається Директором за пропозицією Президента IBRD, у його обов'язки входить організаційна робота.

9.2. Діяльність Міжнародної асоціації розвитку

International Development Association (IDA)

Міжнародна асоціація розвитку (International Development Association, IDA) була створена 1960 року. Її завданням є допомога найбільш біднішим країнам шляхом надання їм безвідсоткових позик та грантів для реалізації програм розвитку. IDA є одним із найбільших джерел допомоги 82 найбільш біднішим країнам світу, в яких проживає біля 2,5 млрд населення; 39 з цих країн розташовані у Африці. За оцінками біля 1,5 млрд населення цих країн мають дохід менше 2 дол. США на день.

IDA Loans

Позики IDA надаються на безкоштовній основі: за ними не стягуються відсотки, але сплачуються комісійні у розмірі 0,75 % від суми позики. Строк погашення позик 35—40 років при пільговому 10 річному періоді. Загальна сума наданих IDA позик на початок 2009 р. перевищила 160 млрд дол. США, з яких майже 50 % призначено для країн Африки.

Отримати позики IDA можуть найбільш бідні країни, у яких валовий національний дохід (ВНД) на душу населення за рік становить 1025 дол. США (дані 2007 р.). Крім того, IDA надає позики деяким острівним державам, що перевищують зазначений ліміт, але не мають належної платоспроможності щоб позичити кошти у IBRD. Деякі держави, такі, як Індія, Індонезія та Пакистан згідно з рівнем їхніх доходів на душу населення, можуть отримати фінансову підтримку від IDA, але вони також достатньо платоспроможні для одержання фінансової підтримки з боку IBRD. Це так звані країни зі змішаним статусом.

IDA надає позики на розвиток початкової освіти, базової системи охорони здоров'я, водопровідно-каналізаційних систем, охорони навколишнього середовища, інфраструктури та здійснення інституційних реформ. Фінансування таких програм покликано сприяти економічному зростанню країни, збільшенню робочих місць, поліпшенню умов життя.

IDA Resources

Якщо IBRD більшу частину своїх ресурсів мобілізує на міжнародному ринку капіталів, то ресурси IDA формуються переважно за рахунок внесків урядів більш економічно розвинених держав-членів. Додатковим джерелом слугують доходи, що отримує від своєї діяльності IBRD, а також надходження у рахунок

погашення раніше виданих IDA позик. Кожні три роки проводиться конференція держав-донорів з питань поповнення бюджету IDA. Найбільшими державами-донорами IDA є США, Велика Британія, Японія, Німеччина, Франція, Швейцарія, Італія та Канада.

9.3. Діяльність Міжнародного центру врегулювання інвестиційних спорів

International Centre for Settlement of Investment Disputes (ICSID)

Міжнародний центр врегулювання інвестиційних спорів (International Centre for Settlement Investment Disputes, ICSID) був створений відповідно до Конвенції про врегулювання інвестиційних спорів між державами та громадянами інших держав (Вашингтонська конвенція). Метою цієї організації є створення можливостей для примирення і проведення арбітражу інвестиційних спорів між державами-членами та індивідуальними інвесторами.

Протягом останніх 10 років, з поширенням двосторонніх інвестиційних договорів, по більшості з яких виникали різноманітні інвестиційні спори, обсяг роботи Центру суттєво зріс.

Верховна Рада України 16 березня 2000 р. ратифікувала Конвенцію ООН про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами, тим самим набувши членства у Міжнародному центрі врегулювання інвестиційних спорів.

Відповідно до ст. 26 Конвенції ООН про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами, згода сторін про передачу ICSID спору для вирішення методом арбітражу означає, якщо не передбачено іншого, обов'язковість такої згоди та відмову від використання інших засобів вирішення спорів. Будь-яка договірна держава вправі вимагати попереднього звернення до національних адміністративних або судових засобів вирішення спорів як умову згоди про передачу спору для арбітражного розгляду.

Administrative Expenses of ICSID

Адміністративні витрати на утримання Секретаріату ICSID фінансуються за рахунок бюджету Світового банку.

Витрати, що пов'язані з вирішенням спорів (процесуальні дії), фінансуються за рахунок сторін, що задіяні у справі.

9.4. Багатостороннє агентство гарантування інвестицій

Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA)

Багатостороннє агентство гарантування інвестицій (Multilateral Investment Guarantee Agency, MIGA) було створене з метою сприяння збільшенню притоку інвестицій у країни, що розвиваються, та країни з перехідною економікою.

Для досягнення цієї мети перед MIGA поставлено низку завдань: (а) надання гарантій та страхування держав-членів від некомерційних ризиків. До некомер-

ційних ризиків належить можливість понесення втрат унаслідок воєн, соціальних вибухів, експропріації вкладеного капіталу, неможливості переведення одержаних доходів за кордон тощо; (б) проведення досліджень, збір і поширення інформації для сприяння інвестуванню; (в) надання технічної допомоги державам-членам, проведення консультацій з інвестиційних питань.

Οἱ τὰε ἰὰὰαἰ ἰῦ ἄὰὰαἰὸ³ε ς ἀἰέο MAGI

Гарантії надаються тільки інвесторам із держав-членів MIGA. Строк гарантій у разі прямих інвестицій — 15—20 років, а у разі надання позик — три та більше років. Основними вимогами надання гарантій є: (а) інвестор має бути резидентом держави-члена MIGA, (б) інвестиція може призначатися для будь-якої країни, навіть такої, що не входить до MIGA.

Гарантії MIGA фактично є страховкою, за одержання якої треба сплатити від 0,25 до 1,25 % за кожні 100 доларів вартості гарантії. MIGA також надає консультативні й рекламні послуги через спеціальний Департамент політичних і консультативних послуг.

Україна стала членом MIGA 1995 року.

Основні терміни і поняття

Багатостороннє агентство гарантування інвестицій, Група Світового банку, Міжнародний центр врегулювання інвестиційних спорів, Світовий банк.

Контрольні запитання

1. Які організації входять до складу Групи світового банку?
2. Що належить до органів управління Міжнародної фінансової корпорації, і які їхні права та повноваження?
3. У чому полягають мета та завдання IDA?
4. Які існують джерела залучення фінансових ресурсів IDA?
5. Які умови надання позик IDA?
6. У чому полягає мета та завдання створення Міжнародного центру врегулювання інвестиційних спорів?
7. За рахунок чого фінансуються витрати Міжнародного центру врегулювання інвестиційних спорів?
8. У чому полягає мета та завдання створення MAGI?
9. Якими є умови надання гарантій з боку MAGI?

Література

1. Фінанси: Підручник / За ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. — К.: Знання, 2008. — Розділ. 4.
2. Міжнародні організації: навч. посібник / М-во освіти і науки України, Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, Ф-т міжнар. відносин; за ред. О. С. Кучика. — 2-ге вид., переробл. і доповн. — К.: Знання, 2007. — 749 с.

4. *Моисеев С. Р.* Международные валютно-кредитные отношения: учебное пособие / С. Р. Моисеев. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Дело и Сервис, 2007. — 816 с.

5. *Пебро М.* Международные экономические, валютные и финансовые отношения: пер. с фр./ М. Пебро; общ. ред. Н. С. Бабинцевой — М.: Прогресс, Универс, 1994. — 496 с.

6. *Хорошковський В. І.* Всесвітній банк: кредитні ресурси міжнародного банку реконструкції та розвитку / В. І. Хорошковський // Наукове видання. — К.: Укр. тов-во «Інтелект нації», 1999. — 196 с.

7. *Циганкова Т. М.* Міжнародні організації: Навч. посібник / Т. М. Циганкова, Т. Ф. Горжеєва. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К.: КНЕУ, 2001. — 340 с.

8. Офіційний сайт Світового банку: www.worldbank.org.

9. Офіційний сайт Міжнародної фінансової корпорації: www.ifc.org.

10. Офіційний сайт Багатостороннього агентства гарантування інвестицій: www.miganet.worldbank.org.

11. Офіційний сайт Міжнародного центру врегулювання інвестиційних спорів: icsid.worldbank.org.

12. Офіційний сайт Міжнародної асоціації розвитку.

ціалістичного табору (країни з перехідною економікою) для розбудови у них ринкових відносин.

Україна стала членом IBRD у 1992 році, і з того часу постійно користується технічною та фінансовою допомогою цієї організації для свого соціально-економічного розвитку.

10.2. Процедури управління проектами Міжнародного банку реконструкції та розвитку

Επιτέλεση των διαδικασιών αίτησης αρωγών --είαίαι ç αίεο Ι ³æíáðíáííáí ááíεó ðáεííñòðεó³; òà ðíçáεðεó

Згідно з процедурами IBRD надання державам-членам технічної допомоги та/або їх кредитування має здійснюватися у межах багаторічної комплексної програми, що має назву «Стратегія допомоги країні» (The Country Assistance Strategy, CAS) і розробляється спільними зусиллями IBRD та держави-реципієнта. Документ під такою назвою формується у ході переговорів та консультацій між співробітниками IBRD та представниками держави-реципієнта (представники державних, громадських організацій та інших зацікавлених осіб) і підписується керівництвом IBRD та уряду країни-реципієнта.

Стратегія допомоги включає проекти, які є найбільш перспективними у плані досягнення цілей розвитку даної країни і враховує переваги реалізації проектів саме IBRD, серед яких: (а) низька ціна кредитів (шестимісячний LIBOR + 1,5 %); (б) їхня довготривалість (15—25 років); (в) відсутність вимоги щодо застави; (г) можливість у межах технічної допомоги користуватися послугами консультантів, які мають багаторічний досвід роботи у багатьох країнах світу; (г) комплексний підхід до вирішення проблем розвитку країни (поруч із фінансовими ресурсами надається допомога у розробці відповідного законодавства, консультування та навчання).

З часу набуття Україною членства у IBRD в країні було реалізовано вже кілька комплексних програм:

- 30 листопада 1994 року Рада виконавчих директорів Світового банку одночасно з Реабілітаційною позикою Україні затвердила першу програму допомоги нашій країні;
- 3 червня 1996 року Стратегія допомоги Україні вперше була затверджена окремим документом;
- 21 травня 1998 року Рада виконавчих директорів затвердила оновлену Стратегію допомоги Україні;
- третя Стратегія допомоги Україні на період 2001—2003 років була прийнята 12 вересня 2000 року;
- метою Стратегії допомоги Україні на 2004—2007 роки була підтримка європейського курсу України шляхом сприяння її інвестиційному розвитку. Вона націлена на результати, тому обсяги фінансової допомоги, зміст кредитних та некредитних програм жорстко прив'язані до рівня досягнення Урядом України відповідних орієнтованих показників;
- 6 грудня 2007 року була затверджена Стратегія партнерства з Україною на період 2008—2011 років. У рамках цієї Стратегії передбачається надання позик

на загальну суму від 2 до 6 млрд дол. США протягом чотирьох років. Обсяги щорічного кредитування визначатимуться низкою показників, серед яких: (а) успіхи у проведенні структурних реформ, (б) макроекономічна стабільність, (в) покращання впровадження нинішніх позик IBRD.

Передбачається, що кошти від IBRD надходять до бюджету України у формі серії однотраншевих Програмних системних позик (Programmatic Adjustment Loan, PAL, ПСП). Хоча ПСП є серією позик, що надаються приблизно з річним інтервалом, тим не менш вони передбачають перерахування коштів державі-реципієнту лише після виконання відповідних орієнтовних показників.

Ἰ ἰάδαο³εία ἰἰέ³δεεα Ἰα³οἰάἰἰ ἰάἰ εἰ

Управління позиками, що надаються у межах проектів IBRD здійснюється відповідно до Операційної політики Світового банку (World Bank's Operational Policy), яка передбачає обов'язковість обґрунтування економічної, фінансової, соціальної та екологічної доцільності фінансування з боку IBRD.

У використанні виділених державі-реципієнту коштів на закупівлю товарів, робіт та послуг керуються розробленими IBRD (а) *фідучіарною*, тобто основою на довірі, політикою та процедурами (fiduciary policies and procedures), а також (б) *політикою обачності* (safeguard policies), що покликана сприяти упередженню ненавмисного несприятливого впливу з боку третіх сторін та оточуючого середовища.

Ἰεεε ἰἰἰἰεἰ³ἰ IBRD

Згідно з внутрішнім законодавством Світового банку цикл кожного проекту IBRD складається із семи етапів:

1. Ідентифікація.
2. Підготовка проекту.
3. Оцінка.
4. Переговори.
5. Затвердження проекту Радою директорів Світового банку.
6. Впровадження проекту країною-позичальником та контроль за цим процесом з боку IBRD та країни-позичальника.
7. Звіт про реалізацію проекту.

²ἰἰἰ ἰεἰ³εἰ³ἰ ἰἰἰἰεἰ³ἰ

Перший етап — ідентифікація проекту (Identification of Project), що триває пересічно півроку, передбачає наступне: (а) відповідно до Стратегії допомоги країні окреслюються основні напрями роботи у межах даного проекту, (б) готується Довідка щодо концепції проекту (Project Concept Document, PCD).

Довідка щодо концепції проекту містить інформацію стосовно домовленостей між країною-реципієнтом та IBRD про впровадження проекту. Вона готується спільними зусиллями країни-реципієнта (в особі представників зацікавлених міністерств та відомств, а також найнятих спеціально для цього консультантів) та відповідними експертами IBRD.

І ³ääŋŋâèà ìðŋâèèð

Другий етап — підготовка проекту (Preparation of the Project). На цьому етапі, що триває щонайменше шість місяців, країна-реципієнт (в особі міністерства або відомства, яке буде відповідати за реалізацію проекту, спеціально найнятих консультантів та експертів IBRD) мають провести дослідження поточного стану, проблем та перспектив розвитку того сектору економіки країни, на який передбачається спрямовувати зусилля проекту.

Проект Довідки щодо концепції проекту після узгодження з Міністерством фінансів України та Міністерством економіки України, надсилається до Кабінету Міністрів України. У КМУ створюється міжвідомча координаційна рада з питань управління проектом, до складу якої входять представники міністерства чи відомства, яке відповідатиме за реалізацію проекту, представники Міністерства фінансів, Міністерства економіки та інші відповідальні особи.

На цьому етапі експерти IBRD постійно надають свою допомогу у вигляді консультацій, зустрічаються та обговорюють майбутній проект з посадовими особами та експертами країни-реципієнта. По завершенні даного етапу має бути підготовлений План реалізації проекту (Project Implementation Plan, PIP) та створена Група з впровадження (управління) проекту (Project Implementation Unit, PIU). Іноді, якщо проект є комплексним і вимагає тривалішого етапу підготовки та узгодження, Група з впровадження спочатку займатися підготовкою і лише згодом реалізацією проекту.

Група з впровадження (управління) проекту має складатися з висококваліфікованих фахівців (7—10 фахівців та 4 помічника), обізнаних із правилами та процедурами IBRD. Вони відбираються згідно з процедурами, встановленими IBRD, а відібрані за конкурсом кандидати мають бути затверджені відповідним підрозділом IBRD.

Як правило, підготовку проекту фінансує сама країна-позичальник. Але процедурами IBRD передбачено, що в особливих випадках створюється *Фонд підготовки проекту* (Project Preparation Fund, PPF), який по суті є авансовою виплатою з коштів проекту. За проектами, обсяг яких менше 200 млн дол. США, величина цього фонду може бути не більше 2 млн дол. США, а за проектами з більшим обсягом — до 3 млн дол. США. Даний фонд створюється тільки у разі високої вірогідності затвердження проекту керівництвом IBRD, і його кошти спрямовуються на фінансування підготовки місцевих кадрів та проведення інших заходів, необхідних для підготовки проекту.

І ö³ŋèà ìðŋâèèð

Третій етап — оцінка (Appraisal of the Project). Після того, як експерти IBRD попередньо визнають, що підготовка етапу відбулася, в країну-реципієнт направляється місія експертів для проведення оцінки стану підготовки проекту (*оціночна місія*). Упродовж двох або трьох тижнів експерти Банку докладно знайомляться з усіма документами, зустрічаються з посадовими особами та Групою з впровадження проекту, ведуть переговори. Вони оцінюють якість підготовки проекту з урахуванням технічного, організаційного, загальноекономічного та фінансового аспектів.

По завершенні роботи оціночної місії готується Звіт щодо результатів оцінки проекту (Project Appraisal Document, PAD), який містить попередню інформацію про передбачені проектом закупівлі товарів, робіт та послуг, а також про порядок зняття з банківських рахунків та використання коштів позики. Складовими звіту є:

(1) Загальні умови проекту;

(2) Угода про позику;

(3) Проектна Угода, яка окреслює повноваження з впровадження проекту.

Якщо уряд держави-реципієнта передає повноваження з управління проектом та кредитною лінією, що відкривається у його межах, якійсь організації (установі), то IBRD має підписати Проектну угоду з цією організацією (установою).

Загальні умови проекту містять інформацію щодо:

- рахунка позики (loan account);
- розміру можливої плати за зобов'язаннями (commitment charges);
- відсотків, що мають сплачуватися за позикою (interest);
- плати за її обслуговування (service charges);
- умов її повернення (loan repayment);
- валюти позики (currency provisions);
- процедур зняття коштів з рахунка позики (withdrawal proceeds);
- порядку підтвердження повноважень для підписання заявок на зняття коштів (evidence of authority to sign applications for withdrawal);
- податкових питань (treatment of taxes);
- анулювання позики (cancellation);
- призупинення виплат зі спеціального рахунка (suspension);
- страхування (insurance), документації та звітності по проекту (records and reports)
- тощо.

Тут же зазначається, що IBRD відкриває у своїх бухгалтерських книгах окремий рахунок позики на ім'я конкретного позичальника, через який проходять передбачені програмою кошти. Якщо реципієнт бажатиме одержати гроші для закупівлі передбачених проектом товарів, робіт чи послуг, він буде зобов'язаний звернутися до IBRD із письмовою заявкою передбаченої форми і надати необхідну додаткову інформацію. Додаткова інформація, зокрема, включає лист, що підтверджує повноваження осіб на підписання заявки на зняття коштів із оригіналом зразків їх підписів. Після схвалення заявки кредитор «випускає» так зване Спеціальне зобов'язання.

Угода про позику містить Положення щодо Загальних умов проекту, докладну інформацію щодо: (а) компонентів та особливостей реалізації проекту, (б) його фінансових умов, (в) сум фінансування, (г) графіка погашення боргу, (д) дати відкриття рахунка, (е) методів закупівель передбачених проектом товарів, робіт та послуг. Угода про позику містить Додаток I (Schedule I), у якому наведено перелік та обсяг витрат у розрізі окремих їх категорій. По кожній із статей витрат вказується співвідношення їх фінансування за рахунок країни реципієнта та за рахунок IBRD. Окремою статтею виділяються так звані нерозподілені кошти, цільове використання яких визначатиметься вже упродовж реалізації проекту.

Угодою передбачається, що кредитор, повідомивши позичальника, може вносити до неї наступні зміни: перенести дату закриття рахунка позики; перерозподілити кошти між категоріями витрат; зменшити відсоток фінансування окремих передбачених програмою заходів тощо¹.

І етап ініціативи IBRD

Четвертий етап — переговори (Negotiations). Для початку цього етапу сторони (IBRD та уряд країни-реципієнта) обмінюються листами, в яких країна-реципієнт звертається із запрошенням до керівництва IBRD провести переговори з метою остаточного узгодження компонентів проекту, його проміжних та кінцевих результатів, показників якості роботи, плану реалізації та графіка використання кредитних коштів, а також заходів, необхідних для успішного впровадження проекту.

Для проведення переговорів має бути підготовлений пакет документів, зокрема:

- Пояснювальна записка щодо проекту (Explanatory Note on the Project);
- Техніко-економічне обґрунтування проекту (Feasibility Validation of the Project);
- План дій з впровадження проекту (Action Plan on Project Implementation);
- План закупівель товарів, робіт та послуг, передбачених проектом (Plan for Procurement of Goods, Works, Services under the Project);
- проект Угоди між країною-реципієнтом та IBRD (Draft Agreement between Ukraine and the IFI) англійською мовою та мовою країни-реципієнта;
- проект Угоди між IBRD та кінцевим позичальником (Draft Agreement between the IFI and the Beneficiary), також двома мовами;
- проект Угоди між кінцевим позичальником та Міністерством фінансів країни-реципієнта (Draft Agreement between the Ministry of Finance and the Beneficiary);
- інші документи.

Підготовка до переговорів триває приблизно півроку.

Фінальний етап ініціативи IBRD

П'ятий етап — затвердження проекту Радою директорів Світового банку (Board Approval of the Project). Після успішного проведення етапу переговорів Раді директорів подаються узгоджений Звіт про оцінку проекту, звернення Президента країни-реципієнта та пакет документів щодо кредитної угоди.

Після затвердження кредитної угоди Радою директорів відбувається процедура її офіційного підписання у Вашингтоні. З цього моменту проект вважається таким, що вступив у дію.

Після офіційного отримання урядом країни-реципієнта документів про затвердження проекту Парламент країни-реципієнта має ратифікувати цю угоду. Практика України свідчить, що між моментом офіційного надходження документів про затвердження проекту в Україну та часом їх ратифікації Верховною Радою проходить кілька місяців.

¹ Проектом передбачається, що окремі заходи фінансуються не тільки за рахунок коштів IBRD, а й за рахунок коштів країни-реципієнта.

Аі дїааааіу і дїаеò ääðæäîр-ітçе=аеіф èèі

Шостий етап — впровадження проекту державою-позичальником та контроль за цим процесом з боку IBRD та держави-позичальника (Implementation & Control of the Project). Упродовж всього періоду впровадження проекту позичальник є відповідальним за те, щоб проект здійснювався із дотриманням умовлених угодами вимог та досягненням окреслених цілей. Він періодично звітує перед IBRD про хід виконання проекту. Зі свого боку IBRD здійснює регулярний нагляд за впровадженням проекту, забезпечуючи використання виділених коштів згідно з встановленими проектом цілями.

Кошти, виділені для фінансування закупівель передбачених проектом товарів, робіт та послуг, проходять через поточні рахунки, що відкриваються у відібраному (відібраних) на конкурсній основі згідно з процедурами IBRD банку (банках). При цьому відкриваються два банківські рахунки — в національній валюті та валюті кредитної лінії. Рахунки можуть відкриватися в одному і тому ж, або в різних банках. Поповнення поточного валютного рахунку здійснюється в міру запитів реципієнта зі спеціального рахунка (Special Accounts), який відкривається у зарубіжному банку і на який IBRD періодично перераховує кошти.

Згідно з процедурами IBRD величина депозиту на спеціальному рахунку (Replenishment Fund) має дорівнювати середній чотиримісячній потребі країни-реципієнта в коштах для виконання проекту. В міру використання коштів реципієнт має звертатися до IBRD із заявкою на поповнення спеціального рахунка. Для поповнення поточного банківського рахунка у національній валюті країни-реципієнта використовуються кошти від продажу іноземною валюти з поточного валютного рахунка.

Для зарахування коштів на поточний валютний рахунок мають бути підготовлені такі документи:

- лист-запит про використання коштів від установи, відповідальної за впровадження проекту;
- лист від керівника проекту з боку IBRD, що засвідчує згоду на цю операцію (лист-підтвердження);
- копія підписаного контракту;
- документи, що засвідчують факт придбання товарів, виконання робіт та надання послуг;
- документи, що засвідчують факт оплати цих товарів, робіт та послуг (процедурами IBRD передбачено, що держава-реципієнт спочатку сама повністю або частково фінансує придбання товарів, робіт та послуг, а вже потім відбувається відшкодування цих витрат за рахунок коштів проекту).

Щомісяця країна-реципієнт (установа, що відповідає за виконання проекту) має звітувати перед IBRD про стан поточних банківських рахунків.

І дїоааòе çаеòі³ае³ òіааð³а, òіа³ò òà ітпèòá çà і дїаеòàі è IBRD

Закупівля товарів, робіт та послуг здійснюється згідно з розробленими кредитором:

- (1) Процедурами закупівель товарів та робіт (Guidelines Procurement under IBRD Loans and IDA Credits);
- (2) Процедурами відбору консультантів (Procedures of Selection and Employment of Consultants by World Bank Borrowers);

(3) Планами закупівель (розробляються спільно державою-реципієнтом та IBRD і затверджуються IBRD).

Процедури описують методи закупівель для всіх типів проектів, але по кожному конкретному проекту застосовуються лише ті методи, які передбачені Угодою про позику.

Згідно з Процедурами методами закупівлі товарів та робіт є:

- міжнародні конкурсні торги (International Competitive Bidding, ICB);
- обмежені міжнародні торги (Limited International Bidding, LIB);
- національні конкурсні торги (National Competitive Bidding, NCB);
- міжнародний/національний запит цінових пропозицій (International/National Shopping);
- безпосереднє укладання контракту (Direct Contracting);
- виконання цільових робіт (Force Account).

Методами відбору консультантів є:

- відбір на основі співвідношення якості та ціни;
- відбір на основі якості;
- відбір за умов фіксованого бюджету;
- відбір за найменшою ціною;
- відбір за кваліфікацією;
- позаконкурсний відбір;
- відбір індивідуальних консультантів;
- застосування комерційної практики.

Принципами процедур закупівель є: економія та ефективність; надання всім прийнятним учасникам можливості конкурувати; заохочування розвитку місцевої промисловості в країнах-реципієнтах; прозорість; надання консультантами високоякісних послуг.

Відбір фірм для здійсненні у них закупівель товарів та послуг здійснюється з урахуванням наступного:

- ✓ чи дозволяє законодавство країни-реципієнта мати стосунки з країною, до якої «приписана» фірма;
- ✓ чи брала фірма участь у підготовці проекту;
- ✓ чи є фірма у державній власності;
- ✓ чи не оголосив IBRD фірму як таку, що не має права брати участь у закупівлях унаслідок виявлених корупційних або шахрайських дій;
- ✓ чи існують якісь застереження згідно з резолюцією Ради Безпеки ООН (United Nations Security Council, UNSC).

Етапи проведення закупівель є такими:

- (1) загальне повідомлення про проведення закупівель,
- (2) спеціальне повідомлення про закупівлі (запит на виявлення зацікавленості),
- (3) попередня кваліфікація,
- (4) випуск тендерних документів,
- (5) конференція для учасників торгів,
- (6) відкриття тендерних пропозицій,
- (7) оцінка пропозицій,
- (8) підписання контракту,
- (9) виконання контакту.

У разі, якщо буде встановлено, що реципієнт не дотримався Процедур закупівель товарів та робіт та/або Процедур відбору консультантів, IBRD оголосить закупівлі як такі, що були проведені з порушеннями і затримує виплату коштів до остаточного прийняття рішення щодо проведення закупівель.

Çâº ìðì ðààè³çàö³þ ìðìàèòó

Сьомий етап — звіт про реалізацію проекту IBRD. По завершенні проекту країна-реципієнт (установа, що відповідає за впровадження проекту) складає Звіт про виконання проекту. Звіт розглядається IBRD і затверджується.

10.3. Кредитні продукти Міжнародного банку реконструкції та розвитку

Êèàñèò³èàò³ü èðààèòó³èò ìðìàèòó³à IBRD

За характером впливу на економіку держав-реципієнтів кредити IBRD поділяються на дві групи так званих *інструментів кредитування* (World Bank Lending Instruments): (а) інструменти кредитування, що стосуються інвестиційного фінансування (Investment Lending), (б) інструменти кредитування, що стосуються фінансування структурних перебудов та іншого непроєктного фінансування (Adjustment Lending and Other Non-project Lending).

Усі інструменти кредитування є гнучкими у використанні, спрямованими на різноманітні цілі і можуть використовуватись одночасно для реалізації так званих гібридних операцій.

Àèèè ³ìàáñèòó³éíîàì ò³íàíîààí ìü IBRD

Інструменти кредитування, що стосуються інвестиційного фінансування, призначені для фінансування довгострокових (5—10 років) проектів економічного та соціального розвитку і передбачають створення економічної та соціальної інфраструктури. Вони представляють 75—80 % кредитів IBRD. Переважна більшість інвестиційного фінансування представлена або специфічними інвестиційними кредитами, або секторальними та галузевими кредитами. З метою підвищення гнучкості фінансування IBRD впровадив ще адаптивні програмні кредити, а також дослідні та інноваційні кредити.

Отже до *інструментів IBRD у галузі інвестиційного фінансування* належать такі види кредитів:

1. Специфічні інвестиційні кредити (Specific Investment Loans, SIL);
2. Секторальні та галузеві кредити (Sector Investment and Maintenance Loan, SIML);
3. Адаптивні програмні кредити (Adaptable Program Loans, APL);
4. Дослідні та інноваційні кредити (Learning and Innovation Loans, LIP);
5. Кредити технічної допомоги (Technical Assistance Loan, TEL);
6. Кредити фінансовим посередникам (Financial Intermediary Loan, FIL);
7. Кредити відбудови у разі надзвичайних подій (Emergency Recovery Loan, ERL).

Кожен з перелічених інструментів кредитування, що застосовуються IBRD при інвестиційному фінансуванні, має свої особливості.

Ńĩ äöèö³:ĩ³ ³ĩ ääñðèö³éĩ³ èðäàèèè

Специфічні інвестиційні кредити спрямовані на створення, відбудову та підтримку економічної, соціальної та інституційної інфраструктури.

Вони можуть використовуватись для фінансування консультаційних послуг та програм з управління і підготовки персоналу.

Ńäèõĩðäèũĩ³ òà ääèöçää³ èðäàèèè

Секторальні та галузеві кредити — надаються на цілі раціоналізації програм державних витрат у конкретних галузях. Вони спрямовані на те, щоб привести витрати держави, її політику та діяльність в окремих галузях у відповідність з пріоритетами розвитку країни шляхом належного збалансування між (а) новими капіталовкладеннями, (б) відбудовою, (в) реконструкцією, (г) ремонтом та (д) технічним обслуговуванням. Ці кредити дозволяють позичальнику розвинути свої інституційні можливості у галузі планування, реалізації та контролю за здійсненням програм витрат інвестицій.

Використання таких кредитів найбільш доцільно, коли програма фінансується головним чином за рахунок донорських інвестицій. Такі кредити, як правило, передбачають багатосторонню (двосторонню) координацію між донорами.

Äääĩðeäĩ³ ĩðĩäðäĩ ĩ³ èðäàèèè

Адаптивні програмні кредити спрямовані на надання допомоги у здійсненні довгострокових програм розвитку і представлені серією кредитів, що надаються з урахуванням результатів попереднього кредиту (кредитів) даної серії.

Такого типу кредити можуть використовуватись для надання допомоги у (а) поетапній реалізації програми реструктуризації якого-небудь сектору або (б) проведення системних реформ у секторах (енергетика, водопостачання, охорона здоров'я, освіта, раціональне природокористування). Вони застосовуються також коли (в) вимагається тривалий час для досягнення консенсусу та переконання різних учасників у корисності нелегких з політичної та економічної точок зору реформ.

Äĩñe³äĩ³ òà ³ĩ ĩĩääö³éĩ³ èðäàèèè

Дослідні та інноваційні кредити надаються для фінансування невеликих пілотних інвестиційних проектів з нарощування інституційного потенціалу. У випадку успіху ці проекти можуть слугувати основою для реалізації більш крупних проектів, що базуються на одержаних у ході виконання пілотних проектів знаннях та фінансово-економічних результатах. Вони не перевищують 5 млн дол. США і, як правило, реалізуються за 2—3 роки, тобто у значно більш стислі терміни, ніж більшість інвестиційних кредитів Банку.

Дослідні та інноваційні кредити використовуються для фінансування нових продуктів, нерідко на початковому етапі реалізації яких-небудь проектів. Вони можуть використовуватись з метою зміцнення взаємної довіри між зацікавленими сторонами, перевірки інституційних можливостей та тестування підходів у межах більш крупних проектів, а також для підтримки місцевих ініціатив у галузі розвитку та проведення перспективних заходів, що вимагають гнучкого планування на основі вивчення початкових результатів.

Єдбаєдєèè òàòí³÷íî; àííîîî îàè

Кредити технічної допомоги використовуються для нарощування інституційного потенціалу в країні-реципієнті. Вони націлені на оптимізацію (а) організаційних процедур, (б) методів комплектування кадрів, а також (в) раціоналізацію управління технічними, матеріальними та фінансовими ресурсами державних установ та організацій. Ці кредити використовуються для:

(а) нарощування потенціалу структур, що реалізують політику стратегій та реформ яка підтримується IBRD;

(б) підготовки реформ державного сектору,

(в) підготовки, реалізації та підтримки інвестиційних проектів.

Такі кредити нерідко доповнюють інвестиційні операції або позики на цілі структурних перебудов, забезпечуючи допомогу у вирішенні конкретних завдань, що пов'язані з їхньою підготовкою та реалізацією.

Єдбаєдєèè ò³íàíîîàèî îîîàòàáíèèàî

Кредити фінансовим посередникам передбачають надання місцевим фінансовим установам коштів на довгостроковій основі для фінансування інвестиційних потреб реального сектору. Фінансові установи приймають на себе кредитний ризик по кожному субпроекту. Отримати такі кредити можуть лише держави-члени, що здатні підтримувати задовільне макроекономічне та галузеве середовище. Такі кредити надаються для підтримки реформ у фінансовому секторі за такими напрямками як: політика відсоткових ставок; політика субсидування; заходи з посилення конкуренції у фінансовій системі; інституційний розвиток фінансових посередників.

У ході використання такого інструменту кредитування Позичальник (уповноважений орган державної влади) може передати кошти, що одержані від IBRD, фінансовим інституціям, які працюють на місцевому ринку, у вигляді (а) позики або (б) внеску до статутного капіталу. У свою чергу, ці фінансові інституції можуть надавати отримані таким чином кошти субпозичальникам для фінансування проектів, спрямованих на збільшення виробництва товарів та послуг, у вигляді: субпозик або інвестицій у власні капітали цих реципієнтів.

Кредити фінансовим посередникам покликані сприяти: розробці ґрунтовної фінансової політики в країні; посиленню фінансової стійкості фінансових інституцій; підвищенню ефективності функціонування фінансових інституцій в умовах конкуренції; поліпшенню умов кредитування компаній та домогосподарств; заохоченню приватних інвестицій в економіку держави-реципієнта.

Ці кредити можуть супроводжувати бюджетозаміщаючі операції, що спрямовані на вирішення проблем розвитку фінансового сектору і можуть супроводжуватися наданням технічної допомоги.

Єдбаєдєèè à³ààòàîàèè ò òàç³ íààçàè÷àéíèè îîà³è

Кредити відбудови у разі надзвичайних подій надаються для підтримки у відновленні матеріальних активів та виробництв безпосередньо після яких-небудь надзвичайних подій (війни, стихійні лиха, соціальні вибухи), що серйозно підірвали економіку країни. Вони також використовуються з метою (а) під-

вищення ефективності відбудовчих робіт та управління ними, (б) впровадження технологій, що підвищують стійкість в умовах стихійних лих, а також (в) систем раннього інформування, що дозволяють застерегти або послабити наслідки надзвичайних ситуацій у майбутньому.

Особливістю даних кредитів є те, що через надзвичайність даних операцій за цими позиками передбачено застосовування прискорених процедур. Зокрема, це можуть бути процедури швидкої закупівлі імпортованих товарів. Даний кредитний інструмент призначений для швидкої відбудови, зазвичай упродовж 2—3 років. Кошти, що отримані у межах цих кредитних ліній, спрямовуються, перш за все, на інвестиційну та виробничу діяльність, а не на допомогу постраждалим або споживання.

Слід зазначити, що для подій, які періодично повторюються (щорічні засухи), або розвиваються повільно (засуха), IBRD вважає доцільним використовувати кредити на конкретні інвестиційні проекти, а не кредити відбудови у разі надзвичайних подій.

Àëàè Ò³íáííóààí íý òòòòòòòòíèò Ìáðáòòáíá òà ³íøíáí íáíðíàèòíáí Ò³íáííóààí íý IBRD

Інструменти кредитування структурних перебудов використовуються у разі фінансування короткострокових (1—3 роки) програм підтримки економічних та інституційних реформ у державах-позичальниках. Таке фінансування забезпечує швидку фінансову допомогу країнам для структурних перебудов в їх економіках у разі відсутності внутрішніх джерел фінансування. На них припадає 20—25 % кредитного портфеля IBRD.

Інструменти кредитування, що використовуються у разі фінансування структурних перебудов та іншого непроєктного фінансування належать до так званих бюджетозаміщаючих і здійснюються для фінансування реформ та структурних перебудов, спрямованих на стійке соціально-економічне зростання.

Спочатку це фінансування спрямовувалося на підтримку макроекономічних реформ, торгівлі та сільського господарства. З часом воно стало більше використовуватись для підтримки структурних реформ, реформ фінансового сектору та соціальної політики, а також для удосконалення управління ресурсами державного сектору. Нині таке фінансування йде головним чином на: (а) розвиток конкурентних ринкових структур, (б) податкових реформ, (в) реформу фінансового сектору, (г) створення сприятливого для приватних інвестицій середовища, (д) стимулювання діяльності приватного сектору, (е) удосконалення державного управління, (ж) створення фондів соціального захисту в країні-реципієнті.

Кредити є обумовленими, і кредитні кошти надаються позичальнику одним або кількома траншами тільки після виконання ним певних вимог. Такими вимогами можуть бути: (а) прийняття необхідного для проведення реформ законодавства, (б) досягнення певних цільових показників, що свідчать про досягнення прогресу на шляху створення задовільного макроекономічного середовища країною-реципієнтом.

У якості бюджетозаміщаючих кредитних інструментів використовуються переважно структурно-перебудовчі кредити та секторно-перебудовчі кредити. Іншими інструментами такого фінансування є також програмні структурно-перебудовчі кредити, спеціальні структурно-перебудовчі кредити, а також реа-

білітаційні кредити. Кредити зі зменшення заборгованості є перебудовчими, але нерідко супроводжують подібні операції.

До кредитних інструментів IBRD для фінансування структурних перебудов та іншого непроєктного фінансування належать:

1. Структурно-перебудовчі кредити (Structural Adjustment Loan, SAL);
2. Секторо-перебудовчі кредити (Sector Adjustment Loan, SAL);
3. Програмні структурно-перебудовчі кредити (Programmatic Structural Adjustment Loan, PSAL);
4. Спеціальні структурно-перебудовчі кредити (Special Structural Adjustment Loan, SSAL);
5. Реабілітаційні кредити (Rehabilitation Loan, RL);
6. Кредити зі зменшення заборгованості (Debt Reduction Loan, DRL).

З плином часу мета інвестиційного фінансування змінювалася. Спочатку воно орієнтувалось на фінансування обладнання, інженерних служб та будівництво. Нині все більше застосовується для підтримки інституційного розвитку країни, її соціальної політики, розроблення державної політики сприяння приватному сектору. Проекти здійснюються у різних галузях: скорочення рівня бідності у містах, розвиток сільських місцевостей, поліпшення системи водопостачання та каналізації, раціональне використання природних ресурсів, ліквідація наслідків військових конфліктів, розвиток освіти та охорона здоров'я.

Кожен з інструментів кредитування, що застосовуються IBRD при фінансуванні структурних перебудов, має свої особливості.

Њōōēōōōīī-īāđāāōāīā÷³ ēđāāēēē

Структурно-перебудовчі кредити надаються для підтримки реформ, що сприяють економічному зростанню, ефективному використанню ресурсів, стійкості платіжного балансу у середньостроковій та довгостроковій перспективі.

Вони використовуються для вирішення найбільш важливих проблем макроекономічної політики та структурних перебудов, що одночасно стосуються ряду питань, наприклад, торгової політики, мобілізації ресурсів, управління в державному сектору, розвитку приватного сектора, системи соціального захисту.

Њāēōīōīī-īāđāāōāīā÷³ ēđāāēēē

Секторно-перебудовчі кредити спрямовуються на підтримку економічних та інституційних реформ у конкретних секторах. Вони зорієнтовані на вирішення важливих галузевих завдань, таких, як: удосконалення системи стимулів та нормативної бази для розвитку приватного сектору, нарощування інституційного потенціалу, підтримка програм витрат галузевого значення. Особливість таких кредитів у тому, що попередньою умовою їх здійснення є проведення екологічної оцінки можливих наслідків реалізації проектів.

ī đīāđāī ī³ ŋōōēōōōīī-īāđāāōāīā÷³ ēđāāēēē

Програмні структурно-перебудовчі кредити надаються у межах багаторічної стратегії підтримки середньострокової державної програми суспільно-економічних перетворень та інституційного розвитку. Характерною рисою цих кредитів є те, що вони виділяються на підтримку урядової програми протягом 3—5

річного періоду у вигляді серії кредитів, кожен з яких базується на результатах попереднього.

Кожний окремих кредит, що надається у межах цієї програми, як правило, передбачає підтримку однорічної програми. При цьому транші видаються регулярно протягом року та пов'язуються (обумовлюються) з проведенням конкретних заходів. У межах кожного з серії кредитів встановлюються показники, які дозволяють контролювати досягнення поставлених завдань.

Критерії, яким має відповідати позичальник та порядок використання коштів подібні тим, що застосовуються для позик на цілі структурних перебудов. Головна увага у межах цих кредитів надається послідовному нарощуванню потенціалу та поетапному проведенню реформ у державному секторі з метою підвищення ефективності державних витрат, державного управління, розподілу ресурсів, надання державних послуг тощо.

Ніао³аеіі³ подбееодіі-іабаоаіа³ ебааеде

Спеціальні структурно-перебудовчі кредити спрямовані на підтримку структурних та соціальних реформ, що здійснюються платоспроможними позичальниками, які стоять перед загрозою кризи або уже перебувають у ній та мають гостру потребу у зовнішньому фінансуванні. Ці кредити допомагають країнам запобігти кризі, а якщо вона вже настала, то пом'якшити її негативні економічні та соціальні наслідки.

Такі кредити допомагають реалізувати структурні, соціальні та макроекономічні реформи в економіці держави-реципієнта. Вони, зазвичай, надаються у пакеті міжнародної підтримки з боку держав-донорів на багатосторонній та двосторонній основі, а також підтримки з боку приватних кредиторів та інвесторів.

Обов'язковою умовою надання цих позик є прийняття програми, схваленої ІМФ. Фінансові вимоги цих кредитів відрізняються від умов інших позик IBRD. Вони мають 5-річний термін погашення з 3-річним пільговим періодом та маржею у розмірі щонайменше 400 базових пунктів у додаток до основної ставки LIBOR. Знижки по відсотках та звільнення від сплати комісійних за резервування коштів не допускаються.

Даа³е³ао³еіі³ ебааеде

Реабілітаційні кредити надаються для підтримки урядових програм економічних реформ, що спрямовані на створення сприятливих умов для приватних інвестицій, коли для термінової відбудови найважливіших об'єктів інфраструктури та виробництва необхідна іноземна валюта. Особливу увагу у разі надання цього виду кредитів IBRD приділяє проведенню ключових короткострокових макроекономічних та галузевих реформ, необхідних для подолання тенденцій погіршення стану інфраструктури та виробничих активів.

Ці кредити використовують, якщо держава твердо націлена на проведення всебічних економічних реформ, але їй не може бути надано Спеціального бюджетозаміщаючого кредиту, оскільки конкретні завдання структурної перебудови ще не визначені. Дані кредити доцільні в умовах країн з перехідною економікою та країн, що знаходяться у стані подолання наслідків військових конфліктів.

Експоненціальні кредити

Кредити зі зменшення заборгованості допомагають країнам, що мають великий обсяг боргів, скорочувати заборгованість перед приватними іноземними кредиторами та витрати на її обслуговування до прийняттого рівня. За цими кредитами так звана раціоналізація зовнішнього боргу країни перед іноземними приватними кредиторами здійснюється шляхом конвертування боргу у фінансові інструменти з більш низькою відсотковою ставкою або шляхом його викупу за ціною менше номіналу.

Характерною рисою цього кредитного інструменту є те, що він не спрямований на структурні перетворення. Такі кредити часто оформлюються у прив'язці з кредитом на цілі структурних перебудов, частина якого може використовуватись на скорочення боргу. Кредит надається позичальнику в міру надходження пропозицій стосовно викупу ним своїх боргів. Він може також використовуватись для часткового забезпечення боргових зобов'язань, які випускаються у межах операцій зі скорочення існуючого боргу приватним кредиторам та платежів по його обслуговуванню.

10.4. Гарантії Міжнародного банку реконструкції та розвитку

Детальні умови гарантії IBRD

Окрім фінансових продуктів у формі кредитів IBRD надає державам-членам гарантії. Ці гарантії призначені для стимулювання приватного фінансування у країнах-позичальниках шляхом зменшення ризиків, які приватний інвестор не готовий прийняти на себе і якими він не може управляти за відсутності такої гарантії.

Всі гарантії IBRD є лише частковими гарантіями по приватним кредитам, тобто ризики несуть як IBRD, так і приватні кредитори. При наданні гарантії завдання IBRD полягає у тому, щоб гарантувати ті ризики, які лише він один може прийняти на себе в силу свого особливого статусу, обумовленого: (а) його досвідом роботи в країнах, що розвиваються, та в країнах з перехідною економікою, (б) його стосунками з урядами держав-членів.

Гарантії, що надає IBRD дозволяють мобілізувати приватне фінансування для окремих проектів або для проведення більш масштабних перетворень, що мають галузеве або загальноекономічне значення. Гарантії покривають суверенні, політичні та кредитні ризики.

Аспекти гарантії IBRD

Гарантії IBRD поділяються на три види:

1. часткове гарантування (покриття) ризиків по проекту (Project-based partial risk Guarantee, PBPRG);
2. часткове кредитне гарантування по проекту (Project-based partial credit guarantee, PBPCG);

3. гарантування політичних ризиків проектів (Policy-based guarantee, PBG).

Часткове гарантування ризиків по проекту передбачає покриття деяких суверенних або політичних ризиків. Зазвичай вони використовуються тоді, коли уряд перестає виступати в ролі власника або оператора проекту і починає виконувати функції регулюючого органу або покупця послуг у даному секторі. Гарантії такого роду застосовуються з метою захисту кредиторів у разі невиконання державних боргових зобов'язань після того, як вони були взяті на себе новим власником або оператором проекту.

Часткове кредитне гарантування по проекту покриває всі ризики упродовж обумовленого періоду, який є частиною загального терміну фінансування проекту. Надання таких гарантій дозволяє урядовим та державним структурам одержувати кредити з довшим терміном погашення порівняно з кредитами, що не мають таких гарантій.

Гарантування політичних ризиків проектів являє собою гарантії часткового покриття кредитних ризиків по запозиченнях держави у приватних кредиторів. Такі гарантії призначені для полегшення доступу уряду на ринки капіталів за фінансовими ресурсами, що необхідні для здійснення структурних, інституційних та соціальних реформ, які IBRD підтримує.

Гарантії по проектах надаються країнам, що мають хорошу репутацію у плані проведення відповідальної макроекономічної політики, політики структурних реформ та соціальної політики, а також продуману стратегію одержання (або відновлення) доступу до ресурсів міжнародних фінансових ринків.

10.5. Фінансові умови кредитних продуктів Міжнародного банку реконструкції та розвитку

Ааєрòí³ óí îâè çà èðââèèòí èì è îðîâèèèàì è IBRD

Кредитні інструменти IBRD, залежно від валюти, в якій вони надаються, поділяються на дві групи, або на два види фінансових продуктів (Financial Products): (а) кредити на основі валютного пулу (Currency Pool Loans, CPLs), (б) одно-валютні кредити (Single Currency Loans, SCLs).

Різноманітність фінансових продуктів дозволяє позичальникам вибирати умови, що відповідають їхній стратегії та можливостей управління боргом.

Відсоткові ставки за кредитами IBRD бувають фіксованими або плаваючими, що залежить від виду кредитного продукту, а також від валюти позики.

Позичальникам, що своєчасно здійснюють погашення своїх боргових зобов'язань, з боку IBRD може надаватись часткова пільга у вигляді певного зниження ставки відсотка по використаній та непогашеній частині позики.

Èðââèèè IBRD íà îííîâ³ ààèрòíîâî îòèè

Кредити на основі валютного пулу пропонуються як багатовалютні зобов'язання у доларовому еквіваленті. Склад валют у зобов'язаннях позичальника відображає структуру такого пулу, і він є однаковим для всіх позичальників.

Не менше 90 % такого валютного пулу у доларовому еквіваленті підтримується по фіксованому обмінному курсу 1 дол. США = 125 японських ен = 1 євро.

Змінна ставка за цими позиками переглядається кожні півроку (30 червня та 31 грудня). Вона становить фактичну вартість фінансування кредитів для самого IBRD.

Інші умови IBRD

Одновалютні кредити надаються у певних валютах: дол. США, японських енах, євро, фунтах стерлінгах та швейцарських франках. Надання кредитів в інших валютах залежить від реальних потреб позичальника. Одновалютні позики в окремих випадках можуть також надаватись у валюті країни-позичальника.

Залежно від методу розрахунку відсоткової ставки по кредиту одновалютні кредити поділяються на:

- одновалютні кредити зі змінною (плаваючою) маржею (Variable-spread single-currency loans, VSCLs);
- одновалютні кредити з фіксованою маржею (Fixed-spread Loans, FSLs);

У разі *одновалютного кредиту зі змінною (плаваючою) маржею* плаваюча (змінна) ставка відсотка пов'язується з шестимісячною ставкою LIBOR та переглядається кожні півроку. Ця ставка являє собою фактичну вартість фінансування таких позик для самого IBRD.

У разі *одновалютного кредиту з фіксованою маржею* відсоткова ставка встановлюється на дату піврічного призначення цієї ставки для сум кредиту, що були надані упродовж попередніх шести місяців. Ставка для таких наданих сум не змінюється до моменту їх погашення.

Одновалютний кредит з фіксованою відсотковою ставкою в принципі представляє собою серію з кількох субкредитів з фіксованою маржею. Кількість таких субкредитів дорівнює кількості піврічних періодів (семестрів), у які здійснювалось надання кредиту.

Фіксована ставка базується на еквіваленті ставки LIBOR на дату фіксації ставки для валюти кредиту та спреду (надбавки), що компенсує ринковий ризик IBRD, пов'язаний з фінансуванням кредиту.

Протягом періоду дії позики позичальник має змогу змінити валюту позики як по сумах, що витрачені, так і по тих, що ще не витрачені, а також встановити, відмінити або повторно встановити фіксовану відсоткову ставку, а також встановити максимальну величину або коридор цієї ставки по сумах, що витрачені.

У період підготовки проекту, але до підписання угоди про позику позичальник може домовитись про умови погашення позики (пільговий період, період погашення, структура погашення), але у межах, що допускаються діючими правилами Банку; після узгоджень умов погашення з IBRD вони не можуть змінюватись.

У період з дати надання кредиту до дати фіксації відсоткової ставки по наданій сумі відсотки нараховуються по тій же ставці, яка застосовується у цей період до одновалютних кредитів по ставці LIBOR (тобто зі змінною ставкою).

Єті знієі³ çà ёдääёіёі ё ідіаёёаі ё IBRD

До комісійних, що нараховуються по кредитних продуктах IBRD, належать наступні нарахування:

1) *Одноразовий комісійний збір*: 1 % суми кредиту підлягає сплаті у момент набуття чинності кредитної угоди. Допускається сплата збору за рахунок коштів кредиту.

2) *Комісія за резервування коштів*:

- для кредитів IBRD з фіксованою маржею у перші чотири роки передбачається 0,85 %, а у решту періоду, що залишився до завершення кредитної угоди, — 0,75 %.

- за іншими кредитними продуктами IBRD 0,75 %.

За всіма кредитними продуктами IBRD може застосовуватись часткова пільга по комісійних зборах.

Для держав-членів IDA комісійні за кредитними продуктами є значно меншими. Зокрема, одноразовий комісійний збір становить 0,75 %; комісія за резервування коштів — від 0 до 0,5 % від невитраченої суми кредиту, при цьому її величина корегується щорічно.

Їодіёё ёдääёіёё ідіаёё³а IBRD оа оади³іё іёаоаæ³а çà іёі ё

Строк погашення кредитних продуктів IBRD досягає 25 років, включаючи пільговий (граційний) період.

Для кредитних продуктів IDA строк погашення кредитних продуктів досягає 40 років. У разі, якщо держава-позичальник отримує кредит не тільки від IDA, але й від IBRD, то строк погашення кредиту становить 35 років. В обох випадках має місце 10-річний пільговий період.

У кредитних угодах зазначається графік зборів на випадок дострокового погашення боргу перед міжнародною організацією. В окремих випадках збір може не стягуватись.

Грошові потоки у межах позик, що надаються IBRD, здійснюються відповідно до затвердженого графіку їх руху, у якому зазначається: (а) тривалість граційного (пільгового) періоду, (б) тривалість періоду погашення основної (капітальної) суми боргу та (в) характер погашення боргу (пропорційне погашення, щорічні однакові виплати).

Витрачання коштів позичальником за всіма видами позик здійснюється в міру реалізації відповідного проекту або програми.

Період, упродовж якого IBRD надає позичальникам кошти у межах різноманітних інструментів кредитування, у більшості випадків становить 6—9 років. При цьому, витрачання кредитних коштів, що надаються у межах фінансування структурних перебудов та непроєктного фінансування здебільшого здійснюється упродовж коротшого проміжку часу (1—3 роки), ніж коштів, наданих у межах інвестиційного фінансування. Тривалість пільгового (граційного) періоду та кінцевої дати погашення кредитів, що видані на основі валютного пула, та одновалютні кредити по ставці LIBOR залежать від групи, до якої належить держава-позичальник.

Держави-позичальниці поділяються на групи залежно від величини ВВП на душу населення (докладніше про класифікацію країн залежно від рівня їхнього

ВВП на душу населення див. Розділ 4, параграф 4.2). У табл. 10.1 представлено узагальнені умови погашення кредитів IBRD залежно від групи держави-позичальниці.

Таблиця 10.1

**УМОВИ ПОГАШЕННЯ КРЕДИТІВ IBRD
ДЛЯ РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ ДЕРЖАВ-ПОЗИЧАЛЬНИКІВ**

Категорія держави-позичальниці	Пільговий період (роки)	Кінцевий термін погашення (роки)	Характер погашення
II	5	20	Пропорційне погашення
III	4	17	Пропорційне погашення
	5	17	Щорічні однакові виплати
IV	3	15	Пропорційне погашення
	5	15	Щорічні однакові виплати

Для одновалютних кредитних продуктів IBRD з фіксованою ставкою відсотка умови погашення залежать від обумовленого на момент надання позики строку надання кредитних коштів. На табл. 10.2 представлено узагальнені умови погашення одновалютних кредитних продуктів IBRD з фіксованою ставкою відсотку залежно від обумовленого договором строку надання кредитних коштів державі-позичальнику. Погашення кредиту за такого типу кредитами здійснюється рівномірно по кожній наданій сумі.

Таблиця 10.2

**УМОВИ ПОГАШЕННЯ КРЕДИТІВ IBRD ЗАЛЕЖНО
ВІД ОБУМОВЛЕНОГО ПЕРІОДУ ЇХ НАДАННЯ**

Строк надання коштів позичальнику (роки)	Пільговий період для кожної наданої суми (роки)	Строк погашення наданого кредиту (роки)	Кінцевий термін погашення кредиту починаючи з дати його затвердження (роки)
0—3	3	12	12—15
3—6	3	9	12—15
6 та більше	3	6	12—20 ¹

Терміни платежів з обслуговування заборгованості перед IBRD є такими: платежі мають здійснюватися 1-го та 15-го числа місяця через регулярні піврічні інтервали.

Основні терміни і поняття

Ідентифікація проекту IBRD, інвестиційне фінансування, комісія за резервування коштів, операційна політика IBRD, оцінка проекту IBRD, процедури IBRD щодо закупівлі товарів, робіт та послуг, процедури управління проектами IBRD, Програмна системна позика IBRD, Стратегія IBRD щодо допомоги державі-члену, фінансування структурних перебудов.

¹ Для держав-позичальників із середнім та більш високим рівнем доходів загальний термін погашення не може перевищувати 17 та 15 років відповідно.

Контрольні запитання

1. Які етапи включає в себе цикл проектів, що фінансується IBRD?
2. Що включає в себе поняття «Операційна політика Світового банку»?
3. У чому полягає сутність етапу оцінки проектів, що фінансуються IBRD?
4. Які види кредитних інструментів IBRD належать до інвестиційного фінансування держав-членів?
5. Які види кредитних інструментів IBRD належать до фінансування ним структурних перебудов в економіках держав-членів?
6. Які види гарантій надає державам-членам IBRD?
7. Які умови надання одновалютних кредитів IBRD?
8. Які існують види комісійних за кредитними продуктами IBRD?
9. Якими є строки кредитних продуктів IBRD та терміни платежів за ними?

Література

1. Фінанси: Підручник / За ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. — К.: Знання, 2008. — Розділ. 4.
2. Міжнародні організації: навч. посібник / М-во освіти і науки України, Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, Ф-т міжнар. відносин; за ред. О. С. Кучика. — 2-ге вид., переробл. і доповн. — К.: Знання, 2007. — 749 с.
3. Моисеев С. Р. [Международные валютно-кредитные отношения]: учебное пособие / С. Р. Моисеев. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Дело и Сервис, 2007. — 816 с.
4. Хорошковський В. І. Всесвітній банк: кредитні ресурси міжнародного банку реконструкції та розвитку / В. І. Хорошковський // Наукове видання. — К.: Укр. тов-во «Інтелект нації», 1999. — 196 с.
5. Циганкова Т. М. Міжнародні організації: Навч. посібник / Т. М. Циганкова, Т.Ф. Горжєєва. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К.: КНЕУ, 2001. — 340 с.
6. Офіційний сайт Світового Банку: www.worldbank.org.

11.1. Мета та завдання Міжнародної фінансової корпорації

**Ἡ ἀδελφότης τῆς παγκόσμιας
ἰσοτιμίας, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐπιδοτέας;**

Ідея створення міжнародної фінансової організації, на зразок Міжнародної фінансової корпорації (International Finance Corporation, IFC) виникла ще у другій половині 1940-х років, після Бреттонвудської конференції. Основними передумовами її створення були: (а) необхідність надання допомоги приватному сектору економік країн, що постраждали у Другій світовій війні; (б) неможливість ефективної допомоги приватному сектору з боку урядів цих країн.

На Бреттонвудській конференції (1944 р.) уперше прозвучала пропозиція щодо можливості надання міжнародними організаціями позик приватним компаніям без державних гарантій. Наприкінці 1940-х років цю ідею продовжили розвивати президент IBRD Юджін Р. Блэк (Eugene R. Black) та віце-президент Роберт Л. Гарнер (Robert L. Garner), який мав досвід роботи у банківській сфері і працював до того виконавчим директором General Foods Corporation. Пізніше Р. Гарнер з групою експертів розробляв ідею того, щоб замість надання кредитів приватному сектору з боку IBRD створити нову установу спеціально для інвестицій у приватний сектор.

Передбачалося, що співвласниками нової багатосторонньої установи (її робоча назва — Міжнародна корпорація розвитку, International Development Corporation) будуть держави, але діяти вона буде як корпорація, що дозволить їй взаємодіяти з державним та приватним секторами. Планувалося, що ця Корпорація буде: (1) надавати позики, (2) брати участь у власному капіталі підприємств, (3) пропонувати експертів для оцінки інвестиційних пропозицій по проектах у приватному секторі країн, що розвиваються, виконуючи ту ж роботу як IBRD за проектами в державному секторі. Нова установа мала діяти разом з приватними інвесторами, приймаючи на себе такі ж комерційні ризики. Корпорація була покликана сприяти формуванню національного капіталу держав-членів, необхідного для створення робочих місць, збільшення валютної виручки та податкових надходжень.

Офіційну підтримку ця ідея вперше одержала в опублікованій у березні 1951 р. доповіді Консультативної ради США з політики у галузі розвитку.

У середині 1950-х років стимулювання прямих іноземних інвестицій у приватний сектор країн, що розвиваються, стало ключовим елементом післявоєнного економічного розвитку. У листопаді 1954 р. у газеті «Нью-Йорк Таймс» проголошувалась необхідність створення міждержавної організації під назвою Міжнародна фінансова корпорація (International Finance Corporation, IFC) як першого кроку у напрямі заохочення фінансування економік країн, що розви-

ваються. Ця ідея була названа «п'ятим пунктом», що доповнював зовнішньополітичну програму Президента США Гаррі Трумена, яка відома під назвою «Чотири пункти».

Спираючись на підтримку багатьох держав, фахівці IBRD підготували проєкт Статуту Корпорації (Articles of Agreement), який офіційно був затверджений 10 липня 1956 р. На цей день мінімально необхідна кількість держав-членів (30 держав) підписалися на акції IFC. Серед них: Австралія, Болівія, Велика Британія, Гаїті, Гватемала, Гондурас, Данія, Домініканська Республіка, Еквадор, Ефіопія, Єгипет, Індія, Ісландія, Йорданія, Канада, Колумбія, Коста Ріка, Мексика, Нікарагуа, Пакистан, Панама, Норвегія, Перу, Сальвадор, США, Фінляндія, Франція, ФРН, Цейлон, Швеція, Японія. Першим керівником Міжнародної фінансової корпорації став Р. Гарнер. Інформацію про участь держав-членів у статутному капіталі цієї організації та про розподіл їхніх голосів подано у Додатку 6.

З 1957 року IFC є міжнародною організацією системи ООН. Сьогодні це найпотужніша міжнародна інвестиційна компанія, акціонерами якої є держави.

І доа да қааааі іу а³уеіітн³ IFC

Мета IFC — сприяти економічному розвитку держав-членів шляхом заохочення приватних інвесторів вкладати кошти в їхні економіки. Переважно це економіки країни, що розвиваються, та країн з перехідною економікою. Фінансування з боку IFC доповнює приватний капітал, не конкуруючи з ним. За кредитами, що надаються IFC приватним підприємствам, не вимагається (на відміну від кредитів IBRD) урядові гарантії.

В економіках країн, що розвиваються, нерідко відсутні базові умови для приватного підприємництва, зокрема: відсутнє довгострокове фінансування з боку місцевих комерційних банків; у разі внутрішніх соціально-економічних криз потік фінансових ресурсів припиняється; у приватних компаній цих країн здебільшого немає практичних знань з питань щодо ринкової економіки та ведення бізнесу. За таких умов використання ресурсів IFC є унікальною можливістю для країн, що розвиваються, оскільки завданням цієї міжнародної інституції є:

- сприяти розвитку в їхніх економіках відкритих та конкурентних ринків;
- підтримувати приватний сектор;
- сприяти створенню робочих місць та наданню базових послуг населенню;
- створювати можливості для підвищення рівня життя людей.

І деіоєіє а³уеіітн³ IFC

Згідно зі Статутом IFC, у своїй діяльності ця організація наслідуює три основні принципи:

1. *Принцип підприємництва* (business principle), суть якого у тому, що за своїми інвестиціями IFC: (а) всі комерційні ризики бере на себе, (б) не потребує гарантій з боку держави, (в) отримує прибутки від своєї оперативної діяльності.

2. *Принцип почесного посередника* (be an honest broker), що базується на унікальних можливостях Корпорації як інституції, власниками якої є держави. Така унікальність дає можливість поєднати інвестиційні можливості, національний та іноземний капітал, а також найкращий світовий досвід менеджменту.

на недержавному місцевому ринку Китаю облігації на суму 1,13 млрд юанів (еквівалент 140 млн дол. США). Ця емісія засвідчила відкриття китайського ринку боргових цінних паперів, деномінованих у місцевій валюті, для міжнародних фінансових установ.

(2) сек'юритизацію. Зокрема, IFC здійснила першу сек'юритизацію¹ платежів за навчання студентів у Чилі на суму 23 млн дол. США для Університету Дієго Порталес (Universidad Diego Portales), і надала цьому університету часткову кредитну гарантію у розмірі 6,9 млрд дол. США.

(3) надання таких деривативів (похідних цінних паперів), як часткові кредитні гарантії.

Впродовж 1990-х років IFC була лідером у сприянні приватизаційним процесам у державах колишнього Радянського Союзу, а також заохочення приватних інвестицій в інфраструктуру багатьох економік, що розвиваються, особливо в Латинській Америці.

Надавання сек'юритизації IFC і її вплив на розвиток.

На початку XXI ст. з метою максимізації стабілізуючого впливу на соціально-економічний розвиток (sustainable development impact) держав-членів діяльність IFC зосереджувалась на наступних п'яти напрямках:

1. Посилення уваги до так званих *граничних ринків* (frontier markets), тобто ринків, що характеризуються високими ризиками та низькою дохідністю. Тут особлива увага приділяється розвитку сектору малих та середніх підприємств.

2. Розбудова довгострокового партнерства з новими зростаючими глобальними гравцями в країнах, що розвиваються.

3. Зосередження уваги на питаннях досягнення стабільності (sustainability).

4. Підтримка інвестицій приватного сектору в інфраструктуру, охорону здоров'я та освіту.

5. Розвитку національних фінансових ринків шляхом їхньої інституційної розбудови та використання інноваційних фінансових продуктів. Більш як третина інвестиційного портфелю IFC призначена для зміцнення та диверсифікації фінансового сектору (банків, лізингових та іпотечних компаній) у країнах, що розвиваються, та країнах з перехідною економікою.

Інструменти фінансування IFC

IFC надає своїм клієнтам те, чого вони не можуть одержати з інших джерел, а саме:

- довгострокове фінансування (у тому числі шляхом входження у власний капітал) навіть у кризових ситуаціях;

¹ Сек'юритизація (віл англ. securities — «цінні папери») — фінансовий термін, що означає одну з форм залучення фінансування шляхом випуску цінних паперів, що забезпечені активами, які генерують стабільний грошовий потік. Ця форма фінансування отримала широке розповсюдження спочатку у США, а потім у Європі. Механізм сек'юритизації полягає у тому, що фінансові активи списуються з балансу підприємства, відділяються від решти його майна та передаються спеціально створеному фінансовому посереднику (Special Purpose Vehicle — SPV), а потім рефінансуються на грошовому ринку або ринку капіталів. Рефінансування здійснюється шляхом випуску забезпечених активами цінних паперів (Asset-Backed Securities — ABS), або шляхом одержання синдикованого кредиту (Asset-Backed Loan).

- залучає додаткові кошти шляхом надання синдікованих позик та структурованих фінансових продуктів;
- передає спеціалізовані знання, що накопичені нею у ході роботи в економіках інших країн, чим допомагає своїм клієнтам підвищити конкурентоспроможність, удосконалювати практику господарювання;
- спільно із IBRD консультує уряди з питань реформування нормативно-правової бази, сприяючи створенню належного бізнес-середовища.

До особливостей IFC належить і те, яким критерієм вона керується у процесі виміру результатів своєї діяльності. Цим критерієм є наявність конкретних дій, завдяки яким IFC сприяє реальному покращенню умов життя населення держав-членів. Наприклад, у країнах, що пережили політичні конфлікти, IFC допомагає зміцнити фінансовий сектор та реформувати ділове середовище. В Африці — разом зі своїми партнерами IFC залучила близько 1 млрд дол. США для підтримки приватного сектору у сфері охорони здоров'я. На Близькому Сході — допомогла місцевим банкам зробити більш доступними студентські позики. Глобальна ініціатива IFC у галузі фінансування зовнішньоторговельних операцій (trade finance) на ринках, що формуються, відіграла стабілізуючу роль у періоди обмеження кредитування або погіршення ліквідності. У межах «гендерної» програми IFC здійснюється підтримка тих компаній, власниками яких є жінки, що є визнанням колосального економічного та соціального потенціалу жінок-підприємців у країнах, що розвиваються.

Аєєє аєпі адоїєє іоїіє IFC іі ідіаєоао, ці аїїа оїїаїіо°

IFC є глобальним еталоном для оцінки соціальних стандартів та стандартів щодо охорони навколишнього середовища при фінансуванні проектів. Важливою особливістю її програм з фінансування проектів у країнах, що розвиваються, та країнах з перехідною економікою є те, що всі вони супроводжуються експертною оцінкою. Починаючи з 2003 р., провідні комерційні банки світу прийняли екологічні та соціальні стандарти IFC, відомі як «принципи екватора», за орієнтовні критерії при наданні кредитів для проектного фінансування.

IFC виступила спонсором створення інноваційного партнерства підприємств державного та приватного секторів для збереження біологічного різноманіття та здійснення операцій, що дозволяють компаніям, які належать до країн з ринками, що формуються, використовувати ринок вуглецевих кредитів (carbon credits).

Послуги IFC з надання експертної оцінки передбачають наступні види оцінки:

- оцінка соціальних та екологічних ризиків і можливостей;
- оцінка господарських ризиків і рекомендації щодо їх мінімізації та управління;
- заходи запобігання корупції та шахрайству.

Оцінка соціальних та екологічних ризиків і можливостей. Соціальний та екологічний аналіз є невід'ємною складовою інвестиційних проектів IFC. Участь експертів IFC із соціальних та екологічних питань на ранніх етапах розгляду та впровадження проекту дозволяє краще зрозуміти (а) потреби клієнтів, (б) оцінити екологічні і соціальні ризики та (в) можливості, що можуть бути у запропонованому для IFC проекті. IFC допомагає компаніям отримати конкурентні переваги завдяки зниженню цих ризиків та управлінню ними, виявляє можливості для підвищення цінності бізнесу.

Оцінка господарських ризиків і рекомендації щодо їх мінімізації та управління. Експерти у складі інвестиційних груп IFC під час розгляду конкретного проекту допомагають клієнтам оцінити господарські ризики по проекту та рекомендують найбільш прийнятні та раціональні шляхи їх пом'якшення, перенесення та управління (у тому числі шляхом страхування). Завдяки участі цих експертів у роботі групи на ранніх етапах розгляду проекту, так званий Спонсор (тобто фізична особа, що є власником бізнесу, у фінансуванні якого IFC планує прийняти участь) має можливість оперативно отримати практичні рекомендації з виявлення та пом'якшення ризиків.

Заходи попередження корупції та шахрайства. IFC велику увагу при розгляді потенційних проектів приділяє питанням корупції та шахрайства, дуже прискіпливо оцінює можливі репутаційні ризики. У цій сфері вона значно випереджує інших учасників ринку. Протидія шахрайству та корупції є запорукою успішності інвестицій IFC, ефективного використання її ресурсів та виконання завдань у галузі економічного зростання.

О³іаіпїâ³ ðàçоёіòàòè ä³уеіііпò³ IFC

Хоча IFC є міждержавною фінансовою організацією, їй притаманні такі атрибути комерційної установи, як прибутковість та самоокупність. Це робить її одним з найбагатших інвесторів. Важливою складовою її фінансових ресурсів є власний капітал, який IFC постійно збільшує, перш за все, надаючи послуги з фінансування та технічної допомоги економікам держав-членів. Збільшення власного капіталу IFC відбувається шляхом одержання:

- відсотків за користування наданих у позику коштів;
- дивідендів від придбаних акцій підприємств-емітентів;
- доходів від операцій на міжнародному ринку капіталів (купівля-продаж боргових зобов'язань урядів різних країн тощо).

На початок 2009 фінансового року (фінансовий рік IFC, як і всіх членів WBG, триває з 1 липня до 30 червня наступного року) власний капітал IFC становив 18,3 млрд дол. США, з яких:

- сплачений статутний капітал 2,4 млрд дол. США;
- накопичений нерозподілений прибуток 13,2 млрд дол. США;
- інший накопичений сукупний дохід 2,7 млрд дол. США;

Докладніше по фінансові результати діяльності IFC див. Додатки 7—8.

На початок заснування IFC її підписний статутний капітал був трохи більше 78 млн дол. США. У 1992 р., після приєднання до IFC багатьох держав-членів колишнього соціалістичного табору, її Рада керуючих оголосила про збільшення статутного капіталу до 2,4 млрд дол. США.

Статутний капітал представлено 2450 тис. акціями, номінальна вартість кожної акції 1000 дол. На початок 2009 р. у акціонерному капіталі цієї міжнародної організації найбільшими акціонерами є такі держави-члени: США (24 %), Японія (6 %), Німеччина (5 %), Велика Британія (5 %), Франція (5 %). Докладніше про розподіл часток країн у статутному капіталі цієї МФО див. Додаток 6.

Співвідношення сумарних доходів від операцій IFC та середньорічної величини її власного капіталу становило у 2008 фінансовому році 9,7 %.

Використовується власний капітал IFC за наступними напрямками: (а) утримання IFC (головного офісу та регіональних представництв), (б) випуск публіч-

ної звітності та інформаційних бюлетенів, (в) надання фінансових послуг, (г) проведення програм технічної допомоги.

2008 фінансового року IFC уклала угоди щодо фінансування різноманітних проектів на суму, що перевищила 16 млрд дол. США. Цю суму IFC акумулювала наступним чином: (1) власний капітал для перерахування клієнтам IFC зарезервувала більше 11 млрд дол. США); (2) залучення зовнішніх джерел, тобто так зване фондування (funding) (клієнтам буде перераховано майже 5 млрд дол. США).

IFC постійно розширює свою допомогу економікам найбідніших країн світу, активно співпрацюючи з IDA. Майже половина всіх проектів IFC, за якими здійснювалося фінансування або надавалась технічна допомога, стосувалися держав-членів IDA. 2008 фінансового року IFC перерахувала на рахунок IDA майже 2 млрд дол. США свого чистого (нетто) прибутку.

Фінансування проектів IFC здійснює як шляхом кредитування своїх клієнтів, так і шляхом збільшення їхніх власних капіталів (зокрема, IFC купує акції, що додатково випускаються для збільшення статутних капіталів). 2008 року портфель інвестицій IFC у статутні капітали підприємств-клієнтів становив 11 млрд дол. США, а сума їх боргових зобов'язань перед IFC була майже 2 млрд дол. США.

Одним із видів фінансових послуг IFC є надання гарантії. 2008 фінансового року їх було надано на суму 2 млрд дол. США.

Надаючи технічну допомогу державам-членам, IFC використовує як власні, так і додатково залучені від держав-донорів кошти. Наприклад, 2008 фінансового року IFC схвалила в цілому 299 нових проектів технічної допомоги; вони будуть реалізовані у 75 державах-членах. Загальна сума фінансування цих проектів передбачена в обсязі 270 млн дол. США, з яких 45 % фінансуватиметься за рахунок коштів IFC, а решта (55 %) — за рахунок коштів держав-донорів.

11.2. Інструменти фінансування, що пропонуються Міжнародною фінансовою корпорацією

Àëäë ³í òòòòì áí ò³à ò³í áí òóääí í ü IFC

IFC продовжує розробляти нові інструменти фінансування, що дозволяють компаніям-клієнтам управляти ризиками і мати більше можливостей виходу на національні та міжнародний ринки капіталів. До інструментів фінансування, що пропонуються IFC, належать:

- 1) позики за рахунок власних коштів IFC: позики категорії «А»;
- 2) синдіковані позики: позики категорії «В»;
- 3) пайове фінансування (участь у власному капіталі);
- 4) квазіпайове фінансування: позики категорії «С»;
- 5) фонди прямих інвестицій та боргових інструментів;
- 6) структуроване фінансування;
- 7) фінансування через посередників;
- 8) продукти та послуги з управління ризиками.
- 9) фінансування у місцевій валюті;
- 10) муніципальне фінансування;
- 11) фінансування експортно-імпортних операцій (фінансування міжнародної торгівлі, так зване торгове фінансування).

Інформація про категорію «А» IFC: інформація «А»

Позики категорії «А» IFC надає за рахунок власних коштів, пропонуючи при цьому фіксовану або змінну ставку. Їх обсяг для одного клієнта може сягати від 1 млн до 100 млн доларів США. Позики надаються лише у разі, якщо очікується, що їх погашення здійснюватиметься саме за рахунок доходів цього ж конкретного проекту.

Більшість таких позик надається у *ринкових валютах* (marketable currencies), тобто таких, що конвертуються швидко та без втрат, але можливе надання коштів і в місцевій валюті. Терміни погашення позик категорії «А» від 7 до 12 років. Пільгові (граційні) періоди та графіки погашення визначаються у кожному окремому випадку з урахуванням потреб позичальника в грошових потоках. IFC може надавати позики і на триваліший термін (до 20 років) або ж збільшувати тривалість пільгових періодів.

Оскільки IFC діє на комерційній основі, вона інвестує кошти виключно у прибуткові проекти та бере за це відсотки, що дорівнюють піврічній ставці LIBOR, збільшеній на певну кількість базисних пунктів, тобто на спред (spread).

IFC фінансує так звані проекти «з нуля» (green field), а також виділяє кошти для розширення і реконструкції вже діючих підприємств. Вона надає позики: (а) безпосередньо підприємствам нефінансового сектору, (б) фінансовим посередникам (банкам, лізинговим компаніям іншим) шляхом відкриття для цих посередників кредитних ліній з метою подальшого кредитування підприємств і проектів реального сектору економіки.

IFC напряму не кредитує малий та середній бізнес або приватних підприємців, але фінансові посередники (наприклад, банки), що є клієнтами IFC, надають кредити цим позичальникам за рахунок коштів, що отримані від IFC. У багатьох випадках умовами кредитних угод з посередниками закріплюється вимога, що кредитування призначене саме для малих і середніх підприємств, або підприємств конкретних галузей.

Для диверсифікації ризиків та забезпечення участі інших приватних інвесторів у фінансуванні проектів, IFC дотримується такої політики:

- при фінансуванні нових проектів обсяг позик IFC (позик категорії «А») має не перевищувати 25 % загальної вартості проекту. У виняткових випадках, за невеликими за обсягом проектами, ця частка може бути збільшена до 35 %;

- за проектами, пов'язаними з розширенням вже існуючого бізнесу, IFC, може фінансувати до 50 % загальної вартості проекту, але за умови, що капіталовкладення IFC не перевищать 25 % сумарного обсягу капіталізації підприємства, яке здійснює даний проект.

2008 фінансового року зобов'язання IFC за новими позиками становили 7,37 млрд дол. США. Доходи за позиками та гарантіями досягли 1,1 млрд дол. США. Загальний обсяг резервів на відшкодування можливих витрат за позиками на кінець 2008 фінансового року досяг 848 млн дол. США (5,5 % обсягу портфеля реалізованих кредитних операцій).

Інформація про категорію «В» IFC: інформація «В»

Синдиковані позики класифікуються в IFC як позики категорії «В». Мобілізація ресурсів інших інвесторів і кредиторів є однією з функцій IFC, тому ця міждержавна фінансова організація активно веде пошук партнерів для синдикатів. IFC залу-

час для спільної участі у проєктах інших інвесторів, мобілізує додаткові фінансові ресурси, спрямовуючи їх в економіку країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою. Програма синдікованих позик ІФС допомагає збільшити обсяги приватного капіталу, який залучається на ринки, що формуються. Це також сприяє налагодженню ділових зв'язків клієнтів ІФС з банківською спільнотою.

Комерційні банки та банки розвитку, беручи участь у синдікованих позиках, очолюваних ІФС, надають власні кошти і приймають на себе комерційний ризик, хоча основним (офіційним) кредитором виступає ІФС. Такі кредити надають цим банкам ряд переваг, оскільки в країнах клієнта, де існують певні переваги для позик ІФС (як міждержавної дипломатичної організації), їм надається той саме режим, що і позикам ІФС, зокрема:

- (1) податковий імунітет;
- (2) привілейований доступ до іноземної валюти;
- (3) позики, що одержані від ІФС, не включаються до загальної схеми реструктуризації зовнішнього боргу якої б то не було країни;
- (4) органи, що здійснюють банківський нагляд у державах-реципієнтах, нерідко звільняють банки, що беруть участь у синдікованих позиках категорії «В», від зобов'язання дотримання вимог щодо банківських резервів. Зазначимо, що у промислово розвинених країнах, де для окремих банків відмовилися від режиму створення обов'язкових банківських резервів, таким банкам дозволяється розробляти свої власні правила щодо резервування коштів. Такі правила розробляються з урахуванням їхніх оцінок ризиків, пов'язаних з тією або іншою країною, а також на підставі внутрішніх правил банківського кредитування і висновків незалежних аудиторів;

(5) ІФС має статус кредитора з переважним (першочерговим) правом вимагати погашення кредитів (це право визнається національними органами банківського нагляду, рейтинговими агентствами та Угодою «Базель II»).

Нещодавно ІФС внесла у програму надання синдікованих позик зміни, що дозволяють переуступати частки участі у позиках, які надаються за рахунок її власних коштів.

2008 фінансового року ІФС підписала угоди на надання синдікованих кредитів на суму 3,3 млрд дол. США. Це було 29 синдікованих позик за участю 47 фінансових установ.

І аєіаа ђ³іаііоааі іу (ђ-аіоу ђ аєаііі ђ єаі³ђає³)

Пайове фінансування, або участь у власному капіталі є важливою формою фінансування проєктів і супроводжується збільшенням статутних капіталів підприємства-реципієнта. ІФС широко використовує цей інструмент фінансування, і інвестувала кошти у власний капітал близько 670 компаній на ринках, що формуються. Залишаючись завжди мінори тарним акціонером, ІФС тим не менш значну увагу приділяє питанням корпоративного управління на підприємстві-реципієнті, бере активну участь у діяльності його керівних органів щодо вдосконалення стандартів управління. Фінансування у власний капітал підприємств сприяє проведенню реформ, особливо у галузі корпоративного управління. При цьому ІФС не виконує активної ролі в оперативному управлінні підприємствами-реципієнтами.

Фінансування шляхом входження у власний капітал забезпечує довгострокову підтримку розвитку, котра так потрібна на підприємствах країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою. При цьому ІФС, приймаючи на себе розумний ризик, користується вигодою зростання ринкової вартості акцій, власниками яких вона є.

Придбані ІФС акції, як правило, утримуються нею упродовж 8—15 років. Приймаючи рішення про таке фінансування, ІФС відразу окреслює так званий план виходу із статутного капіталу підприємства-реципієнта. По завершенні терміну участі у капіталі ІФС може розпорядитись своїми частками наступним чином:

- у разі достатньої ліквідності ринку та конкретних акцій зокрема, реалізувати свою частку на фондовому ринку країни-реципієнта за вартістю, що складається на момент реалізації, шляхом публічного продажу;
- продати частку стратегічному інвестору;
- продати частку підприємству-реципієнту або спонсору.

Фінансування шляхом входження у власний капітал (пайове фінансування) здійснюється за рахунок нерозподіленого прибутку ІФС.

Задля забезпечення участі інших приватних інвесторів у фінансуванні проекту ІФС ніколи не купує частку більше ніж 20 % власного капіталу (зазвичай від 5 до 15 %).

ІФС ризикує власним капіталом і не використовує державні гарантії.

Станом на 30.06.2008 оцінена вартість портфеля пайового фінансування ІФС у поточних ринкових цінах становила 11,0 млрд дол. США, в той час як його початкова вартість була 4,3 млрд дол. США. Дохід від приросту ринкової вартості капіталу, реалізований при продажу часток становив 1,4 млрд дол. США.

Èâàç³íàèíââ Õ³íáííóâàííú: íîçèèè èàðâíîð³; «Ñ»

Квазіпайове фінансування, що за класифікацією ІФС відоме як позики категорії «С», має риси як боргового, так і пайового фінансування. Квазіпайове фінансування (quazi-equity) реалізується за рахунок нерозподіленого прибутку ІФС. Це фінансування здійснюється у наступних формах:

- інвестиції з використанням конвертованих боргових зобов'язань;
- субординовані позики з фіксованим графіком погашення;
- інвестиції з використанням привілейованих акцій;
- інвестиції з використанням дохідних векселів (нот), за якими передбачається менш жорсткий графік погашення.

Інвестиції у вигляді квазіпайового розміщення коштів надаються в міру необхідності з метою забезпечення стійкого фінансування проекту.

Õííàè íðúí èò ³íââðèò³è òà áíðáííàèò ³íòòòòí áíò³à

Фонди прямих інвестицій (equity funds) та боргових інструментів ІФС є результатом її політики, спрямованої на стимулювання іноземних портфельних інвестицій у країнах, що розвиваються. ІФС здійснює таку політику шляхом створення та інвестування широкого спектру фондів — приватних фондів прямих інвестицій та фондів боргових інструментів. У свою чергу, ці фонди вкладають кошти у цінні папери компаній у країнах з ринками, що формуються.

Заснування таких фондів та сприяння їхньому розвитку в країнах з ринками, що формуються, дозволяє IFC залучати багатьох міжнародних портфельних інвесторів на ці ринки.

Завдяки зусиллям IFC у галузі мобілізації фінансових ресурсів не тільки великі, а й малі компанії у країнах, що розвиваються, та країнах з перехідною економікою отримують доступ до більш довгострокового фінансування. Доступ до фінансових ресурсів на міжнародних ринках допомагає їм підвищити свою конкурентоспроможність на ринках інших країн світу (в країнах з більш відкритою економікою).

Механізми часткового покриття кредитних ризиків

До структурованого фінансування IFC належать розроблені нею продукти, що забезпечують її клієнтам різні види рентабельного фінансування. Це механізми, які підвищують кредитний рейтинг облігацій та позик шляхом:

- використання гарантій часткового покриття кредитних ризиків;
- механізми розподілу ризиків;
- механізми участі в операціях з переоформлення боргу в цінні папери (сек'юритизація).

Гарантії часткового покриття кредитних ризиків. IFC використовує свій міжнародний першокласний кредитний рейтинг для надання допомоги клієнтам у (а) диверсифікації їхніх джерел фінансування, (б) продовження строків погашення та (в) отримання фінансових ресурсів у валюті за їхнім вибором (у тому числі, у місцевій валюті). Гарантії часткового покриття ризиків за позиками або облігаціям допомагають розширити доступ клієнтів до міжнародних та місцевих ринків капіталу.

Механізми розподілу ризиків. Ці механізми дозволяють клієнтам переносити кредитний ризик зі свого портфелю на IFC. Як правило, активи залишаються на балансі клієнта, а ризик переноситься завдяки наданій IFC гарантії часткового покриття ризиків.

Сек'юритизація. Така форма фінансування передбачає об'єднання та фактичний продаж фінансових активів і випуск цінних паперів, що погашаються за рахунок потоку грошових коштів, що забезпечується цими активами. Джерелом ризику тут є об'єднання активів, а не організація, котрій належать ці активи. До сек'юритизації, як правило, вдаються для переоформлення іпотеки, кредитних карт, автомобільних або споживчих кредитів, корпоративного боргу та інших активів, що мають відносно передбачуваний потік грошових коштів.

2008 фінансового року IFC мобілізувала для клієнтів через такі операції 1,9 млрд дол. США, витративши при цьому власних коштів на суму 459 млн дол. США. Половину всіх операцій IFC здійснювала в інтересах клієнтів з країн Африки та Близького Сходу. При цьому 70 % було профінансовано у національній валюті клієнта.

Значна частина фінансування IFC спрямовується в приватний сектор економік країн, що розвиваються, через фінансових посередників.

Значна частина фінансування IFC спрямовується в приватний сектор економік країн, що розвиваються, через фінансових посередників. IFC використовує всі види своїх фінансових продуктів та послуг для фінансування широкого кола фінансових посередників. Робота через посередників дозволяє їй надавати дов-

гострокове фінансування більшому числу компаній, зокрема малому та середньому бізнесу (включаючи фізичних осіб підприємців) шляхом мікрофінансування.

У багатьох країнах малий та середній бізнес є рушійною силою економічного зростання та створення робочих місць. Але мікрофінансування цих суб'єктів підприємницької діяльності пов'язано з великими транзакційними витратами, що обмежує можливості отримання ними довгострокового фінансування. Тому ІФС працює з місцевими спеціалізованими фінансовими установами, щоб за допомогою їхнього посередництва фінансувати малий та середній бізнес.

Приклади фінансування через фінансових посередників:

- Кредитні лінії банкам для рефінансування (пере-кредитування) та випуску нових акцій місцевих компаній. Такі вкладення дозволяють банкам забезпечувати своїх корпоративних клієнтів оборотними коштами і надавати їм інвестиційне фінансування.

- Фонди прямого фінансування. ІФС вкладає кошти у фонди венчурного капіталу, які дозволяють спрямовувати потоки коштів у компанії, цінні папери яких не котируються на біржах і які самі по собі навряд чи можуть привернути увагу крупних інвесторів.

- Лізингові компанії відіграють важливу роль у розвитку малих і середніх підприємств, оскільки останні, як правило, беруть основні засоби у лізинг. Лізинг виконує важливу роль у розвитку фінансового сектору в країнах з недостатньо розвинутою економікою або з низькими доходами на душу населення. ІФС активно сприяє становленню лізингу в економіках, що розвиваються.

Інструменти управління ризиками

Продукти та послуги з управління ризиками також активно використовуються ІФС при роботі в економіках країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою. ІФС є однією з небагатьох організацій, яка надає клієнтам у цих країнах довгострокові фінансові інструменти з управління ризиками.

Кредитоспроможні установи в розвинених країнах мають нагоду використовувати для хеджування ризиків, тобто страхування ризиків за допомогою операцій на строкових ринках (форвардних та ф'ючерсних), різноманітні фінансові інструменти: валютні і відсоткові свопи, форвардні контракти, ф'ючерси і опціони по процентних ставках, валютах і товарах і інші похідні інструменти (деривативи).

Деривативи є похідними якого-небудь базового показника, наприклад, валюти, відсоткової ставки або ціни на певний товар і представляють собою інструменти з управління ризиками. В останнє десятиліття використання цих похідних інструментів на ринках розвинених країн стрімко розширилося: з моменту зародження ринку відсоткових і валютних свопів на початку 1980-х років спостерігається зростання обсягу цих операцій. Але ці процеси не торкнулися країн, що розвиваються.

Завдання ІФС при наданні послуг та продуктів з управління ризиками полягає у тому, щоб допомогти своїм клієнтам ліквідувати розрив між ними та ринком. Надаючи своїм клієнтам продукти для управління ризиками, ця МФО виконує функцію посередника між ринком та приватними компаніями в країнах з

ринками, що формуються. З часу створення цієї програми 1990 року IFC надала продукти з управління ризиками приблизно 60 клієнтам у 30 країнах.

Завдяки IFC приватні компанії в країнах з ринками, що формуються, отримують доступ до продуктів з управління ризиками, які для них були недосяжні через наявність власного кредитного ризику та/ або ризик їх країни. IFC допомагає підприємствам мати доступ на міжнародні ринки деривативів для хеджування валютних і відсоткових ризиків, а також ризику зміни цін на сировинні товари. Цим IFC допомагає компаніям підвищити свою кредитоспроможність і збільшити дохідність.

IFC ретельно розробляє інструменти з управління ризиками з урахуванням потреб конкретних клієнтів у країнах, що розвиваються. Ця робота має кілька етапів:

- Спочатку визначаються та оцінюються ризики, яких може зазнати компанія у зв'язку із змінами фінансової ситуації або змінами цін на певні товари.

- Потім IFC повідомляє компанії про наявні можливості використання різних інструментів або стратегій хеджування з урахуванням необхідного рівня захисту від ризиків із зазначенням відповідних витрат.

- На завершальному етапі IFC виступає посередником між крупними суб'єктами ринку і компанією-клієнтом, що дозволяє компанії здійснити вибрану стратегію хеджування при прийнятному рівні витрат.

IFC має унікальну можливість пропонувати компаніям країн, що розвиваються, широкий вибір інструментів з управління фінансовими ризиками. При цьому вона надає компаніям-клієнтам цілу низку переваг, зокрема:

- IFC приймає на себе довгостроковий кредитний ризик клієнтів у країнах з ринками, що формуються;

- IFC має першокласний кредитний рейтинг (AAA), який дозволяє укладати на світових фінансових ринках угоди з найсприятливішими умовами;

- співпраця з IFC дозволяє налагодити широкі партнерські стосунки з учасниками ринку;

- співпраця з IFC дає можливість отримати від неї технічне та правове ноу-хау у галузі управління фінансовими ризиками (наприклад, з питань фінансування, управління ліквідними активами, управління поточними активами та зобов'язаннями);

- досвід IFC у питаннях правових режимів різних країн світу дозволяє визначити, чи допускається використання тих або інших інструментів з управління ризиками чинним законодавством тієї або іншої країни.

Оптимізація ризиків та ініціація акцій

З метою пом'якшення валютних ризиків та сприяння розвитку місцевих ринків капіталу IFC може фінансувати в деяких національних валютах. На національні валюти у 2008 фінансовому році припадала приблизно третина наданих IFC фінансових ресурсів. Міжнародна організація пропонує чотири форми кредитного фінансування у національній валюті:

- 1) позики в національній валюті;

- 2) свопи (інструменти управління ризиками, що дозволяють клієнтам хеджувати існуючі та нові зобов'язання в іноземній валюті шляхом їх конвертації у національну валюту);

3) механізми, що підвищують кредитний рейтинг клієнта, полегшуючи його доступ до позик у місцевій валюті з інших джерел;

4) кредитні лінії, що надаються місцевим фінансовим установам.

IFC вважає важливим надання своїм клієнтам фінансових ресурсів у місцевій валюті, оскільки це сприяє розвитку національних ринків капіталу. Компанії, що отримують фінансування у тій самій валюті, що й доходи, які вони отримують від своєї діяльності, є більш кредитоспроможними клієнтами для IFC.

Нині зобов'язання IFC у національній валюті перевищують еквівалент 5 млрд дол. США. 2008 фінансового року IFC взяла зобов'язання з надання перших позик у національній валюті Аргентині, Гані, Гватемалі, Замбії, Кенії та Коста-Ріці. Найбільш активно фінансування здійснюється у бразильських реалах, російських рублях та південноафриканських рандах.

Ініціатива Фонду Муніципальних Органів

Спільною ініціативою IFC та IBRD було створення Муніципального фонду, що покликаний забезпечити для підприємств та установ, які знаходяться у муніципальній власності, необхідні обсяги капіталовкладень без залучення гарантій центральної влади. До підприємств, що знаходяться у муніципальній власності належать підприємства водопостачання, відведення та очистки стічних вод, транспорту, електропостачання тощо.

Кошти муніципального фонду дозволяють місцевим органам управління та підприємствам, що ними контролюються, отримати доступ до нових фінансових продуктів, послуг та ринків капіталу. Це дає можливість: (а) зміцнити фінансово-економічний потенціал місцевих органів управління та підконтрольних їм підприємств у питаннях надання ключових інфраструктурних послуг (водопостачання, управління видаленням та очисткою стічних вод, транспорт та електропостачання), (б) підвищити ефективність діяльності місцевих органів управління та підконтрольних їм підприємств, (в) поліпшити підзвітність підприємств.

Фінансування міжнародної торгівлі і зовнішньої інфраструктури

Фінансування міжнародної торгівлі широко використовується IFC в економіках країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою. У західній економічній літературі існує поняття «фінанси торгівлі» або «торгівельні фінанси» (trade finance), яке відображає сферу теорії та практики міжнародної торгівлі, що має справу з управлінням грошовими потоками, банківським кредитуванням, інвестиціями та активами. До компаній, що залучені у цю сферу діяльності, належать імпортери, експортери, інституції, що здійснюють фінансування, страхування та надають інші послуги.

2005 року IFC розпочала надання нових фінансових послуг та продуктів у межах «Програми Глобальних торговельних фінансів» (Global Trade Finance Program, GTFFP). Загальний обсяг програми, що передбачає револьверне виділення коштів, становить 1,5 млрд дол. США. Ця програма покликана розширити та доповнити можливості банків у наданні послуг з фінансування експортно-імпортних операцій шляхом мінімізації ризиків при роботі на нових та ризикованих ринках, на яких торгові лінії можуть відчувати труднощі. У межах цієї

програми банкам, які працюють з експортно-імпортними операціями, пропонується надання часткових або повних гарантій.

На початок 2009 р. за програмою торгових фінансів IFC видала своїм клієнтам гарантії для підтримки 3900 міжнародних торгових операцій на суму більше 3 млрд дол. США,

11.3. Індeksi Міжнародної фінансової корпорації для цінних паперів ринків, що формуються

Дією IFC о дїсїаедео пїпїаї є іїеаїіеє³а, үе³ бабаеодадесорїу дїеїеє, цїі оїдї орїїїү

Міжнародна фінансова корпорація стала потужним каталізатором розвитку ринків, що формуються, зокрема завдяки: (а) розробці системи показників, які характеризують ці ринки, (б) періодичного їх розрахунку, (в) широкого і систематичного їх оприлюднення. Проведення операцій на ринку цінних паперів значною мірою базується на різноманітних індексах, які є орієнтирами для інвесторів у прийнятті ними рішень. Індeksi надають користувачам узагальнену характеристику ситуації на ринках цінних паперів.

IFC розраховує і публікує такі три індeksi: «IFC Frontier», «IFC Global» та «IFC Investible». Всі ці індeksi розраховуються у доларах США, а по конкретних країнах — також і в місцевих валютах.

Індексами IFC та її інформацією про ринки, що розвиваються, та ринки з перехідною економікою користуються такі відомі інвестиційні компанії (банки), як: J. P. Morgan, Merrill Lynch, Nomura Securities, Morgan Stanley, Commerzbank, Union Bank of Switzerland, Fidelity, Barings Asset Management.

У жовтні 1996 р. IFC почала розраховувати окремий індекс для цінних паперів підприємств Росії (Індекс «IFC Frontier»). А на початку січня 1997 р. Росія була включена до системи індeksu «IFC Global»; ще через місяць — до найбільш представницького індeksu «IFC Investible».

Для цінних паперів компаній України IFC розраховує індекс «IFC Frontier» починаючи з 3 квітня 1998 р.

²їääëñ «IFC Frontier»

Індекс «IFC Frontier» IFC розробила з метою надавати характеристику про молоді ринки, тобто ринки, що формуються. Уперше індекс «IFC Frontier» був представлений IFC у 1996 році. На початок 2009 р. його розрахунок базувався на даних щодо цінних паперів 299 підприємств з 18 країн. Загальна ринкова вартість цих цінних паперів становила майже 19 млрд дол. США. Індекс розраховується щомісяця. При цьому IFC враховує лише ту кількість акцій, яка перебуває у вільному обігу. Частка держави, стратегічного інвестора і пакет, що є у володінні самого підприємства, не враховуються. Цей індекс не враховує обмеження для іноземних інвестицій на ринку.

²їääëñ «IFC Global»

Індекс «IFC Global» був розроблений для того, щоб дати уявлення інвесторам про ринки акцій та ринки боргових зобов'язань (облігацій), які випускаються підприємствами країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою.

Індекс «IFC Global» по акціях відображає динаміку цін на акції, що активно торгуються на ринку. Він розраховується на основі інформації про акції, що представляють 60—75 % загальної капіталізації ринку конкретної країни. Дані для його розрахунку базуються на котировках акцій на біржах чи інших «прозорих» торгових системах країни (у випадку України — ПФТС). Акції для включення їх для розрахунку індексу відбираються на основі даних про капіталізацію компанії і того, наскільки активно вони продаються і купуються. Індекс «IFC Global» не враховує частку акцій, що можуть знаходитися у вільному обігу на ринку, оскільки існують труднощі зі своєчасним одержанням необхідної інформації.

Індекс «IFC Global» по облігаціях ринків, що формуються, визначається не тільки на основі обсягу ринку, а й з урахуванням показників «інвестиційної привабливості», з поправкою на такі змінні, як режими державного регулювання та оподаткування, правила доступу на ринки. Призначення цього індексу не тільки в тому, щоб надавати інвесторам контрольні показники, але й стимулювати країни-партнери Світового банку до підвищення своєї привабливості у даному класі активів.

Для того, щоб для цінних паперів країни розраховувався не тільки індекс «IFC Frontier», але й індекс «IFC Global», мають бути виконані певні вимоги. Зокрема, необхідно, щоб капіталізація акцій компаній, що входять в індекс, перевищувала 2 млрд дол. США. При цьому IFC враховує лише ту кількість акцій, що перебуває у вільному обігу. Частка держави, стратегічного інвестора, і пакет, який є у перехресному володінні підприємств, не враховуються. Для подолання такого суворого обмеження необхідна суттєво збільшувати капіталізацію підприємств, що можливо, перш за все, шляхом прискорення процесів приватизації.

Індекс «IFC Investible»

Індекс «IFC Investible» є різновидом індексу «IFC Global». Він відображає інвестиційні можливості для іноземців в економіках країн з ринками, що формуються. Для його розрахунку береться інформація про найбільш ліквідні акції.

Доступність акцій підприємств країн з ринками, що формуються, для іноземних інвесторів відображається у контексті різноманітних юридичних обмежень, що встановлюються законодавством держави або статутами компаній-емітентів. Наприклад, АТ «Газпром» входить в індекс «IFC Global» всіма 100 % своєї капіталізації, а в індекс «IFC Investible» — тільки 5 %, оскільки існують певні обмеження щодо можливостей іноземних інвесторів придбавати акції цієї компанії. Іншим прикладом можуть слугувати акції телекомунікаційних компаній України. Українське законодавство встановлює обмеження для телекомунікаційних компаній щодо належності акцій іноземним інвесторам на рівні не більше 49 %. Тому загальна ринкова капіталізація телекомунікаційних компаній при розрахунку індексу «IFC Investible» буде множитись на 0,49. Якщо ж, наприклад, статут конкретної компанії обмежує частку іноземних інвесторів 20 %, то капіталізація такої компанії буде скоригована множителем 0,20.

Компанії, цінні папери яких включаються в індекс «IFC Investible», мають задовольняти мінімальним критерієм щодо: (а) капіталізації, (б) ліквідності. Ка-

піталізація цінних паперів, що включаються в індекс «IFC Investible», з урахуванням згаданих вище множників капіталізації має бути більше 25 млн дол. США. Ліквідність цінних паперів вимірюється обсягом річного обігу акцій на біржі. За цим показником акції, що можуть претендувати на включення у підрахунок індексу, повинні мати річний обсяг біржового обігу перед включенням до індексу не менше 10 млн дол. США.

Включення цінних паперів тієї чи іншої країни в систему індексів IFC є важливою подією для такої країни, оскільки це характеризує певний ступінь розвитку її ринків капіталів. Включення країни до загальноприйнятого індексу IFC є свого роду «зеленим сигналом» для багатьох інвесторів.

11.4. Цикл фінансування проектів

Критерії, умови і аспекти фінансування проектів IFC

Проекти, що претендують на право фінансування по лінії IFC, мають відповідати ряду критеріїв, зокрема:

- місцем реалізації проекту має бути держава-член IFC, що належить до групи країн, що розвиваються, або країн з перехідною економікою;
- проект здійснюється у приватному секторі;
- проект є технологічно та технічно обґрунтованим;
- проект є перспективним з погляду прибутковості;
- проект сприяє економічному прогресу даної країни;
- проект є екологічно та соціально обґрунтованим, відповідає екологічним і соціальним вимогам IFC та країни, в якій реалізується;
- власниками підприємства, яке планує фінансувати IFC, мають бути особи, які відповідають вимогам щодо репутаційних ризиків.

Хоча IFC надає фінансування підприємствам приватного сектору, приймаються для розгляду та фінансуються також підприємства, в яких є державна власність, але незначна на обсягом. При цьому обов'язковою є умова, що проект здійснюється на комерційній основі.

До IFC для отримання фінансування можуть звертатися: (а) компанії та підприємці, що бажають створити нове виробництво (належать до «green field»), (б) існуючий вже бізнес, який планує розвиватися та удосконалювати своє виробництво.

В обох випадках до IFC подається у довільній формі інвестиційна пропозиція. При цьому потенційний клієнт IFC має усвідомлювати, що основна роль в управлінні проектом лежатиме на ньому, і він же має забезпечити переважну частину фінансування проекту.

Незважаючи на певну універсальність фінансових продуктів та послуг, що надаються з боку IFC, для кожного клієнта розробляється індивідуальний проект, залежно від його потреб та специфіки.

IFC діє на комерційній основі, інвестуючи тільки в економічно доцільні проекти і беручи плату за свої продукти та послуги за ринковими ставками.

Хоча IFC не вимагає урядових гарантій фінансуючи приватні підприємства, вона активно співпрацює з урядами держав-членів, сприяючи формуванню сприятливих умов для функціонування бізнесу.

Однієї ідентифікації, цілі об'єкта фінансування IFC

У Міжнародної фінансової корпорації цикл проектів має декілька етапів:

1. *Подання заявки на одержання фінансування від IFC.* Типової форми заявки на отримання фінансування від IFC не існує. Можна домовитись про безпосередню зустріч з представниками IFC, можна попередньо подати матеріали по проекту.

Після встановлення контакту та попереднього розгляду пропозиції експерти IFC, якщо проект виглядає таким, що відповідає вимогам IFC, пропонують потенційному клієнту надати: (а) техніко-економічне обґрунтування, (б) бізнес-план проекту та (в) фінансову звітність, на основі яких приймається рішення щодо доцільності подальшої оцінки проекту.

Якщо у процесі попередніх переговорів приймається рішення про доцільність подальшої співпраці, сторони підписують Мандатну Угоду, в якій фіксуються наступні кроки, права та обов'язки сторін, їхні можливі витрати тощо.

2. *Оцінка проекту.* До складу групи з оцінки проекту обов'язково входять: (а) інвестиційний офіцер (спеціаліст з фінансовою освітою та знанням країни походження проекту); (б) інженер з відповідною технічною освітою (досвідчений фахівець у галузі, до якої належить проект); (в) еколог.

Група з оцінки проекту виїздить безпосередньо на об'єкт, зустрічається з власником (власниками) та менеджментом проекту. Її завдання полягає в оцінці технічних, фінансових, економічних та екологічних аспектів проекту. Тривалість такого відрядження — один-два тижні.

Повернувшись у штаб-квартиру IFC, група готує рекомендації керівництву відповідного департаменту IFC. Якщо на рівні департаменту приймається рішення фінансувати проект, то юридичний департамент IFC готує проекти відповідних документів, залучаючи у разі необхідності сторонніх консультантів. У ході цієї роботи відбувається узгодження невирішених питань зі спонсором та іншими зацікавленими сторонами: наприклад, фінансовими установами (банками розвитку та інвестиційними компаніями, що виступають партнерами у разі надання синдикованого кредиту), урядовими органами тощо.

3. *Публікація повідомлення.* Основна інформація про інвестиційний проект IFC має бути опублікована до того, як він виноситься на розгляд Ради директорів IFC. Загальнодоступними мають бути і документи екологічної експертизи проекту.

4. *Розгляд проекту Радою директорів IFC.* Остаточне рішення щодо фінансування проекту приймається Радою директорів IFC.

5. *Мобілізація капіталу.* У разі необхідності IFC розпочинає мобілізацію додаткового капіталу, пропонуючи іншим фінансовим інституціям взяти участь у конкретному проекті.

6. *Юридичні зобов'язання.* У разі схвалення проекту Радою директорів та виконання раніше узгоджених умов, IFC укладає зі спонсором договір, беручи тим самим на себе юридичні зобов'язання.

7. *Перерахування коштів клієнту.* Надання коштів здійснюється у порядку, передбаченому угодою між IFC та клієнтом.

8. *Контроль за реалізацією проекту.* Після перерахування коштів IFC ретельно контролює хід виконання інвестиційного проекту. Періодично проводяться консультації з керівництвом підприємства-реципієнта. Експерти IFC приїждять безпосередньо на підприємство. Передбачається подання щоквартальної звітності про хід робіт, інформації щодо негативних факторів, які можуть вплинути на

роботу підприємства, а також подання річної фінансової звітності, яка завірена авторитетною аудиторською компанією.

9. *Закриття проекту.* Після того, як: (а) кредит, наданий з боку IFC, повністю погашено та/або (б) кошти, що інвестовані у статутний капітал, вже повернені шляхом відповідного продажу частки IFC, (в) проект знімається з балансу IFC.

11.5. Технічна допомога Міжнародної фінансової корпорації

Нóòí³ñòù òàòí³÷íî; äíîíî ïàè IFC òà ì ðíèù á àèííî ðèàð èðàíí -ðàòèí³°íò³à

Одними з видів діяльності IFC є надання технічної допомоги (консультативних послуг) приватним компаніям, особливо тим, з якими IFC має інвестиційні проекти, а також консультування урядів держав-членів.

Технічна допомога доповнює інвестиційні операції IFC та відіграє ключову роль на ринках, де тільки починають зароджуватися умови для інвестування. В умовах виходу країн з фінансово-економічної кризи технічна допомога з боку міжнародних організацій збільшується. По всіх проектах технічної допомоги IFC бере на себе здійснення загального менеджменту.

Джерелами фінансування технічної допомоги IFC є такі: (а) кошти держав-донорів, які одночасно є членами IFC, (б) кошти самої IFC у частині її нерозподіленого прибутку, (в) внески самих клієнтів.

Для того, щоб розвивати ринкові відносини в країнах, що розвиваються, та в країнах з перехідною економікою, частина послуг у межах технічної допомоги IFC здійснюється на оплатній основі. Тобто клієнти мають частково оплачувати ці послуги, при цьому величина оплати є досить прийнятною.

IFC встановила порядок ціноутворення на свої консультативні послуги, керуючись двома принципами: по-перше, всім клієнтам варто в міру можливостей робити певні внески, що демонструє їхню зацікавленість у послугах; по-друге, обсяг витрат на послуги з технічної допомоги має залежати від їхнього характеру, тобто від того, чи сприяють вони створенню суспільних благ, що приносять користь не тільки окремому клієнту, але й широкому загалу.

Í äíòùí è òàòí³÷íî; äíîíî ïàè ç àíèó IFC

Технічна допомога може здійснюватися зокрема за такими напрямками:

- допомоги у розробленні проектів нормативних документів;
- консультації з питань виробничо-комерційної діяльності приватним підприємствам (особливо представникам малого та середнього бізнесу);
- сприяння процесам цивілізованої приватизації, що є запорукою формування ефективного ринкового середовища;
- сприяння розвитку культури корпоративного управління на підприємствах;
- створення сприятливих умов для діяльності комерційних підприємств (наприклад, розвиток фінансового сектора в країні, розвиток ринку лізингу, факторингу, розвиток сільськогосподарського бізнесу тощо);
- допомога країнам у формуванні енергоефективної економіки та забезпеченні екологічно чистого виробництва.

IFC надає технічну допомогу за п'ятьма тематичними бізнес-лініями, що відповідають її стратегії:

- 1) створення сприятливого середовища для підприємництва,

- 2) розширення доступу до фінансування,
- 3) консультування приватних компаній щодо ведення бізнесу,
- 4) забезпечення екологічної та соціальної стійкості,
- 5) розвиток інфраструктури.

2008 фінансового року IFC надавала технічну допомогу у 97 державах-членах. Загальна сума її витрат пов'язаних з технічною допомогою у цьому році становила 152 млн дол. США. Найбільший обсяг консультаційних послуг було надано у двох регіонах: 28 % — Африка на південь від Сахари; 20 % — Європа та Центральна Азія.

Пріоритетними напрямками технічної допомоги 2008 фінансового року були: консультування приватних компаній щодо ведення бізнесу та розширення доступу до фінансування, на які було витрачено 27 та 25 % відповідно від всіх витрат на технічну допомогу IFC. У 2009—2010 роках та на найближчу перспективу пріоритетними напрямками будуть екологічні проекти.

Основні терміни і поняття

Граничні ринки, індекси IFC, пайове фінансування, позики IFC категорії «А», позики IFC категорії «В», позики IFC категорії «С», ринки що формуються, фінанси торгівлі, фонди прямих інвестицій, експертні оцінки при фінансуванні проектів.

Контрольні запитання

1. Як формується власний капітал IFC?
2. У чому сутність позик IFC категорії «А»?
3. У чому сутність синдікованих позик IFC?
4. У чому сутність механізму IFC шляхом фінансування через посередників?
5. У чому сутність пайового фінансування проектів IFC?
6. Які індекси розраховує IFC по цінних паперах ринків що формуються?
7. Яким критеріям мають відповідати проекти, що фінансуються IFC?
8. З яких етапів складається цикл фінансування проектів IFC?
9. За якими напрямками надається технічна допомога з боку IFC?

Література

1. Фінанси: Підручник / За ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. — К.: Знання, 2008. — Розділ. 4.
2. Міжнародні організації: навч. посібник / М-во освіти і науки України, Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, Ф-т міжнар. відносин; за ред. О. С. Кучика. — 2-ге вид., переробл. і доповн. — К.: Знання, 2007. — 749 с.
3. Моисеев С. Р. [Международные валютно-кредитные отношения]: учебное пособие / С. Р. Моисеев. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Дело и Сервис, 2007. — 816 с.
4. Циганкова Т. М. Міжнародні організації: Навч. посібник / Т. М. Циганкова, Т. Ф. Горжєєва. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К.: КНЕУ, 2001. — 340 с.
5. Офіційний сайт Міжнародної Фінансової Корпорації: www.ifc.org

12.1. Діяльність Європейського банку реконструкції та розвитку

Історія створення Європейського банку реконструкції та розвитку

Угода про створення Європейського банку реконструкції та розвитку (European Bank for Reconstruction and Development, EBRD) була підписана у Парижі 29 травня 1990 р. Діяльність банку розпочав у квітні 1991 р., у період, коли в країнах колишнього соціалістичного табору зароджувалися ринкові відносини та формувалися інституції ринкової економіки. Колишні країни соціалістичного табору потребували фінансової підтримки саме цих процесів.

Згідно з установчими документами довгостроковою метою EBRD є сприяння: (а) переходу економік цих країн до відкритих ринково-орієнтованих економік, (б) розвитку приватної та підприємницької ініціативи.

Членство у EBRD відкрито для європейських та неєвропейських держав, що є членами ІМФ, Європейського економічного співтовариства (Європейського Союзу) та Європейського інвестиційного банку. Докладний перелік держав-членів EBRD, рік їхнього вступу до організації та частку у її статутному капіталі див. Додаток 9.

Ця міжнародна фінансова організація сприяє державам-членам у реалізації структурних реформ, включаючи галузеві економічні реформи, демонополізацію, децентралізацію та роздержавлення (приватизацію). Свої завдання EBRD сформулював наступним чином:

- сприяти розвитку продуктивної та конкурентоспроможної діяльності всіх підприємств, у тому числі малих та середніх;
- залучати національний та іноземний капітал і управлінський досвід для досягнення вищезазначеної цілі;
- сприяти інвестиціям в інфраструктуру, сферу фінансових та нефінансових послуг, допомагаючи формуванню конкурентного середовища, підвищенню продуктивності праці, рівня життя та поліпшенню умов праці;
- надавати допомогу у підготовці, фінансуванні та реалізації як окремих проектів, так і проектів у межах спеціальних інвестиційних програм;
- стимулювати та заохочувати розвиток ринку капіталів;
- підтримувати лише економічно та соціально обґрунтовані, життєздатні проекти;
- сприяти екологічно здоровому та стійкому розвитку суспільства. Ця теза підкріплюється тим, що: (а) Статут EBRD передбачає діяльність цієї організації лише в країнах, що слідуєть принципам демократії, (б) турбота про навколишнє середовище є складовою системи корпоративного управління та фігурує у всіх інвестиційних проектах EBRD.

Інформація про діяльність ЕБРР, її керівництво

Штаб-квартира Європейського банку реконструкції та розвитку розташована у Лондоні. Найвищим його органом є *Рада керуючих*, що визначає основні напрями діяльності цієї міжнародної організації та обирає її Президента. Кожна з держав-членів представлена одним членом в Раді керуючих (зазвичай міністр фінансів) та одним його заступником.

Виконавчий орган ЕБРР — *Рада директорів*, що складається з 23 членів. Вона затверджує політику, згідно з якою будує свою роботу та приймає рішення щодо фінансування за конкретними інвестиційними проектами.

Президент ЕБРР обирається Радою керуючих на чотири роки. Він керує поточною діяльністю ЕБРР, головує на засіданнях Ради директорів і бере участь у сесіях Ради керуючих, є відповідальним за управління персоналом ЕБРР. У липні 2008 р. Президентом ЕБРР було обрано Томаса Мірова (Thomas Mirow). За поданням Президента Рада директорів призначає Віце-президентів, визначає їхні мандати та повноваження. До штату ЕБРР входять 831 співробітника у штаб-квартирі та 241 — у представництвах в різних державах-членах.

Фінансові ресурси ЕБРР

Фінансові ресурси Європейського банку реконструкції та розвитку поділяються на: (а) звичайні основні ресурси, (б) ресурси спеціальних фондів. Звичайні основні ресурси ні за яких обставин не можуть використовуватися для покриття збитків або виконання зобов'язань ЕБРР, що впливають з його спеціальних операцій. Докладнішу інформацію про фінансові результати діяльності Європейського банку реконструкції та розвитку подано у Додатках 10—11.

До звичайних основних ресурсів ЕБРР належать:

1. Дозволений до випуску акціонерний капітал ЕБРР, включаючи сплачений капітал і капітал, що підлягає сплаті. На початок 2009 р. загальна сума підписного (статутного) капіталу ЕБРР становила 20 млрд євро (у тому числі, сплачений підписний капітал 5 млрд євро та 15 млрд. євро до запитання). У складі акціонерів ЕБРР на цей час були: 61 країна, Європейське Співтовариство та Європейський інвестиційний банк. Україна набула членство у ЕБРР 13 квітня 1992 р. і придбала 160 акцій.

Рада керуючих переглядає статутний капітал не рідше одного разу в п'ять років. Акції не можуть бути закладені, обмінені або передані кому-небудь, окрім ЕБРР. Члени ЕБРР не несуть відповідальності за зобов'язанням ЕБРР. Оплата акцій здійснюється поступовими внесками (п'ять внесків), кожен по 20 % від загальної належної до сплати суми. Половина кожного внеску (50 %) може бути здійснена векселями або іншими зобов'язаннями деномінованими у екю, у доларах США або японських єнах на основі середнього обмінного курсу відповідної валюти до екю за період з 30.09.1989 р. до 31.03.1990 р. Векселі, в яких здійснена оплата акцій: (а) пред'являються до оплати тоді, коли ЕБРР необхідні будуть гроші для виплат по його операціях, (б) вони є необоротними, безвідсотковими та підлягають оплаті за вимогою ЕБРР за номіналом, (в) по завершенні так званого «розумного терміну» вони пред'являються до сплати таким чином, щоб їх сума в євро на момент пред'явлення до сплати кожному члену

була пропорційна кількості сплачуваних акцій, на котрі підписався або якими володіє кожен член EBRD, що депонує вексель або зобов'язання.

2. Позикові кошти EBRD залучає на фінансових ринках шляхом випуску корпоративних облігацій (бондів) та інших боргових інструментів, що купуються різноманітними інвесторами (центральні банки країн, пенсійні фонди, страхові компанії, компанії з управління активами різних країн). EBRD має найвищу оцінку рейтингових агентств (AAA від Standard & Poog's, Aaa від Moody's та AAA від Fitch) і тому може мобілізувати кошти на міжнародному ринку капіталів на найвигідніших умовах.

3. Кошти, отримані: (а) в результаті погашення раніше виданих позик, (б) суми наданих гарантій. (в) виручка від реалізації тих часток у статутних капіталах підприємств-клієнтів, у які раніше були інвестовані кошти EBRD.

4. Доходи від: (а) позик, (б) інвестицій в акціонерний капітал, (в) наданих гарантій, (г) гарантованого розміщення цінних паперів, що не належать до спеціальних операцій EBRD.

5. Будь-які інші доходи EBRD, що не належать до ресурсів спеціальних фондів.

До ресурсів спеціальних фондів належать:

1. Кошти, прийняті EBRD для включення у будь-який спеціальний фонд.

2. Кошти, що одержані в погашення позик або за надані гарантії, а також надходження від інвестицій в акціонерний капітал у разі, якщо вони фінансувалися з ресурсів якогось спеціального фонду.

3. Доходи у вигляді надходжень від інвестицій, здійснених з ресурсів спеціальних фондів.

Відповідно до джерел фінансування операції EBRD поділяються на:

(а) *звичайні операції*, тобто такі, що фінансуються за рахунок коштів звичайних основних ресурсів EBRD;

(б) *спеціальні операції*, тобто ті, що фінансуються за рахунок спеціальних фондів.

EBRD фінансує лише проекти, що сприяють переходу до ринкової економіки.

Ńôãðè ò³íáí òááí íú çà ðáòóíîé êîøð³á EBRD

Особливості діяльності EBRD порівняно з міжнародними фінансовими організаціями системи ООН, є регіональна спрямованість. Свої послуги та фінансові продукти EBRD пропонує як державному, так і приватному сектору.

До сфер діяльності EBRD належать:

- проектне фінансування підприємств фінансового та нефінансового секторів;
- інвестування коштів як у нове виробництво, так і в діючі компанії;
- робота з державними компаніями з метою підтримки на них процесів приватизації;
- допомога підприємствами комунального господарства з метою їхнього розвитку;
- використання тісних зв'язків з урядами держав-членів для реалізації курсу створення сприятливих умов для підприємницької діяльності.

Згідно з політикою EBRD ця міжнародна організація не фінансує підприємства, діяльність яких пов'язана з виробництвом: (а) зброї; (б) тютюнових та алкогольних виробів; (в) засобів, заборонених міжнародним правом; (г) ігровим бізнесом. Крім того, EBRD не фінансує виробництва або процеси у разі шкідливості їхньої дії для навколишнього середовища.

Öîáíîîá³ îðîáöèèè òà îîîèöáè, ùî íááâðöüü EBRD

EBRD пропонує такі фінансові продукти та послуги:

(а) *Індивідуальні позики*, (б) *синдиковані позики* (спільно з багатосторонніми інститутами, комерційними банками або іншими зацікавленими установами фінансування). Позики надаються: підприємствам приватного сектору; державним підприємствам, що діють на конкурентних засадах та переходять на умови роботи в ринково-орієнтованій економіці; будь-яким державним підприємствам з метою полегшення їхньої приватизації. Під час видачі позик приватним комерційним підприємствам EBRD не вимагає гарантій уряду країни-позичальника.

Інвестиції в статутний капітал. Фінансування підприємств через механізм «входження» у статутні капітали цих підприємств є одним з основних інвестиційних продуктів EBRD. Таке фінансування дозволяє EBRD мати більше впливу на розвиток корпоративного управління в цих підприємствах, на підвищення ефективності їхньої фінансово-економічної діяльності. EBRD інвестує кошти у статутні капітали таких підприємств: підприємств приватного сектору; державних підприємств, що діють на засадах конкуренції і переходять на умови роботи в ринково-орієнтованій економіці; державних підприємств з метою полегшення їхньої приватизації.

Якщо перелічені вище методи фінансування у певному конкретному випадку недоцільні, EBRD пропонує *гарантоване розміщення цінних паперів*, що випускаються приватними або державними компаніями.

Розміщення ресурсів спеціальних фондів.

Участь у позиках та надання технічної допомоги для реконструкції та розвитку інфраструктури, включаючи природоохоронні програми, а також програми, необхідні для розвитку приватного сектору та ринкової трансформації економіки.

Більша частина діяльності EBRD присвячена роботі з приватним сектором: 70 % обсягу всіх операцій EBRD — це проекти фінансування підприємств приватного сектору, решта (30 %) — операції з фінансування державного сектору. У приватному секторі EBRD прагне виконувати функцію доповнення інших джерел приватного капіталу, а не конкурувати з ними.

Обсяг фінансування по одному проекту становить 5—20 млн євро. Менші за обсягом проекти EBRD фінансує через фінансові інституції. Наприклад, надається комерційному банку позика, яка потім використовується для мікрокредитів кінцевим позичальникам.

Óî íàè íááâí íü èðááèè³á EBRD

Докладна оцінка можливостей кожного проекту провадиться на самому початковому етапі його опрацювання.

EBRD бере на себе частину проектного ризику, взаємодіючи з іншими приватними комерційними структурами (комерційними банками і інвестиційними

фондами, багатосторонніми кредитними установами і державними експортно-кредитними агентствами). Порівнянно з приватними комерційними банками основна перевага EBRD у тому, що він бере на себе, окрім комерційних, також і політичні ризики.

Хоча EBRD відрізняється від комерційних банків, його методи роботи з інвестиційними проектами аналогічні. Він береться за виконання лише комерційно життєздатних проектів, призначає комерційні ціни за свої послуги. EBRD не видає гарантій за експортними кредитами і не надає дрібних банківських послуг.

Öëëë ï õïãêð³ã EBRD

Усі проекти, що фінансуються Європейським банком реконструкції та розвитку проходять через певні етапи, сукупність яких формує так званий *цикл проекту*. Він включає наступні 9 етапів:

1. *Розгляд концепції* (Concept Review). На цьому етапі Операційний комітет EBRD (Operations Committee, OpsCom), який складається з вищих управлінців у галузях банківської справи, фінансів, економіки та оцінювання охорони навколишнього середовища, схвалює концепцію проекту та його загальну структуру, включаючи структуру фінансування та відповідні зобов'язання. Клієнт та EBRD укладають Мандатний лист, у якому окреслюється план проекту, витрати на розвиток та відповідальності сторін.

2. *Остаточний розгляд проекту* (Final Review by OpsCom). Як тільки основи бізнесової справи (включаючи підписання технічного завдання) узгоджено і всі дослідження по справі завершено, проект має пройти фінальний розгляд на Операційному комітеті.

3. *Розгляд проекту Радою Директорів* (Board Review). Президент EBRD та команда, що займається підготовкою проекту, презентують його Раді директорів для схвалення.

4. *Підписання угоди* (Signing). На цьому етапі EBRD та клієнт підписують угоду, і з цього моменту справа проекту набуває чинності.

5. *Перерахування грошей* (Disbursements). Як тільки: (а) умови оплати узгоджені, (б) якщо їх виконання клієнтом відповідає вимогам EBRD, здійснюється перерахування коштів з банківського рахунка EBRD на рахунок клієнта.

6. *Погашення заборгованості клієнтом* (Repayments). Клієнт має погашати свій борг перед EBRD згідно з узгодженим графіком.

7. *Продаж частки у статутному капіталі* (Sale of equity). Якщо фінансування з боку EBRD відбувалось у формі входження у статутний капітал клієнта, то на обумовленому угодою етапі EBRD продає свою частку у статутному капіталі без права зворотного викупу (on a non-recourse basis).

8. *Завершальний платіж* (Final maturity). Клієнт має повернути EBRD останню суму за позикою.

9. *Закінчення проекту* (Completion). Борг за позикою повністю сплачується, та /або EBRD повністю позбувається своєї частки у статутному капіталі клієнта.

12.2. Діяльність Чорноморського банку торгівлі та розвитку

І аоа ³ çààààííÿ ×îðíîî îðíîåîîî àáí èó òîðà³æ³ òà ðîçâèòêó

Чорноморський банк торгівлі та розвитку (ЧБТР) був створений у 1994 р., зі штаб-квартирою у Салоніках (Греція). Членами ЧБТР є держави-учасниці Чорноморського економічного співробітництва: Азербайджан, Албанія, Болгарія, Вірменія, Греція, Грузія, Молдова, Росія, Румунія, Туреччина та Україна.

ЧБТР створено з метою сприяння економічному розвитку держав-членів шляхом заохочення приватної підприємницької діяльності та прискорення реформ у фінансовому секторі. Ця міжнародна організація покликана допомагати у фінансуванні регіональних проєктів, що належать до державного та приватного секторів, сприяти розвитку торгівлі між державами-членами.

Для досягнення цієї мети перед ЧБТР поставлено низку завдань та окреслено певні повноваження, серед яких:

- допомога у розвитку торгівлі між державами-членами;
- фінансування проєктів, спрямованих на розвиток виробничих галузей в економіках держав-членів;
- співпраця з національними та іншими міжнародними організаціями у питаннях фінансування держав-членів;
- заснування спеціальних фондів для цілей, визначених Правлінням ЧБТР з наступним розпорядженням цими фондами;
- проведення наукових досліджень з метою сприяння економічному розвитку як кожної держави-члена, так і регіону в цілому;
- заохочення регіонального співробітництва у галузі розвитку та ефективнішого використання ресурсів;
- надання консультативної допомоги з питань розроблення раціональної економічної політики;
- сприяння інвестиціям у соціальну інфраструктуру держав-членів шляхом: (а) надання гарантій, (б) безпосередньої участі у фінансуванні, (в) використання інших фінансових механізмів.

Ô³íáíîî³ ðîðåòå ×ÀÐÐ

До повноважень Чорноморського банку торгівлі та розвитку віднесено надання наступних послуг:

- позичати кошти у держав-членів або в іншому місці;
- інвестувати та розміщувати на депозитах кошти, які ЧБТР тимчасово не потребує для своїх операцій;
- купувати та продавати на вторинному ринку цінні папери випущені ЧБТР або гарантовані ним, або в які він інвестував власні кошти;
- надавати гарантії по цінних паперах, в які ЧБТР інвестував свої кошти, з метою полегшення їхнього продажу;

- здійснювати гарантоване розміщення або брати участь у гарантованому розміщенні цінних паперів, що були випущені будь-яким підприємством для цілей, які відповідають меті та функціям банку;
- надавати технічні консультації та сприяння, які відповідають меті та входять до функцій ЧБТР.

Î ðààġ ě 0ġ ðààĕ³ġġ Ÿ ×Ā0Ē

До органів управління ЧБТР належать: Правління, Рада директорів та Президент. При цьому Правління та Рада директорів можуть створювати допоміжні органи, що необхідні для виконання завдань ЧБСТ.

Правління ЧБСТ провадить обов'язкові щорічні засідання або додаткові засідання на прохання Ради директорів. Правління визначає кількість директорів, при цьому кожна держава країна-член має право призначити тільки одного директора, який обирається на три роки і може бути переобраним. Директори не можуть бути членами Правління.

Кожна держава-член призначає заступника директора, який повністю уповноважений діяти від імені директора за його відсутності. Заступник може брати участь у засіданнях Ради директорів, хоча має право голосу тільки коли заміщує директора.

Рада директорів відповідає за керівництво загальною діяльністю ЧБТР і має такі повноваження, делеговані їй Правлінням: (а) готувати роботу засідань Правління, (б) приймати рішення стосовно діяльності ЧБСТ та його операцій, (в) щорічно звітувати Правлінню про результати фінансової діяльності, (г) затверджувати бюджет ЧБСТ.

Правління обирає *Президента* ЧБСТ з числа громадян держав-членів на чотири роки. Він є Головою Ради директорів і не бере участі в голосуванні, однак якщо голоси розподіляються порівну, то має право вирішального голосу в Раді директорів. Президент може брати участь у засіданні Правління, однак він не бере участі в голосуванні. Президент є найвищою службовою особою ЧБТР і його представником. Він несе відповідальність за організацію роботи, призначення та звільнення посадових осіб та співробітників відповідно до правил та процедур затверджених Радою директорів.

За рекомендацією Президента Рада директорів призначає одного чи більше віце-президентів, які наділяються повноваженнями з управління ЧБТР, що визначаються Радою директорів. За відсутності Президента або у разі його неспроможності виконувати свої повноваження один з віце-президентів, який призначається Президентом, має повноваження та виконує функції Президента. Віце-президент може брати участь у засіданні Ради директорів не маючи права голосу на цих засіданнях.

0³ġġġġ³ ðàġ0ġġĕ ×Ā0Ē

Фінансові ресурси ЧБТР складаються з: (а) звичайних основних ресурсів, (б) ресурсів спеціальних фондів.

До складу *звичайних основних ресурсів* входять:

- дозволений до випуску статутний капітал ЧБТР;
- кошти, що отримані в результаті погашення раніше наданих ЧБТР позик;

- кошти, отримані ЧБТР за наданими ним гарантіями;
- кошти отримані від інвестування в акціонерний капітал підприємств держав-членів;
- будь-які інші кошти та доходи, що отримані ЧБТР і які не є частиною його спеціальних фондів.

Дозволений до випуску статутний капітал ЧБТР включає: (а) повністю сплачені акції, (б) акції для сплати, (в) акції, що підлягають сплаті на вимогу.

Одиницею обліку статутного капіталу ЧБСТ є SDR. Дозволений до випуску статутний капітал становить 1 млрд SDR, а розподілений — 1 млн SDR. Номінал кожної акції 1 тис. SDR.

У разі необхідності статутний капітал може бути збільшено. Правління ЧБСТ переглядає величину статутного капіталу щонайменше кожні п'ять років. Кожна держава-учасниця Чорноморського економічного співробітництва має право на певну частку у статутному капіталі ЧБСТ, а саме:

- Азербайджан, Албанія, Вірменія, Грузія, Молдова — кожна по 2 % дозволеного до випуску статутного капіталу, що відповідає 20 тис. акцій загальною номінальною вартістю 20 млн SDR;
- Болгарія, Румунія та Україна — кожна по 13,5 %, що відповідає 135 тис. акцій загальною номінальною вартістю 135 млн SDR;
- Греція, Росія та Туреччина — кожна по 16,5 % статутного капіталу, що відповідає 165 тис. акцій загальною номінальною вартістю 165 млн SDR.

Прийняття інших членів та розподіл їхніх квот у статутному капіталу відбувається так, щоб сукупний пакет акцій членів-засновників завжди складав контрольний пакет акцій.

Оплата акцій здійснюється наступним чином:

- 10 % — повністю сплачені акції;
- 20 % — акції до сплати, що сплачуються кожним членом шляхом випуску простого векселя або іншого зобов'язання. Такі векселі або зобов'язання не підлягають вільному обігу, на них не нараховуються дивіденди, вони виражені у SDR;
- 70 % — акції, що підлягають сплаті на вимогу, які сплачуються лише у разі, якщо необхідно погасити зобов'язання ЧБСТ.

Оплата акцій здійснюється у валютах «кошика» SDR та у валюті відповідної держави-члена. Всі члени вільні у виборі валюти, в якій здійснюється платіж, при цьому частка національної валюти держави-члена в кожному платежі має не перевищувати 50 % суми, яка підлягає сплаті в кожному конкретному випадку. Вартість кожної національної валюти визначається ЧБТР на основі ринкового курсу валюти на дату платежу. У разі необхідності ЧБТР може звертатися за консультаціями до компетентних органів відповідної держави-члена та до ІМФ.

До *ресурсів спеціальних фондів* належать:

1. Кошти, визначені ЧБТР для включення в будь-який спеціальний фонд.
2. Кошти, що сплачені в погашення позик або по гарантіях, а також кошти, отримані від інвестицій в акціонерний капітал, що фінансується з ресурсів будь-якого спеціального фонду.
3. Прибутки від інвестицій, здійснених за рахунок спеціальних фондів.

Інформація × АОВ

Операції ЧБТР поділяються на звичайні та спеціальні.

Витрати за звичайними операціями можуть фінансуватися лише за рахунок звичайних основних ресурсів. Витрати за спеціальними операціями — лише за рахунок ресурсів спеціальних фондів.

Звичайні основні ресурси за будь-яких умов не можуть бути використані для покриття збитків або виконання зобов'язань, які випливають із спеціальних операцій або іншої діяльності, для якої спочатку використовувались або призначались ресурси зі спеціальних фондів.

Щодо звичайних операцій ЧБТР застосовуються наступні обмеження:

- Загальна сума непогашених позик, інвестицій у статутний капітал та наданих ЧБТР гарантій у разі здійснення звичайних операцій має не перевищувати 150 % загальної суми передплатеного статутного капіталу ЧБТР і його резервів та прибутку, за вираженням збитків.

- Загальна сума інвестицій ЧБТР у статутний капітал підприємства, проект якого фінансується, має не перевищувати частку вже існуючих власників у статутному капіталі цього підприємства. ЧБТР не прагне отримати від таких інвестицій контрольного пакету акцій відповідного підприємства та не здійснює такий контроль, а також не приймає на себе прямої відповідальності за керівництво підприємством, інвестором якого він є. Винятком є випадки загрози невиконання зобов'язань за інвестиціями, банкрутство цього підприємства та інші ситуації, що створюють загрозу інвестиціям ЧБТР.

- Сума сплачених інвестицій ЧБТР у статутні капітали підприємств, проекти яких фінансуються, має не перевищувати суму його сплаченого передплатного капіталу, прибутку та загальних резервів, за винятком збитків.

Форми здійснення операцій Чорноморським банком торгівлі та розвитку є такими:

- підтримка торговельної діяльності;
- надання позик або участь у позиках разом із багатосторонніми установами, комерційними банками або іншими зацікавленими організаціями;
- інвестування в акціонерний капітал;
- залучення коштів на міжнародних фінансових ринках;
- гарантоване розміщення цінних паперів, якщо інші способи фінансування є недоцільними;
- розміщення ресурсів спеціальних фондів відповідно до угод, які визначають їхнє використання;
- надання технічної допомоги для розвитку інфраструктури, включаючи природоохоронні програми;
- виконання інших банківських операцій, які не заборонені Угодою про створення ЧБТР або рішеннями його Правління.

Позики ЧБТР в іноземній валюті виражаються та надаються в валютах «кошика» SDR. Заборгованість перед ЧБТР у іноземній валюті сплачується у вільноконвертованій валюті, що ним приймається. Кредити ЧБТР у національній валюті виражаються в національній валюті відповідної держави-члена.

Норма прибутку за позиковими операціями ЧБТР має бути не менше прибутковості аналогічних операцій на міжнародному ринку капіталів.

Фінансовим роком ЧБТР є календарний рік.

Правління щорічно визначає, яка частина чистого прибутку ЧБТР за звичайними операціями відраховується до резервів. При цьому жодна частина чистого прибутку ЧБТР не підлягає розподілу між державами-членами доки сума Загального резерву ЧБТР не досягне 10 % загальної суми його статутного капіталу.

Діяльність ЧБТР

Режим оподаткування Чорноморського банку торгівлі та розвитку є наступним:

- Активи ЧБТР, його нерухоме майно, прибутки, операції та угоди звільняються від оподаткування та від митних зборів. ЧБТР звільняється від будь-якого зобов'язання щодо платежу, утримання або збирання будь-якого платежу або мита.
- Не підлягають оподаткуванню зарплата та винагороди, що сплачуються ЧБТР директорам, їх заступникам, посадовим особам та співробітникам ЧБТР, включаючи експертів, що виконують доручення.
- За незначним виключенням зобов'язання або цінні папери, що випущені ЧБТР, а також дивіденди або відсотки, незалежно від того, хто є їхнім утримувачем, не обкладаються жодними податками.
- За незначним виключенням зобов'язання або цінні папери, що гарантовані ЧБТР, включаючи дивіденди або відсотки, незалежно від того, хто є їхнім утримувачем, також не обкладаються жодними податками.

12.3. Діяльність Європейського інвестиційного банку

Історія Європейського інвестиційного банку

Європейський інвестиційний банк (European Investment bank, EIB) був заснований 1958 року зі штаб-квартирою у Люксембурзі. Зі створенням Європейського Союзу Статут EIB став складовою Угоди про Європейський Союз і закріплює статус цього банку як фінансово автономної та юридично незалежної інституції.

Нині членами EIB є 14 держав Європи: Австрія, Бельгія, Велика Британія, Греція, Данія, Ірландія, Іспанія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Португалія, Фінляндія, Швеція. Статутний капітал EIB нині складає 23 млрд євро.

Метою кредитної політики EIB є допомога у формуванні та розвитку основ для створення великого та ліквідного ринку євро.

Місія EIB полягає у тому, щоб, використовуючи власні та залучені на ринку капіталів фінансові ресурси, сприяти збалансованому та рівномірному розвитку Спільного ринку в інтересах Співтовариства.

Завдання EIB полягає у наданні довгострокових позик та гарантій з фінансування інвестицій у галузі інфраструктури та промисловості за проектами, які мають регіональний, галузевий або загальноєвропейський характер.

Діяльність EIB

З моменту заснування EIB значно розвинув свою діяльність. На сьогодні він надає низку фінансових та консультативних послуг, серед яких:

- надання кредитів;
- надання гарантій за кредитами;

- управління позиками, що надаються іншими організаціями Співтовариства;
- консультативна допомога: оцінка проектів шляхом аналізу їхнього техніко-економічного обґрунтування та визначення потреб у фінансуванні;
- фінансування інвестиційних програм спільно із спеціальними фондами, що діють під керівництвом Європейської Комісії.

До фондів, спільно з якими Європейський інвестиційний банк фінансує проекти, належать: Європейський фонд розвитку, Європейський соціальний фонд, Європейський фонд сільськогосподарської орієнтації та гарантій. Нині у межах ЕІВ діють також Європейський інвестиційний фонд (створений 1994 року) та Тимчасовий Единбурзький фонд кредитування (заснований 1992 року рішенням Європейської Ради).

Крім кредитування держав-членів ЕІВ надає позики деяким державам з економіками, що розвиваються.

ЕІВ надає кредити як державним, так і приватним позичальникам (юридичним особам). Він допомагає також у фінансуванні програм співробітництва ЄС з іншими державами.

Нині банк проводить операції у понад 100 країнах. У межах рамкової угоди про співробітництво, що була підписана між ЕІВ та Україною 14 червня 2005 р., ЕІВ допомагає нашій країні у фінансуванні проекту будівництва доріг.

Άαέόζαάà ðòòéòòòà ïðïáέò³à ΕΙΒ

Європейський інвестиційний банк надає перевагу фінансуванню наступних проектів:

- тих, що реалізуються у менш розвинених регіонах;
- передбачають модернізацію або конверсії підприємств;
- націлені на розвиток підприємницької діяльності у нових галузях;
- становлять собою спільний інтерес для кількох держав-членів.

Майже 60 % кредитів надається саме за такими проектами.

Проекти, за якими ЕІВ надає кредити, сконцентровані географічно, але достатньо диверсифіковані за галузями. У галузевому розрізі пріоритетними є розвиток:

- інфраструктури, особливо енергетики (30 % суми наданих банком кредитів);
- транспорту;
- телекомунікації;
- охорони навколишнього середовища (21 % наданих банком кредитів).

Велику увагу банк приділяє модернізації промисловості з орієнтацією на малі та середні підприємства, високотехнологічні інвестиції та співробітництво між європейськими підприємствами кількох держав-членів.

Όì ïáè ò³íáííòááí ïý ïðïáέò³à ζà ðαòòííê èîøò³à ΕΙΒ

Кредити ЕІВ надаються для проектів, що мають особливе значення для Євросоюзу. Річний обсяг наданих банком кредитів становить майже 30 млрд євро. Кожен проект, за яким позичальник звертається до ЕІВ, ретельно оцінюється банком з погляду: (а) відповідності політиці ЄС, (б) економічної ефективності, (в) впливу на довкілля, (г) фінансової, та (д) технічної життєздатності.

ЕІВ фінансує, як правило, не більше 50 % вартості проекту. При цьому кредитні ресурси надаються для промислових проектів на строк 7—12 років, а для проектів з розвитку інфраструктури — на 20 і більше років. Надання кредитів не передбачає жодної системи квот і визначається стратегічними пріоритетами та попитом суб'єктів економічної діяльності.

Зазвичай кредити надаються на ринкових умовах, крім виняткових випадків *боніфікації*, тобто державних субсидій, що надається з метою зменшення відсотків за надані кредити. Рішення про надання кредитів приймається Радою директорів ЕІВ за поданням Правління.

ЕІВ не працює з фізичними особами, але його інвестиційна та консультативна діяльність сприяє матеріальному забезпеченню життя мільйонів громадян. Оскільки підтримка регіонального розвитку є пріоритетним завданням ЕІВ, дві третини його кредитів йдуть на інвестування в ті регіони, які відстають у розвитку або занепадають. Безпосередня користь населенню від кредитної діяльності ЕІВ полягає у створенні нових компаній, нових робочих місць, покращенні зв'язків та захисті довкілля.

Фінансування ЕІВ розвитку регіонів часто супроводжується наданням грантів від Структурних фондів та Фонду згуртування ЄС. Необхідність забезпечення балансу кредитів та грантів приводить ЕІВ до тіснішої співпраці з Європейською Комісією та залучає ЕІВ до підготовки та реалізації структурних програм підтримки.

Аєадаєа ôîđî óääí ŷ ŷíafíîæò ðâñòð³â ЕІВ

Європейський інвестиційний банк більшу частину своїх ресурсів залучає на ринках капіталу, де його високий кредитний рейтинг (AAA) дозволяє йому позичати гроші на найкращих умовах. Високий рейтинг обумовлений, перш за все, тим, що позики ЕІВ мають гарантію держав-членів або аналогічне забезпечення. Важливо й те, що Статут ЕІВ накладає обмеження на обсяги таких запозичень — не більше 250 % статутного капіталу банку.

Залучення дешевих ресурсів дозволяє цьому банку надавати позики під мінімальний відсоток. ЕІВ, як одна з головних дійових осіб на міжнародному ринку капіталів, відіграє важливу роль у його розвитку і сприяє розвитку ринків капіталу країн Центральної та Східної Європи, які є кандидатами у члени ЄС.

12.4. Діяльність Північного інвестиційного банку

İ àòà òà çâääâí ŷ ŷíaf³÷íîâí ÷íâñòèò³éíîâ àâíéò

Метою діяльності Північного інвестиційного банку (Nordic Investment Bank, NIB) є кредитування та надання гарантій за проектами як держав-членів, так і інших держав.

Комерційна діяльність NIB базується на таких принципах:

- кредит та/або гарантія не надається, якщо вони неприйнятні для держави-бенефіціара;
- залучення та інвестування коштів в державах-членах здійснюється після консультацій з представниками її влади;

- у разі здійснення своїх операцій NIB має одержувати дохід, що дозволяє формувати резервний фонд та забезпечувати розумне повернення коштів на сплачений капітал;

- у разі необхідності NIB може викупити у держав-членів акції;
- NIB має у можливих межах захистити себе від валютного ризику;
- рахунки NIB ведуться в євро;
- фінансовий рік збігається з календарним;
- резервний фонд NIB формується за рахунок чистого прибутку, поки не досягне 10 % його статутного капіталу.

Між Україною та Північним інвестиційним банком було укладено рамкову угоду про співробітництво 23 грудня 2005 року.

Тäááë öġäáë³ġŷ NIB, ĵö ĩġáġäáæáġŷ

До органів управління Північного інвестиційного банку належать Рада керуючих, Рада директорів та Президент.

Рада керуючих складається з восьми керуючих, по одному від кожної держави-члена (як правило, міністр фінансів). Очолює роботу Ради керуючих її Голова, що обирається з числа її членів на один рік.

Рішення Ради керуючих вважається прийнятим, якщо за нього проголосували всі її члени. Рада керуючих збирається раз на рік, або частіше у разі необхідності.

До повноважень Ради керуючих віднесено: внесення змін до Статуту та тлумачення його положень; прийняття рішень щодо збільшення або зменшення статутного капіталу; схвалення річного звіту Ради директорів та перевірка фінансової звітності NIB; призначення двох членів Контрольного комітету; прийняття рішень стосовно порядку припинення членства в NIB та ліквідації NIB.

Якщо Рада керуючих є найвищим керівним органом NIB, то *Рада директорів* здійснює його оперативне управління. Рада директорів складається з восьми директорів по одному від кожної держави, що призначаються не більш ніж на чотири роки. Рада директорів з числа своїх членів обирає Голову та заступника Голови строком до двох років.

Відповідальним за поточне керівництво є *Президент* NIB. Його призначає Рада директорів на строк не більше п'яти років. Він не може бути членом Ради директорів, але може брати участь у її зборах без права голосу.

Для гарантування проведення операцій NIB відповідно до його Статуту створюється *Контрольний комітет*. Він є відповідальним за аудит банківських рахунків та має щорічно надавати аудиторський звіт Раді керуючих. Цей комітет складається з 10 членів, що призначаються строком не більш ніж на чотири роки.

Öġöġ äááġŷ ö³ġáġġäæö äáġöðġ³á NIB

Статутний капітал Північного інвестиційного банку становить 4 млрд. євро, більше 90 % якого належить Швеції, Данії, Норвегії та Фінляндії. Акціонерами банку є також Ісландія, Литва, Латвія та Естонія. Будь-яке збільшення або зменшення статутного капіталу має розподілятися між державами-членами відповідно до обсягу їхнього ВВП.

Формування статутного капіталу NIB здійснюється за рахунок внесків держав-членів:

- 10 % підписного капіталу мають сплачуватися обов'язково;
- решта 90 % підлягає сплаті за першою вимогою Ради директорів NIB.

Для фінансування проектів NIB залучає кошти як у держав-членів, так і на міжнародному ринку капіталів. Держави-члени не отримують ніяких виплат у вигляді дивідендів, доки всі зобов'язання, передбачені NIB, не будуть виконані.

Всі розміщення капіталу серед держав-членів здійснюються пропорційно їхній частці у підписному капіталі.

Àèèè ò³áíñîèè ìñèèá NIB òà òì îàè ðòíüîâî îàääîíü

Північний інвестиційний банк надає кредити та гарантії у межах суми, що не перевищує 250 % суми його статутного капіталу та акумульованих загальних резервів. При цьому NIB вимагає відповідного забезпечення.

NIB надає кредити для інвестиційних проектів, а також гарантії по виданих на інвестиційні проекти кредити в межах суми, еквівалентної 4 млн євро.

У разі фінансування проектів, пов'язаних з охороною навколишнього середовища, сума кредитів та гарантії, що видаються NIB може досягати сум, еквівалентних 300 млн євро.

Для наданих кредитів та гарантії під інвестиційні проекти NIB має створювати спеціальний фонд на випадок кредитного ризику, з якого, у разі необхідності, покриваються збитки за наданими кредитами та гарантіями. За кожним проектом гарантії держав-членів покривають до 90 % збитків, що можуть бути понесенні при кредитуванні. Платіж здійснюється за першою вимогою Ради директорів.

Основні терміни і поняття

Боніфікація, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк, звичайні основні ресурси EBRD, Північний інвестиційний банк, ресурси спеціальних фондів EBRD, цикл проекту, Чорноморський банк торгівлі та розвитку.

Контрольні запитання

1. *Що належить до звичайних основних фінансових ресурсів і до ресурсів спеціальних фондів Європейського банку реконструкції та розвитку?*
2. *Якими є етапи реалізації проектів, що фінансуються Європейським банком реконструкції та розвитку?*
3. *Яким є режим оподаткування Чорноморського банку торгівлі та розвитку?*
4. *Як формуються фінансові ресурси Чорноморського банку торгівлі та розвитку?*
5. *Які види операцій і в якій формі здійснює Чорноморський банк торгівлі та розвитку?*

6. Якою є галузева структура проектів Європейського інвестиційного банку?

7. Які види фінансових послуг надає Європейський інвестиційний банк?

8. Якими є умови фінансування проектів за рахунок коштів Європейського інвестиційного банку?

9. Як формуються фінансові ресурси Північного інвестиційного банку і які види фінансових послуг він надає?

Література

1. Фінанси: Підручник / За ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. — К.: Знання, 2008. — Розділ 4.

2. Міжнародні організації: навч. посібник / М-во освіти і науки України, Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, Ф-т міжнар. відносин; за ред. О. С. Кучика. — 2-ге вид., переробл. і доповн. — К.: Знання, 2007. — 749 с.

3. Моисеев С. Р. Международные валютно-кредитные отношения: учебное пособие / С. Р. Моисеев. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Дело и Сервис, 2007. — 816 с.

4. Циганкова Т. М. Міжнародні організації: Навч. посібник / Т. М. Циганкова, Т. Ф. Горжеева. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К.: КНЕУ, 2001. — 340 с.

5. Офіційний сайт Європейського банку Реконструкції і Розвитку: www.ebrd.org.

6. Офіційний сайт Європейського Інвестиційного Банку: www.eib.org.

7. Офіційний сайт Північного Інвестиційного Банку: www.nib.int.

8. Офіційний сайт Чорноморського Банку Торгівлі і Розвитку: www.bstdb.org.

13.1. Міжнародні фінансові організації Америки

Інтер-американський банк розвитку

Міжамериканський банк розвитку (Inter-American Development Bank, IADB) був створений 1959 року для сприяння соціально-економічному розвитку країн Латинської Америки. Його штаб-квартира розташована у Вашингтоні.

Членами IADB є США, латиноамериканські держави, Канада та низка держав, що не належать до західної півкулі. Остання група країн має статус нерегіональних членів, і хоча вони беруть участь у статутному капіталі IADB, їхня загальна квота не може перевищувати 8 % загальної кількості голосів.

Найвищим органом Міжамериканського банку розвитку є Рада керуючих, а виконавчим органом є Рада директорів. Кожна держава-член IADB має у цих органах по 135 голосів та додаткові голоси, що залежать від розмірів внесків у статутний капітал банку. США належить 35 % голосів, і починаючи з 1961 р. IADB щороку звітує про використання фінансових ресурсів перед США.

Фінансові ресурси Міжамериканського банку розвитку представлені:

- статутним капіталом цього банку;
- фондом спеціальних операцій;
- довірчими фондами, що передані в управління IADB.

Статутний капітал Міжамериканського банку розвитку становить 101 млрд дол. США і поділяється на дві частини:

- звичайний, внески в який здійснюються державами-членами даного регіону;
- міжрегіональний капітал, що формується за рахунок внесків держав, що не належать до західної півкулі.

Із загальної суми статутного капіталу сплачено трохи більше 4 млрд дол. США, тобто близько 4 %. Решта слугує гарантійним фондом і підлягає сплаті державами-членами лише на вимогу IADB.

Найбільшим акціонером та кредитором IADB є США. Різноманітні спеціальні фонди цієї організації повністю сплачуються за рахунок внесків тих держав-членів, що виступають у ролі донорів.

IADB надає кредити урядам держав-членів, а також фінансує проекти державних та приватних підприємств під державні гарантії.

За рахунок звичайних ресурсів позики надаються на строк 15—25 років під 9 % річних. Спеціальні ресурси використовують для позики на більш тривалий період (до 40 років) та за нижчими ставкам (1—4 % річних).

Позики IADB спрямовуються на рефінансування (заміщення) вже існуючих у боржника кредитів. Позики від IADB можуть надаватися також на доповнення до вже існуючих у боржника кредитів.

Під час розгляду потенційних проектів пріоритет надається найменш розвиненим країнам регіону, тим, що не мають змогу погашати кредити на звичайних комерційних умовах. Найбільша частка позичених IADB коштів припадає на так звану велику латиноамериканську трійку — Аргентину, Бразилію та Мексику.

Частка участі IADB у фінансуванні проектів зазвичай складає одну чверть.

На розвиток інфраструктури спрямовується майже 60 % усіх позик IADB, на сільське господарство — 23 %, а у промисловість — 15 %.

Пільгове кредитування передбачене для фінансування найменш рентабельних проектів економічної та соціальної інфраструктури, а також проектів у сфері сільського господарства.

Інвестиційна корпорація Міжамериканського банку розвитку

Міжамериканська інвестиційна корпорація (Corporacion Interamericana de Inversiones, CII) — була створена 1983 року як незалежний підрозділ Міжамериканського банку розвитку. Мета створення цієї міждержавної фінансової організації полягає у сприянні розвитку малих та середніх підприємств у країнах Латинської Америки. Для досягнення цього Міжамериканська інвестиційна корпорація фінансує проекти, що спрямовані на створення нових та розвиток існуючих приватних та змішаних підприємств. Вона фінансово підтримує діючі підприємства та надає своїм клієнтам спеціалізовані фінансові послуги.

Статутний капітал Міжамериканської інвестиційної корпорації становить 0,7 млрд дол. США, з яких:

- 55 % мають належати державам Латинської Америки;
- 22,5 % — США;
- 19,5 % — нерегіональним державам-учасницям.

Фінансові ресурси формуються за рахунок внесків держав-членів у статутний капітал, а також доходів від фінансування проектів в економіках держав-членів. Фінансування проектів Міжамериканська інвестиційна корпорація здійснює як шляхом додаткових внесків у статутні капітали своїх клієнтів, так і у формі надання їм позик.

Найвищим органом управління Міжамериканської інвестиційної корпорації є Рада керуючих, а найвищим виконавчим органом — Директорат, що очолюється Президентом цієї міжнародної організації. Кількість голосів кожної держави у Раді керуючих залежить від обсягу їх пакету акцій у статному капіталі організації. Рада керуючих CII щороку збирається на спільні з Радою керуючих Міжамериканського банку розвитку сесії для підбиття підсумків роботи та визначення подальшої стратегії.

Як зазначалося, Міжамериканська інвестиційна корпорація здійснює фінансування шляхом надання позик та інвестування коштів у статутні капітали підприємств держав-членів. При цьому кошти можуть надаватись:

- безпосередньо — у формі придбання акцій, або конвертованих в акції облігацій (квасівласний капітал),
- опосередковано — через інші фінансові інституції.

Міжамериканська інвестиційна корпорація сприяє використанню нових джерел фінансових ресурсів при розвитку приватних підприємств регіону, а саме:

- спільне фінансування (co-financing), яке являє собою форму міжнародного кредитування економік країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою;

у процесі сумісного фінансування кілька державних або приватних установ об'єднуються та співробітничують з метою кредитування особливо великих проектів, найчастіше в галузі інфраструктури. Розрізняють дві форми спільного фінансування:

1) при *паралельному фінансуванні* проект розбивається на незалежні елементи і кредитування кожної з них доручається окремим кредиторам. При цьому кожен кредитор у межах своєї квоти самостійно вирішує питання про поставки необхідних товарів та послуг;

2) рідше практикується *власне спільне фінансування*, коли має місце тісна співпраця всіх кредиторів у ході виконання проекту. При цьому один з кредиторів бере на себе функції координатора з метою усунення дублювання та конкуренції між партнерами, він контролює рівень технічної підготовки та хід виконання проекту, слідкує за своєчасністю погашення боргу:

- синдиговані кредити;
- вкладення у спільні підприємства;
- підписка на участь у бонах;
- інші форми асоціації з окремими компаніями — ліцензійні угоди, контракти на управління та ведення торгових операцій.

Міжамериканська інвестиційна корпорація має всі необхідні інструменти для надання фінансової та технічної допомоги, а також діяльності у якості фінансового агента латиноамериканських компаній. Вона може емітувати бони, інші боргові зобов'язання, сертифікати участі. Корпорація сприяє заснуванню та розвитку в латиноамериканському регіоні фінансових компаній та аналогічних їм приватних інститутів.

Європейський банк розвитку

Карибський банк розвитку (Caribbean Development Bank, CDB) є фінансовою організацією держав Карибського басейну. Він створений 1969 року зі штаб-квартирою у Бриджтауні (Барбадос).

Ця міжнародна фінансова організація має 15 регіональних держав-членів, серед яких: Ангілья, Барбадос, Беліз, Гайана, Гренада, Домініка, Монтсеррат, Сент-Вінсент і Гренадіни, Сент-Кристоферс і Невіс, Сент-Люсія, Тринідад і Тобаго, а також Ямайка. Нерегіональними державами-членами є Велика Британія, США та Канада, які безпосередньо не беруть участі у діяльності CDB, але вклали 10 млн дол. США у його спеціальні фонди.

Метою створення CDB є сприяння економічному зростанню країн Карибського басейну, розвитку співробітництва між ними, особлива підтримка найбідніших країн регіону. Серед завдань банку виділяють надання допомоги регіональним членам у таких сферах діяльності, як:

- координація програм розвитку цих держав;
- ефективне використання ними фінансових ресурсів;
- створення сучасних форм господарювання;
- сприяння міжнародній та регіональній торгівлі;
- мобілізація внутрішніх та позарегіональних фінансових ресурсів для економік країн Карибського басейну;
- сприяння державним та приватним інвестиціям;
- стимулювання розвитку ринку капіталів усередині регіону.

Найвищим керівним органом CDB є Рада керуючих, а виконавчим органом — Рада директорів.

Статутний капітал Карибського банку розвитку становить 0,7 млрд дол. США, з яких сплачено 22 %. Згідно зі статутом 50 % капіталу має сплачуватися золотом або конвертованою валютою. Найбільші регіональні акціонери — Тринідад і Тобаго, а нерегіональні — Канада та Велика Британія.

Фінансові ресурси Карибського банку розвитку формуються у формі:

- власного капіталу (статутний капітал та накопичений нерозподілений прибуток);
- запозичених на міжнародному ринку капіталів коштів;
- спеціальних фондів розвитку (Венесуельського фонду капітальних вкладень, фондів розвитку сільського господарства, житлового будівництва, технічної допомоги та ін.).

Оаіоѳаеіітаі аѳеаіпиеее ааіе аеіііі ³:іі; ³іоааѳао³;

Центральноамериканський банк економічної інтеграції (Banco Centroamericano de Integración Económica, BCIE) був створений державами-членами Центральноамериканського спільного ринку — Гватемалою, Гондурасом, Коста-Рікою, Нікарагуа і Сальвадором. Він розпочав свою діяльність 1961 року, і штаб-квартира банку розташована у Тегусігальпі (Гондурас).

Метою цієї міждержавної організації є сприяння економічній інтеграції та збалансованому економічному розвитку економік держав-членів. Банк надає позики державному та приватному секторам з метою фінансової підтримки проєктів розвитку інфраструктури (будівництво доріг та житла, гідроелектроенергетики, зв'язку), промисловості та сільського господарства держав-членів. У деяких випадках кредити використовуються для покриття дефіцитів платіжних балансів цих держав, підтримки туризму та експорту продукції народних виробів.

Вищим керівним органом Центральноамериканського банку економічної інтеграції є Рада керуючих, виконавчим органом — Директорат, що очолюється Президентом цієї міжнародної організації.

Рахунки цього банку ведуться у центральноамериканському песо (субрегіональна розрахункова грошова одиниця, що прирівнюється до дол. США). Статутний капітал становить 0,42 млрд дол. США і його сума ділиться порівну між усіма державами-членами BCIE.

Фінансові ресурси BCIE формуються у формі:

- власного капіталу банку (20 %),
- кредитів,
- субсидій.

Кредитні ресурси надаються з боку Міжамериканського банку розвитку, Управління міжнародного розвитку США та інших позарегіональних фінансових інституцій.

При Центральноамериканському банку економічної інтеграції створено два фонди:

- Центральноамериканський фонд економічної Інтеграції (1965 р.), за рахунок коштів якого фінансуються інфраструктурні проєкти на пільгових умовах;
- Центральноамериканський фонд спільного ринку (1981 р.) для фінансування торгівлі між країнами-членами Центральноамериканського спільного ринку.

Анська корпорація розвитку

Анська корпорація розвитку (Andean Development Corporation, ADC) була створена 1970 року як міждержавна фінансова організація країн Андського півострову. Мета її створення — стимулювання процесу економічної інтеграції держав-членів шляхом координованого розподілу інвестицій в їх економіки. Штаб-квартира Корпорації розташована у Каракасі (Венесуела).

Статутний капітал Анської корпорації розвитку складає трохи більше 4 млрд дол. США.

Згідно зі статутом цієї міжнародної регіональної фінансової організації її частка у фінансуванні проектів має не перевищувати 20—25 % загального обсягу проекту.

Кошти надаються для фінансування національних та багатонаціональних інтеграційних проектів, підтримки ліквідності важливих для економік держав-учасниць підприємств, надання технічної допомоги державам-членам.

Латиноамериканський резервний фонд

Латиноамериканський резервний фонд (Latin American Reserve Fund, LARF) — був створений 1988 року на базі Андського резервного фонду і почав надавати фінансові послуги з 1991 р. Його штаб-квартира розташована у Боготі (Колумбія).

Державами-членами Латиноамериканського резервного фонду є Болівія, Колумбія, Коста-Ріка, Еквадор, Перу, Уругвай та Венесуела. Статутний капітал становить 2,3 млрд дол. США, у тому числі сплачених — 75 %.

Згідно зі статутними документами метою створення цієї міжнародної організації є (а) регулювання платіжних балансів держав-членів, (б) надання гарантій третім особам, (в) фінансування проектів, що спрямовані на економічну інтеграцію держав-членів.

Латиноамериканський резервний фонд може приймати депозити, надавати кредити, а також гарантії за кредитами.

Значну частину фінансових ресурсів FLAR залучає на міжнародному ринку капіталів шляхом розміщення на ньому своїх облігацій та інших цінних паперів.

Ліміти кредитування для окремих членів FLAR є такими: Венесуела, Колумбія та Перу — не більше 150 млн дол. США для кожної; Болівія і Еквадор — не більше 105 млн для кожної.

13.2. Міжнародні фінансові організації Африки

Африканський банк розвитку

Африканський банк розвитку (African Development Bank, African DB) був заснований 1963 року, а перші операції почав здійснювати у 1966 р. Його штаб-квартира розташована у Абіджані (Берег Слонової Кості).

Статутний капітал Африканського банку розвитку становить 2,3 млрд дол. США, з яких сплачено лише 22 %. Його акціонерами є 50 держав. Серед африканських, тобто регіональних держав-учасниць, найбільшими акціонерами є Нігерія, Алжир, Лівія. Заїр та Єгипет. Нерегіональним членам ADB належить тре-

тина статутного капіталу, в тому числі: США — 17 %, Японія — 14 %, Німеччина — 10,5 %, Франція та Канада — кожна по 9,6 %.

У межах ADB функціонує Африканський фонд розвитку та Довірчий фонд Нігерії. Всі ці три організації утворюють Групу Африканського банку розвитку.

Керівні органи Африканського банку розвитку формуються тільки з представників африканських держав. Зокрема, членами Ради управляючих ADB є міністри фінансів африканських держав-учасниць. Управління поточною діяльністю ADB здійснює його Правління.

Метою створення ADB було сприяння економічному та соціальному розвитку країн Африки шляхом фінансування програм регіонального розвитку, заохочення приватних та державних інвестицій, а також надання технічної допомоги державам-членам.

Основними позичальниками є країни Західної та Східної Африки. Кредитні ресурси надаються позичальникам строком на 12—20 років, включаючи 3—5 річний пільговий період. Проценти за цими кредитами досягають 9,5 % річних, крім того нараховуються комісійні у розмірі 1 % на покриття адміністративних витрат.

Галузевий розподіл наданих кредитів є такими:

- приблизно 25 % спрямовується на проекти у галузі енергетики, водопостачання та зв'язку;
- близько 20 % — транспорт;
- близько 30% — промисловість та банки розвитку;
- трохи більше 20 % — сільське господарство;
- близько 4 % — охорона здоров'я.

За ініціативою Африканського банку розвитку 1970 року була створена Міжнародна компанія з фінансування інвестицій та розвитку в Африці (Societe Internationale pour le Financement des Investissements et du Developement en Afrique, SIFIDA). Штаб-квартира її розташована у Женеві. Окрім ADB, акціонерами SIFIDA стали Міжнародна фінансова корпорація та більш ніж 130 банків, інвестиційних компаній та промислових корпорацій США та країн Західної Європи. Основним завданням SIFIDA є стимулювання приватних інвестицій в економіку країн Африки.

Банк розвитку держав Центральної Африки

Банк розвитку держав Центральної Африки (Banque de developpement des Etats d'Afrique Centrale, BDEAC) створений державами-членами Митного та економічного союзу Центральної Африки (Габон, Камерун, Конго, Центрально-африканська Республіка) та Чадом. Цей банк був заснований 1975 року, а фінансові операції почав здійснювати з 1978 р.

Власний капітал BDEAC на початок 2008 р. становив 40 млрд франків КФА¹. Він розподілений між десятьма акціонерами: п'ятьма африканськими державами-членами та Кувейтом, Францією, Німеччиною, Банком держав Центральної Африки та Африканським банком розвитку.

¹ Франк КФА (CFA franc) — франк Африканського фінансового співтовариства (африканський франк) — грошова одиниця 13 африканських країн, що входять до валютної зони французького франка і була запроваджена 1945 року. Ці грошові знаки знаходяться в обігу країн Західної та Центральної Африки. 1CFA = 0,152449 euro.

З метою стимулювання інтеграційних процесів між економіками держав-членів Банк розвитку держав Центральної Африки має витратити не менше 50 % акумульованих ресурсів на фінансування саме сумісних проектів. Решта коштів спрямовується на фінансування економічних та соціальних проектів, що реалізуються в межах окремих країн.

Фінансовими продуктами Банку розвитку держав Центральної Африки є:

- позики;
- інвестування коштів у статутні капітали підприємств держав-членів;
- надання гарантій за векселями.

При фінансуванні сумісних, а також національних проектів, що мають першочергове значення (великих за обсягом проектів, експортні галузі, галузі інфраструктури) позики надаються за пільговими відсотковими ставками.

Çàõ³áííàòðèèàííüèèè ááíé ðíçàèèèó

Західноафриканський банк розвитку (Banque Quest Africaine de developpement, BQAD) — був створений 1973 року державами-членами Західноафриканського валютного союзу — Беніном, Берегом Слонової Кості, Верхньою Вольтою, Нігером, Сенегалом та Того. Свою діяльність банк розпочав з 1976 р. Його штаб-квартира розташована у Ломе (Того). Статутний капітал банку становить 4,1 млрд франків КФА.

Метою діяльності Західноафриканського банку розвитку є сприяння економічному розвитку держав-членів. Кошти банку спрямовуються переважно на фінансування інфраструктурних об'єктів. Окрім фінансування проектів економічного розвитку, BQAD здійснює економічну експертизу цих проектів, контролює інвестиційні операції. Західноафриканський банк розвитку має тісні ділові стосунки з Африканським банком розвитку.

13.3. Міжнародні фінансові організації Азії, Австралії та Океанії

Àç³àòíüèèè ááíé ðíçàèèèó

Азіатський банк розвитку (Asian Development Bank, Asian DB) є регіональною фінансовою організацією, що надає довгострокові кредити для фінансування проектів розвитку у країнах Азії та Тихоокеанського регіону. Ця міжнародна фінансова організація була заснована 1965 року, а перші кредити були надані у 1967 р. Штаб-квартира банку знаходиться у Манілі (Філіппіни).

Членами ADB є 67 держави, з яких 48 — держави азіатського та тихоокеанського регіону, а 19 — держави Європи та Америки.

Азіатський банк розвитку був створений з метою фінансування проектів, спрямованих на розвиток країн Азії та регіону Тихого океану, а також для надання технічної допомоги у розробленні різних інвестиційних проектів.

Статутний капітал ADB становить 56 млрд дол. США, з яких сплачено лише 3 млрд дол. США, тобто 0,5 %. Найбільшими державами-акціонерами банку є Японія (16 %), США (16 %), Австралія (6 %), Індонезія (5 %) та Канада (5 %).

Більшу частину фінансових ресурсів (74 %), що використовуються для кредитування та інвестицій за проектами держав-учасниць, ця міжнародна організація залучає шляхом випуску облігаційних позик. Свої цінні папери ADB розміщує на міжнародному ринку капіталів.

Вищим органом керівництва ADB є Рада керуючих. Поточне керівництво банком здійснює Рада директорів.

Кошти для фінансування проектів акумулюються у спеціальному та звичайному фондах Азіатського банку розвитку. Зі звичайного фонду кредити надаються на термін 10—25 років і мають 3—5 річний граційний, тобто пільговий період (*grace period*). Відсоткова ставка за цими кредитами залежить від ринкової кон'юнктури. За рахунок спеціального фонду кошти надаються на період 25—40 років з 10-річним пільговим періодом. Ці кредити надаються за ставкою 1 % річних.

Структура кредитного портфелю ADB у галузевому розрізі є такою:

- сільське господарство та агропромисловий комплекс — 26 %;
- енергетика — 23 %;
- транспорт та зв'язок — 17 %;
- банки розвитку — 15 %;
- водопостачання — 10 %;
- промисловість — 6 %;
- решта галузей — 3 %.

Арабська міжнародна організація фінансової співпраці

Арабська нафтова інвестиційна корпорація (*Arab Petroleum Investments Corporation, APIC*) була заснована 1975 року. Її штаб-квартира знаходиться у Дамаску (Саудівська Аравія).

Статутний капітал APIC становить 1 млрд дол. США. Акціонерами цієї міжнародної фінансової організації є: Саудівська Аравія (17 %), ОАЕ (17 %), Кувейт (17 %), Лівія (15 %), Ірак (10 %), Катар (10 %), Алжир (5 %), Бахрейн (3 %) та Сирія (3 %).

Арабська нафтова інвестиційна корпорація фінансує проекти арабських країн, пов'язані з нафтовою галуззю. Перевага надається сумісним проектам. Крім того, APIC займається питаннями ефективного розміщення тимчасово вільних нафто-доларових коштів на міжнародному ринку капіталів.

Арабська міжнародна організація інвестицій

Арабська інвестиційна компанія (*Arab Investment Company, AIC*) була заснована 1974 року зі штаб-квартирою у Ер-Ріяді (Саудівська Аравія).

Її статутний капітал становить 0,5 млрд дол. США. Найбільшими акціонерами є такі держави, як: Саудівська Аравія (16 %), ОАЕ (16 %), Кувейт (16 %), Ірак (10 %), Катар (8 %), Сирія (7 %), Єгипет (7 %), Лівійська Арабська Джамахірія (7 %).

Метою створення цієї міждержавної фінансової організації є залучення коштів на міжнародному ринку капіталів з подальшим їх інвестуванням в економіку держав-членів. Акумуляовані фінансові ресурси AIC спрямовує на розвиток

економік держав-членів шляхом інвестування у сільське господарство, промисловість, видобування природних ресурсів, транспорт, туризм та страхування.

З метою мінімізації ризиків АІС диверсифікує свій інвестиційний портфель: сума інвестицій в один проект не повинна перевищувати 15 % суми статутного капіталу АІС. Ця інвестиційна компанія вкладає кошти як у приватні підприємства, так і такі, де власником є держава.

І міжарабська гарантія інвестицій

Міжарабська корпорація гарантування інвестицій (Inter-Arab Investment Guarantee Corporation, IAIGC) була створена 1971 року зі штаб-квартирою у Ель-Кувейті (столиця Кувейту).

Статутний капітал цієї організації становить 54 млрд дол. США. Її акціонерами є держави-учасниці Ліги арабських держав, а саме: Алжир, Єгипет, Єменська Арабська республіка, Йорданія, Ірак, Катар, Кувейт, Лівія, Мавританія, Марокко, ОАЕ, Сирія, Судан та Туніс.

Метою Міжарабської корпорації гарантування інвестицій є:

- стимулювання міжарабських інвестицій шляхом страхування капіталів арабських інвесторів від некомерційних ризиків. До цих ризиків належать ризик експропріації, націоналізації, обмежень на переведення доходів з однієї країни в іншу, втрати внаслідок військових дій тощо;

- вивчення інвестиційної кон'юнктури економік держав-учасниць;

- надання консультативної допомоги державам-учасникам з питань інвестицій та мінімізації пов'язаних з ними ризиків.

У межах Міжарабської корпорації гарантування інвестицій держави-учасниці підписали угоду про розв'язання спорів, що можуть виникати у ході міжнародних інвестицій.

Арабський валютний фонд

Арабський валютний фонд (Arab Monetary Fund, AMF) був заснований 1976 року зі штаб-квартирою в Абу-Дабі (Об'єднані Арабські Емірати), операції кредитування почав здійснювати з 1977 року.

Арабський валютний фонд являє собою кредитний орган держав-учасниць Ліги арабських держав. Його статутний капітал становить 600 млн арабських динарів (1 арабський динар = 3 SDR), з яких сплачено 45 %. Згідно зі статутом AMF, половина його статутного капіталу має бути сплачена у доларах США.

Акціонерний капітал AMF розподілений наступним чином: Алжир — 14,4 %, Саудівська Аравія — 14,4 %, Ірак — 14,4 %, Кувейт — 9,5 %, ОАЕ — 5,7 %, Катар — 3,8 %, Марокко — 3,8 %, Судан — 3,8 %, Лівія — 3,5 %, Єменська Арабська Республіка — 1,9 %, Ліван — 1,9 %, Туніс — 1,9 %, Бахрейн — 1,5 %, Ємен — 1,5 %, Йорданія — 1,5 %, Мавританія — 1,5 %, Оман — 1,5 %, Сирія — 1,5 %, Сомалі — 1,5 % та Організація Визволення Палестини — 0,6 %.

Метою діяльності Арабського валютного фонду є:

- координація фінансової політики держав-учасниць;

- надання державам-членам кредитів для покриття дефіцитів платіжних балансів і стабілізації курсів національних валют;

- фінансування проектів економічного розвитку держав-членів.

Ця міжнародна фінансова організація надає позики на строк не більше 7 років в арабських динарах. Відсотки за позиками становлять 3,75—7 % річних. Сума боргу кожної держави-учасниці перед АМФ має не перевищувати більше ніж у три рази розмір її внеску до статутного капіталу цієї організації. У виключних випадках ця межа може бути збільшена до «не більше ніж у 4 рази», але для цього потрібне спеціальне рішення найвищого органу АМФ.

ᠮᠡᠨᠠᠨᠠ ᠮᠡᠨᠡᠳᠡ ᠠᠠᠨᠢ ᠶᠡ ᠳᠢᠴᠠᠳᠡᠳᠡ

Ісламський Банк Розвитку (Islamic Development Bank, IDB) був заснований 1974 року у межах Організації Ісламської Конфедерації. Штаб-квартира цієї організації розташована у Джидді (Саудівська Аравія).

Членами Ісламського банку розвитку є 40 держав. Її статутний капітал становить 5,4 млрд ісламських динарів. Ісламські динари є розрахунковою одиницею Ісламського банку розвитку. При цьому 1 ісламський динар = 1 SDR. IDB є провідним членом Міжнародної Асоціації ісламських банків.

Найвищим органом IDB є Рада управляючих, до складу якої входять по одному представнику від кожної держави-учасниці. Кожна держава-член наділена 500 основними голосами плюс один голос за кожен сплачений акцію. Більше 60 % голосів припадає на чотири держави: Саудівську Аравію, Лівію, ОАЕ та Кувейт. Виконавчим органом IDB є Рада директорів, чотири члени якої призначаються найбільшими акціонерами, а решта шість — обираються Радою управляючих.

Статут Ісламського банку розвитку базується на принципах шаріату, згідно з якими забороняється стягування відсотків, і 25 % фінансових ресурсів банку мають спрямовуватися на безвідсоткові позики.

При інвестуванні IDB не має права придбавати більше, ніж 30 %-вий пакет акцій, і обсяг вкладень в одне підприємство має бути не вище 20 млн ісламських динарів.

Значна частина проектів, що фінансуються Ісламським банком розвитку, пов'язані з фінансуванням поставок нафти ісламським країнам.

Основні терміни і поняття

Азіатський банк розвитку, Андська корпорація розвитку, Арабський валютний фонд, Арабська інвестиційна компанія, Арабська нафтова інвестиційна корпорація, Африканський банк розвитку, Банк розвитку держав Центральної Африки, Західноафриканський банк розвитку, Ісламський банк розвитку, Карибський банк розвитку, Латиноамериканський резервний фонд, Міжамериканський банк розвитку, Міжамериканська інвестиційна корпорація, Міжарабська корпорація гарантування інвестицій, Центральноамериканський банк економічної інтеграції.

Контрольні запитання

1. Які особливості діяльності Міжамериканського банку розвитку?
2. Які особливості діяльності Міжамериканської інвестиційної корпорації?

3. Які особливості діяльності Карибського банку розвитку?
4. Які особливості діяльності Африканського банку розвитку?
5. Які особливості діяльності Західноафриканського банку розвитку?
6. Які особливості діяльності Банку розвитку держав Центральної Африки?
7. Які особливості діяльності Азіатського банку розвитку?
8. Які особливості діяльності Міжарабської корпорації гарантування Інвестицій?
9. Які особливості діяльності Ісламського банку розвитку?

Література

1. Фінанси: Підручник / За ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. — К.: Знання, 2008, Розділ. 4.
2. Міжнародні організації: навч. посібник / [В. В. Ковалевський та ін.]; за ред. Ю. Г. Козака, В. В. Ковалевського, З. Кутайні. — 2-ге вид., переробл. і доповн. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 439 с.
3. Міжнародні організації: навч. посібник / М-во освіти і науки України, Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка, Ф-т міжнар. відносин; за ред. О. С. Кучика. — 2-ге вид., переробл. і доповн. — К.: Знання, 2007. — 749 с.
4. Моисеев С. Р. Международные валютно-кредитные отношения]: учебное пособие / С. Р. Моисеев. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Дело и Сервис, 2007. — 816 с.
5. Циганкова Т. М. Міжнародні організації: Навч. посібник / Т. М. Циганкова, Т. Ф. Горжеєва. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К.: КНЕУ, 2001. — 340 с.
6. Офіційний сайт Міжамериканського Банку Розвитку: www.iadb.org.
7. Офіційний сайт Карибського Банку Розвитку: www.caribank.org.
8. Офіційний сайт Центральноамериканського Банку Економічної Інтеграції: www.bcie.org.
9. Офіційний сайт Андської Корпорації Розвитку: www.caf.com.
10. Офіційний сайт Азіатського банку Розвитку: www.adb.org.
11. Офіційний сайт Ісламського Банку Розвитку: www.isdb.org.

Предметно-іменний показчик

А

- Адам Сміт (Adam Smith) 56
- Азіатський банк розвитку 23; 24; 57; 77; 185—186
- Акти міжнародних конференцій та нарад 34—37
- Андська корпорація розвитку 23; 24; 57; 183
- Антуан ван Агтмаел (Antoine van Agtmael) 146
- Арабський валютний фонд 23; 24; 58; 187—188
- Арабська інвестиційна компанія 23; 24; 58; 186—187
- Арабська нафтова інвестиційна корпорація 23; 24; 58; 186
- Аудит фінансової звітності 60
- Африканський банк розвитку 23; 24; 57; 183—184

Б

- Багатостороннє агентство гарантування інвестицій 22—23; 26; 58; 89; 116; 119—120; 121—122
- Базисні пункти (basic points) 71—72; 112—114; 151
- Базова ставка 71; 72; 112—114; 151
- Балансування негативного сальдо платіжного балансу 53
- Банк розвитку держав Центральної Африки 23; 24; 58; 184—185
- Бенефіціар 80
- Біметалізм 41—42
 - Система подвійної валюти 42
- Боніфікація 175
- Борг 97—101
 - Борг державний 63; 64; 97—99; 99—101
 - ✓ Прямий 63
 - ✓ Умовний (гарантований державою борг) 63
 - Борг зовнішній 62—63; 64; 65; 97—101
 - Борг перед ІМФ 63; 64
 - Валовий зовнішній борг 99
 - Довгостроковий 63; 64
 - Короткостроковий 63; 64
- Боргові продукти Світового банку 74
- Бретон-вудська міжнародна валютна система 33; 43
- Бюджетозаміщаючі кредити 135—136

В

- Валюта 46; 71
 - Валюта конвертована (ринкова) 46; 90; 151
- Валютна система 41—45
- Валютний компонент 107—109
- Валютний кошик 106—109
- Валютний курс 43—44; 45—46; 93

- Плаваючий 46
- Фіксований 43—44
- Валютний паритет 44; 45—46
- Валютний резерв 93
- Валютний своп 53; 74
- Валютні обмеження 46; 104
- Велика індустріальна революція 42
- Вивіз капіталу 55
- Викуп акцій 27
- Віденська Конвенція про право договорів між державами і міжнародними організаціями (1986 р.) 34
- Віденська Конвенція про право міжнародних договорів (1969 р.) 34
- Відповідальний виконавець 127
- Відсотки 27; 66; 71; 72; 93
 - Відсотки по міжнародних кредитах 66; 71—72; 93; 120
 - Відсотки по SDR 93; 108—109
 - Плаваючі 66; 71; 93; 139—142; 151
 - Фіксовані (тверді) 139—142; 151
- Вільям Стаффорд (William Stafford) 56
- Власний капітал 26; 27
 - Азіатський банк розвитку 185—186
 - Андська корпорація розвитку 183
 - Арабська інвестиційна компанія 186—187
 - Арабська нафтова інвестиційна корпорація 186
 - Арабський валютний фонд 187—188
 - Африканський банк розвитку 183—184
 - Банк розвитку держав Центральної Африки 184—185
 - Європейський банк реконструкції та розвитку 165—166
 - Європейський інвестиційний банк 173; 175
 - Західноафриканський банк розвитку 185
 - Ісламський банк розвитку 188
 - Карибський банк розвитку 181—182
 - Ладино-американський резервний фонд 183
 - Міжамериканська інвестиційна корпорація 180—180
 - Міжамериканський банк розвитку 179—180
 - Міжарабська корпорація гарантування інвестицій 187
 - Міжнародна фінансова корпорація 144—145; 149—150
 - Міжнародний банк реконструкції та розвитку 179—180
 - Міжнародний валютний фонд 26; 109—110
 - Північний інвестиційний банк 176—177
 - Центральноамериканський банк економічної інтеграції 182
 - Чорноморський банк торгівлі та розвитку 170—171
- Внески держав-членів у статутний капітал 26; 72; 90
- Внутрішні нормативні акти міжнародних організацій 33
- Володимир Ленін 56; 72
- Вуглецеві ринки 75—77; 148

Г

- Гарантії 28; 138—139; 144; 145; 147; 150; 153; 154; 157—158; 167
 - Гарантії урядові 153
 - Гарантії, що надаються МФО 25—26; 122; 138—139; 154
 - Гарантії Міжнародного банку реконструкції та розвитку 138
 - ✓ Гарантування політичних ризиків 139

- ✓ Часткове гарантування (покриття) ризиків по проекту 139
- ✓ Часткове кредитне гарантування по проекту 139; 147

Гаррі Трумен 145
 Генуезька міждержавна конференція 42—43
 Глобалізація 15; 19—20; 60
 Глобальні облігаційні позики 74
 Грант 28
 Граційний (пільговий) період 141—142; 151
 Групи двадцяти (G20) 35; 110—111
 Група світового банку 22; 116—117
 Група управління проектом 81; 83—84; 127

Д

Девізи 42—43; 43—44
 Держава-донор 28
 Державне регулювання проектів, що фінансуються МФО в Україні 79—87

- Банківське обслуговування проектів 83
- Інвестиційні проекти 80
- Ініціювання проекту 79; 80—81; 126
- Класифікація проектів 79—80
- Міжнародна технічна допомога 85—87
- Моніторинг проектів 79; 84—85
- Організація закупівлі товарів, робіт та послуг 84
- Підготовка проектів 79; 81—82; 127
- Реалізація проектів 79; 83—84
- Розробка проектів 79; 126
- Системні проекти 79—80
- Управління бюджетом проекту 84
- Управління проектом 83; 84

 Державний бюджет 27; 90; 92; 94—95
 Деривативи (похідні цінні папери) 74
 Дефіцит платіжних балансів 52—53
 Джерела залучення ресурсів МФО 26—27; 69—75

- Азіатський банк розвитку 185—186
- Андська корпорація розвитку 183
- Арабська інвестиційна компанія 186—187
- Арабська нафтова інвестиційна корпорація 186
- Арабський валютний фонд 187—188
- Африканський банк розвитку 183—184
- Банк Розвитку держав Центральної Африки 184—185
- Європейський банк реконструкції та розвитку 165—166
- Європейський інвестиційний банк 175
- Західноафриканський банк розвитку 185
- Ісламський банк розвитку 188
- Карибський банк розвитку 181—182
- Латиноамериканський резервний фонд 183
- Міжамериканська інвестиційна корпорація 180—181
- Міжамериканський банк розвитку 174—180
- Міжарабська корпорація гарантування інвестицій 187
- Міжнародна асоціація розвитку 120—121
- Міжнародна фінансова корпорація 72—75; 149—150
- Міжнародний банк реконструкції та розвитку 72—75; 124

- Міжнародний валютний фонд 109—111
 - Міжнародний центр врегулювання інвестиційних спорів 121
 - Північний інвестиційний банк 176—177
 - Світовий банк 72—75
 - Центральньоамериканський банк економічної інтеграції 182
 - Чорноморський банк торгівлі та розвитку 170—171
- Джерела міжнародного фінансового права 32—37
Джерела національного фінансового права 37—39
Джон Дейлс 76
Довгострокова заборгованість 63; 64; 65
Довідник балансу платежів 48

Е

- Економіка міжнародна 19—20
Електронний випуск облігацій через систему Інтернет 74
Електронний своп аукціон 74
Енергозбереження 75—77

Є

- Євровалюта 69—70
Європейський банк реконструкції та розвитку 23; 24; 58; 77; 89; 96—97; 164—169
Європейський інвестиційний банк 23; 24; 58; 89; 173—175

Ж

- Женевські чекові конвенції 32
Жером Бланкі (Jerome-Adolphe Blanki) 42

З

- Завдання/мета діяльності МФО 17—18; 24—26; 55
- Азіатський банк розвитку 185—186
 - Андська корпорація розвитку 183
 - Арабська інвестиційна компанія 186—187
 - Арабська нафтова інвестиційна корпорація 186
 - Арабський валютний фонд 24; 187—188
 - Африканський банк розвитку 183—184
 - Багатостороннє агентство гарантування інвестицій 117; 121—122
 - Банк розвитку держав Центральної Африки 25—26; 184—185
 - Європейський банк реконструкції та розвитку 164
 - Європейський інвестиційний банк 173
 - Західноафриканський банк розвитку 185
 - Ісламський банк розвитку 188
 - Карибський банк розвитку 181—182
 - Латиноамериканський резервний фонд 24; 183
 - Міжамериканська інвестиційна корпорація 180—181
 - Міжамериканський банк розвитку 179—180
 - Міжарабська корпорація гарантування інвестицій 187
 - Міжнародна асоціація розвитку 25; 57; 117; 120
 - Міжнародна фінансова корпорація 25; 57; 117; 144—146; 151
 - Міжнародний банк реконструкції та розвитку 24; 25; 117; 124—125
 - Міжнародний валютний фонд 24; 43; 48; 103—104
 - Міжнародний центр врегулювання інвестиційних спорів 26; 57; 117; 121
 - Північний інвестиційний банк 25; 175—176

- Центральноамериканський банк економічної інтеграції 182
- Чорноморський банк торгівлі та розвитку 25; 58; 59; 169
- Закон про вступу України до міжнародних фінансових організацій 38;89
- Закупівлі 130—132
 - Процедури закупівель 130—132
- Західноафриканський банк розвитку 23; 24; 58; 185
- Зважене голосування IMF 105
- Зовнішній борг 63—64; 65—67; 99—101
- Золотий стандарт 42—43
- Золотодевізний стандарт 42—43

- I**
- Інвестиційна позиція країни 48
 - Інвестиційне фінансування з боку Міжнародного банку реконструкції та розвитку 132
 - Адаптивні програмні кредити 133
 - Дослідні та інноваційні кредити 133
 - Кредити відбудови у разі надзвичайних подій 134—135
 - Кредити технічної допомоги 134
 - Кредити фінансовим посередникам 134
 - Секторальні та галузеві кредити 133
 - Специфічні інвестиційні кредити 133
 - Інвестиція 27; 58; 59—62
 - Портфельна інвестиція 58
 - Пряма інвестиція 58; 59—69; 146
 - Індекси Міжнародної фінансової корпорації 146; 158—160
 - IFC Global 158—159
 - IFC Investible 159—160
 - IFC Frontier 158
 - Інструменти кредитування МФО 111; 132; 150
 - Інструменти інвестиційного фінансування 132—135
 - Інструменти кредитування структурних перебудов Міжнародним банком реконструкції та розвитку 135
 - Кредити по зменшенню заборгованості 138
 - Програмні структуро-перебудовчі кредити 136
 - Реабілітаційні кредити 137
 - Секторо-перебудовчі кредити 136
 - Спеціальні структурно-перебудовчі кредити 137
 - Структуро-перебудовчі кредити 136
 - Інструменти фінансування МФО 132
 - Азіатський банк розвитку 185—186
 - Андська корпорація розвитку 183
 - Арабська інвестиційна компанія 186—187
 - Арабська нафтова інвестиційна корпорація 186
 - Арабський валютний фонд 92—93; 187—188
 - Африканський банк розвитку 183—184
 - Банк розвитку держав Центральної Африки 184—185
 - Європейський банк реконструкції та розвитку 166—168
 - Європейський інвестиційний банк 173—175
 - Західноафриканський банк розвитку 185
 - Ісламський банк розвитку 188
 - Карибський банк розвитку 181—182
 - Латиноамериканський резервний фонд 183
 - Міжамериканська інвестиційна корпорація 180—181

- Міжамериканський банк розвитку 179—180
 - Міжарабська корпорація гарантування інвестицій 187
 - Міжнародна фінансова корпорація 95; 147—148; 150
 - Квазі-пайове фінансування: позики категорії «С» 153
 - Муніципальне фінансування 157
 - Пайове фінансування (участь у статутному капіталі) 152—183
 - Позики за рахунок власних коштів ІФС: позики категорії «А» 151
 - Продукти та послуги з управління ризиками 155—156
 - Синдиковані позики: позики категорії «В» 151—152
 - Структуроване фінансування 154
 - Фінансування у місцевій валюті 156—157
 - Фінансування через посередників 154—155
 - Фонди прямих інвестицій та боргових інструментів 153—154
 - Фінансування експортно-імпортних операцій 148; 157—158
 - Міжнародний банк реконструкції та розвитку 93—95; 132—138
 - Міжнародний валютний фонд 92—93; 111—114
 - Північний інвестиційний банк 177
 - Центральноамериканський банк економічної інтеграції 182
 - Чорноморський банк торгівлі та розвитку 169—170; 172—173
- Інтеграція 19—20
- Форми інтеграції 19
- Ісламський банк розвитку 23; 58; 188

К

- Карибський банк розвитку 23; 24; 57; 181—182
- Карл Маркс (Karl Heinrich Marx) 56
- Квота держав-членів 46
- Квота на емісію (викид) парникових газів 75—77
- Кейнс Джон (John Maynard Keynes) 43; 56
- Класифікація МФО 22
- Комісійні 27; 72; 91; 120; 141
- Комісія за резервування коштів 72; 91; 141
- Кореспондентські зв'язки 69—70
- Корпоративне управління 60
- Країни з високим рівнем доходів (IV група) 63; 98—99
- Країни з низьким рівнем доходів (I група) 63; 98—99
- Країни з рівнем доходів вище середнього (III група) 63; 98—99
- Країни з рівнем доходів нижче середнього (II група) 64; 98—99
- Країни зі змішаним статусом 120
- Кредит зі змінною (плаваючою) маржею 140
- Кредит з фіксованою маржею 140
- Кредити на основі валютного пулу 139—140
- Кредитний рейтинг 27; 69; 71; 72; 73
- Кредитні продукти МФО 27; 92—93; 111—114; 132
- Азіатський банк розвитку 185—186
 - Андська корпорація розвитку 183
 - Арабська інвестиційна компанія 186—187
 - Арабська нафтова інвестиційна корпорація 186
 - Арабський валютний фонд 187—188
 - Африканський банк розвитку 183—184
 - Банк розвитку держав Центральної Африки 184—185
 - Європейський банк реконструкції та розвитку 167—168
 - Європейський інвестиційний банк 173—175
 - Західноафриканський банк розвитку 185

- Ісламський банк розвитку 188
 - Карибський банк розвитку 181—182
 - Латиноамериканський резервний фонд 183
 - Міжамериканська інвестиційна корпорація 180—181
 - Міжамериканський банк розвитку 179—180
 - Міжарабська корпорація гарантування інвестицій 187
 - Міжнародна асоціація розвитку 120
 - Міжнародна фінансова корпорація 147—148
 - Міжнародний банк реконструкції та розвитку 93—95; 132—139
 - Міжнародний валютний фонд 92—93; 99; 111—114
 - Північний інвестиційний банк 177
 - Центральноамериканський банк економічної інтеграції 182
 - Чорноморський банк торгівлі та розвитку 169—170; 172—173
- Криза економічна 21
- Критерії відбору проектів МВФ 160
- Критерії класифікації 22
- Зовнішнього боргу 62—63
 - МФО 22—26
 - Позик МФО 27
- Купон 75
- Курс SDR 93; 106—108

Л

- Латиноамериканський резервний фонд 23; 24; 183
- Латинський монетний союз 41—42
- Ліквідність 106
- LIBOR 27; 71; 72; 125
- Лондонський клуб 67

М

- Майнові цінності 20—21
- Малий та середній бізнес 27
- Маржа 71; 140
- Меморандум економічної політики 92
- Меркантилізм 58
- Мета/завдання діяльності МФО 24—26; 55
- Азіатський банк розвитку 185—186
 - Андська корпорація розвитку 183
 - Арабська інвестиційна компанія 186—187
 - Арабська нафтова інвестиційна корпорація 186
 - Арабський валютний фонд 24; 178—188
 - Африканський банк розвитку 183—184
 - Багатостороннє агентство гарантування інвестицій 117; 121—122
 - Банк розвитку держав Центральної Африки 184—185
 - Європейський банк реконструкції та розвитку 164—167
 - Європейський інвестиційний банк 173
 - Західноафриканський банк розвитку 185
 - Ісламський банк розвитку 188
 - Карибський банк розвитку 181—182
 - Латиноамериканський резервний фонд 24; 183
 - Міжамериканська інвестиційна корпорація 186—181
 - Міжамериканський банк розвитку 179—180
 - Міжарабська корпорація гарантування інвестицій 187
 - Міжнародна асоціація розвитку 25; 57; 117; 120

- Міжнародна фінансова корпорація 25; 57; 117; 144—146; 151
- Міжнародний банк реконструкції та розвитку 24; 25; 117
- Міжнародний валютний фонд 24; 103—104
- Міжнародний центр врегулювання інвестиційних спорів 26; 57; 117; 121
- Північний інвестиційний банк 25; 175—176
- Центральноамериканський банк економічної інтеграції 182
- Чорноморський банк торгівлі та розвитку 25; 58; 59; 169

Методи балансування сальдо платіжного балансу 53

Методика складання балансу міжнародних розрахунків 48—52

Механізми фінансування Міжнародного валютного фонду 92—93; 111—112

- Домовленості «стенд-бай» 92—93; 110; 112
- Механізм компенсаційного фінансування 92—93; 113
- Механізм розширеного кредитування 92—93; 112—113
- Механізм фінансування для подолання зовнішніх шоків 114
- Механізм фінансування додаткових резервів 113
- Механізм фінансування проектів по подоланню бідності та сприяння економічному росту 113—114

Міжамериканська інвестиційна корпорація 23; 58; 180—181

Міжамериканський банк розвитку 23; 24; 57; 179—180

Міжарабська корпорація гарантування інвестицій 23; 25; 58; 187

Міжвідомча координаційна рада 127

Міждержавна фінансова організація 15—16; 17—18; 20; 21; 22—26; 55

- Класифікація 22—26
- Функції 22

Міжнародна асоціація розвитку 22; 25; 57; 89; 116; 120—121; 150

Міжнародна валютна система 41—45

Міжнародна економіка 19—20; 21; 55

Міжнародна інвестиційна позиція 48; 51—52

- Нетто-міжнародна інвестиційна позиція 52

Міжнародна конференція 34

Міжнародна організація регіональна 15; 17; 23

Міжнародна організація системи ООН 15—16; 22—23

Міжнародна технічна допомога 17; 85—87

- Залучення 86
- Реєстрація проектів (програм) міжнародної технічної допомоги 86—87

Міжнародна торгівля 20

Міжнародна фінансова корпорація 22; 25; 57; 89; 95; 116; 118—119; 144—163

Міжнародна фінансова організація 15—18; 20—26

Міжнародне фінансове право 31—32

Міжнародний банк реконструкції та розвитку 22; 24; 89; 116; 116; 124—142

Міжнародний бізнес 55

Міжнародний валютний фонд 22; 24; 43—53; 89; 92—93; 103—114; 116

Міжнародний договір 33

Міжнародний ринок банківських кредитів 70

Міжнародний ринок капіталів 69—77

Міжнародний ринок цінних паперів 70; 74

Міжнародний (трансграничний) рух капіталів 19—20; 55

Міжнародний фінансовий ринок 69

Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних спорів 22; 25; 57; 89; 116; 119; 121

Міжнародні звичаї та традиції 37

Міжнародні конвенції 37

Міжнародні платіжні угоди 34

Міжнародні стандарти обліку та звітності 60
Міжнародні фінанси 20—21; 26—28
Міжнародні фінансові потоки 20—21; 55
Міжнародні фінансові ринки 27
Монометалізм 42—43
• Золотий монометалізм 42

Н

Наднаціональний механізм регулювання руху капіталів 69—70
Наднаціональні позики на місцевому ринку 74; 146—147
Недержавна міжнародна організація 15
Неокласична школа 56
Нетто-міжнародна інвестиційна позиція 52
Норма обслуговування боргу 65

О

Облігації 74
Обумовленість кредитів 91; 94—95; 111; 135—136; 137
Одно-валютні кредити 139; 140; 141—142
Операційна політика Світового банку 126
Оподаткування МФО 28; 173
Органи управління МФО 105; 116—120
• Азіатський банк розвитку 185—186
• Андська корпорація розвитку 183
• Арабська інвестиційна компанія 186—187
• Арабська нафтова інвестиційна корпорація 186
• Арабський валютний фонд 187—188
• Африканський банк розвитку 183—184
• Багатостороннє агентство гарантування інвестицій 119—120
• Банк розвитку держав Центральної Африки 184—185
• Європейський банк реконструкції та розвитку 165
• Європейський інвестиційний банк 173
• Західноафриканський банк розвитку 185
• Ісламський банк розвитку 188
• Карибський банк розвитку 181—182
• Латиноамериканський резервний фонд 183
• Міжамериканська інвестиційна корпорація 180—181
• Міжамериканський банк розвитку 117—118; 179—180
• Міжарабська корпорація гарантування інвестицій 187
• Міжнародна асоціація розвитку 117—118
• Міжнародна фінансова корпорація 118
• Міжнародний банк реконструкції та розвитку 117—118
• Міжнародний валютний фонд 105
• Міжнародний центр врегулювання інвестиційних спорів 119
• Північний інвестиційний банк 176
• Центральноамериканський банк економічної інтеграції 182
• Чорноморський банк торгівлі та розвитку 170
Організація Об'єднаних Націй 15; 31
Оцінка зовнішньої платоспроможності країн 65—66; 97—101
Оціночна місія 127—128

П

- Паралельні позики 70—71
- Паризька валютна система 42
- Паризька міждержавна валютна угода 42
- Паризький клуб 67
- Паритет валют 43—44; 45
- Паритет покупної спроможності (PPP) 63
- Першокласний банк 69—71
- Північна екологічна корпорація 17; 23; 25; 89
- Північний інвестиційний банк 23; 58; 175—177
- Пільговий (граційний) період 141; 142; 151
- Платежі по обслуговуванню зовнішнього боргу 65—67
- Платіжний баланс 47—53; 103—104
 - Механізм регулювання 52—53; 93; 103—104
 - Форма платіжного балансу 48—52
- Платоспроможність країн 65—67; 98—99
 - Платоспроможність України 65; 92—93; 97—101
- Повноваження державних та урядових органів України у фінансових відносинах з МФО 39; 79
- Повноваження міжнародних фінансових організацій 31
- Податки 28; 173
- Позика 27; 70—71; 92—93
 - Позика синдикована 95; 146; 147; 167
- Показники зовнішньої платоспроможності країн 65—67; 100—101
- Політка МФО 126
 - Азіатський банк розвитку 185—186
 - Андська корпорація розвитку 183
 - Арабська інвестиційна компанія 186—187
 - Арабська нафтова інвестиційна корпорація 186
 - Арабський валютний фонд 187—188
 - Африканський банк розвитку 183—184
 - Багатостороннє агентство гарантування інвестицій 121—122
 - Банк розвитку держав Центральної Африки 184—185
 - Європейський банк реконструкції та розвитку 164—166
 - Європейський інвестиційний банк 173; 174
 - Західноафриканський банк розвитку 185
 - Ісламський банк розвитку 188
 - Карибський банк розвитку 181—182
 - Латиноамериканський резервний фонд 183
 - Міжамериканська інвестиційна корпорація 180—181
 - Міжамериканський банк розвитку 179—180
 - Міжарабська корпорація гарантування інвестицій 187
 - Міжнародна асоціація розвитку 120—121
 - Міжнародна фінансова корпорація 144—150
 - Міжнародний банк реконструкції та розвитку 124—126
 - Міжнародний валютний фонд 92—93; 103—114
 - Міжнародний центр врегулювання інвестиційних спорів 121
 - Північний інвестиційний банк 175—176
 - Центральноамериканський банк економічної інтеграції 182
 - Чорноморський банк торгівлі та розвитку 169; 170
- Портфельний інвестор 153—154
- Порядок залучення міжнародної технічної допомоги 86
- Похідні цінні папери (деривативи) 74
- Права міжнародних організацій 31

Правоздатність міжнародних організацій 31
Принципи діяльності МФО 32; 117; 145—146
• Принципи діяльності Міжнародної фінансової корпорації 145—146
Принципи міжнародного права 32
Проблеми платіжного балансу 46—53; 92—93; 103
Програма економічної реформи 111
Програма розвитку 28
Програма технічної допомоги 86
Проект міжнародної технічної допомоги 86
Програмна системна позика (PAL) 94—95; 125—126
Проектне фінансування 148
Процедури управління проектами МФО 126—132
• Європейський банк реконструкції та розвитку 167—168
• Міжнародна фінансова корпорація 160—162
• Міжнародний банк реконструкції та розвитку 126—132

P

Ратифікація міжнародних договорів 31; 129
Регулювання платіжних балансів 52—53; 112—114
Рейтингове агентство 27; 72; 146
Резерви 152
Резервна валюта 44
Резервний актив 106; 106
Реєстрація міжнародних договорів 31
Реєстрація проектів міжнародної технічної допомоги 86—87
Резидент 48—49
Рейтинг ААА 27; 69; 71; 72; 73; 156; 166; 175
Ресурси фінансові МФО 26—27; 69—75
• Азіатський банк розвитку 185—186
• Андська корпорація розвитку 183
• Арабська інвестиційна компанія 186—187
• Арабська нафтова інвестиційна корпорація 186
• Арабський валютний фонд 187—188
• Африканський банк розвитку 183—184
• Багатостороннє агентство гарантування інвестицій 122
• Банк розвитку держав Центральної Африки 184—185
• Європейський банк реконструкції та розвитку 165—166
• Європейський інвестиційний банк 173; 175
• Західноафриканський банк розвитку 185
• Ісламський банк розвитку 188
• Карибський банк розвитку 181—182
• Латино-американський резервний фонд 183
• Міжамериканська інвестиційна корпорація 180—181
• Міжамериканський банк розвитку 174—180
• Міжарабська корпорація гарантування інвестицій 187
• Міжнародна асоціація розвитку 120—121
• Міжнародна фінансова корпорація 146—147
• Міжнародний банк реконструкції та розвитку
• Міжнародний валютний фонд 103; 109—111
• Міжнародний центр врегулювання інвестиційних спорів 121
• Північний інвестиційний банк 177
• Центральноамериканський банк економічної інтеграції 182
• Чорноморський банк торгівлі та розвитку 170—171

Реципієнт міжнародної технічної допомоги 85—86
Ризики 57; 138; 144; 151; 154
Ринкова валюта 46; 71; 90; 151
Ринок що формується 61—62; 146
Ринок капіталу 69—77; 166; 175
Роберт Л. Гарнер (Robert L. Garner) 144

С

Сальдо платіжного балансу 52—53; 56—57; 106

- Остаточні методи регулювання 53
- Регулювання сальдо платіжного балансу 52—53; 106
- Тимчасові методи регулювання 53

Саміт 35—36
Світовий банк 22—23; 105; 116—117
Своп (swap, swop) 53; 74; 155—156
Секюритизація 147; 154
Синдигована позиція 95; 146; 147; 148; 151—152; 167
Система подвійної валюти 42
Смітсонівська угода 44
Спеціальні права запозичення (Special Drawing Rights, SDR) 44; 45—46; 106—109
Співробітництво України з МФО 89—101
Спред (spread) 71; 151
Статут міжнародних фінансових організацій 31; 104; 106; 145; 164
Статутний капітал 27; 72; 90

- Сплачений статутний капітал 26
- Статутний капітал МФО 26; 90
 - ✓ Азіатський банк розвитку 185—186
 - ✓ Андська корпорація розвитку 183
 - ✓ Арабська інвестиційна компанія 186—187
 - ✓ Арабська нафтова інвестиційна корпорація 186
 - ✓ Арабський валютний фонд 187—188
 - ✓ Африканський банк розвитку 186—184
 - ✓ Банк розвитку держав Центральної Африки 184—185
 - ✓ Європейський банк реконструкції та розвитку 165—166
 - ✓ Європейський інвестиційний банк 173; 175
 - ✓ Західноафриканський банк розвитку 185
 - ✓ Ісламський банк розвитку 188
 - ✓ Карибський банк розвитку 181—182
 - ✓ Латиноамериканський резервний фонд 183
 - ✓ Міжамериканська інвестиційна корпорація 180—181
 - ✓ Міжамериканський банк розвитку 179—180
 - ✓ Міжарабська корпорація гарантування інвестицій 187
 - ✓ Міжнародна фінансова корпорація 149—150
 - ✓ Міжнародний банк реконструкції та розвитку 117
 - ✓ Міжнародний валютний фонд 90; 110
 - ✓ Північний інвестиційний банк
 - ✓ Центральноамериканський банк економічної інтеграції 182
 - ✓ Чорноморський банк торгівлі та розвитку 170—171

Стимулювання діяльності МФО 28
Стратегічний інвестор 27; 28
Стратегія діяльності МФО 92; 94; 125—126
Стратегія допомоги Україні з боку МФО 90; 92; 94—95; 125—126
Строки кредитних продуктів 112—114; 120; 132; 135—136; 141—142; 151

Структурно-перебудовчі програми 135—138
Структурований фінансовий продукт 148—154
Суб'єкт міжнародного права 31; 32

Т

Теорії вивозу капіталу 56—57
Теорії портфельних інвестицій 58
Технічна допомога 28; 60; 150; 162—163

- Технічна допомога Міжнародного банку реконструкції та розвитку 124; 125
- Технічна допомога Міжнародної фінансової корпорації 162—163

ТНК (транснаціональна компанія) 19—20; 58; 62; 70—71
Томас Ман (Thomas Mun) 56
Томас Міров (Thomas Mirow) 165
Торговий баланс 49—51
Торгове фінансування (фінансування експортно-імпортних операцій) 157—158
Трансграничний (міжнародний) потік/рух капіталів /інвестицій 19—20; 55
Трансферти 48—52
Тривалість позики 112—114; 120; 132; 135—136; 141—142; 151

У

Уайт Гаррі (Harry Dexter White) 43
Умови надання гарантій з боку МФО 122

- Умови надання гарантій з боку Багатостороннього агентства гарантування інвестицій 122
- Умови надання гарантій з боку Міжнародного банку реконструкції та розвитку

Умови надання позик МФО 27; 91—92

- Азіатський банк розвитку 185—186
- Андська корпорація розвитку 183
- Арабська інвестиційна компанія 186—187
- Арабська нафтова інвестиційна корпорація 186
- Арабський валютний фонд 187—188
- Африканський банк розвитку 183—184
- Банк розвитку держав Центральної Африки 184—185
- Європейський банк реконструкції та розвитку 167—168
- Європейський інвестиційний банк 174—175
- Західноафриканський банк розвитку 185
- Ісламський банк розвитку 188
- Карибський банк розвитку 181—182
- Латиноамериканський резервний фонд 183
- Міжамериканська інвестиційна корпорація 180—181
- Міжамериканський банк розвитку 179—180
- Міжарабська корпорація гарантування інвестицій 187
- Міжнародна асоціація розвитку 120
- Міжнародна фінансова корпорація 147—148
- Міжнародний банк реконструкції та розвитку 139—142
- Міжнародний валютний фонд 92—93; 111; 112—114
- Північний інвестиційний банк 177
- Центральноамериканський банк економічної інтеграції 182
- Чорноморський банк торгівлі та розвитку 169—170; 172—173

Уніфіковані правила по інкасо 34

Уніфіковані правила та звичаї для документарних акредитивів 34
Управління ризиками 60; 155—156
Участь у статутному капіталі 27—28; 152—153

Ф

- Фідуціарна політика 126
- Фінансова допомога 103
- Фінансова інституція 21; 24; 73
- Фінансові умови кредитних продуктів МФО 91—92
- Фінансовий актив 52; 70
- Фінансовий продукт 17
- Фінансовий ринок 69
- Фінансовий рік МФО 95
- Фінансовий сектор
- Фінансові вимоги 49—52
- Фінансові відносини 26—28
 - Фінансові взаємовідносини України з МФО 90—91; 91—92
- Фінансові зобов'язання 49—52
- Фінансові потоки 21
- Фінансові ресурси 20—21
 - Розподіл фінансових ресурсів 20—21
 - Фінансові ресурси МФО 26
 - Азіатський банк розвитку 185—186
 - Андська корпорація розвитку 183
 - Арабська інвестиційна компанія 186—187
 - Арабська нафтова інвестиційна корпорація 186
 - Арабський валютний фонд 187—188
 - Африканський банк розвитку 183—184
 - Багатостороннє агентство гарантування інвестицій 121—122
 - Банк розвитку держав Центральної Африки 184—185
 - Європейський банк реконструкції та розвитку 165—166
 - Європейський інвестиційний банк 173; 175
 - Західноафриканський банк розвитку 185
 - Ісламський банк розвитку 188
 - Карибський банк розвитку 181—182
 - Латиноамериканський резервний фонд 183
 - Міжамериканська інвестиційна корпорація 180—181
 - Міжамериканський банк розвитку 179—180
 - Міжарабська корпорація гарантування інвестицій 187
 - Міжнародна асоціація розвитку 120—121
 - Міжнародна фінансова корпорація 147—148; 149—150
 - Міжнародний банк реконструкції та розвитку 72—77
 - Міжнародний валютний фонд 109—111; 103
 - Міжнародний центр врегулювання інвестиційних спорів 121
 - Північний інвестиційний банк 176—177
 - Центральноамериканський банк економічної інтеграції 182
 - Чорноморський банк торгівлі та розвитку 170—171
- Фінансування 17
 - Фінансування паралельне 181
 - Фінансування спільне 181
 - Фінансування торгівлі 157—158
 - Фінансування через посередників 154—155
- Фонди 28
 - Бюджетні 28

- Вуглецевих кредитів
 - Об'єднаних ресурсів 103; 109—110
 - Підготовки проекту 127
 - Позабюджетні 28
 - Прямих інвестицій 146; 153—154; 155
- Форми залучення міжнародної технічної допомоги 86
- Форми міжнародної валютної системи 41—45
- Біметалізм 41—42
 - Золотий стандарт 42

Ц

- Центральноамериканський банк економічної інтеграції 23; 24; 57; 182
- Цикл проектів МФО 126—132; 160—162; 168
- Цикли проектів, що фінансуються Європейським банком реконструкції та розвитку 168
 - Цикл проектів, що фінансуються Міжнародною фінансовою корпорацією 160—162
 - Цикли проектів, що фінансуються Світовим банком 126—132
 - Впровадження проекту країною-позичальником 130
 - Затвердження проекту Радою директорів Світового банку 129
 - Звіт про реалізацію проекту 133
 - Ідентифікація проекту 126
 - Контроль за проектом 127; 130
 - Оцінка проекту 127—129
 - Переговори щодо проекту 129
 - Підготовка проекту 127
- Цінні папери міжнародних фінансових організацій 72—75

Ч

- Чорноморський банк торгівлі та розвитку 23; 24; 25; 59; 89; 169—173

Е

- Еволюція вивозу капіталу 55—58
- Економічна територія 48—48
- Експертні оцінки за проектами, що фінансуються МФО 148—149
- Оцінка господарських ризиків 149
 - Оцінка корупції та шахрайства 149
 - Оцінка соціальних і екологічних ризиків 148—149
- Екстрена допомога позиками з боку Міжнародного валютного фонду 113—114

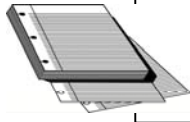
Ю

- Юджін Р. Блэк (Eugene R. Black) 144

Я

- Ямайська валютна система 33; 45—46

Додатки

Додаток 1

МІЖНАРОДНИЙ ВАЛЮТНИЙ ФОНД: РОЗПОДІЛ SDR ТА ГОЛОСІВ МІЖ ДЕРЖАВАМИ-ЧЛЕНАМИ

№	Держави-члени	Розподіл SDR		Розподіл голосів	
		млн SDR	Квота, %	Кількість	%
1	Австралія	3236,4	1,49	32 614	1,47
2	Австрія	1872,3	0,86	18 973	0,86
3	Азербайджан	160,9	0,07	1859	0,08
4	Албанія	48,7	0,02	737	0,03
5	Алжир	1254,7	0,58	12 797	0,58
6	Ангола	286,3	0,13	3113	0,14
7	Антигуа і Барбуда	13,5	0,01	385	0,02
8	Аргентина	2117,1	0,97	21 421	0,97
9	Афганістан	161,9	0,07	1869	0,08
10	Багами	130,3	0,06	1553	0,07
11	Бангладеш	533,3	0,25	5583	0,25
12	Барбадос	67,5	0,03	925	0,04
13	Бахрейн	135	0,06	1600	0,07
14	Беліз	18,8	0,01	438	0,02
15	Бельгія	4605,2	2,12	46 302	2,09
16	Бенін	61,9	0,03	869	0,04
17	Білорусь	386,4	0,18	4114	0,19
18	Болгарія	640,2	0,29	6652	0,3
19	Болівія	171,5	0,08	1965	0,09
20	Боснія і Герцеговина	169,1	0,08	1941	0,09
21	Ботсвана	63	0,03	880	0,04
22	Бразилія	3036,1	1,4	30 611	1,38
23	Бруней	215,2	0,1	2402	0,11
24	Буркіна Фасо	60,2	0,03	852	0,04
25	Бурунді	77	0,04	1020	0,05
26	Бутан	6,3	0,003	313	0,01

Продовження дод. 1

№	Держави-члени	Розподіл SDR		Розподіл голосів	
		млн SDR	Квота, %	Кількість	%
27	Вануату	17	0,01	420	0,02
28	Венесуела	2659,1	1,22	26 841	1,21
29	В'єтнам	329,1	0,15	3541	0,16
30	Вірменія	92	0,04	1170	0,05
31	Габон	154,3	0,07	1793	0,08
32	Гайана	90,9	0,04	1159	0,05
33	Гаїті	81,9	0,04	1069	0,05
34	Гамбія	31,1	0,01	561	0,03
35	Гана	369	0,17	3940	0,18
36	Гватемала	210,2	0,1	2352	0,11
37	Гвінея	107,1	0,05	1321	0,06
38	Гвінея-Бісау	14,2	0,01	392	0,02
39	Гондурас	129,5	0,06	1545	0,07
40	Гренада	11,7	0,01	367	0,02
41	Греція	823	0,38	8480	0,38
42	Грузія	150,3	0,07	1753	0,08
43	Данія	1642,8	0,76	16 678	0,75
44	Джибуті	15,9	0,01	409	0,02
45	Домініка	8,2	0,004	332	0,01
46	Домініканська Республіка	218,9	0,1	2439	0,11
47	Еквадор	302,3	0,14	3273	0,15
48	Екваторіальна Гвінея	32,6	0,02	576	0,03
49	Ель Сальвадор	171,3	0,08	1963	0,09
50	Еритрея	15,9	0,01	409	0,02
51	Естонія	65,2	0,03	902	0,04
52	Ефіопія	133,7	0,06	1587	0,07
53	Єгипет	943,7	0,43	9687	0,44
54	Замбія	489,1	0,23	5141	0,23
55	Зімбабве	353,4	0,16	0	0
56	Йемен	243,5	0,11	2685	0,12
57	Йорданія	170,5	0,08	1955	0,09
58	Ізраїль	928,2	0,43	9532	0,43

№	Держави-члени	Розподіл SDR		Розподіл голосів	
		млн SDR	Квота, %	Кількість	%
59	Індія	4158,2	Січ.91	41 832	1,89
60	Індонезія	2079,3	0,96	21 043	0,95
61	Ірак	1188,4	0,55	12 134	0,55
62	Іран	1497,2	0,69	15 222	0,69
63	Ірландія	838,4	0,39	8634	0,39
64	Ісландія	117,6	0,05	1426	0,06
65	Іспанія	3048,9	1,4	30,739	1,39
66	Італія	7055,5	3,25	70 805	3,19
67	Казахстан	365,7	0,17	3907	0,18
68	Камбоджа	87,5	0,04	1125	0,05
69	Камерун	185,7	0,09	2107	0,1
70	Канада	6369,2	2,93	63 942	2,89
71	Капе Верді	9,6	0,004	346	0,02
72	Катар	263,8	0,12	2888	0,13
73	Кенія	271,4	0,12	2964	0,13
74	Киргизія	88,8	0,04	1138	0,05
75	Китай	8090,1	3,72	81 151	3,66
76	Кіпр	139,6	0,06	1646	0,07
77	Кірибаті	5,6	0,003	306	0,01
78	Колумбія	774	0,36	7990	0,36
79	Коморські острови	8,9	0,004	339	0,02
80	Конго, Демократична Республіка	533	0,25	5580	0,25
81	Конго, Республіка	84,6	0,04	1096	0,05
82	Корея, Республіка	2927,3	1,35	29 523	1,33
83	Коста-Ріка	164,1	0,08	1891	0,09
84	Кот-д'Івуар	325,2	0,15	3502	0,16
85	Кувейт	1381,1	0,64	14 061	0,63
86	Латвія	126,8	0,06	1518	0,07
87	Лесото	34,9	0,02	599	0,03
88	Литва	144,2	0,07	1692	0,08
89	Ліберія	129,2	0,06	1542	0,07
90	Ліван	203	0,09	2280	0,1

№	Держави-члени	Розподіл SDR		Розподіл голосів	
		млн SDR	Квота, %	Кількість	%
91	Лівія	1123,7	0,52	11 487	0,52
92	Люксембург	279,1	0,13	3041	0,14
93	М'янма	258,4	0,12	2834	0,13
94	Маврикій	101,6	0,05	1266	0,06
95	Мавританія	64,4	0,03	894	0,04
96	Мадагаскар	122,2	0,06	1472	0,07
97	Македонія	68,9	0,03	939	0,04
98	Малаві	69,4	0,03	944	0,04
99	Малайзія	1486,6	0,68	15 116	0,68
100	Малі	93,3	0,04	1183	0,05
101	Мальдіви	8,2	0,004	332	0,01
102	Мальта	102	0,05	1270	0,06
103	Марокко	588,2	0,27	6132	0,28
104	Мексика	3152,8	1,45	31 778	1,43
105	Мозамбік	113,6	0,05	1386	0,06
106	Молдова	123,2	0,06	1482	0,07
107	Монголія	51,1	0,02	761	0,03
108	Намібія	136,5	0,06	1615	0,07
109	Народно-демократична Республіка Лаос	52,9	0,02	779	0,04
110	Непал	71,3	0,03	963	0,04
111	Нігер	65,8	0,03	908	0,04
112	Нігерія	1753,2	0,81	17 782	0,8
113	Нідерланди	5162,4	2,38	51 874	2,34
114	Нікарагуа	130	0,06	1550	0,07
115	Німеччина	13008,2	5,99	130 332	5,88
116	Нова Зеландія	894,6	0,41	9196	0,41
117	Норвегія	1671,7	0,77	16 967	0,77
118	Об'єднані Арабські Емірати	611,7	0,28	6367	0,29
119	Оман	194	0,09	2190	0,1
120	Острови Маршала	3,5	0,002	285	0,01
121	Пакистан	1033,7	0,48	10 587	0,48
122	Палау	3,1	0,001	281	0,01

№	Держави-члени	Розподіл SDR		Розподіл голосів	
		млн SDR	Квота, %	Кількість	%
123	Панама	206,6	0,1	2316	0,1
124	Папуа Нова Гвінея	131,6	0,06	1566	0,07
125	Парагвай	99,9	0,05	1249	0,06
126	Перу	638,4	0,29	6634	0,3
127	Південна Африка	1868,5	0,86	18 935	0,85
128	Польща	1369	0,63	13 940	0,63
129	Португалія	867,4	0,4	8924	0,4
130	Російська Федерація	5945,4	274	59704	2,69
131	Руанда	80,1	0,04	1051	0,05
132	Румунія	1030,2	0,47	10 552	0,48
133	Самоа	11,6	0,01	366	0,02
134	Сан-Марино	17	0,01	420	0,02
135	Сан-Томе і Принсіпі	7,4	0,003	324	0,01
136	Саудівська Аравія	6985,5	3,21	70 105	3,16
137	Свазіленд	50,7	0,02	757	0,03
138	Свята Лусія	15,3	0,01	403	0,02
139	Сейшельські острови	8,8	0,004	338	0,02
140	Сенегал	161,8	0,07	1868	0,08
141	Сент-Вінсент і Гренадіни	8,3	0,004	333	0,02
142	Сент-Кітс і Невіс	8,9	0,004	339	0,02
143	Сербія	467,7	0,22	4927	0,22
144	Сирийська Арабська Республіка	293,6	0,14	3186	0,14
145	Сінгапур	862,5	0,4	8875	0,4
146	Словаччина	357,5	0,16	3825	0,17
147	Словенія	231,7	0,11	2567	0,12
148	Соломонові Острови	10,4	0,005	354	0,02
149	Сомалі	44,2	0,02	692	0,03
150	Сполучене Королівство	10738,5	4,94	107 635	4,86
151	Сполучені Штати Америки	37149,3	17,09	371 743	16,77
152	Сполучені Штати Мікронезії	5,1	0,002	301	0,01
153	Судан	169,7	0,08	1947	0,09
154	Суринам	92,1	0,04	1171	0,05

№	Держави-члени	Розподіл SDR		Розподіл голосів	
		млн SDR	Квота, %	Кількість	%
155	Сьєрра-Леоне	103,7	0,05	1287	0,06
156	Таджикистан	87	0,04	1120	0,05
157	Таїланд	1081,9	0,5	11 069	0,5
158	Танзанія	198,9	0,09	2239	0,1
159	Тимор	8,2	0,004	332	0,01
160	Того	73,4	0,03	984	0,04
161	Тонга	6,9	0,003	319	0,01
162	Тринідад і Тобаго	335,6	0,15	3606	0,16
163	Туніс	286,5	0,13	3115	0,14
164	Туреччина	1191,3	0,55	12 163	0,55
165	Туркменістан	75,2	0,03	1002	0,05
166	Уганда	180,5	0,08	2055	0,09
167	Угорщина	1038,4	0,48	10 634	0,48
168	Узбекистан	275,6	0,13	3006	0,14
169	Україна	1372	0,63	13970	0,63
170	Уругвай	306,5	0,14	3315	0,15
171	Фіджі	70,3	0,03	953	0,04
172	Філіппіни	879,9	0,4	9049	0,41
173	Фінляндія	1263,8	0,58	12 888	0,58
174	Франція	10 738,5	4,94	107 635	4,86
175	Хорватія	365,1	0,17	3901	0,18
176	Центральна Африканська Республіка	55,7	0,03	807	0,04
177	Чад	56	0,03	810	0,04
178	Чеська Республіка	819,3	0,38	8443	0,38
179	Чилі	856,1	0,39	8811	0,4
180	Чорногорія	27,5	0,01	525	0,02
181	Швейцарія	3458,5	1,59	34 835	1,57
182	Швеція	2395,5	1,1	24 205	1,09
183	Шрі-Ланка	413,4	0,19	4384	0,2
184	Ямайка	273,5	0,13	2985	0,13
185	Японія	133 12,8	6,13	133 378	6,02
Разом:		217 372,7	100,0	2 216 193	100,00

**МІЖНАРОДНИЙ ВАЛЮТНИЙ ФОНД: КОНСОЛІДОВАНИЙ БАЛАНС,
2005—2008 ФІНАНСОВІ РОКИ, МЛН SDR**

	30.04.2008	30.04.2007	40.04.2006	30.04.2005
Активи				
Валютні кошти, разом	209 791,2	209 090,0	210 879,4	213 486,4
• Ринкові валюти	162 072,5	160 989,9	151 132,5	122 388,5
• Непогашені кредити	5896,1	7333,6	19 227,2	49 853,7
• Інші валюти	40822,7	40 766,4	40 519,7	41 244,2
SDR	1852,3	2597,6	3640,8	574,3
Дебіторська заборгованість	76,4	141,8	295,0	568,4
Інвестиції	6786,2	6536,3	384,3	2518,6
Золото	5851,8	5851,8	5851,8	5851,8
Інші активи	645,7	674,8	661,2	709,9
Структуровані позики	8,8	8,8	8,8	45,6
Активи, разом	225 012,4	224 901,0	221 721,3	223 755,0
Зобов'язання, включаючи квоти				
Винагорода до отримання	44,3	88,4	117,3	247,8
Зобов'язання за інвестиційними угодами	206,1	95,3	—	—
Інші зобов'язання	140,3	71,5	93,9	151,5
Накопичений MDF-I довірчий фонд	189,0	299,0	380,2	—
Спеціальний рахунок	1188,0	1713,0	1683,0	1589,0
Квоти, всього	217 372,7	216 747,8	213 478,4	213 478,4
• Резервна позиція	13481,5	14 995,5	21 826,0	49 848,8
• Підписні платежі	203 891,2	201 752,2	191652,4	163 629,6
Зобов'язання, включаючи квоти, разом	219 140,4	219 015,1	215 752,9	215 466,7
Резерви загального рахунка	5750,6	5877,1	5999,6	5724,1
Ресурси рахунка спеціальних виплат	121,4	8,8	8,8	2564,2
Зобов'язання, резерви та ресурси, разом	225 012,4	224 901,0	221 721,3	223 754,9

**МІЖНАРОДНИЙ ВАЛЮТНИЙ ФОНД:
КОНСОЛІДОВАНИЙ ЗВІТ ПРО ПРИБУТКИ ТА ЗБИТКИ,
2005—2008 ФІНАНСОВІ РОКИ, МЛН SDR**

	30.04.2008	30.04.2007	40.04.2006	30.04.2005
Операційний дохід, разом	938,9	1021,2	1801,1	2372,5
• Відсотки та нарахування	512,0	687,0	1671,5	2270,0
• Відсотки за SDR	88,4	124,4	58,3	16,3
• Нетто-дохід від інвестицій	329,0	193,3	48,7	52,1
• Інші нарахування та доходи	9,5	1021,2	22,5	34,0
Операційні витрати, разом	1055,4	1092,5	1521,0	1707,0
Нетто-операційний прибуток (збиток)	(116,5)	(71,4)	280,1	665,5
MDRI грант	102,6	(11,1)	(1499,8)	—
Внески з рахунка спеціальних виплат	(30,7)	(0,2)	(1607,1)	(111,8)
Нетто-прибуток (збиток)	13,9	82,5	2319,8	460,8

**МІЖНАРОДНИЙ БАНК РЕКОНСТРУКЦІ І РОЗВИТКУ: РІК ВСТУПУ, ЧАСТКА
У СТАТУТНОМУ КАПІТАЛІ ТА РОЗПОДІЛ ГОЛОСІВ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ**

№ пп	Держави-члени	Рік вступу	Частка у статутному капіталі		Розподіл голосів	
			млн дол. США	%	Кількість	%
1	Австралія	1947	2,446,4	1,55	24,71	1,53
2	Австрія	1948	1,106,3	0,7	11,31	0,7
3	Азербайджан	1992	164,6	0,1	1,896	0,12
4	Албанія	1991	83	0,05	1,08	0,07
5	Алжир	1963	925,2	0,59	9,502	0,59
6	Ангола	1989	267,6	0,17	2,926	0,18
7	Антигуа і Барбуда	1983	52	0,03	770	0,05
8	Аргентина	1956	1,791,1	1,14	18,16	1,12
9	Афганістан	1955	30	0,02	550	0,03
10	Багами	1973	107,1	0,07	1,321	0,08
11	Бангладеш	1972	485,4	0,31	5,104	0,32
12	Барбадос	1974	94,8	0,06	1,198	0,07
13	Бахрейн	1972	110,3	0,07	1,353	0,08
14	Беліз	1982	58,6	0,04	836	0,05
15	Бельгія	1945	2,898,3	1,84	29,23	1,8
16	Бенін	1963	86,8	0,06	1,118	0,07
17	Білорусь	1992	332,3	0,21	3,573	0,22
18	Болгарія	1990	521,5	0,33	5,465	0,34
19	Болівія	1945	178,5	0,11	2,035	0,13
20	Боснія і Герцеговина	1993	54,9	0,03	799	0,05
21	Ботсвана	1968	61,5	0,04	865	0,05
22	Бразилія	1946	3,328,7	2,12	33,54	2,07
23	Бруней	1995	237,3	0,15	2,623	0,16
24	Буркіна Фасо	1963	86,8	0,06	1,118	0,07
25	Бурунді	1963	71,6	0,05	966	0,06
26	Бутан	1981	47,9	0,03	729	0,05
27	Вануату	1981	58,6	0,04	836	0,05
28	Венесуела	1946	2,036,1	1,29	20,61	1,27
29	В'єтнам	1956	96,8	0,06	1,218	0,08
30	Вірменія	1992	113,9	0,07	1,389	0,09
31	Габон	1963	98,7	0,06	1,237	0,08
32	Гайана	1966	105,8	0,07	1,308	0,08
33	Гаїті	1953	106,7	0,07	1,317	0,08

№ пп	Держави-члени	Рік вступу	Частка у статутному капіталі		Розподіл голосів	
			млн дол. США	%	Кількість	%
34	Гамбія	1967	54,3	0,03	793	0,05
35	Гана	1957	152,5	0,1	1,775	0,11
36	Гватемала	1945	200,1	0,13	2,251	0,14
37	Гвінея	1963	129,2	0,08	1,542	0,1
38	Гвінея-Бісау	1977	54	0,03	790	0,05
39	Гондурас	1945	64,1	0,04	891	0,06
40	Гренада	1975	53,1	0,03	781	0,05
41	Греція	1945	168,4	0,11	1,934	0,12
42	Грузія	1992	158,4	0,1	1,834	0,11
43	Данія	1946	1,345,1	0,85	13,7	0,85
44	Джибуті	1980	55,9	0,04	809	0,05
45	Домініка	1980	50,4	0,03	754	0,05
46	Домініканська Республіка	1961	209,2	0,13	2,342	0,14
47	Еквадор	1945	277,1	0,18	3,021	0,19
48	Екваторіальна Гвінея	1970	71,5	0,05	965	0,06
49	Ель Сальвадор	1946	14,1	0,01	391	0,02
50	Еритрея	1994	59,3	0,04	843	0,05
51	Естонія	1992	92,3	0,06	1,173	0,07
52	Ефіопія	1945	97,8	0,06	1,228	0,08
53	Єгипет	1945	710,8	0,45	7,358	0,45
54	Замбія	1965	281	0,18	3,06	0,19
55	Зімбабве	1980	332,5	0,21	3,575	0,22
56	Йемен	1969	221,2	0,14	2,462	0,15
57	Йорданія	1952	138,8	0,09	1,638	0,1
58	Ізраїль	1954	475	0,3	5	0,31
59	Індія	1945	4,479,5	2,85	45,05	2,78
60	Індонезія	1967	1,498,1	0,95	15,23	0,94
61	Ірак	1945	280,8	0,18	3,058	0,19
62	Іран	1945	2,368,6	1,51	23,94	1,48
63	Ірландія	1957	527,1	0,34	5,521	0,34
64	Ісландія	1945	125,8	0,08	1,508	0,09
65	Іспанія	1958	2,799,7	1,78	28,25	1,74

№ пп	Держави-члени	Рік вступу	Частка у статутному капіталі		Розподіл голосів	
			млн дол. США	%	Кількість	%
66	Італія	1947	4,479,5	2,85	45,05	2,78
67	Казахстан	1992	298,5	0,19	3,235	0,2
68	Камбоджа	1970	21,4	0,01	464	0,03
69	Камерун	1963	152,7	0,1	1,777	0,11
70	Канада	1945	4,479,5	2,85	45,05	2,78
71	Капе Верді	1978	50,8	0,03	758	0,05
72	Катар	1972	109,6	0,07	1,346	0,08
73	Кенія	1964	246,1	0,16	2,711	0,17
74	Киргизія	1992	110,7	0,07	1,357	0,08
75	Китай	1986	46,5	0,03	715	0,04
76	Кіпр	1945	4,479,9	2,85	45,05	2,78
77	Кірибаті	1961	146,1	0,09	1,711	0,11
78	Колумбія	1946	635,2	0,4	6,602	0,41
79	Коморські острови	1976	28,2	0,02	532	0,03
80	Конго, Демократична Респуб- ліка	1963	264,3	0,17	2,893	0,18
81	Конго, Республіка	1963	92,7	0,06	1,177	0,07
82	Корея, Республіка	1955	1,581,7	1,01	16,07	0,99
83	Коста-Ріка	1946	23,3	0,01	483	0,03
84	Кот-д'Івуар	1963	251,6	0,16	2,766	0,17
85	Кувейт	1962	1,328,0	0,84	13,53	0,84
86	Латвія	1992	138,4	0,09	1,634	0,1
87	Лесото	1968	66,3	0,04	913	0,06
88	Литва	1992	150,7	0,1	1,757	0,11
89	Ліберія	1962	46,3	0,03	713	0,04
90	Ліван	1947	34	0,02	590	0,04
91	Лівія	1958	784	0,5	8,09	0,5
92	Люксембург	1945	165,2	0,11	1,902	0,12
93	М'янма	1952	248,4	0,16	2,734	0,17
94	Маврикій	1968	124,2	0,08	1,492	0,09
95	Мавританія	1963	90	0,06	1,15	0,07
96	Мадагаскар	1963	142,2	0,09	1,672	0,1

№ пп	Держави-члени	Рік вступу	Частка у статутному капіталі		Розподіл голосів	
			млн дол. США	%	Кількість	%
97	Македонія	1993	42,7	0,03	677	0,04
98	Малаві	1965	109,4	0,07	1,344	0,08
99	Малайзія	1958	824,4	0,52	8,494	0,52
100	Малі	1963	116,2	0,07	1,412	0,09
101	Мальдіви	1978	46,9	0,03	719	0,04
102	Мальта	1983	107,4	0,07	1,324	0,08
103	Марокко	1958	497,3	0,32	5,223	0,32
104	Мексика	1945	1,880,4	1,2	19,05	1,18
105	Мозамбік	1984	93	0,06	1,18	0,07
106	Молдова	1992	136,8	0,09	1,618	0,1
107	Монголія	1991	46,6	0,03	716	0,04
108	Намібія	1990	152,3	0,1	1,773	0,11
109	Народно-демократична Республіка Лаос	1961	17,8	0,01	428	0,03
110	Непал	1961	96,8	0,06	1,218	0,08
111	Нігер	1963	85,2	0,05	1,102	0,07
112	Нігерія	1961	1,265,5	0,8	12,91	0,8
113	Нідерланди	1945	3,550,3	2,26	35,75	2,21
114	Нікарагуа	1946	60,8	0,04	858	0,05
115	Німеччина	1952	7,239,9	4,6	72,65	4,49
116	Нова Зеландія	1961	723,6	0,46	7,486	0,46
117	Норвегія	1945	998,2	0,63	10,23	0,63
118	Об'єднані Арабські Емірати	1972	238,5	0,15	2,635	0,16
119	Оман	1971	156,1	0,1	1,811	0,11
120	Острови Маршала	1992	46,9	0,03	719	0,04
121	Пакистан	1950	933,9	0,59	9,589	0,59
122	Палау	1997	1,6	0	266	0,02
123	Панама	1946	38,5	0,02	635	0,04
124	Папуа Нова Гвінея	1975	129,4	0,08	1,544	0,1
125	Парагвай	1945	122,9	0,08	1,479	0,09
126	Перу	1945	533,1	0,34	5,581	0,34
127	Південна Африка	1945	1,346,2	0,86	13,71	0,85
128	Польща	1986	1,090,8	0,69	11,16	0,69

№ пп	Держави-члени	Рік вступу	Частка у статутному капіталі		Розподіл голосів	
			млн дол. США	%	Кількість	%
129	Португалія	1961	546	0,35	5,71	0,35
130	Російська Федерація	1992	4,479,5	2,85	45,05	2,78
131	Руанда	1963	104,6	0,07	1,296	0,08
132	Румунія	1972	401,1	0,25	4,261	0,26
133	Самоа	1974	53,1	0,03	781	0,05
134	Сан-Марино	2000	59,5	0,04	845	0,05
135	Сан-Томе і Принсіпі	1977	49,5	0,03	745	0,05
136	Саудівська Аравія	1957	4,479,5	2,85	45,05	2,78
137	Свазіленд	1969	44	0,03	690	0,04
138	Свята Лусія	1980	55,2	0,04	802	0,05
139	Сейшельські острови	1980	26,3	0,02	513	0,03
140	Сенегал	1962	207,2	0,13	2,322	0,14
141	Сент-Вінсент і Гренадіни	1982	27,8	0,02	528	0,03
142	Сент-Кітс і Невіс	1984	27,5	0,02	525	0,03
143	Сербія	1993	284,6	0,18	3,096	0,19
144	Сирійська Арабська Республіка	1947	220,2	0,14	2,452	0,15
145	Сінгапур	1966	32	0,02	570	0,04
146	Словацьчина	1993	321,6	0,2	3,466	0,21
147	Словенія	1993	126,1	0,08	1,511	0,09
148	Соломонові Острови	1978	51,3	0,03	763	0,05
149	Сомалі	1962	55,2	0,04	802	0,05
150	Сполучене Королівство	1945	6,939,7	4,41	69,65	4,3
151	Сполучені Штати Америки	1945	26,496,9	16,84	265,2	16,38
152	Сполучені Штати Мікронезії	1993	47,9	0,03	729	0,04
153	Судан	1957	85	0,05	1,1	0,07
154	Суринам	1978	41,2	0,03	662	0,04
155	Сьєрра-Леоне	1962	71,8	0,05	968	0,06
156	Таджикистан	1993	106	0,07	1,31	0,08
157	Таїланд	1949	634,9	0,4	6,599	0,41
158	Танзанія	1962	129,5	0,08	1,545	0,1
159	Тимор	2002	51,7	0,03	767	0,05
160	Того	1962	110,5	0,07	1,355	0,08
161	Тонга	1985	49,4	0,03	744	0,05

№ пп	Держави-члени	Рік вступу	Частка у статутному капіталі		Розподіл голосів	
			млн дол. США	%	Кількість	%
162	Тринідад і Тобаго	1963	266,4	0,17	2,914	0,18
163	Туніс	1958	71,9	0,05	969	0,06
164	Туреччина	1947	832,8	0,53	8,578	0,53
165	Туркменістан	1992	52,6	0,03	776	0,05
166	Уганда	1963	61,7	0,04	867	0,05
167	Угорщина	1982	805	0,51	8,3	0,51
168	Узбекистан	1992	249,3	0,16	2,743	0,17
169	Україна	1992	1,090,8	0,69	11,16	0,69
170	Уругвай	1946	281,2	0,18	3,062	0,19
171	Фіджі	1971	98,7	0,06	1,237	0,08
172	Філіппіни	1945	684,4	0,44	7,094	0,44
173	Фінляндія	1948	856	0,54	8,81	0,54
174	Франція	1945	6,939,7	4,41	69,65	4,3
175	Хорватія	1993	229,3	0,15	2,543	0,16
176	Центральна Африканська Республіка	1963	86,2	0,05	1,112	0,07
177	Чад	1963	86,2	0,05	1,112	0,07
178	Чеська Республіка	1993	630,8	0,4	6,558	0,4
179	Чилі	1945	693,1	0,44	7,181	0,44
180	Чорногорія	2007	68,8	0,04	938	0,06
181	Швейцарія	1992	2,660,6	1,69	26,86	1,66
182	Швеція	1951	1,497,4	0,95	15,22	0,94
183	Шрі-Ланка	1950	381,7	0,24	4,067	0,25
184	Ямайка	1963	257,8	0,16	2,828	0,17
185	Японія	1952	12,700,0	8,07	127,3	7,86
Разом:			157334,9	100,0	1619599	100,00

Додаток 5

**МІЖНАРОДНИЙ БАНК РЕКОНСТРУКЦІЇ І РОЗВИТКУ:
ОСНОВНІ ФІНАНСОВІ ПОКАЗНИКИ, 2005—2008 ФІНАНСОВІ РОКИ, млн дол. США**

Показники	30.06.2008	30.06.2007	30.06.2006	30.06.2005
Операційний дохід	2271	1659	1740	1320
Непогашені позики	99 050	97 805	103 004	104 401
Активи, всього	233 599	208 030	212 328	222 008
Власний капітал, усього	41 548	39 926	36 474	38 588

**МІЖНАРОДНА ФІНАНСОВА КОРПОРАЦІЯ: РІК ВСТУПУ, ЧАСТКА
У СТАТУТНОМУ КАПІТАЛІ ТА РОЗПОДІЛ ГОЛОСІВ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ**

№	Держава-член	Рік вступу	Частка у статутному капіталі		Розподіл голосів	
			млн дол. США	%	Голосів	Голосів у %
1	Австралія	1955	47,329	2	47,579	1,97
2	Австрія	1955	19,741	0,83	19,991	0,83
3	Азербайджан	1995	2,367	0,1	2,617	0,11
4	Албанія	1991	1,302	0,05	1,552	0,06
5	Алжир	1990	5,621	0,24	5,871	0,24
6	Ангола	1989	1,481	0,06	1,731	0,07
7	Антигуа і Барбуда	1987	13	0	263	0,01
8	Аргентина	1959	38,129	1,61	38,379	1,59
9	Афганістан	1957	111	0	361	0,01
10	Багами	1986	335	0,01	585	0,02
11	Бангладеш	1976	9,037	0,38	9,287	0,38
12	Барбадос	1980	361	0,02	611	0,03
13	Бахрейн	1995	1,746	0,07	1,996	0,08
14	Беліз	1982	101	0	351	0,01
15	Бельгія	1956	50,61	2,14	50,86	2,11
16	Бенін	1987	119	0,01	369	0,02
17	Білорусь	1992	5,162	0,22	5,412	0,22
18	Болгарія	1991	4,867	0,21	5,117	0,21
19	Болівія	1956	1,902	0,08	2,152	0,09
20	Боснія і Герцеговина	1996	620	0,03	870	0,04
21	Ботсвана	1979	113	0	363	0,02
22	Бразилія	1956	39,479	1,67	39,729	1,65
23	Буркіна Фасо	1975	836	0,04	1,086	0,05
24	Бурунді	1979	100	0	350	0,01
25	Бутан	2003	720	0,03	970	0,04
26	Ванту	1981	55	0	305	0,01
27	Венесуела	1956	27,588	1,17	27,838	1,15
28	В'єтнам	1967	446	0,02	696	0,03
29	Вірменія	1995	992	0,04	1,242	0,05
30	Габон	1970	1,268	0,05	1,518	0,06

№	Держава-член	Рік вступу	Частка у статутному капіталі		Розподіл голосів	
			млн дол. США	%	Голосів	Голосів у %
31	Гайана	1967	1,392	0,06	1,642	0,07
32	Гаїті	1955	822	0,03	1,072	0,04
33	Гамбія	1983	94	0	344	0,01
34	Гана	1958	5,071	0,21	5,321	0,22
35	Гватемала	1955	1,084	0,05	1,334	0,06
36	Гвінея	1982	339	0,01	589	0,02
37	Гвінея-Бісау	1977	18	0	268	0,01
38	Гондурас	1955	495	0,02	745	0,03
39	Гренада	1975	74	0	324	0,01
40	Греція	1955	6,898	0,29	7,148	0,3
41	Грузія	1995	1,38	0,06	1,63	0,07
42	Данія	1956	18,554	0,78	18,804	0,78
43	Джибуті	1980	21	0	271	0,01
44	Домініка	1980	42	0	292	0,01
45	Домініканська Республіка	1961	1,187	0,05	1,437	0,06
46	Еквадор	1955	2,161	0,09	2,411	0,1
47	Екваторіальна Гвінея	1992	43	0	293	0,01
48	Ель Сальвадор	1956	29	0	279	0,01
49	Еритрея	1995	935	0,04	1,185	0,05
50	Естонія	1993	1,434	0,06	1,684	0,07
51	Ефіопія	1956	127	0,01	377	0,02
52	Єгипет	1955	12,36	0,52	12,61	0,52
53	Замбія	1965	1,286	0,05	1,536	0,06
54	Зімбабве	1980	2,12	0,09	2,37	0,1
55	Йемен	1970	715	0,03	965	0,04
56	Йорданія	1956	941	0,04	1,191	0,05
57	Ізраїль	1956	2,135	0,09	2,385	0,1
58	Індія	1955	81,342	3,44	81,592	3,38
59	Індонезія	1968	28,539	1,21	28,789	1,19
60	Ірак	1956	147	0,01	397	0,02
61	Іран	1956	1,444	0,06	1,694	0,07
62	Ірландія	1958	1,29	0,05	1,54	0,06

№	Держава-член	Рік вступу	Частка у статутному капіталі		Розподіл голосів	
			млн дол. США	%	Голосів	Голосів у %
63	Ісландія	1955	42	0	292	0,01
64	Іспанія	1960	638	0,03	888	0,04
65	Італія	1956	81,342	3,44	81,592	3,38
66	Казахстан	1993	4,637	0,2	4,887	0,2
67	Камбоджа	1997	339	0,01	589	0,02
68	Камерун	1974	885	0,04	1,135	0,05
69	Канада	1955	81,342	3,44	81,592	3,38
70	Капе Верді	1990	15	0	265	0,01
71	Катар	2008	19,38	0,82	19,63	0,81
72	Кенія	1964	4,041	0,17	4,291	0,18
73	Киргизія	1993	1,72	0,07	1,97	0,08
74	Кирибатті	1986	12	0	262	0,01
75	Китай	1969	24,5	1,03	24,75	1,03
76	Кіпр	1962	2,139	0,09	2,389	0,1
77	Колумбія	1955	12,606	0,53	12,856	0,53
78	Коморські острови	1992	14	0	264	0,01
79	Конго	1980	131	0,01	381	0,02
80	Конго, Демократична Республіка	1970	2,159	0,09	2,409	0,1
81	Корея	1964	15,946	0,67	16,196	0,67
82	Коста-Ріка	1955	952	0,04	1,202	0,05
83	Кот-д'Івуар	1963	3,544	0,15	3,794	0,16
84	Кувейт	1962	9,947	0,42	10,197	0,42
85	Латвія	1993	2,15	0,09	2,4	0,1
86	Лесото	1972	71	0	321	0,01
87	Литва	1993	2,341	0,1	2,591	0,11
88	Ліберія	1962	83	0	333	0,01
89	Ліван	1956	135	0,01	385	0,02
90	Лівія	1958	55	0	305	0,01
91	Люксембург	1956	2,139	0,09	2,389	0,1
92	Маврикій	1968	1,665	0,07	1,915	0,08
93	Мавританія	1967	214	0,01	464	0,02

№	Держава-член	Рік вступу	Частка у статутному капіталі		Розподіл голосів	
			млн дол. США	%	Голосів	Голосів у %
94	Мадагаскар	1963	432	0,02	682	0,03
95	Македонія	1993	536	0,02	786	0,03
96	Малаві	1965	1,822	0,08	2,072	0,09
97	Малайзія	1958	15,222	0,64	15,472	0,64
98	Малі	1978	451	0,02	701	0,03
99	Мальдіви	1983	16	0	266	0,01
100	Мальта	2005	1,615	0,07	1,865	0,08
101	Марокко	1962	9,037	0,38	9,287	0,38
102	Мексика	1955	27,589	1,17	27,839	1,15
103	Мозамбік	1984	322	0,01	572	0,02
104	Молдова	1995	1,192	0,05	1,442	0,06
105	Монголія	1991	144	0,01	394	0,02
106	М'янма	1956	666	0,03	916	0,04
107	Намібія	1990	404	0,02	654	0,03
108	Народно-демократична Республіка Лаос	1992	278	0,01	528	0,02
109	Непал	1966	822	0,03	1,072	0,04
110	Нігер	1979	147	0,01	397	0,02
111	Нігерія	1961	21,643	0,91	21,893	0,91
112	Нідерланди	1955	56,131	2,37	56,381	2,34
113	Нікарагуа	1955	715	0,03	965	0,04
114	Німеччина	1956	128,908	5,44	129,158	5,35
115	Нова Зеландія	1961	3,583	0,15	3,833	0,16
116	Норвегія	1956	17,599	0,74	17,849	0,74
117	Об'єднані Арабські Емірати	1977	4,033	0,17	4,283	0,18
118	Оман	1973	1,187	0,05	1,437	0,06
119	Острови Маршала	1992	663	0,03	913	0,04
120	Пакистан	1955	25	0	275	0,01
121	Палау	1997	1,007	0,04	1,257	0,05
122	Панама	1955	1,147	0,05	1,397	0,06
123	Папуа Нова Гвінея	1975	436	0,02	686	0,03
124	Парагвай	1955	6,898	0,29	7,148	0,3

№	Держава-член	Рік вступу	Частка у статутному капіталі		Розподіл голосів	
			млн дол. США	%	Голосів	Голосів у %
125	Перу	1955	12,606	0,53	12,856	0,53
126	Південна Африка	1957	7,135	0,3	7,385	0,31
127	Польща	1987	8,324	0,35	8,574	0,36
128	Португалія	1966	1,65	0,07	1,9	0,08
129	Російська Федерація	1993	81,342	3,44	81,592	3,38
130	Руанда	1975	306	0,01	556	0,02
131	Румунія	1990	2,661	0,11	2,911	0,12
132	Самоа	1974	30,062	1,27	30,312	1,26
133	Сан-Томе і Принсіпі	2008	2,299	0,1	2,549	0,11
134	Саудівська Аравія	1962	1,803	0,08	2,053	0,09
135	Свазіленд	1969	684	0,03	934	0,04
136	Свята Лусія	1982	439	0,02	689	0,03
137	Сейшельські острови	1981	177	0,01	427	0,02
138	Сенегал	1962	27	0	277	0,01
139	Сент-Китс і Невіс	1996	35	0	285	0,01
140	Сербія	1993	223	0,01	473	0,02
141	Сирійська Арабська Республіка	1962	194	0,01	444	0,02
142	Сінгапур	1968	1,585	0,07	1,835	0,08
143	Словакія	1993	37	0	287	0,01
144	Словенія	1993	83	0	333	0,01
145	Соломонови Острови	1980	15,948	0,67	16,198	0,67
146	Сомалі	1962	37,026	1,56	37,276	1,54
147	Сполучене Королівство	1955	121,015	5,11	121,265	5,03
148	Сполучені Штати Америки	1955	569,379	24,05	569,629	23,6
149	Сполучені штати Мікронезії	1993	744	0,03	994	0,04
150	Судан	1960	111	0	361	0,01
151	Сьєрра-Леоне	1962	4,457	0,19	4,707	0,2
152	Таджикистан	1994	1,212	0,05	1,462	0,06
153	Таїланд	1956	10,941	0,46	11,191	0,46
154	Танзанія	1962	1,003	0,04	1,253	0,05
155	Тимор	2004	777	0,03	1,027	0,04
156	Того	1962	808	0,03	1,058	0,04

№	Держава-член	Рік вступу	Частка у статутному капіталі		Розподіл голосів	
			млн дол. США	%	Голосів	Голосів у %
157	Тонга	1985	34	0	284	0,01
158	Тринідад і Тобаго	1971	4,112	0,17	4,362	0,18
159	Туніс	1962	3,566	0,15	3,816	0,16
160	Туреччина	1956	14,545	0,61	14,795	0,61
161	Туркменістан	1997	810	0,03	1,06	0,04
162	Уганда	1963	735	0,03	985	0,04
163	Угорщина	1985	10,932	0,46	11,182	0,46
164	Узбекистан	1993	3,873	0,16	4,123	0,17
165	Україна	1993	9,505	0,4	9,755	0,4
166	Уругвай	1968	3,569	0,15	3,819	0,16
167	Фіджі	1979	287	0,01	537	0,02
168	Філіппіни	1957	7,236	0,31	7,486	0,31
169	Фінляндія	1956	15,697	0,66	15,947	0,66
170	Франція	1956	121,015	5,11	121,265	5,03
171	Хорватія	1993	2,882	0,12	3,132	0,13
172	Центральна Африканська Республіка	1991	119	0,01	369	0,02
173	Чад	1998	1,364	0,06	1,614	0,07
174	Чеська Республіка	1993	8,913	0,38	9,163	0,38
175	Чилі	1955	11,71	0,49	11,96	0,5
176	Чорногорія	2007	1,035	0,04	1,285	0,05
177	Швейцарія	1992	41,58	1,76	41,83	1,73
178	Швеція	1956	26,876	1,13	27,126	1,12
179	Шрі-Ланка	1956	74	0	324	0,01
180	Ямайка	1964	4,282	0,18	4,532	0,19
181	Японія	1956	141,174	5,96	141,424	5,86
Разом:			2367942	100,0	2413192	100,0

**МІЖНАРОДНА ФІНАНСОВА КОРПОРАЦІЯ: БАЛАНСОВА ЗВІТНІСТЬ,
2005—2008 ФІНАНСОВІ РОКИ, млн дол. США**

	30.06.2008	30.06.2007	30.06.2006	30.06.2005
Активи				
Готівка та зобов'язання банків	334	382	159	139
Строкові депозити	8418	4979	2959	1799
Цінні папери	12381	14527	17476	20843
Інвестиції, всього	23319	15812	12731	11489
• Позики	14381	11912	9829	8984
• Участь у власному капіталі	7318	3245	2696	2505
• Боргові цінні папери	1620	655	206	—
Деривативи	1630	1151	1128	1516
Дебіторська заборгованість та інше	3379	3764	3967	3774
Активи, всього	49471	40550	38420	39560
Зобов'язання та власний капітал				
Цінні папери	6018	4973	8805	9321
Запозичення, всього	20261	15879	14967	15359
• З ринкових джерел	20207	15817	14887	15304
• Від IBRD	54	62	80	55
Похідні	1408	1123	1288	2332
Кредиторська заборгованість та інше	3523	4445	2284	2750
Зобов'язання, всього	31210	26420	27344	29762
Акціонерний капітал, 2450 тис., акцій, кожна номіналом 1 тис., дол., США	2366	2366	2365	2365
Нерозподілений прибуток	15895	11765	8712	7434
Власний капітал, всього	18261	14130	11076	9798
Зобов'язання та власний капітал, разом	49471	40550	38420	39560

**МІЖНАРОДНА ФІНАНСОВА КОРПОРАЦІЯ:
ЗВІТ ПРО ПРИБУТКИ ТА ЗБИТКИ,
2005—2008 ФІНАНСОВІ РОКИ, млн дол. США**

	30.06.2008	30.06.2007	30.06.2006	30.06.2005
Доходи від позик, інвестицій у власний капітал і боргові цінні папери, а також від реалізації ліквідного майна та гарантій, всього	2569	3241	1861	2335
• Відсотки і комісійні за позиками і борговими цінними паперами	1065	1075	807	660
• Доходи від реалізації ліквідного майна	473	618	444	358
• Нарахування по запозиченнях	(782)	(801)	(603)	(309)
• Дохід від інвестицій у власний капітал	1688	2306	1228	1365
• Резерви на випадок втрат за позиками та гарантіями	(38)	43	(15)	261
Інший дохід, всього	113	116	115	79
Інші витрати, всього	555	500	477	423
Доходи (витрати) на консультації та гранти (включаючи гранти IDA), а також нетто-дохід (втрати) за нетрговими фінансовими інструментами	2088	2857	1499	1991
Витрати на консультації та гранти	(650)	(246)	(90)	(38)
Доходи після витрат на консультації та гранти (включаючи гранти IDA), а також чистий дохід (втрати) за нетрговими фінансовими інструментами	1438	2611	1409	1953
Нетто-дохід (втрати) за нетрговими фінансовими інструментами	109	7	(131)	62
Нетто-дохід	1547	2618	1278	2015

**ЄВРОПЕЙСЬКИЙ БАНК РЕКОНСТРУКЦІ ТА РОЗВИТКУ:
РІК ВСТУПУ ТА ВНЕСКИ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ДО СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ**

№	Держави-члени	Рік вступу	Внесок у статутний капітал млн євро
1	Австралія	1990	200
2	Австрія	1990	456
3	Азербайджан	1992	20
4	Албанія	1991	20
5	Бельгія	1990	456
6	Білорусь	1992	40
7	Болгарія	1990	158
8	Боснія і Герцеговина	1996	33,8
9	Вірменія	1992	10
10	Греція	1990	130
11	Грузія	1992	20
12	Данія	1990	240
13	Естонія	1992	20
14	Європейський інвестиційний банк	1990	600
15	Європейський Союз	1990	600
16	Єгипет	1990	20
17	Ізраїль	1990	130
18	Ірландія	1990	60
19	Ісландія	1990	20
20	Іспанія	1990	680
21	Італія	1990	1,703,50
22	Казахстан	1992	46
23	Канада	1990	680
24	Киргизія	1992	20
25	Кіпр	1990	20
26	Корея	1990	200
27	Латвія	1992	20
28	Литва	1992	20
29	Ліхтенштейн	1990	4
30	Люксембург	1990	40
31	Македонія	1993	13,82

№	Держави-члени	Рік вступу	Внесок у статутний капітал млн євро
32	Мальта	1990	2
33	Марокко	1990	10
34	Мексика	1990	30
35	Молдова	1992	20
36	Монголія	2000	2
37	Нідерланди	1990	496
38	Німеччина	1990	1,703,50
39	Нова Зеландія	1990	10
40	Норвегія	1990	250
41	Польща	1990	256
42	Португалія	1990	84
43	Російська Федерація	1992	800
44	Румунія	1990	96
45	Сербія	2001	93,5
46	Словакія	1993	85,34
47	Словенія	1992	41,96
48	Сполучене Королівство	1990	1,703,50
49	Сполучені Штати Америки	1990	2,000,00
50	Таджикистан	1992	20
51	Туреччина	1990	230
52	Туркменістан	1992	2
53	Угорщина	1990	158
54	Узбекистан	1992	42
55	Україна	1992	160
56	Фінляндія	1990	250
57	Франція	1990	1,703,50
58	Хорватія	1993	72,92
59	Чеська Республіка	1993	170,66
60	Чорногорія	2006	4
61	Швейцарія	1990	456
62	Швеція	1990	456
63	Японія	1990	1,703,50
Разом:			19793,5

**ЄВРОПЕЙСЬКИЙ БАНК РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА РОЗВИТКУ:
БАЛАНСОВА ЗВІТНІСТЬ, 2005—2008 ФІНАНСОВІ РОКИ, млн євро**

	2008	2007	2006	2005
Активи				
Кошти, що розміщені у кредитних установах, надані під заставу за угодами репо, боргові цінні папери та кредитних	8140	14706	14303	12892,8
Інші фінансові активи, включаючи деривативи	3988	2786	3124	3455,5
Інвестиції в акціонерний капітал	4406	6640	5053	4179,3
Надання кредитів	16380	8861	7970	7495,8
Нематеріальні активи	48	39	21	16,2
Основні засоби	41	43	28	12,3
Капітал до отримання	44	100	192	326,6
Активи, разом	33047	33175	30691	28378,5
Зобов'язання				
Позики	2141	1462	1194	978,1
Боргові цінні папери	16295	16209	15622	15929,4
Інші зобов'язання, включаючи деривативи	2861	1630	1703	1618,2
Зобов'язання, всього	21297	19301	18519	18525,7
Статутний капітал	5198	5198	5198	5196,7
Резерви і нерозподілений прибуток	6552	8676	6974	4656,1
Власний капітал, всього	11750	13874	12172	9852,8
Зобов'язання та власний капітал, разом	33047	33175	30691	28378,5

**ЄВРОПЕЙСЬКИЙ БАНК РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА РОЗВИТКУ:
ЗВІТ ПРО ПРИБУТКИ ТА ЗБИТКИ,
2005—2008 ФІНАНСОВІ РОКИ, млн євро**

	2008	2007	2006	2005
Доходи у вигляді відсотків за борговими цінними паперами та кредитами	1300	1293	1065	780
Сплата відсотків	(633)	(717)	(603)	(410)
Нетто-доходи у вигляді відсотків	667	576	462	370
Нетто-комісійні доходи	6	14	15	19
Дивіденди одержані	68	87	87	98
Нетто-прибуток (збиток) від інвестицій у власний капітал	(1157)	1337	2093	1042
Нетто-прибуток (збиток) від реалізації активів казначейства	(2)	(1)	16	10
Нетто прибуток (збиток) від торговельних операцій	(69)	(8)	7	(1)
Доходи (збитки) від зміни валютних курсів	(1)	1	1	1
Доходи (збитки) від зміни ринкової вартості активів	361	(72)	(14)	6
Формування резервів	(232)	201	(53)	197
Адміністративні витрати	(227)	(240)	(212)	(202)
Амортизація	(16)	(11)	(13)	(17)
Нетто-прибуток (збиток)	(602)	1683	2442	1325

Навчальне видання

**РЯЗАНОВА Надія Сергіївна
ГАПОНЮК Микола Анатолійович
МАКСИМЕНКО Андрій Анатолійович**

**МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВІ
ОРГАНІЗАЦІЇ**
Підручник

Редактор *І. Судзиловська*
Художник обкладинки *С. Волощук*
Коректор *Є. Піщаль*
Верстка *С. Лозова*

Підп. до друку 26.03.10. Формат 70×100/16. Папір офсет. № 1.
Гарнітура Тип Таймс. Друк офсет. Ум. друк. арк. 18,7.
Обл.-вид. арк. 20,10. Наклад 1075 пр. Зам. № 09-3744

Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи (серія ДК, № 235 від 07.11.2000)
Тел./факс (044) 537-61-41; тел. (044) 537-61-44
E-mail: publish@kneu.kiev.ua

Для нотаток